

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

วิทยานิพนธ์
ของ
สุกัญญา ดวงสินธุ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มิถุนายน 2556
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

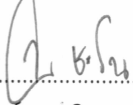
วิทยานิพนธ์
ของ
สุกัญญา ดวงสินธุ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน
มิถุนายน 2556
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(อาจารย์ ดร.จิระพร ชะโน)

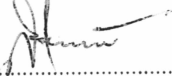
ประธานกรรมการ
(กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

.....
(อาจารย์ ดร.นพคุณ รักดีณรงค์)

กรรมการ
(ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

.....
(อาจารย์ ดร.นงมล เอนกวิทย์)

กรรมการ
(กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์)

.....
(ผศ.ดร.สมาน เอกพิมพ์)

กรรมการ
(ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ.ดร.ประวิต เอราวรรณ์)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

.....
(รศ.เทียนศักดิ์ เมฆไพพรรณาโภาส)
ผู้รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ 30 เดือน มิ.ย. พ.ศ. 2556

ประกาศขอบคุณ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งของอาจารย์ ดร.นพคุณ ภักดีณรงค์ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และอาจารย์ ดร.นฤมล เอนกวิทย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำในการดำเนินการวิจัย ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ทั้งสองท่านเป็นอย่างสูงยิ่ง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณประธานคณะกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.จิระพร ชะโนและ คณะกรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมาน เอกพิมพ์ ที่ให้ความกรุณา คำแนะนำ ข้อคิดและ ข้อเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนเป็นผลสำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชา หลักสูตรและการสอนทุกท่านที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ขอกราบนมัสการขอบพระคุณ พระครูธีรปัญญาภรณ์ คณะกรรมการสถานศึกษา ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ในการวิจัย ขอขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ คณะครูและนักเรียนโรงเรียน ลือคำหาญวารินชำราบที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลงานวิจัยและขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระ อุณวงศ์ นางกิตติยา วนะลุน นางวาสนา แท่งทอง นางสิริภัทร วัดละเอียด ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน คณะกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนผู้ปกครองที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม และให้ข้อมูล และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงคุณ จันทจร ผู้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น ขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นสาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ศูนย์อุบลราชธานีทุกท่าน ที่คอยให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการศึกษาและการทำวิทยานิพนธ์และขอขอบคุณ กัลยาณมิตรทางวิชาการทุกท่านที่ให้กำลังใจกับผู้วิจัยเสมอมา ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญศาสตราจารย์ ดร.ธีรภณ อาจารย์แสงจันทร์ ดวงสินธุ์ บิดามารดา ผู้ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนในการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ขอขอบคุณ นายณัฐสันต์ ดวงสินธุ์ ดร.ธิดารัตน์ ดวงสินธุ์ จำลิบเอกบุญ ดวงสินธุ์ พี่ชาย น้องสาวและน้องชาย ที่คอยเป็นกำลังใจและช่วยเหลือในการศึกษาครั้งนี้ คุณความดีของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ขออุทิศแด่บรรพบุรุษและญาติผู้ล่วงลับทุกท่าน

สุกัญญา ดวงสินธุ์

ชื่อเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผู้วิจัย ว่าที่ร้อยตรีหญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์

กรรมการควบคุม อาจารย์ ดร .นพคุณ ภักดีณรงค์
และอาจารย์ ดร .นฤมล เอนกวิทย์

ปริญญา กศ .ม. สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน

มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม **ปีที่พิมพ์** 2556

บทคัดย่อ

สิ่งสำคัญของการจัดการศึกษาคือหลักสูตร หลักสูตรคือมรดกประสพการณ์ทั้งหมดที่รัฐ
นักการศึกษา ผู้สอนและบุคคลอื่นๆ ได้จัดให้กับผู้เรียน หลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและ กระตุ้นให้
นักเรียนได้มีความรู้ให้มากที่สุด ทักษะต่างๆ และการนำสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต และพัฒนาทักษะทาง
สังคม หลักสูตรท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ ในงานวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตร
ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน
2) สร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน 3) ศึกษาผลการใช้หลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานกับผู้เรียน
ที่ได้ทดลองใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ กลุ่มที่ศึกษา
ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ นักการศึกษาหรือผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนลือคำหาญ
วารินชำราบ 3 คน ประชาชนชาวบ้าน 3 คน และผู้ปกครอง 3 คน กลุ่มนี้เป็นการเลือกแบบเจาะจง
กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ทดลองใช้หลักสูตร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลือคำหาญ
วารินชำราบ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29
ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ (1) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการ
เรียน ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.27-0.73 มีความยากง่ายตั้งแต่
0.36-0.81 และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 (2) แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม มีค่า
อำนาจจำแนก t (เทคนิค t 25%) อยู่ระหว่าง 0.760-4.473 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92
การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและร้อยละ
ผลการศึกษาพบว่า

1. จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่า ในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อ
ส่งเสริมทักษะทางสังคมนั้นจะมีปรัชญาบูรณาการนิยมและทฤษฎีทางจิตวิทยา ได้แก่ จิตวิทยา
พัฒนาการเด็กและวัยรุ่น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราและทฤษฎีการพัฒนาบุคลิกภาพของอิ
ริคสันและผลการศึกษาภูมิหลังของการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเกิดขึ้น จากความจำเป็น
และปัญหาในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การขาดแคลนหนังสือเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
และวิธีการในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานในระยะยาว

2. ในหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมีอยู่ 6 องค์ประกอบ ได้แก่
แนวคิดหลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้

สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลและการประเมินผล หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและพัฒนาทักษะทางสังคม จากการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เนื้อหาของหลักสูตรมีอยู่ 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ ศาสนพิธีในท้องถิ่นอีสาน ดำเนินหมอลำ ผญา เทียนพรรษาโบราณอีสานอุบลราชธานี สนทรีย์เพลงกล่อมลูกอีสาน รวมจำนวน 15 ชั่วโมง

สำหรับวิธีการในการส่งเสริมทักษะทางสังคมตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน คือ การใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์โดยการปฏิบัติกิจกรรมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในกลุ่ม ส่วนการวัดผลและประเมินผลใช้การประเมิน 2 ส่วน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้ทักษะทางสังคม

3. หลังจากการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 81.98 และการใช้ทักษะทางสังคมของนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 82.22

โดยสรุป วิธีการที่ดีที่สุดในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร ควรจะได้รับความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่ายเช่น รัฐ ประชาชนทั่วไป นักการศึกษา นักปราชญ์ ผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย และการจัดการที่ดีเพื่อให้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและน่าสนใจสำหรับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาทักษะทางสังคมและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

TITEL The Development of the Isan Local Wisdom Curriculum for promote the Social Skills for the Matthayomsuksa 1 in Social, Religion and Culture Strand

AUTHOR Act.Sub.Lt. Sukanya Duangsin

ADVISOR Dr. Noppakun Pakdeenarong
and Dr. Narumon Anekwit

DEGREE M.Ed. **MAJOR** Curriculum and Instruction

UNIVERSITY Mahasarakham University **DATE** 2013

ABSTRACT

The important thing of education management is the curriculum. The curriculum is the whole of the experiences which the government, the educator, the instructor and others people have provided for the students to study. The curriculum is aimed to develop and encourage the students to have the most knowledge, the skills of using and applying the best activities in daily life and social skill. The local wisdom curriculum is the important part of national curriculum. The research of Isan local wisdom curriculum for promote the social skills developing aimed to 1) study the basic data from document and a focus group conversation about local wisdom; 2) construct the Isan local wisdom curriculum from the contents that suitable for the student; 3) study the effectiveness of using of the Isan local wisdom curriculum with the students that is provided.

The researcher provided this research into two groups like these; group 1 is the group of studying the basic data that composts of 3 educators and 3 luminaries, 3 pundits, 3 office committees of Luekamharnvarinchamrab school, 3 students' fathers or mothers, this group is special selecting group. Group 2 is the experimental group that consists of 42 Matthayomsuksa 1 students, in the second semester of the academic year 2012 of Luekamharnvarinchamrab school, under the office of Secondary Education Service area office 29. They were selected using the purposive sampling. This group is cluster random sampling. The instruments used were; an achievement test; a 40 –item achievement test with discriminating power ranging 0.27–0.73, difficulties ranging at 0.36 – 0.81 and a reliability at 0.93 and a social skill test a 30 –item with discriminating power (t 25%) ranging at 0.760–4.473 and a reliability at 0.92. Data were analyzed using mean, standard deviation and percentage.

The results was found that;

1. After studied the basic data, the researcher found that the integratism and the theory of psychologies such as the theory of the developmental psychology of child and adolescence, the social learning theory of Bandura and the theory of the development of personality of Ericson were used to construct the Isan local wisdom curriculum. From the background of the construction of the Isan local wisdom curriculum were come from the need and the problematic way to conserve the Isan local wisdom such as No more than books of the Isan local wisdom and the ways to preserve the Isan local wisdom in the long term.

2. In the Isan local wisdom curriculum which the researcher had constructed, there were 6 elements; the principle of curriculum, the objective, the course syllabus, the learning activity, the mass media instruments and the evaluation of learning. The Isan local wisdom curriculum is aimed to make the learners know their Isan local wisdom and develop their social skills from the studying Isan local wisdom. There were 5 units, 15 hours which included; the Practical of the Ritual of Buddhism Religion in Isan local, the legend of Moalam, Phaya, the ancient of Thai Isan candle, and the aesthetical of Isan lullabies.

According to the way of using the Isan local wisdom curriculum to promote the social skill of the students, it should be used the interactive learning and exchange their experiences inside their groups. By the way, this curriculum had been used 2 parts to evaluate the achievement of learning activity and achievement test and the social skill test.

3. Moreover, the effectiveness of this curriculum was found that the learning achievement of the Isan local wisdom curriculum after used the Isan local wisdom curriculum, average score was equivalent 81.98 and the evaluation of the social skills after used mean score was equivalent 82.22 percent.

In conclusion, the best way to construct and develop the curriculum, it should be get the cooperate from many parts such as government, general people, educator, pundits, who gave the various data and the good management. Thus the local curriculum should be the good an effectiveness and interesting for the students to get the social skill and live happily in social too.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1	บทนำ 1
	ภูมิหลัง 1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย 4
	ความสำคัญของการวิจัย 5
	ขอบเขตของการวิจัย 5
	นิยามศัพท์เฉพาะ 6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 8
	การพัฒนาหลักสูตร 8
	ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร 20
	ปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง 20
	ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง 21
	ภูมิปัญญาท้องถิ่น 32
	ทักษะทางสังคมและวิธีสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม 43
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 52
	งานวิจัยในประเทศ 52
	งานวิจัยต่างประเทศ 56
3	วิธีดำเนินการวิจัย 59
	ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 59
	ระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตร 62
	ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร 72
	สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 75
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 79
	ระยะที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 79
	ระยะที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตร 85
	ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตร 89
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 94
	ความมุ่งหมายของการวิจัย 94
	สรุปผล 94
	อภิปรายผล 98

บทที่	หน้า
ข้อเสนอแนะ	101
บรรณานุกรม	102
ภาคผนวก	107
ภาคผนวก ก เอกสารประกอบหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคม	108
ภาคผนวก ข การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตร ..	136
ภาคผนวก ค การประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของร่างหลักสูตร	141
ภาคผนวก ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการหาคุณภาพเครื่องมือ	151
ภาคผนวก จ ผลการใช้หลักสูตร	174
ภาคผนวก ฉ หนังสือขอความอนุเคราะห์	181
ประวัติย่อของผู้วิจัย	187

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ตัวอย่างแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร	67
2 ตัวอย่างแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร	68
3 ตัวอย่างแบบประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตร	68
4 ตัวอย่างแบบประเมินความสอดคล้องของเอกสารประกอบหลักสูตร	69
5 ตัวอย่างแบบประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	73
6 ตัวอย่างแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม	74
7 โครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม	87
8 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตร	88
9 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนหลังการใช้หลักสูตร	90
10 ผลการศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม	92
11 โครงสร้างหลักสูตรและการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม	110
12 ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ	147
13 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของร่างหลักสูตร	148
14 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้	149
15 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้	150
16 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์โดยผู้เชี่ยวชาญ	160
17 ค่าความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ค่าความเชื่อมั่น (r_{cc}) ของแบบทดสอบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	162
18 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและพฤติกรรมทักษะ ทางสังคมโดยผู้เชี่ยวชาญ	171
19 ค่าอำนาจจำแนก t และค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทักษะทางสังคม	172
20 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน	175
21 ผลการศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม	177

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 องค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร	13
2 ความสัมพันธ์ของข้อมูลพื้นฐานที่มีต่อหลักสูตร	16
3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler	17
4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Taba	18
5 การพัฒนาหลักสูตรของ Saylor และ Alexander	19
6 แสดงชั้นการเรียนรู้ 2 ชั้น	27
7 แสดงกระบวนการทางปัญญาในการเรียนรู้ตามทฤษฎีของแบบดรูรา	30
8 แนวทางการนำภูมิปัญญาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน	42
9 กรอบแนวคิดการวิจัย	58
10 ระยะเวลาพัฒนาหลักสูตร	60
11 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระ อุดวงศ์ ผู้ทรงคุณวุฒิประธานการสนทนากลุ่ม	139
12 บรรยาการการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม	139
13 สมาชิกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม	140
14 คณะผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม	140

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 27 วรรคหนึ่ง กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ส่วนในวรรคที่สองได้กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ทำสาระของ หลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาของชุมชนและสังคมภูมิปัญญา ท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวชุมชนสังคมและประเทศชาติ หลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 มีสองมิติ ได้แก่ รูปแบบและสาระส่วน หลักสูตรสถานศึกษามีสามมิติ ได้แก่ รูปแบบ สาระและกระบวนการ ซึ่งครอบคลุมประเด็นทั้งหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน การขับเคลื่อนหลักสูตรในสถานศึกษารวมทั้ง การจัดการเรียนการสอน สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพควบคู่ไปกับการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ได้อย่างยั่งยืน มีหลักสำคัญว่า หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนนั้นจะต้องสอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการของ ครอบครัวและชุมชนที่อาศัยอยู่ เมื่อวิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 27 และหลักภูมิสังคมซึ่งประกอบด้วย หลักภูมิศาสตร์และสังคมศาสตร์แล้วจะพบว่า หลักสูตรสถานศึกษา คือ หลักสูตรท้องถิ่นด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ คือ ประการที่หนึ่ง สถานศึกษาตั้งอยู่ในชุมชนที่มีบริบททาง สังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของแต่ละท้องถิ่น ประการที่สอง หลักสูตรสถานศึกษาได้ปรับสาระ หลักสูตรแกนกลางให้เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่นรวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 27 วรรคสอง ประการที่สาม หลักสูตรสถานศึกษามีลักษณะความเป็นท้องถิ่น ที่มีเอกลักษณ์และความหลากหลายแต่มีจุดมุ่งหมาย เดียวกัน คือ คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐาน การเรียนรู้ที่กำหนดโดยหลักสูตรแกนกลางหรือเรียกว่าหลาย เส้นทางเป้าหมายเดียวกันและ ประการสุดท้าย การจัดทำสาระเพิ่มเติมของหลักสูตรสถานศึกษาสะท้อน จุดเน้นแต่ละท้องถิ่น เกี่ยวกับภูมิปัญญา อาชีพ สภาพแวดล้อมที่ต้องการอนุรักษ์และพัฒนา (วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒนาผล. 2554 : 42-45)

การจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องมีหลักสูตรเป็นข้อกำหนดหรือ เป็น แผนการศึกษา ในการจัดการศึกษาว่าผู้เรียนต้องการเรียนรู้อะไร หลักสูตรที่ดีต้องตอบสนองสังคม เมื่อ สังคมมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปด้วย หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการ จัดการศึกษา หลักสูตรถือเป็นแม่บทสำคัญของการจัดการศึกษาให้กับบุคคลทุกระดับและ ทุกสาขา การ จัดการศึกษาถ้าหากขาดหลักสูตรก็เปรียบเสมือนการเดินทางเรือในมหาสมุทรโดยไร้เข็มทิศ สำหรับ การศึกษาในระบบแล้วหลักสูตรถือว่าเป็นแม่บทของสถานศึกษา ในการวางนโยบาย การวางแผนในการ ดำเนินการหรือการกำหนดโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาให้ต่อเนื่องและเจริญก้าวหน้า พัฒนา ผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพตามความมุ่งหวังของสังคมและชุมชน ผลที่ได้จากหลักสูตรที่มีคุณภาพย่อมทำให้ประเทศชาติเกิดความสงบสุข จึงกล่าวได้ว่าหลักสูตร

เป็นตัวกำหนดสังคมในอนาคตไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดด้วยธรรมชาติของหลักสูตรที่ต้องมีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพต้องการของสังคม เหมาะสม กับสภาพการณ์ปัจจุบันดังนั้นในงานจัดทำหลักสูตรจึงเป็นงานที่สำคัญที่สุดที่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกัน ดำเนินการเพื่อให้ได้หลักสูตรในระดับต่างๆ ที่ดี เพราะถ้ามีหลักสูตรที่ดีย่อมทำให้จุดหมาย ของการศึกษาประสบความสำเร็จ (ทักษ์สุตา ปานอุทัย. 2553 : 2)

การพัฒนาหลักสูตรที่ดีต้องอาศัยการออกแบบที่เหมาะสม วิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการ ดำเนินการเพื่อพัฒนา หลักสูตรในการออกแบบวิจัยและพัฒนาหลักสูตรที่นิยมก็คือ การอาศัยรูปแบบ ที่สำคัญมาเป็นหลักในการออกแบบหลักสูตร ซึ่งแต่ละรูปแบบมีแนวคิดและหลักการ วิธีการ ขั้นตอนที่มี รายละเอียดแตกต่างกันไป รูปแบบที่นิยมกล่าวถึงในการพัฒนาหลักสูตรคือ รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตร ของไทเลอร์ (Ralph W. Tyler) ที่จะต้องตอบคำถามสี่ประการได้แก่ มีความมุ่งหมายของการศึกษา อะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนจัดขึ้น จัด ประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรให้มีประสิทธิภาพและทราบได้อย่างไร ว่าความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ บรรลุผลแล้ว ไทเลอร์จึงกำหนดรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นการกำหนด จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ขั้นการเลือกประสบการณ์ในการเรียนรู้ ขั้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และขั้นการประเมินผล รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ ถือว่าเป็นรูปแบบที่เริ่มต้นทำให้นักวิชาการด้านหลักสูตรได้พัฒนาหลักสูตรในระยะต่อมา เช่น รูปแบบของทาบา (Hilda Taba) จะมี ลักษณะจากล่างขึ้นบนมี 7 ขั้นตอน ส่วนรูปแบบของเซลเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander) ที่เสนอแนวคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรจะไม่ดำเนินไปในลักษณะเส้นตรง การเริ่มต้นที่ ขั้นตอนและกระบวนการใดหรือรูปแบบใดก็ได้ (ขวลิต ชูกำแพง. 2551 : 48)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อสภาพการพัฒนาหลักสูตร คือ กลยุทธ์การจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาตามกรอบหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ซึ่งแต่ละสถานศึกษา ต้องรู้จักและเข้าใจบริบททางสังคมที่สถานศึกษาตั้งอยู่ อันประกอบไปด้วยบริบททางการศึกษาที่ต้อง พิจารณาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการศึกษาของโลกที่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อสร้างคน รุ่นใหม่ที่พร้อมจะเป็นผู้นำ มีความรอบรู้ เข้าใจโลก เข้าใจการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รู้คุณค่าที่แท้จริงในการเรียนรู้คือ คุณภาพความเป็นมนุษย์ซึ่งประกอบด้วย ความรัก ความเมตตา ความสามารถในการเปิดรับมุมมองใหม่ๆ รวมทั้งการมีสติและความสงบ ภายในจิตใจซึ่งสถานศึกษาต้อง ทำความเข้าใจและจัดหลักสูตรให้เหมาะสม นอกจากนี้ยังมีสถานการณ์ ความอ่อนแอของสถาบัน ครอบครัวยุคใหม่ อีกทั้งบริบทด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีบทบาท ต่อการจัดการเรียนการสอนและการ เรียนรู้ของผู้เรียนที่จะมองข้ามไม่ได้ และสิ่งสำคัญมากที่สุด คือเรื่องคุณธรรมจริยธรรมที่จะต้องอาศัย การปลูกฝังให้เด็กตั้งแต่วันแรกที่เข้ามาในโรงเรียนจนกระทั่ง วันสุดท้ายที่จบการศึกษาออกไป บริบทต่างๆ ที่กล่าวมานี้จะเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับการกำหนดวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษาและ ส่งผลไปสู่พันธกิจ จุดมุ่งหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ในหลักสูตร

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นคำใหม่ที่เกิดขึ้นในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา โดยก่อนหน้านั้นท้องถิ่น โดยเฉพาะอีสานถูกมองว่าเป็นดินแดนแห่งความแห้งแล้งกันดาร ยากจน ผู้คนขาดความสามารถ ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของตนเอง ความพยายามในการพัฒนาอีสานให้เจริญขึ้น คือ การพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐาน เช่น ไฟฟ้า ถนน โดยการส่งเสริมเกษตรกรรมแผนใหม่ที่เร่งเพิ่มผลผลิตได้ ในระยะสั้น จนกระทั่งเกิดการละทิ้งองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติแบบเดิมของอีสาน ทำให้เกรงกันว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น

กำลังค่อย ๆ สูญสลายไป จึงเริ่มมีการรวบรวมเนื้อหาของประเพณี วิถีปฏิบัติต่าง ๆ หรือคตินิยมบ้านโดย
 ใช้การวิเคราะห์แบบวัฒนธรรมพื้นบ้าน ประเพณีราชภัฏร์ สะท้อนคุณค่าของประเพณี พิธีกรรมและวิถี
 ปฏิบัติเฉพาะท้องถิ่น ผลการศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่นผนวกกับความตระหนักในผลกระทบของการ
 พัฒนาที่ยิ่งพัฒนาชาวอีสานยิ่งยากจน ทำให้เกิดแนวคิด “คืนสู่รากเหง้า” สอดคล้องกับแนวทางการ
 พัฒนาชนบทที่เน้นการพึ่งตนเองจากเกษตรเคมีสู่เกษตรผสมผสานและเกษตรกรรมทางเลือกแบบต่าง ๆ
 จากนั้นการส่งเสริมให้สังคมหันมาตระหนักถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น มีมาอย่างต่อเนื่อง เช่น การใช้ภูมิ
 ปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ไม่พึ่งเทคโนโลยีแต่พึ่งพาสติปัญญาที่
 สังคมของมนุษย์ ต่อมามีการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านไปใช้ ในความหมายของตัวบุคคล ได้แก่ บุคคลผู้ม
 ความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานนั้นๆ มาอย่างมากมาย ความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้ที่
 นำมาปฏิบัติที่มีผลผลิตที่เป็นรูปธรรม เป็นความรู้ ที่มีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น
 ความรู้ความสามารถดังกล่าวเป็นสิ่งที่สะสมมานาน เป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ มีเหตุผลในตัวเอง
 ที่น่าศึกษา ครอบงำและสืบทอด การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการเน้นการสะท้อนให้เห็นมรดก
 ทางปัญญาของแต่ละสังคมที่สั่งสมมาตั้งแต่ในอดีตอันแสดงถึงศักยภาพในการปรับตัวของคนกลุ่มต่าง ๆ
 ทั้งในด้านการผลิต ความสัมพันธ์ทางสังคม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ ให้สอดคล้องกับวิถี
 การเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและระบบนิเวศรอบตัว (เบญจวรรณ นาราสัจจ์. 2552 : 1-9)

ภูมิปัญญาอีสานจัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ก่อกำเนิดสั่งสม ปรับเปลี่ยนตามเหตุปัจจัย อยู่ใน
 จิตใจ ระบบคิด พฤติกรรม ความเคยชิน ความสันตติชดเจนนที่เรียกเป็นองค์รวมว่า วัฒนธรรมของ
 ชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการทดสอบในชีวิตจริง ผ่านกาลเวลา สถานการณ์และ
 บริบททางเศรษฐกิจ สังคมที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจ ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายสิ่งหลาย
 อย่างตกสมัยไปแล้ว แต่ก็ยังมีอีกหลายอย่างที่ยังคงอยู่แต่หากมีการปรับใช้ตามสถานการณ์แล้วองกาม
 ต่อไป ดังจะเห็นได้เป็นตัวอย่างในเรื่องการประยุกต์ศาสนาธรรม เรื่อง อาหาร ยาและ การใช้ภาษา เป็น
 ต้น บางทีก็มีการผลิตซ้ำหรือสร้างภูมิปัญญาขึ้นใหม่เพื่อแก้ปัญหาในบริบทใหม่ ในทางเศรษฐกิจและ
 สังคม เช่น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น กล่าวโดยรวมว่าภูมิปัญญา
 ท้องถิ่นมีเกิด ดับ เปลี่ยน เรียนรู้ใหม่และองกามอยู่เสมอ เมื่อเป็นเช่นนี้การจัดการเพื่อนำภูมิ
 ปัญญาที่คนในสังคมรู้และเข้าใจมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด จึงต้องมียุทธศาสตร์และอุบายหลาย
 อย่างในความคิดและการกระทำที่แตกต่างจากความรู้ทั่วไปโดย ฐานคิดเหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่ทำทนายให้
 แสวงหาวิธีการจัดการที่เหมาะสมเพื่อนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์มากขึ้น (เอกวิทย์
 ณ กลาง. 2546 : 7-8)

ทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่สร้างความสัมพันธ์เชิงบวกให้เกิดขึ้นโดยใช้หลักการสื่อสารและ
 การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคม เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถ
 อยู่ได้ตามลำพังต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ในทุกสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์
 กันพึ่งพาอาศัยกัน การที่บุคคลมีทักษะทางสังคมที่ดีนั้นย่อมส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นสามารถปรับตัวและ
 ดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข ความสามารถในการใช้ทักษะทางสังคมเป็นความสามารถ
 ในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ อย่าง
 ต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมด้วยการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล
 การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของ

สังคมและสภาพแวดล้อมและการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

การสำรวจโครงการติดตามสภาวการณ์เด็กและเยาวชน (Child Watch) โดยสถาบัน งามจิตติ ในปี 2552 พบว่า เด็กและเยาวชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น ยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 6.49 เล่นพนันฟุตบอล ร้อยละ 7.63 การเสพยาเสพติดในสถานศึกษา ร้อยละ 19.93 การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ร้อยละ 81.78 เทียบกลางคืน ร้อยละ 4.33 เสพสื่อลามก 21.06 สำหรับเด็กและเยาวชนในจังหวัดอุบลราชธานี ยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 7.55 เล่นพนันฟุตบอล ร้อยละ 6.58 การเสพยาเสพติด ในสถานศึกษา ร้อยละ 12.69 การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ร้อยละ 35.43 เทียบกลางคืน ร้อยละ 4.33 เสพสื่อลามก 13.61 (สถาบันงามจิตติ. 2552 : 34) เมื่อพิจารณาจากผลการสำรวจสภาวการณ์เด็กและเยาวชนสะท้อนให้เห็นถึงสถาบันครอบครัว จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้ สภาพครอบครัวโดยมาก มีสถานะเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ผู้ปกครองไม่มีเวลาให้บุตรหลาน เพราะต่างมุ่งหวังในการเสริมสร้างสถานะทางเศรษฐกิจให้มีความมั่นคง ละเอียดและหลงลืมว่าสถาบันครอบครัวอันเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างคุณภาพชีวิตของมนุษย์ อีกทั้งความห่างเหินแตกแยกของคนในครอบครัว สังคมทำให้มีปัญหาความสัมพันธ์ที่อ่อนแอ การขาดปฏิสัมพันธ์ ภายในครอบครัว มีการสื่อสารระหว่างกันที่ด้อยประสิทธิภาพ ส่งผลให้เยาวชนที่กำลังเติบโตขึ้นมา นั้นขาดทักษะทางสังคม และก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่างๆ มากมาย

ผู้วิจัยเห็นว่าทักษะทางสังคมนั้นเป็นทักษะหนึ่งที่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมที่ซับซ้อนและเป็นทักษะที่ช่วยสนับสนุนและลดประเด็นปัญหาที่เข้ามาคุกคามชีวิตของแต่ละบุคคล อีกทั้งยังเป็นทักษะที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนช่วยเสริมสร้างการดำเนินชีวิตให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการ ที่จะสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและสามารถใช้ทักษะทางสังคม ซึ่งถือว่าเป็นภูมิคุ้มกันที่จะช่วยให้เผชิญหน้ารับมือกับปัญหาต่างๆ และเป็น การเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและการเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคม

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคม
2. เพื่อสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
3. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
 - 3.1 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.2 เพื่อศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อให้ได้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้พัฒนาผ่านกระบวนการที่เป็นระบบสอดคล้องต่อความต้องการและความจำเป็นของชุมชนและสังคม
2. เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น มาใช้ในการจัดการศึกษา
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีแนวทางการพัฒนาการใช้ทักษะทางสังคม

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ใช้วิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ซึ่งได้กำหนดขอบเขตประชากร และกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ
 - ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 3 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 3 คน รวมทั้งหมด 12 คน โดยเลือกแบบเจาะจง
 - ระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตร

ระยะนี้เป็นการเขียนร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานในระยะที่ 1 โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ส่วน คือ การร่างหลักสูตร การตรวจสอบร่างหลักสูตรและ การปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้
 - ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 1 ห้อง รวมทั้งหมด 42 คน และได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)
2. เนื้อหาสาระ

เนื้อหาสาระในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะ ทางสังคม ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาสาระจากการพัฒนาหลักสูตรในระยะที่ 1
3. ตัวแปรในการวิจัย ประกอบด้วย
 - ตัวแปรต้น คือ หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
 - ตัวแปรตาม ได้แก่
 - 3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.2 การใช้ทักษะทางสังคม

4. ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการระหว่างปีการศึกษา 2555 ดังนี้

- 4.1 ระยะเวลาที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการในการพัฒนาหลักสูตร ดำเนินการระหว่างเดือน ตุลาคม 2555-พฤศจิกายน 2555
- 4.2 ระยะเวลาที่ 2 การสร้างหลักสูตร เพื่อเขียนร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานในระยะเวลาที่ 1 ดำเนินการระหว่างเดือน พฤศจิกายน 2555-ธันวาคม 2555
- 4.3 ระยะเวลาที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร เพื่อนำร่างหลักสูตรที่ได้จาก ระยะเวลาที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดำเนินการระหว่าง เดือนมกราคม 2556-มีนาคม 2556

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม หมายถึง หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 ประการคือ แนวคิดหลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และ การวัดและประเมินผล ซึ่งขั้นตอนวิธีการพัฒนาหลักสูตร แบ่งระยะการพัฒนาเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การสร้างหลักสูตรและการทดลองใช้หลักสูตรหลักสูตร

1.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หมายถึง การกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการ ในการพัฒนาหลักสูตร จากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎี เอกสาร ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่ม

1.2 การสร้างหลักสูตร หมายถึง กระบวนการสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน ในระยะเวลาที่ 1 โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ส่วน คือ การร่างหลักสูตร การตรวจสอบร่างหลักสูตร และการปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

1.3 การทดลองใช้หลักสูตร หมายถึง การนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมไปใช้ทดลองและประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนใน 2 ด้าน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้ทักษะทางสังคม

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน หมายถึง วิถีในการดำเนินชีวิตของชาวอีสานที่มีพื้นฐาน มาจาก พุทธศาสนาและได้รับการสั่งสม ถ่ายทอดมาสู่ชนรุ่นหลัง ประกอบด้วย ภูมิปัญญา ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม หัตถกรรม การแพทย์แผนไทย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปกรรม ภาษาและ วรรณกรรม ศาสนาและประเพณี

3. ทักษะทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถในการอยู่ร่วมกัน โดยมี ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งทักษะทางสังคมแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ตามแนวคิดของ แมนทรูทัก วิทแมนและโพสเนอร์ ประกอบด้วย ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะการปฏิเสธและการเจรจา ต่อรอง ทักษะการกล้าแสดงออก ทักษะการให้ความร่วมมือและ ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น โดย ประเมินผลจากการใช้แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม จำนวน 30 ข้อ และพิจารณาผ่านเกณฑ์ที่ ระดับร้อยละ 80

4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ระดับความรู้หรือความสามารถที่ได้จากการเรียนรู้ หลังการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม โดยประเมินผลจากการใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 40 ข้อ และพิจารณาผ่านเกณฑ์ที่ระดับร้อยละ 80

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 และนำเสนอสาระสำคัญตามลำดับ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร
2. ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตร
 - 2.1 ปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง
 - 2.2 ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง
3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. ทักษะทางสังคมและวิธีการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของหลักสูตรนักการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2542) : 2) อธิบายความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทุกๆ อย่างที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน ความหมายหลักสูตรที่แคบ ซึ่งหมายถึง รายวิชาที่สอนหรือสาระที่สอนและความหมายที่นักการศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับในปัจจุบัน ที่ให้ความหมายว่าเป็น มวลประสบการณ์ที่จัดให้แก่ผู้เรียนจะเห็นได้ว่า การให้ความหมายของหลักสูตร มีมุมมองที่แตกต่างกันไป ซึ่งอาจจะมีคามเหมือนหรือแตกต่างกัน

บุญชม ศรีสะอาด (2546) : 7) คำว่าหลักสูตร มีความหมายได้หลายอย่าง เมื่อศึกษาความหมายของหลักสูตรตามนิยามที่มีผู้ให้ไว้สามารถจัดเป็นกลุ่มได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่คาดหวัง (Intended) กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง (Actualized) และกลุ่มที่มองหลักสูตรครอบคลุมทั้งสองกลุ่มที่กล่าวมา กลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่คาดหวังได้แก่กลุ่มที่ให้ ความหมายของว่าหลักสูตรคือวิชาและเนื้อหาวิชา หลักสูตร เป็นโปรแกรมการศึกษา หลักสูตรเป็น เอกสารและที่หมายถึงหลักสูตรแม่บท ส่วนกลุ่มที่มองหลักสูตรว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงได้แก่ กลุ่มที่ให้ ความหมายว่าหลักสูตรคือประสบการณ์

สุทธนู ศรีไสย์ (2551) : 58) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตร มีความหมายทั้งในแนวแคบและแนวกว้าง โดยแนวแคบอาจหมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาได้ จัดไว้ให้กับผู้เรียนเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ ส่วนในแนว กว้างนั้นอาจหมายรวมถึงแผนหรือแนวทางที่ใช้สำหรับจัดการศึกษาจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมหรือ มวลประสบการณ์ที่มีอยู่ในโปรแกรมการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามที่ได้มี การกำหนดไว้อย่างชัดเจน

สุนทร โคตรบรรเทา (2553) : 4) อธิบายความหมายของหลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตร อาจให้คำนิยามได้ว่าเป็นแผนการการปฏิบัติหรือเอกสารที่เขียนขึ้นโดยมียุทธวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมายปลายทางที่พึงประสงค์ นักการศึกษาและผู้บริการส่วนใหญ่ที่ใช้วิธีจัดทำหลักสูตรตามทฤษฎี พฤติกรรมศาสตร์ และวิธีการจัดการเห็นด้วยกับคำนิยามนี้

นพเก้า ณ พัทลุง (2554) : 3-4) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร ว่า “หลักสูตร” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาลาตินคำว่า “Currere” ซึ่งหมายถึง “Racecourse” หรือ “ลู่วิ่ง” เมื่อนำมาใช้ในทางการศึกษาอาจกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่กำหนดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ต่างๆ และ ทำให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามเป้าหมายที่กำหนดอาจเป็นได้ทั้งเอกสารหรือมวลประสบการณ์ ที่จัดให้ผู้เรียนหรือทั้งสองอย่าง ประกอบกัน จัดกลุ่มระดับของหลักสูตร ได้แก่

1. หลักสูตรระดับสังคม (Societal Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ไกลตัวผู้เรียนมากที่สุดเพราะถูกออกแบบโดยใช้กระบวนการของรัฐในการกำหนดจุดหมาย เนื้อหาที่เรียน เวลา และ อุปกรณ์ที่ใช้เช่น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ในปัจจุบัน

2. หลักสูตรระดับสถาบัน (Institutional Curriculum) เป็นหลักสูตร ที่ได้รับการประยุกต์มาจากหลักสูตรในระดับสังคม โดยนักการศึกษาในท้องถิ่นหรือบุคคล ที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงหลักสูตรที่เขียนขึ้นจากชุมชนและโรงเรียนตามกรอบของหลักสูตรการศึกษา เช่น หลักสูตรสถานศึกษา โดยกำหนดเป็นรายวิชา ซึ่งถูกพัฒนาภายใต้กรอบของหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

3. หลักสูตรระดับการสอน (Instructional Curriculum) เป็นหลักสูตรระดับหน่วยการเรียนรู้หรือแผนการจัดการเรียนรู้ของครูแต่ละคนที่มีรูปแบบแตกต่างกันออกไป ซึ่งวิเคราะห์จากหลักสูตรสถานศึกษา

4. หลักสูตรระดับประสบการณ์ (Experiential Curriculum) เป็นหลักสูตร ของผู้เรียนแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกันตามพื้นฐานต่างๆ แรงจูงใจและระดับความสนใจ จึงอาจมีการจัดประสบการณ์ตามความสนใจอาจเป็นกลุ่มย่อยหรือรายบุคคล อาจจะถูกจัดอยู่ในลักษณะ ของแผนการจัดการเรียนรู้รายบุคคล

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) : 105) อธิบายความหมายของหลักสูตรไว้ว่า แผนการจัดการศึกษาเกี่ยวกับมวลประสบการณ์ กิจกรรมต่างๆ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ความมุ่งหมาย เนื้อหาสาระและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการต่างๆ ตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ที่สอดคล้อง กับบริบทของสังคมและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

สรุปได้ว่าหลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดหมาย ที่ได้กำหนดไว้

ความสำคัญของหลักสูตร

สุทธนู ศรีไสย์ (2551) : 58-59) อธิบายความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า ความสำคัญของหลักสูตร หลักสูตรของสถานศึกษาในแต่ละแห่งมีความสำคัญมากที่สุด เพราะหลักสูตร จะเป็นเอกสารที่ประกอบด้วยข้อความที่แสดงให้เห็นวิสัยทัศน์หรือทิศทาง รวมทั้งภารกิจ ที่ทางสถานศึกษาหรือ

หน่วยงานของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จัดทำขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทาง การจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียน บรรลุตามจุดหมายที่ตั้งไว้ โดยทั่วไปหลักสูตรจะมีความสำคัญดังนี้

1. พัฒนาคคนในสังคมให้มีคุณลักษณะที่คาดหวัง
2. เป็นเครื่องมือจัดการศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมายและส่งเสริมความเจริญ อกงามของบุคคลให้มีพฤติกรรมและคุณธรรม จริยธรรม รากฐานความคิดที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
3. ผู้เรียนสามารถค้นพบความสนใจ ความถนัดที่แท้จริงของตนเองและสามารถพัฒนา ได้เต็มตามศักยภาพ

4. เป็นโครงการ แผนงานหรือข้อกำหนดที่ชี้แนะให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้เป็น แนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554 : 13-14) สรุปความสำคัญของหลักสูตร ไว้ว่า

1. หลักสูตรเป็นเสมือนเป้าหมายลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับโรงเรียนหลักสูตรจะให้แนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็ก ตาม จุดมุ่งหมายของการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคม ควร จะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง
7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าเนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคม อย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม
8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าวิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นด้วย ความราบรื่น และผาสุกเป็นอย่างไร
9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไร
10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจต คติของผู้เรียนในอนาคตที่จะอยู่ร่วมในสังคมและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และชาติบ้านเมือง

วิชัย วงษ์ใหญ่ (255 4 : 97) อธิบายความสำคัญของหลักสูตรต่อการศึกษาระบบ เนื่องจากข้อกำหนดต่างๆ หลักสูตรจะเป็นมาตรฐานในการจัดการศึกษาของแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำ ให้เป็นแนวทางนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ของผู้เรียนในแต่ละระดับช่วงวัย อีกทั้งยังเป็น แนวทางสำหรับผู้สอนในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมาย ทั้งในด้าน ความรู้ในเนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้ การคิด ทักษะทางสังคมและที่สำคัญ คือ คุณภาพ ทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ นอกจากนี้ความสำคัญ ของหลักสูตรยังมีส่วน ต่อการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่จะต้องตอบคำถามได้ว่าการจัดการศึกษานั้นบรรลุความคาดหวังของ หลักสูตรหรือไม่ซึ่งจะเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกๆระดับ เนื่องจากหลักสูตร เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ต่างๆ เพื่อผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าประสงค์ ของการศึกษาของชาติ

องค์ประกอบของหลักสูตร

อ้าง บัวศรี (2542 : 8-9) อธิบายองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ว่า

1. เป้าประสงค์และนโยบายทางการศึกษา (educational goals and policies) ซึ่งหมายถึง สิ่งที่รัฐต้องการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในเรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา
2. จุดหมายของหลักสูตร (curriculum aims) เป็นผลส่วนรวมที่ต้องการ ให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากเรียนจบหลักสูตรแล้ว
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร (types and structures) ซึ่งเป็นลักษณะ และแผนผังที่แสดงการแจกแจงวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์
4. จุดประสงค์ของวิชา (subject objectives) เป็นผลที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนหลังจากที่ได้เรียนวิชานั้นไปแล้ว
5. เนื้อหา (content) เป็นสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ทักษะ และความสามารถที่ต้องการให้มีรวมทั้งประสบการณ์ที่ต้องการให้ได้รับ
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้ (instructional objectives) เป็นการระบุ ถึงสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้มีทักษะและความสามารถหลังจากเรียนรู้เนื้อหาที่กำหนด
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (instructional strategies) เป็นวิธีการ จัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมอย่างมีหลักเกณฑ์เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้
8. การประเมินผล (evaluation) เป็นการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน (curriculum materials and instructional media) ได้แก่ เอกสารสิ่งพิมพ์ แผ่นฟิล์ม แถบวีดิทัศน์ฯลฯ และวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ รวมทั้งอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาเทคโนโลยีการศึกษาและอื่นๆ ที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนการสอน

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 11) อธิบายองค์ประกอบหลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตร มีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบ คือ

1. จุดประสงค์
2. สาระความรู้ประสบการณ์
3. กระบวนการเรียนการสอน
4. การประเมินผล

ในการพัฒนาหลักสูตรและการสอนจะต้องดำเนินการพัฒนาในองค์ประกอบพื้นฐาน ทั้ง 4 ตามลำดับ กล่าวคือจะเริ่มต้นที่การกำหนดจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษา เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนมีหรือปฏิบัติได้ จากนั้นก็ทำการพิจารณาว่า การที่จะสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่และในระดับใด จะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

องค์ประกอบที่ได้มีรูปของหลักสูตรมีมากกว่า 4 องค์ประกอบ โดยจะมีส่วนที่เป็น องค์ประกอบพื้นฐานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว 4 องค์ประกอบและเพิ่มองค์ประกอบอื่นๆ อีก ได้แก่ จุดหมาย หลักการโครงสร้าง มาตรฐานการเรียนรู้ การประกันคุณภาพของหลักสูตรและสื่อการเรียน ดังกล่าว ตามลำดับ

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 14-16) อธิบายองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ว่าองค์ประกอบ ของหลักสูตรดังกล่าวจะเห็นได้ว่า อาจจะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดแต่ในหลักใหญ่ มีประเด็นหรือ องค์ประกอบที่สำคัญเหมือนกันอย่างครบถ้วนซึ่งจะช่วยให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถ นำหลักสูตรไปใช้ได้ อย่างอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่สำคัญคือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Curriculum Aims) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง ความตั้งใจหรือความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวที่จะผ่านหลักสูตร จุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรมีความสำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษาแก่เด็ก ช่วยในการเลือกเนื้อหา และกิจกรรม ตลอดจนใช้เป็นมาตรการอย่างหนึ่งในการประเมินผล จุดมุ่งหมายของการศึกษามีอยู่หลายระดับ ได้แก่ จุดมุ่งหมายระดับหลักสูตรซึ่งเป็นจุดมุ่งหมาย ที่บอกให้ ผู้ที่เกี่ยวข้องรู้เป้าหมายของหลักสูตรนั้นๆ จุดมุ่งหมายของกลุ่มวิชา วิชาแต่ละกลุ่มจะสร้างคุณลักษณะที่ แตกต่างกันไปให้ผู้เรียน ดังนั้นแต่ละกลุ่มวิชาจึงมีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ต่างกัน จุดมุ่งหมายรายวิชา เป็นจุดหมายที่ละเอียดจำเพาะเจาะจงกว่าจุดมุ่งหมายกลุ่มวิชา ผู้สอนรายวิชา จะกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาจะมีหลายระดับดังกล่าวแล้วจุดมุ่งหมายทุกระดับย่อมสอดคล้องกัน และนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางเดียวกัน

2. เนื้อหา (Content) เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรแล้ว กิจกรรม ขั้นตอนไปคือ การเลือกเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนา ไปสู่จุดมุ่งหมายที่ กำหนดไว้ โดยดำเนินการตั้งแต่การเลือกเนื้อหาสาระและประสบการณ์ การเรียงลำดับเนื้อหาสาระ พร้อมทั้งการกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรไปสู่ การปฏิบัติ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ คู่มือครู เอกสารหลักสูตร แผนการสอน แผนการสอนและแบบเรียน เป็นต้น การจัดเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรและ สิ่งแวดล้อม เช่น การจัดโต๊ะ เก้าอี้ ห้องเรียน วัสดุอุปกรณ์ในการเรียน จำนวนครูและสิ่งแวดล้อมอำนวยความสะดวกต่างๆ การดำเนินการสอน เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในขั้นตอน การนำหลักสูตรไปใช้ เพราะหลักสูตรจะได้ผลหรือไม่ การวัดและประเมินผล จิตวิทยาการสอน ตลอดทั้งปรัชญาการศึกษาของ แต่ละระดับ จึงทำให้การเรียนของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร

4. การประเมินผลหลักสูตร (Evaluation) การประเมินผลหลักสูตร คือ การหาคำตอบ ว่า หลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด และอะไรเป็นสาเหตุ การ ประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหญ่และมีขอบเขตกว้างขวาง ผู้ประเมินจำเป็น ต้องวางโครงการ ประเมินผลไว้ล่วงหน้า

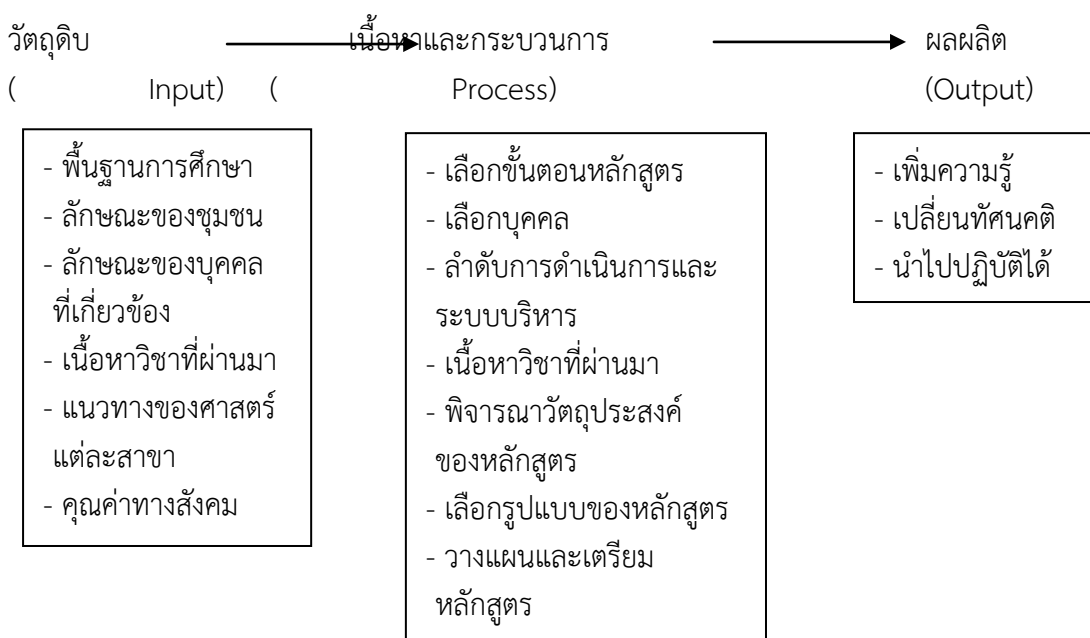
นพเก้า ณ พัทลุง (2554 : 4) อธิบายองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตร ทุกระดับที่ กล่าวไปแล้ว มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 4 ประการที่เหมือนกัน คือ 1) จุดมุ่งหมาย การเรียนรู้ 2) สาระ การเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้นในการจัดทำหลักสูตรไม่ว่า

ระดับใดก็ตามจำเป็นต้องกำหนด 1) จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 2) สารการเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้และ 4) การประเมินเช่นเดียวกันและองค์ประกอบทุกข้อ ต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน
 นิตยา เปลื้องนุช (2554 : 8) อธิบายองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร หลักสูตรเป็นระบบ (Curriculum as a system) เป็นกระบวนการ โดยการส่งวัตถุดิบเข้าไปสู่กระบวนการ แล้วจึงได้ผลผลิตที่สมบูรณ์

Input → Content and Process → Output

แนวความคิด เรื่อง ระบบหลักสูตร ในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน

พิจารณาในแง่ของระบบ จากองค์ประกอบทั้ง 3 ควบคู่กันไป ทั้งตัวป้อน เข้าไปสู่กระบวนการและผลผลิตที่ออกมาว่าจะเป็นอย่างไร เป็นแนวคิดในการเข้าใจหลักสูตรเชิงระบบ ดังภาพประกอบ 1

ที่มา : นิตยา เปลื้องนุช (2554 : 8)

ภาพประกอบ 1 องค์ประกอบต่างๆ ในระบบหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (255 : 4 : 98) อธิบายองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตรต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นหลักสูตรรูปแบบใดหรือใช้กับกลุ่มเป้าหมายใดจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง คุณภาพของผู้เรียนเมื่อเรียนรู้จบหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้ในเนื้อหาสาระ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดขั้นสูงและคุณธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์

2. เนื้อหาสาระ หมายถึง สาระการเรียนรู้ วิชาความรู้ รวมทั้งประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ไปตามลำดับขั้นตอนเพื่อให้มีความรู้ความสามารถตามจุดมุ่งหมายที่หลักสูตร กำหนดไว้

3. การจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการใช้หลักสูตรกับผู้เรียนในเชิงบูรณาการ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระต่างๆ ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งมีทักษะในการเรียนรู้มีกระบวนการคิดที่มีประสิทธิภาพและมีพฤติกรรมที่งดงาม

4. การวัดและประเมินผล หมายถึง กระบวนการตรวจสอบและประเมินคุณภาพ ของผู้เรียนภายหลังการจัดการเรียนรู้ การประเมินคุณภาพการจัดการเรียนรู้รวมทั้งการประเมิน ความเหมาะสมของจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระของหลักสูตร

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร 6 ประการ ได้แก่ แนวคิดหลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล ลักษณะที่ดีของหลักสูตร

ชาวลิต ชูกำแพง (2551 : 16) อธิบายลักษณะที่ดีของหลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตรที่ดีนั้น ควรจะต้องเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการ ความสนใจ ของผู้เรียนสอดคล้องกับความต้องการของชีวิตที่เหมาะสมที่สุด หลักสูตรจะต้องมีลักษณะเป็นพลวัต (dynamic) เปลี่ยนแปลงไปตาม ความต้องการและความเปลี่ยนแปลงของสังคมอยู่เสมอ กระบวนการต่อเนื่อง หลักสูตรจึงต้องสนองและปรับเปลี่ยนตามสภาพเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สภาพการเมือง การปกครอง สภาพทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมค่านิยมและคุณธรรม

บุญเลี้ยง หุมทอง (2554 : 16-17) อธิบายลักษณะที่ดีของหลักสูตร ไว้ว่า ลักษณะ ของหลักสูตรที่ดี หลักสูตรเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการเรียนการสอน ลักษณะของหลักสูตรที่ดี จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและเกิดสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษา หลักสูตรที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา
2. ตรงตามลักษณะของการพัฒนาการของเด็กในวัยต่างๆ
3. ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีเอกลักษณ์ของชาติ
4. มีเนื้อหาสาระของเรื่องที่สอนบริบูรณ์เพียงพอที่จะช่วยให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็น และมีพัฒนาการในทุกด้าน
5. สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน คือ จัดวิชาทักษะและวิชาเนื้อหา ให้เหมาะสมกันในส่วนที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเจริญงอกงามทุกด้าน
6. หลักสูตรที่ดีควรสำเร็จขึ้นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายเพื่อจะให้ได้ผลดี ควรจัดทำเป็นรูปคณะกรรมการ
7. หลักสูตรที่ดีจะต้องให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อเนื่องกันไปและจะต้องเรียงลำดับ ความยากง่ายไม่ให้ขาดตอนจากกัน

8. หลักสูตรที่ดีจะต้องเป็นประสบการณ์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตเพื่อให้มีความเป็นอยู่อย่างผาสุก
9. หลักสูตรที่ดีจะต้องเพิ่มพูนและส่งเสริมทักษะเบื้องต้นที่จำเป็นของเด็ก
10. หลักสูตรที่ดีย่อมส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิดริเริ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินชีวิต
11. หลักสูตรที่ดีจะต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นอิสระและทำงานร่วมกันเป็น หมู่คณะ เพื่อพัฒนาให้รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย
12. หลักสูตรที่ดีย่อมบอกแนวทาง วิธีสอนและอุปกรณ์สื่อสารประกอบเนื้อหาสาระ ที่สอนไว้อย่างเหมาะสม
13. หลักสูตรที่ดีย่อมมีการประเมินผลอยู่ตลอดเวลาเพื่อทราบข้อบกพร่อง ในอันที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นภารกิจที่สำคัญและกว้างขวาง จึงมีผู้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาหลักสูตรไว้หลายกรณี เช่น

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander. 1974 : 7) ให้คำจำกัดความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึงการจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อน การพัฒนาหลักสูตรอาจหมายรวมถึง การสร้างเอกสารอื่นสำหรับนักเรียนด้วย

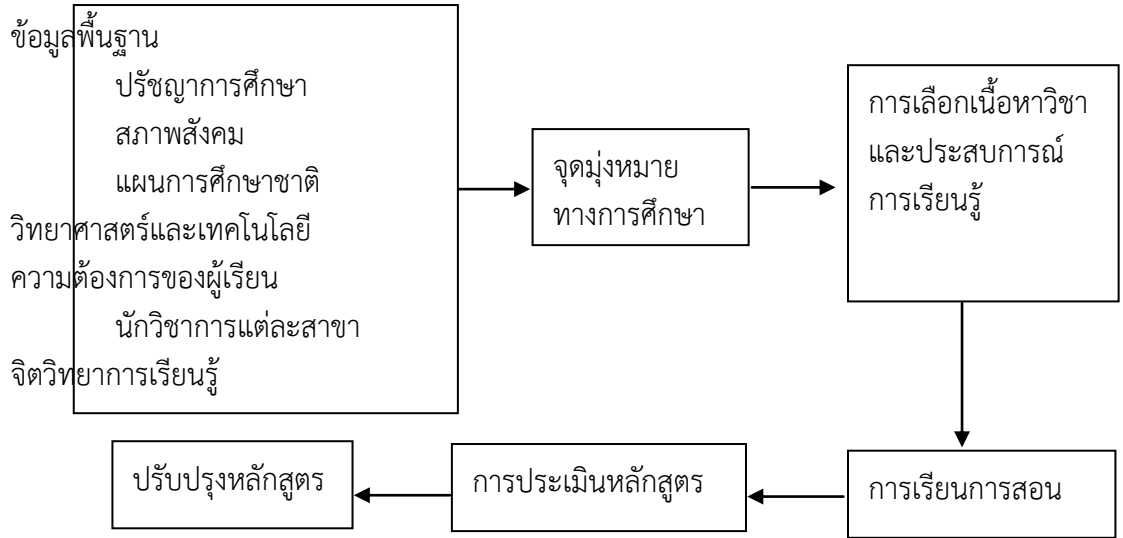
ทาบ (Taba. 1952 : 454) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลอื่นๆ เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนแปลงทั้งหมด ตั้งจุดมุ่งหมาย และวิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึงการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตร บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554 : 167 อ้างอิงมาจาก เซย์เลอร์และอเล็กซานเดอร์. 1974 : 8-9) ชี้ให้เห็นว่า การจัดทำหรือพัฒนาหลักสูตรนั้นม้งานที่ต้องทำสำคัญๆ อยู่ 3 ประการ คือ

1. การพิจารณาและการกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นที่สำคัญของหลักสูตรที่จัดทำนั้นว่ามีเป้าหมายเพื่ออะไร ทั้งโดยส่วนรวมและส่วนย่อยของหลักสูตรนั้นๆ อย่างเด่นชัด
2. การเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนและวัสดุประกอบการเรียนการสอน การเลือกสรรเนื้อหาสาระเพื่อการอ่าน การเขียน การทำแบบฝึกหัดและหัวข้อสำหรับการอภิปรายตลอดจนกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน เป็นต้น
3. การกำหนดระบบการจัดวัสดุอุปกรณ์และการจัดการเรียนการสอน ตลอดทั้งการทดลองที่เป็นประโยชน์ เหมาะสมกับการเรียนการสอนแต่ละวิชาและแต่ละชั้นเรียน

- นิตยา เปลื้องนุช (2554) : 10-11) อธิบายหลักการพัฒนาหลักสูตร ไว้ว่า ในการสร้างหลักสูตรหรือพัฒนาหลักสูตรทุกชนิดทุกระดับจะยึดหลักในการสร้าง 5 แนวทางด้วยกันคือ
- 1 . ยึดเนื้อหาวิชาเป็นหลัก (Subject matter Approach) เน้นเนื้อหาสาระวิชาการมากเป็นพิเศษ
 - 2 . ยึดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเป็นแนวทาง (Co-Curriculum Approach)
 - 3 . ยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child Center Approach) หลักสูตรยืดหยุ่นได้ เปลี่ยนไปตามความต้องการและความสนใจของเด็ก
 - 4 . ยึดสังคมเป็นหลักโดยให้ผู้เรียนปรับตัวเข้ากับสังคมให้ได้ (Child-Adjustment Approach) ถือเอาความต้องการของสังคมเป็นศูนย์กลาง ถ้าสังคมต้องการอย่างไร ก็กำหนดลงไป ในหลักสูตรอย่างนั้น
 - 5 . แนวผสมผสาน (Synthesis of Approach) คือ ทุกแบบที่กล่าวมาแล้ว ผสมผสานกัน เพื่อความพอเหมาะพอดี

การสร้างหรือการพัฒนาหลักสูตรจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย จากข้อมูลหลายๆ ด้าน โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน สภาพสังคมของประเทศและท้องถิ่น เพื่อเป็นรากฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา เป็นรากฐานในการเลือกเนื้อหาวิชาและประสบการณ์ การเรียนรู้ที่จะนำมาบรรจุไว้ในหลักสูตร ดังรูปแบบความสัมพันธ์ของข้อมูลพื้นฐาน

ที่มา : นิตยา เปลื้องนุช (2554 : 11)

ภาพประกอบ 2 ความสัมพันธ์ของข้อมูลพื้นฐานที่มีต่อหลักสูตร

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตร

1. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของTyler (Ralph W. Tyler) ได้แก่ หลักการและเหตุผลในการพัฒนาหลักสูตร (Tyler rational) ที่ว่าในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบคำถามพื้นฐาน 4 ประการ (ชวลิต ชูก่าแพง. 2551 : 50 ; อ้างอิงมาจาก Tyler. 1949 : 1) คือ มีความมุ่งหมายของ

การศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ จัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไร ให้มีประสิทธิภาพ และทราบได้อย่างไรว่าความมุ่งหมายที่กำหนดไว้บรรลุผลแล้ว

หลักการและเหตุผล 4 ประการนี้ จะต้องตอบคำถามเรียงกันตามลำดับ ดังนั้น ความมุ่งหมาย จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะกำหนดรายละเอียดในข้ออื่นๆ ตามมา รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์มีลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เริ่มจากการกำหนดจุดมุ่งหมายชั่วคราว โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาสังคม ผู้เรียนและความคิดเห็นของนักวิชาการ จากนั้น จึงเลือกเป็นจุดมุ่งหมายถาวรโดยผ่านการกลั่นกรองเพื่อคัดเอาเฉพาะสิ่งที่สำคัญ ด้วยการพิจารณา จากจิตวิทยาการเรียนรู้ ปรัชญาการศึกษาและปรัชญาสังคม เพื่อเป็นจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายหรือจุดมุ่งหมายถาวรที่นำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป

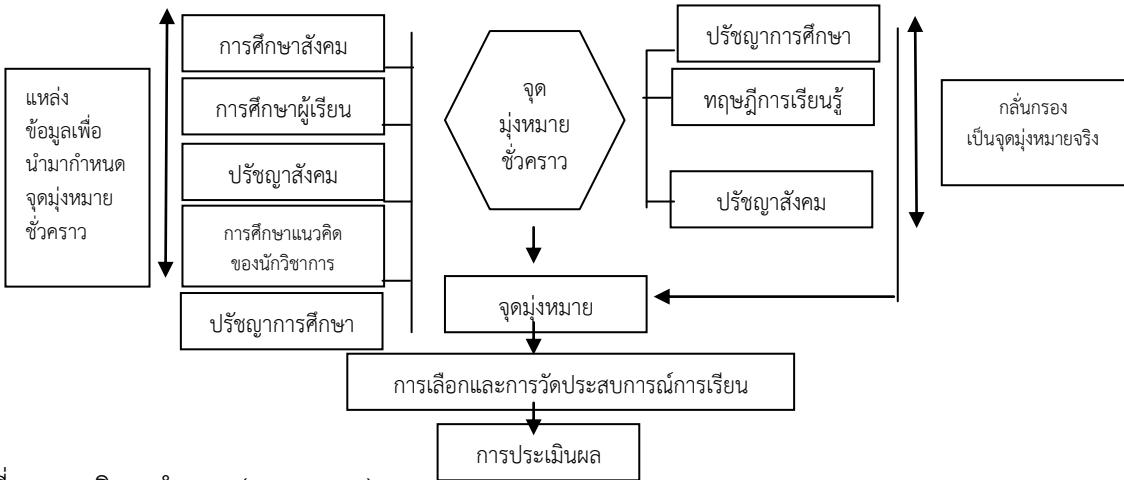
ขั้นที่ 2 การเลือกประสบการณ์ในการเรียนรู้ มีสิ่งที่จะต้องพิจารณา ได้แก่

- 2.1 ผู้เรียนควรได้ฝึกกิจกรรมและเรียนรู้เนื้อหาตามที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย
- 2.2 กิจกรรมและประสบการณ์ควรจะทำให้ผู้เรียนพอใจที่จะปฏิบัติตามพฤติกรรม ที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมาย
- 2.3 กิจกรรมและประสบการณ์อยู่ในขอบข่ายที่ปฏิบัติได้
- 2.4 กิจกรรมและประสบการณ์หลายๆ ด้านอาจนำไปสู่จุดมุ่งหมายเพียงข้อเดียว

หรือกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้เพียงหนึ่งอย่าง อาจตอบสนองจุดมุ่งหมายหลายๆ ข้อได้

ขั้นที่ 3 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในการจัด ประสบการณ์ให้เป็นหน่วย ต้องมีการสำรวจความสัมพันธ์ทางด้านเวลาและเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ในการจัดอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ความต่อเนื่อง (continuity) การเรียงลำดับขั้นตอน (sequence) และการบูรณาการ (integration)

ขั้นที่ 4 การประเมินผล เป็นขั้นตอนนี้จะพิจารณาว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้นบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผลจะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ดังภาพประกอบ 3

ที่มา : ชวลิต ชูกำแพง (2551 : 51)

ภาพประกอบ 3 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของTyler

2. รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ

แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบของ Taba มีลักษณะ จากล่างขึ้นบน (grassroots approach) โดยใช้วิธีอุปนัย (inductive approach) Taba เสนอไว้ว่า หลักสูตรควรมาจากครูผู้สอนมากกว่าผู้บริหารระดับสูง (ชวลิต ชุกก่าแพง. 2551 : 51 ; อ้างอิงมาจาก Taba. 1962 : 422-425) กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบามีทั้งหมด 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สภาพปัญหา สำนววจความต้องการและความจำเป็นต่างๆ ของสังคม ศึกษาพัฒนาการของผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้และธรรมชาติของการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญในการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยอาศัยข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 เป็นหลัก ควรเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้จริงและเป็นแนวทางในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้

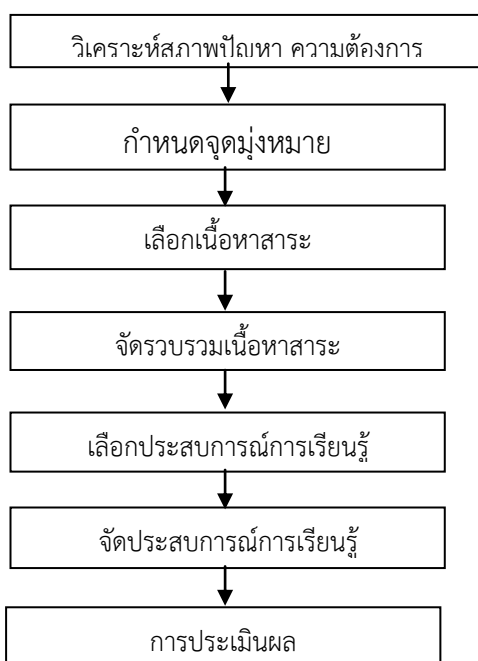
ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหาสาระ ต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่คัดเลือกรวมอยู่ในหลักสูตรจะต้องมีความสำคัญและถูกต้อง

ขั้นที่ 4 การจัดรวบรวมเนื้อหาสาระ พิจารณาถึงความเหมาะสมในการที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใดก่อนหลัง ซึ่งจะต้องมีความต่อเนื่องและเป็นลำดับขั้นตอน

ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ เป็นการศึกษาถึงกระบวนการเรียนรู้ และวิธีการสอนแบบต่างๆ จะต้องวางแผนเลือกประสบการณ์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาสาระและผู้เรียน

ขั้นที่ 6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ได้เลือกแล้วเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนที่บรรลุตามจุดประสงค์ที่วางไว้

ขั้นที่ 7 การประเมินผล เป็นการพิจารณาว่าหลักสูตรประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด มีปัญหาหรือข้อบกพร่องในขั้นตอนใด เพื่อจะได้ทำการปรับปรุงแก้ไขต่อไป ดังภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Taba

3. รูปแบบพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์

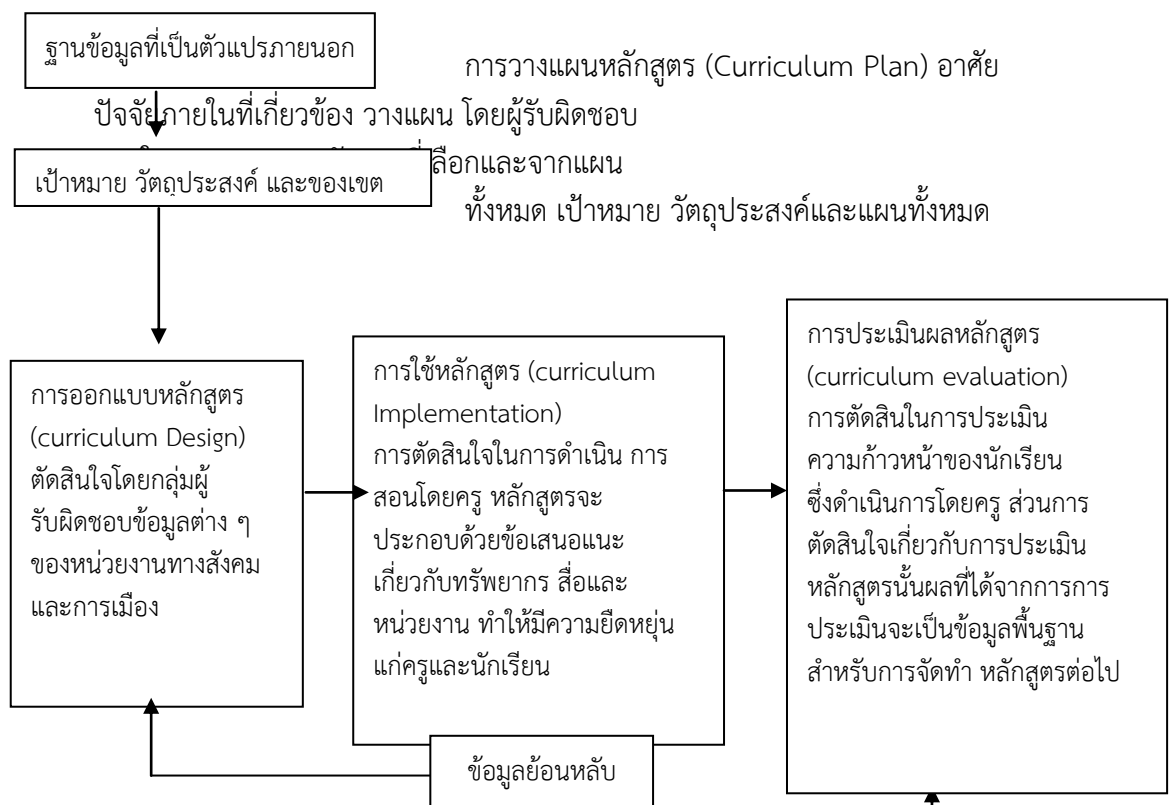
Saylor และ Alexander (ชวลิต ชูกำแพง. 2551 : 53 ; อ้างอิงมาจาก Saylor and Alexander. 1981 : 30-39) ได้เสนอแนวคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรจะไม่ดำเนินไป ในลักษณะเส้นตรงการจะเริ่มที่ขั้นตอนหรือกระบวนการใดก็ได้ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์และขอบเขต โดยกำหนดขอบเขตของเป้าหมายไว้ 4 ประการ คือ ประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย พัฒนาการของบุคคล ความสามารถทางสังคม ทักษะการเรียนรู้และความชำนาญเฉพาะด้าน

ขั้นที่ 2 การออกแบบหลักสูตร เป็นการตัดสินใจโดยใช้เป้าหมาย วัตถุประสงค์ และขอบเขต พร้อมทั้งพิจารณาข้อมูลอื่นๆ ประกอบ เช่น ธรรมชาติของวิชา ความสนใจของผู้เรียน และสังคม เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำวิธีสอนต่างๆ ที่ได้ ออกแบบไว้ไปปฏิบัติวิธีการสอนรวมทั้งสื่อต่างๆ ที่นำไปใช้ต้องเหมาะสมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมาย การสอน

ขั้นที่ 4 การประเมินหลักสูตร ผู้สอนจะต้องเลือกใช้วิธีประเมินผลแบบต่างๆ เพื่อ บอกความก้าวหน้าของผู้เรียน รวมทั้งประสิทธิภาพการสอน ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน รูปแบบ การพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ สรุปเป็นภาพประกอบ 5 ดังนี้

ที่มา : ชวลิต ชูกำแพง (2551 : 54)

ภาพประกอบ 5 รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Saylor และ Alexander

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรทำให้ทราบว่าขั้นตอน ในการพัฒนาหลักสูตรมักประกอบไปด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรและการปรับปรุงและแก้ไขหลักสูตร ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตรและระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตร

ปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรนั้นมีกิจกรรมต่างๆ ที่ต้องกำหนดให้มีในหลักสูตร เช่น การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนการสอน การกำหนดขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งการพิจารณากำหนดสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมานี้ต้องอาศัยความรู้ในด้านต่างๆ รวมกัน รวมทั้งปรัชญาการศึกษาด้วย ปรัชญาการศึกษามีความสำคัญทำให้มองเห็นถึงภาพรวม ของการศึกษามีจุดมุ่งหมายอย่างไร ปรัชญาการศึกษาเป็นระบบหรือแนวความคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบที่สำคัญของการศึกษา ได้แก่ ความมุ่งหมาย นโยบาย เนื้อหาสาระ ฯลฯ อันเป็นผลเนื่องมาจากการศึกษาวิเคราะห์และกลั่นกรองอย่างรอบคอบโดยอาศัยหลักปรัชญาพื้นฐาน

นักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรที่ยึดถือลัทธิต่างๆ จะมีทัศนะเกี่ยวกับ ปรัชญาการศึกษาที่แตกต่างกันออกไป เช่น มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักใช้เหตุผล ให้รักษาความคิดดั้งเดิมไว้ มุ่งเตรียมผู้เรียนเพื่อชีวิต เป็นต้น ปรัชญาการศึกษาร่วมสมัยที่สำคัญทั้ง 5 ปรัชญา ได้แก่ ปรัชญานิรันดรวาทีนิยม ปรัชญาสารัตถนิยม ปรัชญาพัฒนาการนิยม ปรัชญาบูรณาการนิยมและปรัชญาอัตถิภาวนิยม (นาริรัตน์ รักวิจิตรกุล. 2554 : 21-40) มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. ปรัชญานิรันดรวาทีนิยม เชื่อว่า ธรรมชาติของมนุษย์และทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ ล้วนมีความคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งการศึกษาด้วย ดังนั้นความมุ่งหมายของการศึกษา จึงควรยึดหลักนี้คือ การศึกษาวิทยาการที่ได้รับการยกย่องในอดีตว่าเป็นวิทยาการชั้นสูงและ เพื่อให้การศึกษาบังเกิดผลดีจำเป็นต้องฝึกฝนอบรมให้เป็นผู้นำทางปัญญา ให้มีความสามารถ ในการใช้เหตุผล ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมตัวไปข้างหน้า

2. ปรัชญาสารัตถนิยม มีส่วนที่คล้ายกันกับปรัชญานิรันดรวาทีนิยมในเรื่อง เน้นการเตรียมเพื่อชีวิต แต่ต่างกันที่มิได้มีจุดมุ่งหมายให้ศึกษาวิทยาการที่นักปราชญ์โบราณรวบรวมไว้ แต่จะเน้น สิ่งที่เป็นหรือสารัตถะซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนควรรู้

3. ปรัชญาพัฒนาการนิยม เชื่อว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลาดังนั้นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาจึงอยู่ที่ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลง ให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้และสามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่

4. ปรัชญาบูรณาการนิยม เน้นสร้างบูรณาการใหม่ให้สังคม โดยถือว่าการศึกษา มีหน้าที่ส่งเสริมการปฏิรูปสังคม เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาที่สังคมเผชิญอยู่ การศึกษาต้องเป็น ตัวนำสังคมสามารถกำหนดวิถีทางและคุณค่าของสังคมได้

5. ปรัชญาอัตถิภาวนิยม ยืนยันในเสรีภาพอันสมบูรณ์และความเป็นเอกัตบุคล ของแต่ละคน การศึกษาจะต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีความเจริญงอกงามในแง่การมีอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์ มิใช่เป็นการปรับตัวภายใต้การบีบบังคับของหมู่คณะและให้มีความเข้าใจถึงความรับผิดชอบที่มีต่อชีวิตของตน รับผิดชอบในการกระทำของตน ยอมรับผลของการกระทำซึ่งเลือกอย่างมีอิสระ

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ผู้วิจัยได้นำหลักปรัชญาการศึกษาบูรณาการนิยามมาใช้ในการกำหนดกรอบการพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง

นอกจากความเชื่อหรือปรัชญาพื้นฐานของการศึกษายังมีสิ่งสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้อง กับการกำหนดนโยบายความมุ่งหมายของการศึกษาและหลักสูตร สิ่งดังกล่าวนี้เกี่ยวข้องกับตัวผู้เรียน โดยตรงนั่นคือ ทฤษฎีจิตวิทยาที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีความสามารถ ความสนใจ เจตคติ และศักยภาพในด้านต่างๆ เป็นของตนเองโดยเฉพาะแต่ละคนมีความต้องการด้านร่างกาย ปัญญาจิตใจ หรืออารมณ์ไม่เหมือนกัน

การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ธรรมชาติของผู้เรียนนับว่ามีผลกระทบต่อข้อกำหนด องค์ประกอบต่างๆ อย่างมาก ด้วยเหตุนี้ นักพัฒนาหลักสูตรจึงต้องยึดตัวผู้เรียนเป็นหลักต้องยึดหลัก โดยมุ่งส่งเสริมพัฒนาการและศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน พัฒนาการที่สำคัญของผู้เรียนแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการ จิตวิทยาพัฒนาการชี้ให้เห็นว่า เด็กย่อมเจริญเติบโตและมีพัฒนาการเป็นขั้นๆ ไปทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม เชาวน์ปัญญา เช่น เด็กอายุ 2 ปีจนถึง 4-6 ปี ความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย สังคมอื่นๆ จะผิดแผกไปจากเดิมและ เมื่อถึงวัยเข้าเรียน เมื่อมีอายุระหว่าง 7-12 ปี เด็กจะมีรูปร่างแข็งแรงอย่างเห็นได้ชัด

2. พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา ตามแนวคิดของเพียเจต์ กล่าวว่า เชาวน์ปัญญาเป็นความสามารถในการปรับสมองหรือความคิดให้เข้ากับสิ่งใหม่ๆ หรือความสามารถในการปรับตัว เข้ากับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้สิ่งต่างๆ ความเข้าใจเกี่ยวกับมโนทัศน์ การสร้างนิสัยใดๆ ตลอดจน การตัดสินใจ กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องอาศัยเชาวน์ปัญญา พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของเด็กในระดับ ชั้นประถมศึกษาจะมีความเข้าใจเฉพาะสิ่งที่เป็นรูปธรรมที่สามารถมองเห็นหรือจับต้องได้

3. พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ เด็กจะมีบุคลิกภาพที่สมบูรณ์ เมื่อสามารถปรับตัว เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ดี มีความเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมภายนอก พัฒนาการทางบุคลิกภาพ จะดำเนินไปอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านร่างกาย การพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสังคม

4. พัฒนาการทางศีลธรรมและจริยธรรม เกี่ยวกับการพัฒนาการของเด็ก เป็นพื้นฐานและหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ประกอบกัน

จิตวิทยาการเรียนรู้มีหลากหลายทฤษฎีซึ่งเป็นที่ยอมรับกันมากในระหว่างนักจิตวิทยา การเรียนรู้และการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้การศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาและ ทฤษฎีการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการพัฒนาหลักสูตรมีดังรายละเอียดต่อไปนี้

แนวคิดพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น (Child and Adolescent Development Theory)

การศึกษาพัฒนาการของมนุษย์ช่วยให้บุคคลเข้าใจลักษณะธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของมนุษย์แต่ละวัย ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทำให้เข้าใจตนเองและผู้อื่น สามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น สามารถเผชิญปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละวัยได้และจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการให้การช่วยเหลือผู้ที่อยู่ในพัฒนาการตามวัยต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม (จุฑารัตน์ สติธิปัญญา. 2552 : 21) ดังนั้นการศึกษาพัฒนาการในช่วงวัยรุ่นจึงทำให้ทราบกระบวนการพัฒนาการด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมของวัยรุ่น ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวจะเชื่อมโยงไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรม ภาวะทางจิตใจ บุคลิกภาพและการปรับตัว ผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนาการของเด็กและวัยรุ่น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ความหมายของวัยรุ่น

“วัยรุ่น” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “ Adolescence” มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินว่า “Adolescere” หมายถึง การเจริญเติบโตหรือเจริญเติบโตไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ วัยรุ่นเป็นช่วงเวลาการเจริญเติบโตจากที่ไม่มีวุฒิภาวะของเด็กไปสู่ความมีวุฒิภาวะของผู้ใหญ่ เป็นช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม (Steinberg. 1993 : 4)

ศรีเรือน แก้วกังวาล (2540 : 329) กล่าวถึง วัยรุ่นว่าเป็นช่วงระยะเวลาคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็กต่อเนืองกับความเป็นผู้ใหญ่ นับเป็นเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ถ้าวัยรุ่นผู้ใดได้ดำเนินชีวิตในช่วงเวลานี้ผ่านไปได้อย่างราบรื่น มีปัญหาไม่ซับซ้อนมากนัก เด็กวัยรุ่น ผู้นั้นย่อมเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและมักจัดการกับชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้อย่างราบรื่น

จุฑารัตน์ สติธิปัญญา (2552 : 34) กล่าวถึง วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมากทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สังคมปัจจุบันเป็นยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิดของวัยรุ่นมากขึ้น วัยรุ่นเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตเป็นวัยวิกฤต (critical period) หรือวัยพายุบูแคม เนื่องจากมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตมาก มีปัญหาและมีความยากลำบากในการปรับตัว

วิโรจน์ อารีย์กุล (2553 : 43) กล่าวถึง วัยรุ่นว่าเป็นระยะของการเปลี่ยนแปลง ทางสรีระของร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมไปพร้อมๆ กัน ซึ่งพัฒนาการบางอย่างได้ดำเนินการ มาก่อนบ้างแล้วในช่วงระยะก่อนเป็นวัยรุ่นและกระบวนการพัฒนาการในด้านต่างๆ ยังมีการดำเนินต่อไปถึงแม้จะมีการเจริญเติบโตทางด้านร่างกายเต็มที่แล้ว

ช่วงอายุของวัยรุ่น

สำหรับการแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น ได้มีผู้ที่กำหนดช่วงอายุไว้ต่างๆ กัน ซึ่งช่วงอายุของวัยรุ่นไม่อาจกำหนดลงไปให้แน่นอนได้ว่าควรจะเริ่มเมื่อใดและสิ้นสุดเมื่อใด ได้มีการกำหนดช่วงอายุ ไว้ต่างๆ ดังนี้

Steinberg (1993 : 5) ได้กำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นไว้เป็น 3 ช่วง

ดังนี้

1. ช่วงวัยรุ่นตอนต้น เป็นช่วงอายุระหว่าง 11 –14 ปี
2. ช่วงวัยรุ่นตอนกลาง เป็นช่วงอายุระหว่าง 15 –18 ปี
3. ช่วงวัยรุ่นตอนปลาย เป็นช่วงอายุระหว่าง 18–21 ปี

ศรีเรือน แก้วกังวาน (2540 : 47) ได้แบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะ โดยใช้เกณฑ์ความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ในการตัดสิน ดังนี้

1. ระยะวัยแรกรุ่น ช่วงอายุประมาณ 12 -15 ปี
2. ระยะวัยรุ่นตอนกลาง ช่วงอายุประมาณ 16 -17 ปี
3. ระยะวัยรุ่นตอนปลาย ช่วงอายุประมาณ 18 -25 ปี

วิทยา นาควิชระ (2544 : 195) กล่าวถึง อายุเป็นเกณฑ์ หนึ่งที่ใช้ในการแบ่งวัยรุ่นให้แตกต่างกัน จากวัยอื่นๆ การให้นิยามวัยรุ่นโดยใช้อายุมักไม่ตรงกับ สภาพความเป็นจริง เพราะเด็กแต่ละคนจะเจริญเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นไม่พร้อมกัน กล่าวโดยทั่วไป ช่วงเวลาวัยรุ่นนับจากการเริ่มมีวุฒิภาวะทางเพศที่สามารถมีบุตรได้ ดังนั้นการแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่น จึงไม่เป็นกฎที่ตายตัว ทั้งนี้เพราะภาวะการเป็นหนุ่มเป็นสาวอาจขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศ แบบแผน ประเพณีวัฒนธรรม สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาและประเทศที่เด็กมีวุฒิภาวะช้านั้น ได้กำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นไว้ตั้งแต่ 13-25 ปี

กล่าวโดยสรุป ช่วงอายุของวัยรุ่นนี้เป็นเรื่องยากที่จะแบ่งให้แน่นอนตายตัว เพราะ พัฒนาการของมนุษย์เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกันไปมิได้หยุดเป็นช่วงๆ

ความต้องการของวัยรุ่น

ความต้องการเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต ชีวิตจะราบเรียบก็ต่อเมื่อความต้องการต่างๆ ของชีวิตได้รับการตอบสนอง หากความต้องการไม่ได้รับการตอบสนองก็จะทำให้ร่างกายเกิดความเครียด ความต้องการของวัยรุ่นมักขึ้นอยู่กับค่านิยม (Value) ที่แต่ละคนยึดถือและส่วนใหญ่มักยึดถือค่านิยม ในกลุ่มที่ตนเข้าร่วม วัยรุ่นจะมีความต้องการเพิ่มเติมจากวัยเด็กหลายอย่าง ซึ่งเป็นไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและอารมณ์ ความต้องการของวัยรุ่นที่สำคัญคือ (วิทยา นาควิชระ. 2544 : 94-95)

- 1) ต้องการความรัก
- 2) ต้องการการเรียนรู้และทดลองเกี่ยวกับเรื่องเพศ
- 3) ต้องการมีอิสรภาพมากขึ้น
- 4) ต้องการการเป็นที่ยอมรับของสังคม
- 5) ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ
- 6) ต้องการมีอนาคตที่ประสบความสำเร็จ
- 7) ต้องการตัวแบบที่ดีถึงแม้วัยรุ่นจะชอบความเป็นอิสระ

การเข้าใจความซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลง ในด้านความคิด สังคมและร่างกาย ที่เกิดขึ้นจากระยะเด็กสู่ระยะวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแกนหลักของพัฒนาการของวัยรุ่น โดยแบ่งพัฒนาการออกเป็นด้านต่างๆ อาทิ ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและทางสรีระ พัฒนาการทางสติปัญญา พัฒนาการทางด้านอารมณ์ พัฒนาการทางบุคลิกภาพและทางสังคม พัฒนาการทางด้านศีลธรรม สามารถสรุปได้ดังนี้

ความเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและทางสรีระ (Physical and Physiological Changes)

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของวัยรุ่นเป็นผลมาจากฮอร์โมน ซึ่งเป็นสารเคมี ที่ต่อมไร้ท่อสร้างขึ้น ฮอร์โมนบางอย่างถูกสร้างขึ้นเป็นครั้งแรกในวัยรุ่น หน้าที่ของฮอร์โมนคือ

กระตุ้นอวัยวะหรือเนื้อเยื่อในร่างกาย เช่น Testosterone หรือฮอร์โมนเพศชายจะทำงานที่ อวัยวะเพศชาย ผิวหนัง ใบบน เอ็น หัวไหล่และบางส่วนของสมอง เป็นต้น เด็กส่วนใหญ่ จะมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จะมีพัฒนาการลักษณะทางเพศขั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ วัยรุ่นบางคนอาจจะไม่ได้เตรียมตัวสำหรับการเปลี่ยนแปลงในด้านร่างกายที่เกิดขึ้น ทำให้เกิด ความวิตกกังวลในบางครั้งและนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ (เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์. 2550 : 181-186)

พัฒนาการทางสติปัญญา (Metal Development)

พัฒนาการทางด้านสติปัญญาของวัยรุ่นเข้าขั้นที่ Piaget เรียกว่า ปฏิบัติการด้านนามธรรม พัฒนาความคิดจากแบบรูปธรรมในวัยเด็กมาสู่ความคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล สามารถคิดอย่างมีเหตุผลโดยไม่ใช่วัตถุเป็นสื่อ เด็กวัยนี้จะคิดถึงหลายๆ ด้านได้ในเวลาเดียวกัน เข้าใจการเปรียบเทียบอุปมา อุปมัยและสามารถคิดในทางตรงกันข้าม คิดแบบใช้เหตุผลสรุปเป็นองค์รวม คาดการณ์อนาคตได้ ความคิดแบบตัวเองเป็นศูนย์กลางในวัยรุ่น (adolescent egocentrism) คิดว่าพฤติกรรมของตนเองถูกเฝ้ามองจากคนอื่น ให้ความเอาใจใส่อย่างมากกับคำวิพากษ์วิจารณ์ ของคนอื่น โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งกาย ทรงผมและรูปร่าง มักคาดหวังว่าสิ่งที่ตนแสดงออกว่า สนใจชอบนั้น บุคคลอื่นจะต้องรู้สึกเช่นนั้นด้วย มีความคิดฝัน จินตนาการว่าตนเป็นคนเก่งและมีโลกส่วนตัว (จุฑารัตน์ สติธิปัญญา. 2552 : 35)

พัฒนาการทางด้านอารมณ์ (Emotional Development)

เนื่องจากการเปลี่ยนแปลง ที่รวดเร็วของพัฒนาการทางร่างกาย ส่งผลให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ของวัยรุ่นด้วย วัยรุ่นจะมีอารมณ์ไม่คงที่ รุนแรงและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การปรับตัวทางอารมณ์ของวัยรุ่นนับเป็นเรื่องยาก ซึ่งในบางครั้งการควบคุมอารมณ์ ถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับช่วงวัยรุ่น ระดับความเข้มข้นของอารมณ์แต่ละอย่างขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพดั้งเดิมของเด็ก ขึ้นอยู่กับตัวเราที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์ เด็กแต่ละคนจะแสดงอารมณ์ประจำตัวออกมาให้ผู้อื่นทราบได้อย่างเด่นชัด อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นนั้นมีทุกประเภท อาทิ รัก ชอบ โกรธ เกลียด อิจฉา ริษยา โอ้อวด ถือดี อ่อนไหว หลงใหล วุ่นวายใจ สับสน หงุดหงิด ฯลฯ ไม่ว่าจะอารมณ์ประเภทใด ก็มีความรุนแรง อ่อนไหวง่าย เปลี่ยนแปลงง่าย ควบคุมอารมณ์ยังไม่สู้ดีเพราะลักษณะทางอารมณ์เช่นนี้บุคคลต่างวัยจึงต้องอดทนมากเพื่อจะเข้าใจและสร้างสัมพันธภาพที่ดี (ศรีเรื่อน แก้วกังวาน. 2540 : 336)

พัฒนาการทางบุคลิกภาพและทางสังคม (Personality and Social Development)

ทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพของอีริกสัน วัยรุ่นอยู่ในขั้นความมีเอกลักษณ์ประจำตัวกับความสับสนในบทบาทตนเอง พัฒนาการเอกลักษณ์ของตนเองมีจุดมุ่งหมายในชีวิตตนเอง สังคม คือกลุ่มเพื่อน จึงยึดแบบอย่างจากเพื่อนและบุคคลที่ตรงกับอุดมคติ อาจเกิดความขัดแย้ง ด้านสัมพันธภาพกับผู้ใหญ่ เกิดความสับสนทางจิตใจ หากไม่สามารถแก้ไขความสับสนนี้ได้จะเป็นบุคคล ที่มีบุคลิกภาพสับสน ไม่มั่นคง ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อและ สังคมรอบตัวมีการรวมกลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกัน ส่วนใหญ่มีความคิดคล้ายกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ซึ่งกันและกัน เมื่ออยู่ในกลุ่ม วัยรุ่นมีความคิดว่าความคิดเห็นของคนอื่น ไม่มีความสำคัญเท่ากับ ความคิดเห็นของกลุ่ม และมีความต้องการให้ผู้ใหญ่ยอมรับกลุ่มเพื่อนของตนด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่างเพศ เมื่อเด็กอายุได้ประมาณ 13-14 ปี เด็กผู้หญิงเริ่มสนใจเด็กผู้ชายและพยายามเรียกร้องความสนใจจากเด็กผู้ชาย แต่เด็กผู้ชายยังไม่มีความรู้สึกเช่นนี้ เมื่อเด็กผู้ชายอายุ 14-16 ปี จะเริ่มสนใจเพศตรงกันข้ามและบาง

คนเริ่มแยกตัวไปสนิทสนมกับเพศตรงข้าม วัยรุ่นเพศหญิง จะพิถีพิถันในเรื่องการแต่งกาย เอาใจใส่รูปร่างความสวย ความงาม วัยรุ่นชายก็มีพฤติกรรม ที่มุ่งให้เพศหญิงสนใจตนเอง เช่น แชวหรือหยอกล้อ วัยรุ่นหญิงในวัยรุ่นที่ได้รับการยอมรับ จากเพื่อนในกลุ่มมักจะไม่มีปัญหาแต่ในวัยรุ่นที่มีความคิดว่าตนแตกต่าง จากเพื่อนมีปมด้อยเรื่องรูปร่างหน้าตา มักแสดงพฤติกรรมอื่น ให้เป็นที่น่าสนใจของเพศตรงข้าม เมื่อวัยรุ่นชายและหญิงมีความสนใจซึ่งกันและกัน ทั้งสองฝ่ายเริ่มให้ความสำคัญต่อการแสดงออกของบทบาททางเพศ (จุฑารัตน์ สติธิปัญญา. 2552 : 36-37)

พัฒนาการด้านจริยธรรม (Moral Development)

พัฒนาการด้านจริยธรรมเป็น คุณค่าของพัฒนาการด้านศีลธรรมและกฎ ระเบียบของบุคคลจะใช้สำหรับการสร้างความสมดุลและการวินิจฉัยตัดสินเกี่ยวกับความขัดแย้งของตนเองและบุคคลอื่น จากมุมมองของนักพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่า พฤติกรรมด้านศีลธรรมนั้นมีความเหมือนับพฤติกรรมอื่นๆ ที่เกิดจากการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการของการวางเงื่อนไขและตัวแบบ (Conditioning and Modeling) ส่วนนักทฤษฎีด้านความคิดกลับมองอีกทางหนึ่งว่า การพัฒนา ด้านศีลธรรมจะเป็นไปตามกระบวนการหรือขั้นตอนของการพัฒนาด้านความคิดของเด็ก พัฒนาการ ทางจริยธรรมส่วนใหญ่ของคนเราเกิดขึ้นในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้น สิ่งที่เด่นชัดมากขึ้นในการพัฒนา ด้านจริยธรรมของผู้หญิงและผู้ชายต่อมุมมองของความมีเหตุผล กล่าวได้ว่า แนวความคิด ในด้านจริยธรรมของผู้หญิงจะมุ่งประเด็นปัญหาสำคัญในเรื่องความรับผิดชอบและการดูแลเอาใจใส่ ในขณะที่ผู้ชายจะมุ่งประเด็นสำคัญที่เรื่องของความถูกต้องและความยุติธรรม ดังนั้นอาจกล่าวสรุป ได้ว่าทั้งเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายจะมีการพัฒนาในเหตุผลและจริยธรรมภายใต้บริบททางวัฒนธรรม ที่แตกต่างกัน (เพ็ญพิไล ฤทธาคุณานนท์. 2550 : 196-197)

สรุปได้ว่า จากพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงระหว่าง วัยเด็กตอนกลางสู่วัยรุ่นนั้นมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลง ด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ การเปลี่ยนแปลงด้านสัมพันธภาพกับกลุ่มเพื่อนและครอบครัว ตลอดจนความสามารถในการเจริญงอกงามสำหรับวัยรุ่นตอนต้นในการคิดอย่างเป็นนามธรรม การคิดพิจารณาถึงปัญหาในหลายๆ มิติและการพิจารณาอย่างรอบคอบต่อตนเองและบุคคลอื่น ดังนั้นการที่เข้าใจถึงพัฒนาการเหล่านี้จะช่วยให้สามารถจัดการทักษะที่จำเป็นที่จะช่วยในการสร้าง การเปลี่ยนแปลงที่ดีที่เหมาะสมในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ผู้พัฒนาทฤษฎีนี้ คือ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) โดยเน้นที่รูปแบบการเรียนรู้ทางสังคมและความคิด (Cognition – Social Learning Theory) จากการศึกษาและวิจัยของแบนดูรา มีความเชื่อว่าเด็กเรียนรู้ในการแสดงพฤติกรรมโดยผ่านการสั่งสอนและจากการสังเกต อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมจะถูกเสริมแรงหรือปรับเปลี่ยนโดยผลของการกระทำหรือการตอบสนอง ของบุคคลอื่นๆ ต่อพฤติกรรมของตนเอง เด็กมีการเรียนรู้ที่จะแสดงพฤติกรรมโดยผ่านการสังเกตและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มากกว่าแค่ผ่านการพูดหรือการสั่งสอน ดังนั้นเด็กควรจะได้รับ การสอนเกี่ยวกับทักษะต่างๆ โดยผ่านกระบวนการของการสั่งสอน (Instruction) การฝึกซ้อม (Rehearsal) และ การให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) มากกว่าที่จะเพียงแค่ใช้การสั่งสอนเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้แบนดูรายังเน้นเกี่ยวกับความเชื่อในความสามารถแห่งตน (Self-Efficacy) โดยได้ให้ความหมายของความเชื่อในความสามารถแห่งตนไว้ว่า ความเชื่อมั่น

ในความสามารถของตนเองที่จะแสดงพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสม ความเชื่อในความสามารถแห่งตนนี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะใช้ในการเรียนรู้และรักษาพฤติกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเผชิญกับความกดดันทางสังคม

แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาสังคมของแบนดูรา อาจพิจารณาได้ใน 3 ประเด็นด้วยกัน คือ ประเด็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ในสภาพธรรมชาติ ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมและประเด็นเกี่ยวกับนิยามของการเรียนรู้โดยเฉพาะความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้กับผลงาน

1. การเรียนรู้ในสภาพธรรมชาติ

แบนดูรามีแนวคิดที่สอดคล้องกับนักจิตวิทยาการเรียนรู้ทางสังคมรุ่นใหม่ทั้งหลายว่า ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมที่มีอยู่ทั้งหมดนั้น มีข้อจำกัดอย่างน้อย 3 ประการ คือ (1) ทฤษฎีทั้งหลายอธิบายการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่แคบ ไม่สอดคล้องกับสภาพการเรียนรู้ในชีวิตจริง (2) การศึกษาของทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรม กระทำเฉพาะในห้องทดลองและไม่ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาใหม่ๆ ในโลกกว้างและ (3) นักจิตวิทยาการเรียนรู้ทั้งหลาย ได้กล่าวถึงเพราะการเรียนรู้จากการกระทำและได้รับผลกระทบโดยตรง (Direct Learning) เท่านั้นไม่ได้สนใจพฤติกรรมการเรียนรู้ประเภทที่ผู้เรียนเรียนรู้จากแม่บทหรือจากการกระทำของผู้อื่นจากข้อจำกัดเหล่านี้ แบนดูราจึงเกิดความคิดว่า ควรศึกษาการเรียนรู้ในสภาพธรรมชาติมากกว่าในห้องทดลองโดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาสนใจการเรียนรู้จากการเลียนแบบ (Observational Learning หรือ Vicarious Learning)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน พฤติกรรมและสิ่งแวดล้อม

ในทรรศนะของแบนดูรา การอธิบายการเรียนรู้ของทฤษฎีอื่นๆ นั้น ตั้งอยู่ บนข้อตกลงเบื้องต้นที่ผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทั้งกลุ่มพฤติกรรมนิยมและกลุ่มมนุษยนิยมต่างก็ ทึกทัก เอาว่าความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของบุคคลและสิ่งแวดล้อม เป็นความสัมพันธ์แบบทิศทางเดียว(Unidirection) กลุ่มพฤติกรรมนิยมมีความเห็นว่า พฤติกรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ($B=f(E)$) ในขณะที่กลุ่มมนุษยนิยมมีความเห็นว่า สิ่งแวดล้อมขึ้นอยู่กับความคิดและการกระทำ ของบุคคล ($E = f(B)$)

แบนดูราอธิบายว่า การเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ (1) ความคิดหรือการคาดหวังหรือความเชื่อและองค์ประกอบส่วนบุคคล (P) (2) พฤติกรรม (B) และ (3) สิ่งแวดล้อม (E) ปัจจัยทั้ง 3 นี้มีความสัมพันธ์แบบ 2 ทาง คือ ต่างก็มีอิทธิพล ซึ่งกันและกันเขาเรียก ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ว่า ปัจจัยกำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism)

3 . การเรียนรู้กับผลงาน

ข้อแตกต่างระหว่างทฤษฎีปัญญาสังคมของแบนดูรากับทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยมที่มีอยู่ก่อนก็คือ การให้นิยามของการเรียนรู้ ทฤษฎีอื่นๆ มักจะทึกทักเอาเองว่า ผลงาน (Performance) เป็นตัวบ่งชี้การเรียนรู้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ทฤษฎีกลุ่มพฤติกรรมที่มีอยู่ก่อน ไม่ได้แยกความแตกต่างระหว่างการเรียนรู้กับผลงานไว้อย่างชัดเจนนั่นเอง

แบนดูรามีความเห็นว่า การเรียนรู้กับผลงานที่ปรากฏ เป็นสองส่วน ที่แยกจากกัน การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ได้มาซึ่งความรู้ (Acquisition of Knowledge)

เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย การเลือกใส่ใจ (Attention) สิ่งเร้าหรือแม่แบบ เข้ารหัสใน รูปสัญลักษณ์ (Coding) และเก็บไว้ในหน่วยความจำ (Retention) ส่วน ผลงาน (Performance) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกหรือตอบสนองออกมาให้ปรากฏ แบบดูรากล่าวว่า การเรียนรู้ว่าจะแสดงออกมาเป็นผลงานหรือการกระทำหรือไม่ก็ได้ การเรียนรู้ด้วยการสังเกตนั้นผู้เรียนไม่ได้แสดง การเลียนแบบออกมาในทันทีที่เห็น แต่อาจเกิดการกระทำเมื่อเขาอยู่ในสถานการณ์ที่เหมาะสม หลังจากที่ได้เรียนรู้แล้วดังภาพประกอบ 6

ขั้นการได้มาซึ่งความรู้ ขั้นที่ 2 การกระทำหรือผลงาน
(Acquisition) (Performance)

ที่มา : ประสาท อิศรปริดา (2547 : 282)

ภาพประกอบ 6 แสดงขั้นการเรียนรู้ 2 ขั้น คือ ขั้นได้มาซึ่งความรู้ (Acquisition) กับขั้นการกระทำหรือผลงาน (Performance)

องค์ประกอบของการเรียนรู้

ทฤษฎีแบบดูรากเสนอว่า วิธีสำคัญที่คนเราเรียนรู้สิ่งต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือพฤติกรรมใหม่ๆ ก็คือ วิธีการสังเกตคนอื่นๆ พฤติกรรมของคนอื่นๆ ที่กล่าวนี้ถือว่าเป็นแม่แบบ (Model) อย่างไรก็ตาม คนเราไม่ได้เลียนแบบจากทุกสิ่งทุกอย่างที่พบ การจะเลียนแบบหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าผลกรรมที่แม่แบบได้รับการกระทำนั้นๆ เป็นเช่นไรและขึ้นอยู่กับกระบวนการ ทางปัญญาของผู้เรียนเอง ฉะนั้นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้ต่างๆ จึงจำแนกได้ 3 ประการดังนี้

- 1 . แม่แบบในรูปพฤติกรรมต่างๆ (Behavioral Model)
2. ผลกรรมจากพฤติกรรมของแม่แบบ (Consequences of the Modeled Behavior)
- 3 . กระบวนการทางปัญญาของผู้เรียน (Learner's Cognitive Process)

แม่บทในรูปพฤติกรรมต่างๆ
หน้าที่พื้นฐานของแม่แบบก็คือ การถ่ายทอดสารสนเทศไปยังผู้สังเกต
หน้าที่นี้ อาจเกิดขึ้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่งต่อไปนี้คือ

1. พฤติกรรมซึ่งเป็นแม่แบบ ทำหน้าที่เป็นสิ่งที่ชี้แนะเพื่อให้ผู้สังเกตปฏิบัติเช่นเดียวกับแม่แบบ เช่น ผู้ได้รับเชิญให้ไปงานเลี้ยงสังสรรค์ อาจไม่แน่ใจว่าจะสวมใส่ชุดแบบใด จะใช้เครื่องประดับชนิดใดจึงจะเหมาะสม การสังเกตเจ้าภาพของงานก็จะเป็นแนวทางสำหรับ การปฏิบัติของผู้ได้รับเชิญ
2. ผลกรรมจากพฤติกรรมของแม่บท ทำหน้าที่ขัดขวางหรือส่งเสริมให้ผู้สังเกตปฏิบัติตามแม่แบบ หน้าที่ในด้านนี้คือการขัดขวางหรือหน่วงเหนี่ยวการเลียนแบบ (Inhibitory

Effect) จะเกิดขึ้นเมื่อผู้สังเกตพบว่าแม่แบบได้รับผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์หรือถูกลบโทษ เช่นขณะที่ชายผู้หนึ่งกำลังขับรถด้วยความเร็วพบเห็นตำรวจสายตรวจกำลังเขียนใบสั่งเพื่อปรับรถอีกคันหนึ่งที่ขับมาด้วยความเร็วสูงผู้ชายคนนั้นก็ชะลอความเร็วในการขับรถลง ในทางตรงข้ามหน้าที่ในการส่งเสริมให้ผู้สังเกตปฏิบัติตามแม่บท (Disinhibitory Effect) จะเกิดขึ้น ถ้าหากการกระทำ ของแม่แบบได้รับผลกระทบที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่ถูกต้องหรือได้รับรางวัล

3. หน้าที่ประการที่ 3 ของแม่แบบก็คือ การเป็นสื่อถ่ายทอด ทางวัฒนธรรม แม่แบบเป็นสื่อสำคัญในกระบวนการสังคมประภคติ (Socialization) ทั้งทางภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีการศึกษาและพฤติกรรมทางสังคมอื่นๆ

ประเภทของแม่แบบ

แบนดูราแบ่งแม่แบบออกเป็น 3 ประเภท คือ แม่แบบที่มีชีวิต แม่แบบสัญลักษณ์และแม่แบบที่เป็นคำสอน

1. แม่แบบที่มีชีวิต (Live Model) ได้แก่ บุคคลในครอบครัว เพื่อน หรือผู้คนที่ผู้สังเกตสามารถติดต่อสัมพันธ์ได้

2 . แม่แบบสัญลักษณ์ (Symbolic Model) ได้แก่ ภาพแม่แบบ ในสื่อสารมวลชนทั้งหลาย เช่น ในภาพยนตร์ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ (Videotape) หนังสือ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

3 . แม่แบบในรูปคำสอน (Verbal Description or Instruction) เป็นแม่แบบที่เป็นการพูดหรือการบอกทางวาจาหรือเป็นคำสอนในภาษาเขียน เช่น ชุดคำสอน ในการปฏิบัติงานควบคุมเครื่องจักรหรือคำอธิบายการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ เข้าเป็นอุปกรณ์อย่างหนึ่งเป็นต้น แม่แบบชนิดนี้หากใช้ประกอบแม่แบบทางพฤติกรรมทั้งหลายก็จะเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากขึ้น

แม่แบบที่มีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ประการหนึ่งก็คือ ประสิทธิภาพ ของแม่แบบ แม่แบบบางอย่างทำให้ผู้เรียนใส่ใจมาก แม่แบบบางอย่างมีประสิทธิภาพต่อความใส่ใจของผู้เรียนน้อยลักษณะของแม่แบบที่มีประสิทธิภาพก็ได้แก่ ความมีเกียรติ ความน่าเชื่อถือ มีลักษณะนิสัยใจคอที่กลุ่มยอมรับและมีคุณลักษณะที่เป็นแบบอย่างซึ่งผู้สังเกตใฝ่ฝันที่จะเป็นเช่นนั้น

ผลกรรรมจากพฤติกรรมของแม่แบบ

ทฤษฎีการเรียนรู้ปัญญาสังคมเชื่อว่า ผลกรรรมจากการกระทำของแม่แบบ มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ หลักการข้อนี้คล้ายๆ กับทฤษฎีการวางเงื่อนไขการกระทำของสกินเนอร์ อย่างไรก็ตามแนวคิดของแบนดูรามีความแตกต่างจากสกินเนอร์ 2 ประการด้วยกัน คือ

1 . ในทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ การเสริมแรงเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นองค์ประกอบหลักของการเรียนรู้ ส่วนในทฤษฎีของแบนดูราเขาถือว่า การเสริมแรง เป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นเท่านั้น

2 . ในทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ จะเน้นผลกรรรมที่ผู้เรียนได้รับโดยตรง จากการกระทำหรือตอบสนอง แต่ทฤษฎีของแบนดูราจะกล่าวถึงผลกรรรมในแนวกว้างกว่า โดยเพิ่มเติมการเสริมแรงจากการที่เห็นแม่แบบได้รับ

แบนดูราที่มีความเห็นว่า ผลกรรมที่แม่แบบได้รับ ซึ่งอาจอยู่ใน การเสริมแรง ที่แม่แบบได้รับ (Vicarious Reinforcement) หรือการลงโทษที่แม่แบบได้รับ (Vicarious Punishment) ต่างก็มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ทางสังคมของผู้เรียน

การได้รับการเสริมแรงของแม่แบบ (Vicarious Reinforcement)

การที่ผู้สังเกตได้เห็นแม่แบบได้รับการเสริมแรง เขามีแนวโน้มที่จะเลียนแบบแม่แบบมากขึ้น ลักษณะเช่นนี้ถือได้ว่า การได้รับการเสริมแรงของแม่แบบจะเป็นตัวเสริมแรงอย่างหนึ่งของผู้สังเกตที่จะกระทำพฤติกรรมเช่นเดียวกับแม่แบบเพิ่มมากขึ้น

แบนดูราอธิบายว่าการที่แม่แบบได้รับการเสริมแรงจะมีผลต่อผู้สังเกต 3

ประการ คือ

1. เป็นข้อสารสนเทศแก่ผู้สังเกตว่าพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งควรกระทำในสภาพการณ์นั้นๆ
2. เป็นสิ่งกระตุ้นหรือตัวเร้าความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้สังเกต เช่น เมื่อดูรายการในโทรทัศน์ ผู้เกิดความรู้สึกชื่นชมและตื่นตัวที่จะเลียนแบบดาราที่ขับรถคันหรู ทักทายผู้คนสวมเสื้อผ้าราคาแพง ฯลฯ
3. เมื่อพฤติกรรมแม่แบบได้รับการเสริมแรงซ้ำๆ ผู้สังเกตจะเกิดความคิดว่า พฤติกรรมดังกล่าวมีคุณค่าและคาดหวังที่จะกระทำพฤติกรรมเช่นนั้นขึ้นด้วยตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผลกรรมที่ดีแม่แบบได้รับจะทำให้พยากรณ์ได้ว่า พฤติกรรมนั้นจะเกิดขึ้นกับผู้สังเกตในอนาคต

การได้รับโทษของแม่แบบ (Vicarious Punishment)

การได้รับโทษของแม่แบบก็จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้สังเกต

เช่นเดียวกับการเสริมแรงที่แม่แบบได้รับ แบนดูราได้กล่าวถึงผลของการได้รับโทษของแม่แบบต่อสังเกต 2 ประการด้วยกันคือ

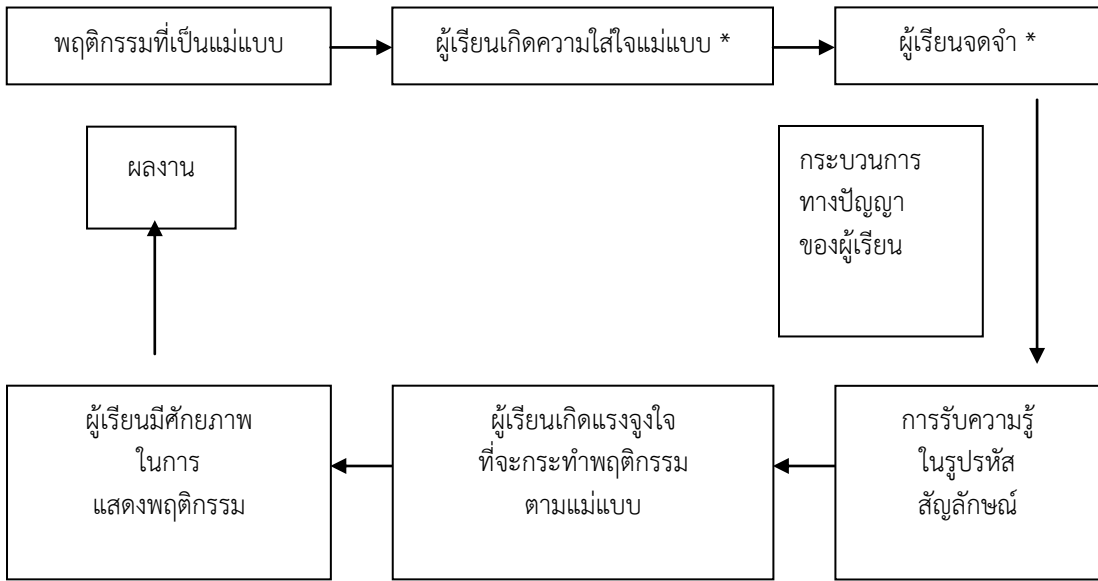
1. ก่อให้เกิดการยับยั้งหรือเหนียวรั้งที่จะไม่เลียนแบบพฤติกรรมแม่แบบ (Inhibitory Effect)
2. เนื่องจากพฤติกรรมดังกล่าวก่อให้เกิดผลกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ฐานะ ของแม่แบบก็จะลดคุณค่าลง ผู้สังเกตมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำพฤติกรรมเช่นนั้นในอนาคต กล่าวได้ว่า การลงโทษที่แม่แบบได้รับ จะเป็นสิ่งระงับยับยั้งพฤติกรรมเลียนแบบของผู้สังเกต อย่างไรก็ตามถ้าหากแม่แบบกระทำพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมแล้วไม่ถูกลงโทษ ผู้สังเกตก็จะเกิดการเรียนรู้ในทำนองว่า การกระทำของแม่แบบนั้นได้รับการยอมรับและผู้สังเกต ก็มีแนวโน้มจะทำตามตัวอย่างเช่น เมื่อเด็กคนหนึ่งทุจริตในการสอบ อาจารย์ผู้ควบคุมห้องสอบ ก็ไม่ลงโทษและปล่อยให้พฤติกรรมเช่นนั้นเกิดขึ้น เด็กคนอื่นๆ ก็มีแนวโน้มจะกระทำการทุจริตมากขึ้น ในกรอบครั้งต่อไป อย่างไรก็ตามในบางสถานการณ์เราอาจได้รับประโยชน์จากการไม่ถูกลงโทษของแม่แบบได้เช่น กรณีการลดความกลัวของผู้ป่วยที่มีอาการกลัวงูมาก (Phobia) เราอาจให้ผู้ป่วยเห็นแม่แบบที่เล่นกับงูโดยไม่ถูกงูกัด พฤติกรรมของแม่แบบลักษณะนี้จะช่วยลดความกลัวของผู้ป่วยลงได้

กระบวนการทางปัญญาของผู้เรียน
 จากที่กล่าวมาในตอนต้นเกี่ยวกับปัจจัยกำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) ระหว่าง บุคคล (P) พฤติกรรม (B) และสิ่งแวดล้อม (E) คำว่า บุคคล ในที่นี้ แบนดูราได้เน้นกล่าวในรูปของกระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process)

กระบวนการทางปัญญาเป็นตัวเชื่อมระหว่าง พฤติกรรม (B) และ ผลการกระทำที่แม่แบบได้รับ (E) และถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทในฐานะศูนย์กลางของการเรียนรู้ ฉะนั้นจึงมักเรียกกระบวนการดังกล่าวนี้ว่า กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการของการเรียนรู้ในทรศนะของแบนดูราจะเกิดขึ้นใน 4 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

- ผู้เรียนเกิดความใส่ใจ (Attention)
- ผู้เรียนจดจำ (Retention)
- ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตามแม่แบบ (Producing Behavior)
- ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นซ้ำๆ (Motivated to Repeat the Behaviors) ดังภาพประกอบ 7

* เกิดจากการเสริมแรงที่แม่แบบได้รับ
 ที่มา : ประสาท อิศรปรีดา (2547 : 287)

ภาพประกอบ 7 แสดงกระบวนการทางปัญญาในการเรียนรู้ตามทฤษฎีของแบนดูรา

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมมีประเด็นต่อการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม คือ การพิจารณาถึงความจำเป็นของการช่วยให้เด็กและวัยรุ่นเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการหรือทักษะสำหรับการเผชิญกับลักษณะภายในตนเองที่ได้ดำเนินอยู่

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลิกภาพของอีริกสัน (Erikson's Developmental Theory)

อีริกสัน (Erik H. Erikson) กล่าวว่า บุคลิกภาพของบุคคลเป็นผลเนื่องมาจาก วุฒิภาวะกับการเรียนรู้ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ทฤษฎีนี้สร้างขึ้นมาจากแนวความคิด ของ ฟรอยด์แต่ได้เน้นความสำคัญด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมด้านจิตใจว่ามีบทบาท ในการพัฒนา บุคลิกภาพอย่างมาก บุคลิกภาพของคนเปลี่ยนไปเรื่อยๆ และถือว่าเป็นวิวัฒนาการ ที่มีอุปสรรคคนอาจ พบประสบการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาและทำให้เป็นรอยร้าวของพัฒนาการของบุคลิกภาพแต่ละขั้นของชีวิต ซึ่งเป็นธรรมชาติของคน แต่ก็สามารถรักษาบาดแผลที่เกิดขึ้นให้หายไป โดยการบำบัดของตนเองและ บุคลิกภาพของคนจะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับพัฒนาการตามขั้นตอน ซึ่งมีทั้งหมด 8 ขั้น ดังนี้ (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2545 : 40-45)

ขั้นที่ 1 ความไว้วางใจ-ไม่ไว้วางใจ ปีแรกแห่งชีวิตเป็นช่วงพัฒนาเกี่ยวกับ ความรู้สึกไวใจและไม่ไวใจ ระยะเวลาถ้าได้รับการตอบสนองที่ดีที่ได้รับความอบอุ่น ความสนใจจากผู้ใหญ่เข้า ก็จะมีมองโลกในแง่ดี ไว้วางใจผู้อื่นซึ่งจะเติบโตจนเป็นผู้ใหญ่ ถ้าอยู่ในสิ่งแวดล้อมตรงกันข้ามเมื่อเป็นผู้ใหญ่ มักมองคนในแง่ร้าย ไม่ไว้วางใจใคร ซึ่งลักษณะเหล่านี้ส่งผลมากต่อการทำงานและการปรับตัวในสังคม การทำงาน

ขั้นที่ 2 ความเป็นตัวเองอย่างอิสระ-ความสงสัยไม่แน่ใจตัวเอง อายุ 2-3 ขวบ วัยนี้เป็นวัยที่เริ่มเดินได้ สามารถที่จะพูดได้เป็นพัฒนาการด้านความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง หากถูกลี้นงโดยผู้ใหญ่ผ่อนปรนให้เขาช่วยตัวเองเรื่อง กิน แต่งตัว เขาจะรู้สึกมีความมั่นใจ ถ้าถูกบังคับ มากเกินไป โดนดุบ่อยๆ เขาอาจท้อแท้ มองตนเองว่าไม่มีความสามารถ เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ มักขาดความ เชื่อมั่น ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่สู้ชีวิต ขาดความพยายาม

ขั้นที่ 3 การเป็นผู้คิดริเริ่ม-การรู้สึกผิด อายุ 3-5 ขวบ เป็นวัยอยากรู้อยาก เห็น ช่างคิด ช่างซักถาม เลียนแบบผู้ใหญ่ทั้งการพูดและการกระทำ เมื่อถูกดุจะรู้สึกผิดต่อไป ไม่กล้าคิด กล้าถามจึงอาจเป็นคนไม่มีความคิดริเริ่ม แต่ถ้าผู้ใหญ่ยอมสนองความอยากรู้อยากเห็นของเขาบ้าง อธิบายด้วยถ้อยคำง่าย ชี้แจงเหตุผลสิ่งที่ควร ไม่ควร ก็จะช่วยพัฒนาสติปัญญาและความคิด ซึ่งส่งผลต่อ ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และกล้าแสดงออก

ขั้นที่ 4 ความต้องการที่จะทำกิจกรรมอยู่เสมอ-ความรู้สึกด้อย อายุ 6-12 ปี เด็กวัยนี้มีพัฒนาการด้านสติปัญญาและทางด้านร่างกายอยู่ในขั้นที่ต้องการที่จะทำอะไรอยู่เสมอ ไม่เคย ว่าง ถ้าทำอะไรได้รับผลดีจะภาคภูมิใจแต่ถ้าผิดหวังอาจมองตัวเองต่ำกว่าความเป็นจริง ส่งผลสู่การขาด ความเชื่อมั่นในวัยผู้ใหญ่ ทำให้ไม่กล้าตัดสินใจแต่ผู้ที่โตมาพร้อมกับความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองเด็กก็ มักจะมีความเชื่อมั่นสูง

ขั้นที่ 5 การรู้จักว่าตนเองเป็นเอกลักษณ์-การไม่รู้จักตนเอง อายุ 13-17 ปี เด็กวัยนี้จะรู้สึกว่าตนเองมีความเจริญเติบโต โดยเฉพาะร่างกายที่เหมือนกับผู้ใหญ่ทุกอย่าง เริ่มมี ความรู้สึกเรื่องเพศและบางคนเริ่มวิตกกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นคนไม่มีหลักการ ของตนเอง ไม่รู้ว่าตนเองต้องการอะไร ก็มักเลียนแบบผู้อื่น วัยนี้สนใจตัวเองมากเป็นพิเศษ ถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมมักจะมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ถ้าพัฒนาการในขั้นที่แล้ว มาดีถึงวัยนี้ก็จะสามารถมอง ตนเองด้วยความจริง รู้บทบาทหน้าที่ตนเอง มีความรับผิดชอบต่อเรื่องจนถึงวัยผู้ใหญ่

ขั้นที่ 6 ความใกล้ชิดผูกพัน-ความอ้างว้างคนเดียว อายุ 18-21 ปี วัยนี้เป็นผู้ใหญ่ระยะต้น เริ่มที่จะรู้จักตนเองว่ามีจุดมุ่งหมายในชีวิตอย่างไร เป็นวัยที่พร้อมที่จะมีความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ สามารถยินยอมเห็นใจซึ่งกันและกันโดยไม่เห็นแก่ตัว มีความคิดตั้งตน เป็นหลักฐาน วัยนี้จะปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้ดี แต่ถ้าตรงข้ามก็มักจะแยกตัวออกจากเพื่อน จากสังคมปรับตัวไม่เหมาะสมอาจมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในวัยผู้ใหญ่

ขั้นที่ 7 ความเป็นห่วงหวั่นรุ่นหลัง- ความคิดถึงแต่ตนเอง อายุ 22-40 ปี วัยนี้เป็นวัยที่ห่วงเพื่อนร่วมโลกหรือห่วงรุ่นหลัง อยากจะให้ความรู้ สั่งสอนคนรุ่นหลังต่อไป คนวัยนี้บางคนสนใจแต่ตนเองไม่สนใจคนอื่น ไม่มีความไว้วางใจคนอื่น

ขั้นที่ 8 ความพอใจในตนเอง-ความสิ้นหวังและไม่พอใจในตนเอง อายุ 40 ปี ขึ้นไป วัยนี้เป็นระยะปั่นปลายชีวิต บุคลิกภาพของวัยนี้เป็นผลรวมของวัย 7 วัยที่ผ่านมา ผู้อาวุโสบางคนยอมรับว่าได้มีชีวิตที่ดีและทำได้ดีที่สุดในสายตาที่เป็นจริง มีวุฒิภาวะที่เป็นผู้ใหญ่ บางคนอาจเกิดปัญหามาทุกระยะ มักจะเป็นคนที่ไม่พอใจในตนเอง รู้ตัวว่าตนเองไม่มีประโยชน์ ชีวิตไม่มีความสมบูรณ์

จากที่กล่าวมาข้างต้นพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคลเป็นผลเนื่องมาจากวุฒิภาวะและการเรียนรู้ในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและแต่ละช่วงวัยก็มีการพัฒนาที่แตกต่างกัน ในแต่ละวัยจะส่งผลต่อการพัฒนาในวัยที่สูงกว่า จะเห็นว่าเด็กที่มีอายุ 13-17 ปี จะสนใจตนเอง เป็นพิเศษ และค่อนข้างเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี แต่ถ้าเด็กวัยนี้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบก็จะส่งผลให้วัยต่อไปมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ดีไปด้วย

สรุปได้ว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีทางจิตวิทยาและทฤษฎีการเรียนรู้ต่างๆ มาประยุกต์ใช้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละหน่วย โดยการออกแบบการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ให้ผู้เรียนแต่ละคนได้ใช้ความรู้ความสามารถ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์กัน ในกลุ่มผู้เรียนได้ใช้ทดลองปฏิบัติการเรียนรู้ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับวัยและพัฒนาการของผู้เรียน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

คำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ได้มีนักวิชาการสาขาต่างๆ ให้ความเห็นไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

สามารถ จันทรสุรย์ (2534 : 88) ให้ความหมายว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดได้เอง ที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดได้เอง ทำได้เอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่เพื่อแก้ปัญหา การดำเนินวิถีชีวิตได้ในท้องถิ่นอย่างสมสมัย ภูมิปัญญาเกิดจากการสะสม การเรียนรู้ มาเป็นระยะเวลา ยาวนาน มีลักษณะเชื่อมโยงกันไปในทุกสาขาวิชา

รัตนะ บัวสนธ์ (2535 : 17) ให้ความเห็นว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งบางครั้งอาจจะเรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือ “ภูมิปัญญาไทย” เป็นคำศัพท์ที่กลุ่มนักวิชาการและนักพัฒนา

องค์การเอกชนใช้กำหนดขึ้นเพื่อเรียกแทนกระบวนทัศน์ (Paradigm) ของชาวบ้านที่มีต่อตนเอง ต่อโลก และสิ่งแวดล้อม (โลกทัศน์) ซึ่งแสดงให้เห็นจากระบบความเชื่อ ค่านิยมในการดำเนินชีวิต กระบวนทัศน์ดังกล่าว จะมีรากฐานจากหลักคำสอนทางศาสนา คติประเพณี ซึ่งได้รับการถ่ายทอด สั่งสอนและปฏิบัติสืบเนื่องกันมา ปรับปรุงให้เข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแต่ละสมัย

รุ่ง แก้วแดง (2541 : 207) ให้ความหมายของภูมิปัญญาไทยว่า หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถและทักษะของคนไทย อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรุงแต่งและถ่ายทอดสืบต่อกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยให้สมดุล กับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย

จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์ (2543 : 8) ให้ความหมายของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ว่าเป็นความรู้ที่ชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นได้สั่งสมขึ้นจากประสบการณ์ มีการจัดระเบียบ ประสบการณ์นั้นเป็นหมู่ เป็นพวก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และได้ใช้ประโยชน์และประพัตติสืบต่อกันมาใน หมู่ชนชาวบ้านหลายชั่วอายุคน

วีระพงษ์ แสง-ชูโต (2544 : 28) สรุปความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง ความรู้ที่ได้มีการสั่งสมมาเป็นเวลานานและมีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งในท้องถิ่นนั้น เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันของสังคมในท้องถิ่น โดยอาจหมายถึง ประสบการณ์ ของชาวบ้านที่นำมาใช้ ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ความรู้ ความคิด ในการสร้างสรรค์แบบแผน ของการดำรงชีวิตที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา การประกอบอาชีพที่ยึดหลักการพึ่งตนเองและการประกอบอาชีพที่เกิดจากการผสมผสาน ความรู้เดิมกับแนวคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ามีการกล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ในแนวเดียวกัน สรุปได้ว่า หมายถึง องค์ความรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่นคิดขึ้นมาใช้ด้วยสติปัญญา ความสามารถของพวกเขาเองเพื่อนำมาใช้ในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ที่เกิดขึ้นองค์ความรู้เหล่านี้จะได้รับการสั่งสม ถ่ายทอดมาสู่ชนรุ่นหลัง โดยได้มีการปรับเปลี่ยน ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมาในท้องถิ่นแต่ละแห่ง ซึ่งจะทำให้ องค์ความรู้ นั้นแตกต่างกันไปตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ วิธีการดำเนินชีวิตของคน ในแต่ละพื้นที่แต่องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมานั้นก็จะมีลักษณะร่วมกันจนทำให้นักวิชาการสามารถสรุปลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ ดังนี้

ประเวศ วะสี (2534 : 40-45) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. ความจำเพาะกับท้องถิ่นเนื่องจากภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการสะสมขึ้นมาจาก ประสบการณ์หรือความชัดเจนจากชีวิตและสังคมในท้องถิ่นหนึ่งๆ เพราะฉะนั้นภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงมีความสอดคล้องกับเรื่องของท้องถิ่นมากกว่าภูมิปัญญาจากภายนอกโดยที่ไม่อาจนำไปใช้กับท้องถิ่นอื่นๆ ที่แตกต่างกันได้หรือใช้ได้แต่ไม่ดีมากนัก
2. มีความเชื่อมโยงหรือบูรณาการสูง ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะมีการเชื่อมโยงกัน ระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม มีการพยายามนำธรรมชาติมาอธิบายเป็นรูปธรรมที่สามารถแตะต้อง

ได้ เช่น ความคิดเรื่องพระแม่ธรณี แม่คงคา แม่โพสพ พระภูมิเจ้าที่ ทำให้คนเคารพธรรมชาติและไม่ทำลายล้างสิ่งนั้น เป็นต้น

3. มีความเคารพผู้อาวุโส ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความสำคัญกับประสบการณ์ จึงมีความเคารพผู้อาวุโส เพราะผู้อาวุโสมีประสบการณ์มากกว่า

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536 : 1-10) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ 4 ลักษณะ คือ

1. ความรู้และระบบความรู้ ภูมิปัญญาไม่ได้เกิดแวบขึ้นมาในหัว แต่เป็นระบบความรู้ที่ชาวบ้านมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เป็นระบบความรู้ที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ฉะนั้นในการศึกษาจะเข้าไปดูว่าชาวบ้าน “รู้อะไร” อย่างเดียวไม่พอ ต้องศึกษาว่าเขาเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ เหล่านั้นอย่างไรด้วย

2. การสั่งสมและการกระจายความรู้ ภูมิปัญญาเกิดจากการสั่งสมและกระจายความรู้ โดยความรู้ไม่ได้ลอยอยู่เฉยๆ แต่ถูกนำมาบริการคนอื่น เช่น หมอพื้นบ้านสั่งสมความรู้ทางการแพทย์ไว้ในตัวคน ๆ หนึ่ง ซึ่งมีกระบวนการที่ทำให้เขาสั่งสมความรู้ ดังนั้นจึงควรศึกษา ด้วยว่ากระบวนการนั้นเป็นอย่างไร หมอคนหนึ่งสามารถสร้างหมอคนอื่นต่อมาได้อย่างไร

3. การถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ได้มีสถาบันถ่ายทอดความรู้ แต่มีกระบวนการ การถ่ายทอดที่ซับซ้อน ดังนั้นการที่จะเข้าใจภูมิปัญญาท้องถิ่นก็ต้องเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งด้วย

4. การสร้างสรรค์ การปรับปรุงระบบความรู้ของชาวบ้านไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ แต่ถูกปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลาโดยอาศัยประสบการณ์ของชาวบ้านเองดังนั้นจึงยังขาดการศึกษาว่า ชาวบ้านปรับเปลี่ยนความรู้และระบบความรู้เพื่อเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไรด้วย

กล่าวโดยสรุป ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด ระหว่างคนกับสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวพวกเขา เพื่อให้การดำเนินชีวิตสามารถดำเนินการต่อไปได้ อย่างราบรื่นคนในแต่ละท้องถิ่นจึงได้สังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วรวบรวมมาเป็นองค์ความรู้ สั่งสม ปรับปรุงและถ่ายทอดสืบมาเป็นลำดับ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ มากที่สุด

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

การกำหนดประเภทหรือสาขาของภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น อาจกำหนดได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่หน่วยงาน องค์กรและนักวิชาการแต่ละท่านนำมากำหนด

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540 : 13) ได้แบ่งภูมิปัญญาเป็น 4 ลักษณะ คือ

1. ความเชื่อ โลกทัศน์ที่บ่งบอกลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในธรรมชาติ เห็นธรรมชาติและระหว่างมนุษย์ด้วยกัน

2. วิธีการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาและการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมและกระแส ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม

3. ศิลปหัตถกรรม ประดิษฐ์กรรมในรูปเครื่องมือของใช้ศิลปวัตถุที่มีแรงบันดาลใจจากสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมตามพื้นภูมิที่หลากหลยระหว่างภูมิภาค

4. กระบวนการและพฤติกรรมการเรียนรู้ การถ่ายทอดภูมิปัญญา ประสบการณ์ การให้การศึกษา อบรมและการแก้ปัญหาตามพื้นฐานวัฒนธรรม ปรัชญาของชาวบ้าน

จุลทรรศน์ พยาชราณนที (2543 : 4-7) ได้จำแนกภูมิปัญญาและวัฒนธรรม แห่งท้องถิ่นตามลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในการกิน
2. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในการแต่งกาย
3. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมในสถานที่อยู่อาศัย
4. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเกี่ยวกับสิ่งอุปโภคต่าง ๆ
5. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเกี่ยวกับสิ่งนำมาซึ่งความบันเทิงใจ
6. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล
7. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการพยากรณ์

ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรืออีสานเป็นดินแดนเก่าแก่ที่มีหลักฐานแสดงว่าเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มานานกว่าสี่พันปีแล้ว เป็นวัฒนธรรมข้าว (Rice Culture) ในระดับสังคมหมู่บ้าน ที่รู้จักพัฒนาเทคโนโลยีในการหลอมโลหะสำริดได้เก่าแก่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลก โดยได้มีการพบเครื่องมือเครื่องใช้และเครื่องประดับที่ทำจากสำริดที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานีและที่โนนนกทา จังหวัดขอนแก่น คนในดินแดนนี้ได้มีพัฒนาการมาโดยลำดับ จนสามารถสร้างสมวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตนขึ้นมา ซึ่งวัฒนธรรมของอีสานจะมีความสัมพันธ์อย่างมากกับสภาพภูมิศาสตร์และความเชื่อ ของชาวอีสาน (เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2540 : 134-160) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาค ที่มีขนาดพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดของประเทศจากการที่เทือกเขาเพชรบูรณ์และทิวเขาตองพญาเย็น อยู่ทางด้านตะวันตก และมีทิวเขาสันกำแพงและเทือกเขาพนมดงรักอยู่ทางด้านใต้ทำให้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือดูเหมือนถูกกั้นแบ่งออกจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงที่ค่อย ๆ ลาดเอียงลงไปสู่แม่น้ำโขงที่อยู่ทางด้านทิศตะวันออก มีผลให้แม่น้ำสายหลัก ของภูมิภาคนี้ไหลลงสู่แม่น้ำโขงทั้งสิ้น สภาพพื้นดินเป็นดินปนทรายที่ไม่อุ้มน้ำ ทำให้แม้ว่าภูมิภาคนี้ จะได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้เช่นเดียวกับภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทยแต่ก็ต้องประสบปัญหาน้ำท่วมในปลายฤดูฝนและปัญหาภัยแล้งเมื่อหมดฤดูฝนยาวนานกว่าภูมิภาคอื่นๆ ทำให้ชาวอีสานต้องใช้น้ำอย่างประหยัดทั้งในการเพาะปลูกและการบริโภคประจำวันและ ในการตั้งถิ่นฐานก็นิยมตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ใกล้กับแหล่งน้ำรวมทั้งในอดีตก็นิยมที่จะร่วมมือกัน ขุดลอกหนองบึงและขุดคูน้ำในบริเวณที่ตั้งชุมชนเพื่อให้มีน้ำใช้ตลอดปีด้วย ในด้านสภาพภูมิอากาศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสภาพภูมิอากาศในแต่ละช่วงของปีแตกต่างกันอย่างมาก โดยในฤดูร้อน จะมีอากาศร้อนจัดและในฤดูหนาวพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีอากาศเย็นจัดถึงอากาศหนาว ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศเช่นนี้ทำให้ชาวอีสานต้องปรับวิถีการดำเนินชีวิตให้สอดคล้อง กับสภาพแวดล้อมจนเกิดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เช่น การสร้างบ้านใต้ถุนสูงเพื่อไม่ให้ น้ำท่วม การทำปลาร้า การทอผ้าไหม การรับประทานข้าวเหนียว การทำการเกษตรแบบ “เฮ็ดกินเฮ็ดอยู่” อย่างไรก็ตาม เราจะพบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานบางอย่างจะมีความแตกต่างกันไป ในแต่ละพื้นที่อันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเช่นสภาพภูมิประเทศที่มีทั้งที่เป็นเทือกเขาที่ราบสูง และที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งจะทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนในแต่ละพื้นที่แตกต่างกันไปหรือจากปัจจัย ในเรื่องกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่แต่ละแห่ง โดยที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคนหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น ไทย ลาว เขมร กะเลิง ไทยดำ ผู้ไท เป็นต้น ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ก็จะมีวัฒนธรรมความเชื่อของกลุ่มคน นอกจากนั้นจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่ภูมิภาคนี้ เคยได้รับอิทธิพลอารยธรรม วัฒนธรรม

จากอาณาจักรโบราณที่เคยมีอำนาจอยู่ในแถบนี้ คือ อาณาจักรขอม อาณาจักรล้านช้างและอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ทำให้วัฒนธรรมอีสานมีความแตกต่างกันไปให้เห็นได้ชัดคือ อีสานตอนบน วัฒนธรรมจะมีรากฐานร่วมกันมากับอาณาจักรล้านช้างอีสานใต้ ได้รับอิทธิพลอารยธรรมขอม ส่วนบริเวณแอ่งโคราช ได้รับอิทธิพลอารยธรรมกรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งจะส่งผลให้วัฒนธรรมภูมิปัญญาบางอย่างของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไปด้วย ดังตัวอย่างการเปรียบเทียบต่อไปนี้

ตัวอย่างการเปรียบเทียบ

ประเภทภูมิปัญญา	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนบน	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนใต้
อาหาร	ข้าวเหนียว	ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว
เครื่องดนตรี	โปงลาง	กันตรึม
ภาษา	ภาษาอีสาน	ภาษาอีสาน ภาษาเขมร
เกษตรกรรม	ทำนา , ทำไร่	ทำนา
เครื่องประดับ	ทองรูปพรรณ	เครื่องเงิน ทองเหลือง
การทอผ้า	ทอมัดหมี่ , ดินจก	ผ้าทอสุรินทร์

สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาใช้ในงานวิจัยนี้ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวอีสาน ส่วนใหญ่ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ได้แก่ การทำการเกษตรแบบ “เฮ็ดกิน เฮ็ดอยู่” คือ การดำเนินชีวิตด้วยการผลิตแบบพึ่งตนเอง โดยเกษตรกรแต่ละครอบครัวทำกิจกรรมการผลิต หลายอย่างเช่น ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ทอผ้า ทำเครื่องจักรสานและหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ ผลตอบแทนที่ได้จากการผลิต คือ ข้าว อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ ผลผลิตเหล่านี้เพียงพอสำหรับครอบครัว ไม่ต้องพึ่งพาตลาดหรือคนอื่น ยกเว้นปีที่ประสบปัญหาฝนไม่ตกตามฤดูกาลเท่านั้น สภาพการผลิตแบบพึ่งตนเองเลี้ยงตนเองนี้เป็นไปได้เพราะชุมชนมีทรัพยากร ธรรมชาติ มาเกื้อหนุน คือ มีที่ดินสำหรับอยู่อาศัยและทำการเพาะปลูก มีป่าไม้ แม่น้ำ หนองบึงเป็นแหล่งอาหารในฤดูต่างๆ ประกอบกับจิตสำนึกเรื่องการผลิตที่เป็นไป เพื่อให้พออยู่ พอกิน ไม่ใช่ผลิตหรือ เก็บเกี่ยว ทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นสมบัติส่วนตัวให้มากที่สุดเพื่อขาย ดังนั้นคนในหมู่บ้านจึงใช้ ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน แบ่งปันกันในการหาเห็ด หน่อไม้ ผักหวานแมลงต่างๆ รวมทั้ง การหาเนื้อสัตว์ต่างๆ จากป่าหรือแม่น้ำ เศรษฐกิจเพื่อยังชีพจึงเป็นลักษณะการผลิตที่สมดุลกันระหว่างมนุษย์ที่ สันโดษกับทรัพยากรธรรมชาติ

ในปัจจุบันชาวอีสานส่วนหนึ่งที่ประสบความล้มเหลวจากการทำการเกษตร แบบปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดเดียวได้หวนกลับมาทำการเกษตรแบบ “เฮ็ดกิน เฮ็ดอยู่” ซึ่งทำให้คนเหล่านี้มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

2 . ภูมิปัญญาด้านการอุตสาหกรรมและหัตถกรรม การหัตถกรรมที่มีชื่อเสียง ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือคือการทอผ้า ซึ่งมีทั้งการทอผ้าฝ้ายและผ้าไหม งานทอผ้าถือเป็น งานของผู้หญิงที่ในอดีตจะทำเมื่อหมดหน้านา เพื่อไว้เป็นเครื่องนุ่งห่ม ใช้สอยและทำประโยชน์อย่างอื่น เช่น เป็นผ้าสมมา เป็นต้น

งานทอผ้าของชาวอีสานจะมีหลายขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การปลูกหม่อน เลี้ยงไหม การสาวไหม การอ้วฝ้าย การปั่นด้าย ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องทำในขั้นตอนการเตรียมการทอผ้า เมื่อทำการทอผ้า สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของผู้ทอคือลายทอผ้า ซึ่งลายทอผ้าของอีสาน ที่เป็นที่ยู่อักกันดี คือ การทอผ้าขิดและการทอผ้ามัดหมี่

ในการใช้ผ้า ชาวอีสานจะมีคติความเชื่อที่ยึดถือกันในอดีตบางประการ เช่น ผ้าลายขิด ส่วนใหญ่จะใช้ทำหมอน ทำฟูก ทำตุ่ง ซึ่งเป็นของสูงและเป็นสิ่งบูชาทางศาสนา ไม่นิยมนำมาใช้เป็นผ้าถุง โดยถือว่าเป็นบาป ผ้าลายขิด จึงมีความสัมพันธ์กับคติความเชื่อและ แบบแผนทางสังคม เช่น หมอนขิดเป็นของสมนาคุณผู้ใหญ่ เป็นของขวัญผู้มาเยือน เป็นของไหว้ ญาติผู้ใหญ่ในพิธีแต่งงาน เป็นของบูชาพระสงฆ์ นอกจากนี้ยังถือว่าเสื้อผ้าสีทึมเหมาะสำหรับผู้สูงอายุ ผ้าตาหมากรุกเหมาะกับผู้ชาย ผ้าสีสดใสเหมาะกับสตรีสาว

ปัจจุบันการทอผ้าพื้นเมืองพัฒนาทั้งด้านเครื่องมือ วัสดุวัตถุดิบ ตลอดจนรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยโดยไม่ได้ทอเป็นเพียงแค่ผ้าขาวม้า ผ้าซิ่น ตุ่ง เท่านั้น แต่มีการทอเป็นผ้าพันคอ ผ้าคลุมเตียง ผ้าเช็ดมือ ผ้ารองจาน ฯลฯ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

นอกจากการทอผ้าแล้วชาวอีสานยังมีชื่อเสียงในการทอเสื่อกก (ผือและไหล) การทำเครื่องจักสาน เช่น กระจิบ กระจบุง กระจาด ฯลฯ การทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในชีวิตประจำวันของชาวอีสานด้วย

3 . ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย ชาวอีสานมีความเชื่อว่าโรคเกิดจากสาเหตุ หลายประการ ได้แก่ เกิดจากธรรมชาติ เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกิดจาก การกระทำของแม่เชื้อ เกิดจากพลังทางไสยศาสตร์ที่เรียกว่าถูกคุณ ซึ่งมีทั้งคุณคน คุณผี คุณจกวัตถุ นอกจากนั้นยังอาจเกิดจากกายกรรมและวิบากกรรมได้ด้วย ดังนั้นวิธีการรักษาโรคจึงต้องรักษา ไปตามสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคนั้น ในการรักษาแบบพื้นบ้าน ชาวอีสานจึงมักจะเริ่มต้นด้วยการไปหา หมอดูหรือหมอทรง ให้ทำนายบอกเหตุของความเจ็บป่วย เมื่อทราบสาเหตุแล้วจึงทำการรักษา โดยอาจใช้วิธีการประกอบพิธีกรรม เช่น พิธีต่ออายุ พิธีสะเดาะเคราะห์ พิธีต่อดวงชะตา พิธีค้าโพธิ์ คำไทร พิธีเลี้ยงผี พิธีเซ่นสรวงบูชา พิธีรดน้ำมนต์ หรืออาจใช้ยาสมุนไพร ซึ่งจะมีหมอพื้นบ้าน มาดูแลจัดยารักษาให้ ยาสมุนไพรมีทั้งที่เป็นยาสำหรับรับประทานและยาที่ใช้ภายนอก ซึ่งหมอพื้นบ้านจะดูแลรักษาจนกว่าคนไข้จะหาย ในบางรายอาจใช้ทั้งวิธีการประกอบพิธีกรรมควบคู่ไปกับการรักษาด้วยยาสมุนไพรก็ได้ เมื่อหายจากการป่วย ชาวอีสานมักนิยมประกอบพิธีบายศรีสู่ขวัญเพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญ กำลังใจให้แก่ผู้ป่วย นอกจากนั้นยังอาจมีการแก้บน การทำบุญอุทิศส่วนกุศล ให้เจ้ากรรมนายเวรให้แก่ผู้ป่วยด้วย

4 . ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญา ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาวอีสานที่น่าสนใจ คือ ในเรื่องการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ภูมิปัญญาในเรื่องการใช้ที่ดินของชาวอีสาน คือการที่นิยมทำคันนาไว้เก็บกักน้ำ เนื่องจากสภาพพื้นดินเป็นดินปนทรายทำให้ดินไม่ดูดซับน้ำ จึงต้องทำคันนาไว้เป็นคูกักน้ำและ เป็นเครื่องมือในการปรับระดับน้ำให้สัมพันธ์กับระดับพื้นที่ที่มีความลาดเอียง สูงต่ำไม่เสมอกัน เพื่อที่นาจะได้มีความชุ่มชื้นเพียงพอที่ข้าวจะเติบโตได้ นอกจากนั้นชาวอีสานยังมีความเชื่อว่า ในเดือนสามขึ้นสามค่ำ เป็น “วันฟ้าเปิดประตูน้ำ” หรือ “วันฟ้าไขประตูน้ำฝน” ชาวนาต้องเอา ปุ๋ยคอกมากระจาย ใส่नाไว้ จากนั้นจึงจะทำการไถหว่านเมื่อฝนตกหลังสงกรานต์ ซึ่งก็คือเตรียมดิน ให้มีความอุดมสมบูรณ์ก่อนการทอานั่นเอง ใน

การปลูกพืชชาวอีสานในอดีตจะนิยมปลูกพืชผักรวมกันหลายชนิดเพื่อให้มีเพียงพอสำหรับการบริโภคในครัวเรือนตลอดทั้งปีและอาจเหลือนำไปแลกเปลี่ยนกับปัจจัยอื่นที่ตนเองผลิตไม่ได้ นอกจากนั้นการปลูกพืชผักหลายชนิดจะเป็นทางเลือกในการบริโภคและเป็นทางรอดของพืชที่ปลูก เนื่องจากแมลงและหนอนไม่อาจทำลายพืชผักทุกอย่างได้ เพราะพืชบางอย่าง เช่น กระเทียม พริก โหระพา ฯลฯ มีกลิ่นแรงสามารถไล่แมลงและหนอนได้

ทำให้ไม่ต้องใช้ยาปราบศัตรูพืช จึงไม่มีปัญหามลพิษในอากาศและในอาหารที่บริโภค

ส่วนภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ คือ การที่ชาวอีสานจะแบ่งพื้นที่ป่าออกเป็น 2 ประเภท คือ ป่าที่ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ ป่าโคก ป่าดง ป่าบุง ป่าทามและป่าที่เป็นพื้นที่สงวน คือ ป่าปู่ตาหรือดอนปู่ตา จากการที่ชาวอีสานมีคติการถือผีบรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะมาเป็นผีปู่ตาคอยดูแลสมาชิกในหมู่บ้าน ชาวอีสานจึงนิยมสร้างศาลปู่ตาขึ้นที่ชายป่าใกล้หมู่บ้านโดยนิยมที่จะเลือกป่าทางทิศเหนือหรือทิศใต้ของหมู่บ้านเป็นดอนปู่ตา พื้นที่บริเวณนี้ถูกกำหนดให้เป็นบริเวณศักดิ์สิทธิ์ ชาวบ้านจะไม่หรือกระทำการลบหลู่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ผู้นั้นจะมีอันเป็นไป จากความเชื่อนี้ทำให้ดอนปู่ตา สามารถคงความอุดมสมบูรณ์ไว้ได้ ในขณะที่ป่าสาธารณะถูกชาวบ้านใช้ประโยชน์จนหมดความสมบูรณ์ไป คติการถือผีปู่ตาจึงนับได้ว่าเป็นวิธีการจัดการทรัพยากรป่าไม้อย่างฉลาดของคนรุ่นก่อนนั่นเอง

5 . ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ความสามารถทางด้านศิลปะของชาวอีสาน ที่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย คือ ความสามารถในการประดิษฐ์และเล่นเครื่องดนตรี แคน โปงกลางและการแสดงหมอลำ

แคน เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานประเภทเป่า แคนแต่ละอันประกอบด้วยเต้าแคนลูกแคนและลิ้นแคน ความไพเราะของเสียงแคนขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เป่า คนที่เป่าแคนเก่งมาก เรียกว่าหมอแคน ซึ่งเป็นคนที่สามารถคิดประดิษฐ์ทางเพลงที่เรียกว่า “ลาย” ได้อย่างไพเราะและหลากหลาย

โปงกลาง เป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านประเภทตี มีลักษณะคล้ายระนาดไม้ จุดกำเนิดของโปงกลางอยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ แต่ในปัจจุบันได้รับความนิยมเล่นกันแพร่หลายทั่วไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โปงกลางแต่ละอันประกอบด้วย ท่อนไม้เนื้อแข็งขนาดสั้น ยาว เรียงตามลำดับร้อยอยู่ในเชือกเส้นเดียวกัน ตริงปลายเชือกทั้งสองด้านไว้ด้วยขาค้าง เมื่อบรรเลงใช้ไม้ตี ให้เกิดเสียงตามลายเพลง เพลงที่เล่นจะเป็นเพลงบรรเลงหรือเพลงประกอบเนื้อร้องก็ได้ ส่วนใหญ่ นิยมเล่นประสมวงกับแคน พิณหรือซอไม้ เรียกว่า วงโปงกลาง จากความนิยมในการฟังโปงกลาง ทำให้มีการฟ้อนประกอบการเล่นโปงกลาง เรียกว่า ฟ้อนโปงกลางด้วย

หมอลำ หมายถึง การขับลำท่องคำกลอนเป็นทำนองต่างๆ ประกอบเสียงแคน การฟังหมอลำ ได้ประโยชน์หลายประการคือ ได้รับความบันเทิง ความรู้ด้านการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและประวัติศาสตร์ การแสดงหมอลำที่เก่าแก่ที่สุดคือ ลำกลอนเป็นการลำบทกลอนโต้ตอบเกี่ยวพาราสน์กันระหว่างหมอลำชายและหญิง โดยมีเสียงแคนเป็นดนตรีประกอบ ต่อมามีการลำ เป็นหมู่คณะ แสดงเป็นเรื่องคล้ายลิเก เรียกว่า หมอลำหมู่ ซึ่งก็ยังมีการแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ ขึ้นสำคัญ การแสดงหมอลำทั้งสองประเภทนี้ถือเป็นภูมิปัญญาของชาวอีสานซึ่งแสดงออกผ่านทางเทคนิคการแสดงที่เรียกว่า วาดฟ้อน วาดลำ คือความสามารถในการลำของหมอลำแต่ละคน ซึ่งจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น การมีพลังเสียงดี การมีปฏิภาณฉับพลันได้เร็ว การมีความสามารถในการใช้ถ้อยคำ ในเชิงตลกโปก

ฮาหรือในเชิงเสียดสี เป็นต้น นอกจากนั้นเนื้อหาที่นำมาใช้แล้วยังมีคุณค่าสามารถศึกษาภูมิปัญญาอีสานได้ด้วย เนื่องจากเรื่องที่น่าสนใจในการแสดง ล่ากลอนและ ลำหู่จะมีเนื้อหาหลากหลาย เช่น บทกลอนเชิงสังวาสเกี่ยวกับพราสี บทกลอนธรรมทางพุทธศาสนาบทกลอนที่มีเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ เนื้อหาของบทลำ นอกจากจะเป็นการบันทึกสภาพสังคมวัฒนธรรมในเรื่องที่สำคัญไว้แล้ว ผู้แต่งบทกลอนยังสามารถแสดงความสามารถ ในเชิงอักษรศาสตร์ คือ เลือกใช้คำที่มีเสียงสัมผัสสละนหู่ เลือกใช้โวหารที่มีภาพพจน์ชัดเจนที่เรียกว่า “คำผญา” ได้ด้วย

6 . ภูมิปัญญาด้านการจัดการ ภูมิปัญญาในด้านนี้ของชาวอีสานแสดงออก ผ่านทางความเชื่อ ในเรื่องฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ฮีตสิบสองคือประเพณีที่ชาวอีสาน เชื่อว่าควรปฏิบัติ ในแต่ละเดือนในรอบปีได้แก่ เดือนอ้าย (ธันวาคม) ทำพิธีบุญเข้ากรรม เดือนยี่ (มกราคม) ทำพิธีบุญคุณลาน เดือนสาม (กุมภาพันธ์) ทำพิธีบุญข้าวจี่ เดือนสี่ (มีนาคม) ทำพิธีบุญเผาสด เดือนห้า (เมษายน) ทำพิธีสงกรานต์ เดือนหก (พฤษภาคม) ทำบุญวันวิสาขบูชาและพิธีบุญบั้งไฟ เดือนเจ็ด (มิถุนายน) ทำพิธีบุญซำฮะ เดือนแปด (กรกฎาคม) ทำพิธีบุญเข้าพรรษา เดือนเก้า (สิงหาคม) ทำพิธีบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบ (กันยายน) ทำพิธีบุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ด (ตุลาคม) ทำพิธีบุญออกพรรษาและเดือนสิบสอง (พฤศจิกายน) ทำพิธีบุญกฐิน ซึ่งจะเห็นได้ว่า พิธีที่กำหนด ให้ทำเหล่านี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ชาวอีสานส่วนใหญ่นับถือ อย่างแน่นแฟ้นและเกี่ยวกับการทำนาปลูกข้าวซึ่งเป็นอาหารหลักของชาวอีสาน การทำพิธีเหล่านี้ จึงช่วยกล่อมเกลาจิตใจให้ชาวอีสาน ยึดมั่นในการปฏิบัติตนตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งจะช่วยให้สังคมสงบ ร่มเย็น นอกจากนั้นยังช่วยกล่อมเกล่าให้ชาวอีสานเป็นคนนอบน้อมมีความกตัญญูรู้คุณ ต่อพื้นแผ่นดิน แม่น้ำ ลำธาร ตลอดจนธรรมชาติที่มีส่วนช่วยให้พวกเขาสามารถทำนามีอาหาร เลี้ยงชีวิตได้ด้วย

ส่วนคองสิบสี่ เป็นแนวคิดเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ปกครองที่ดีและแนวปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันของชาวบ้านที่มีการถือปฏิบัติกันเป็นประจำ เช่น ให้ล้อมรั้วบ้าน ซึ่งหมายถึง ให้มีความสามัคคี กลมเกลียว เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ให้ต่างคนต่างอยู่ ให้มีการนำผลผลิต ที่หาได้ไปให้ทาน และไปถวายวัดก่อนที่จะนำมาใช้เอง เป็นต้น

นอกจากนั้น ชาวอีสานยังมีประเพณีช่วยเหลือกันทำงานที่เรียกว่า การลงแขก เนื่องจากการทำงานบางอย่าง ต้องขอให้คนในหมู่บ้านมาช่วยเหลือกัน เช่น การเกี่ยวข้าว การนวดข้าว การปลูกบ้าน เป็นต้น ประเพณีการลงแขกทำให้สังคมอีสานเป็นสังคมที่ความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แม้ว่าประเพณีนี้จะถูกทอดทิ้งไประยะหนึ่ง แต่ปัจจุบัน จากปัญหาค่าจ้างแรงงานที่สูงมาก ทำให้มีการนำประเพณีนี้มาประยุกต์ใช้ในลักษณะของกลุ่มทำงานร่วมกัน

7 . ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม ชุมชนอีสานมีภาษาเป็นเอกลักษณ์ของตน ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ภาษาพูดที่ถือเป็นภาษาอีสานคือ ภาษาลาว ซึ่งยังนิยมใช้กันอยู่ทั่วไป แต่ภาษาเขียนคือตัวอักษรไทยน้อยนั้น ในปัจจุบันไม่มีการนำมาใช้ในชีวิตประจำวันแล้ว

ส่วนการใช้ภาษาพูดที่นิยมว่าเป็นหลักวาทศิลป์ อันทรงคุณค่า คือ การผูกถ้อยคำสำนวนแบบผญา การใช้ภาษาแบบผญามีลักษณะเด่นด้านความหมาย ด้านเสียงและด้านโวหารเปรียบเทียบ ผญามักจะให้สาระที่เป็นแก่นสาร มีคติคำสอน มีข้อชวนคิดพิจารณาทั้งระดับต้นและระดับลึกที่มีนัยแฝงอยู่ ชาวอีสานจะพูดผญาใน 3 กรณี คือ การสนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน ที่ผู้พูดมักเป็นผู้อาวุโสที่ต้องการติตติง สั่งสอนคู่สนทนา ผญาที่ใช้ในโอกาสนี้คือ ผญาภาษิต ซึ่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับคติชีวิตในด้านต่างๆ หลักศาสนาหรือหลักศีลธรรมและคตินิยมตามจารีตท้องถิ่น กรณีที่สอง คือการพูดเพื่ออวย

พรในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีขึ้นบ้านใหม่ พิธีทำบุญ บริจาคทาน ฃญาที่ใช้คือผญาอวยพร ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงความรู้สึกยินดีและเกี่ยวกับ ความใฝ่ฝันตามอุดมคติของมนุษย์ เช่น การมีสุขภาพสมบูรณ์ การมีชีวิตการทำงานที่ดี เป็นต้น กรณีที่สาม เป็นการพูดเกี่ยวพาราสิระหว่างหนุ่มสาว ฃญาที่ใช้ คือ ผญาเกี่ยว ซึ่งจะมีทั้งข้อความเกี่ยวกับความรู้สึกพึงพอใจในหญิงสาว ความรู้สึกอาลัยรัก ผูกพัน

ส่วนภาษาเขียนมีปรากฏอยู่ในหนังสือก้อมซึ่งก็คือผูกใบลานที่ได้มีการจารึกเรื่องราวต่างๆ ไว้ในการจารใบลานชาวอีสานจะนิยมใช้อักษรธรรมสำหรับเรื่อง ความศักดิ์สิทธิ์ บทสวด ในพิธีกรรม และคาถาอาคมและจะใช้อักษรไทยน้อย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย โคลง กาพย์ ร่าย ร้อยแก้วและคำสอนต่าง หนังสือก้อมจึงเป็นจุดคลังความรู้และภูมิปัญญาที่ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างไว้ เพื่อเป็นคู่มือในการดำเนินชีวิตตามโครงสร้างและหน้าที่ของสังคมหมู่บ้าน เช่น เรื่องความเชื่อ ศาสนจารีตประเพณี การรักษาโรค การปกครอง การทำไร่ทำนา ตลอดจนเรื่องนิทานต่างๆ หนังสือก้อมจึงเป็นคู่มือประกอบกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ ของชาวอีสาน

8 . ภูมิปัญญาด้านศาสนาและประเพณี แม้ว่าชาวอีสานจะมีความศรัทธา ในพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องฮีตสิบสอง แต่ในการดำเนินชีวิตประจำวัน พิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์ จะเข้ามามีบทบาทอย่างมากตั้งแต่เกิดจนตายในรูปแบบพิธีสู่ขวัญ เช่นพิธีสู่ขวัญเด็กก่อนพิธีสู่ขวัญแต่งงาน พิธีสู่ขวัญบ้านใหม่ พิธีสู่ขวัญคนเจ็บ และการทำพิธี สะเดาะเคราะห์ การทำพิธีเหล่านี้ นอกจากจะทำ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแล้วยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้ผู้ประกอบพิธีรอดพ้นจากภัยอันตราย ไม่ว่าจะเป็นภัยจากผี สัตว์ร้ายหรือมนุษย์ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่ย่อท้อต่อการสร้างตนด้วย

แนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนในประเทศไทยจะยึดรูปแบบของประเทศตะวันตก มาใช้จนทำให้ภูมิปัญญาไทยถูกทอดทิ้งแต่ในปัจจุบันได้มีการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทยมากขึ้น โดยจะเห็นได้จากการที่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีการกำหนดให้ผู้เรียน ต้องเรียนภูมิปัญญาไทยควบคู่ไปกับภูมิปัญญาสากล ดังนั้น ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงถูกนำมาเข้าสู่ระบบการศึกษาอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรม และในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ ในการจัดการศึกษาได้มีผู้เสนอแนวความคิดไว้ดังนี้

รัตน์ะ บัวสนธ์ (2535 : 27) ได้เสนอว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาอาจทำได้ 2 ลักษณะ คือ

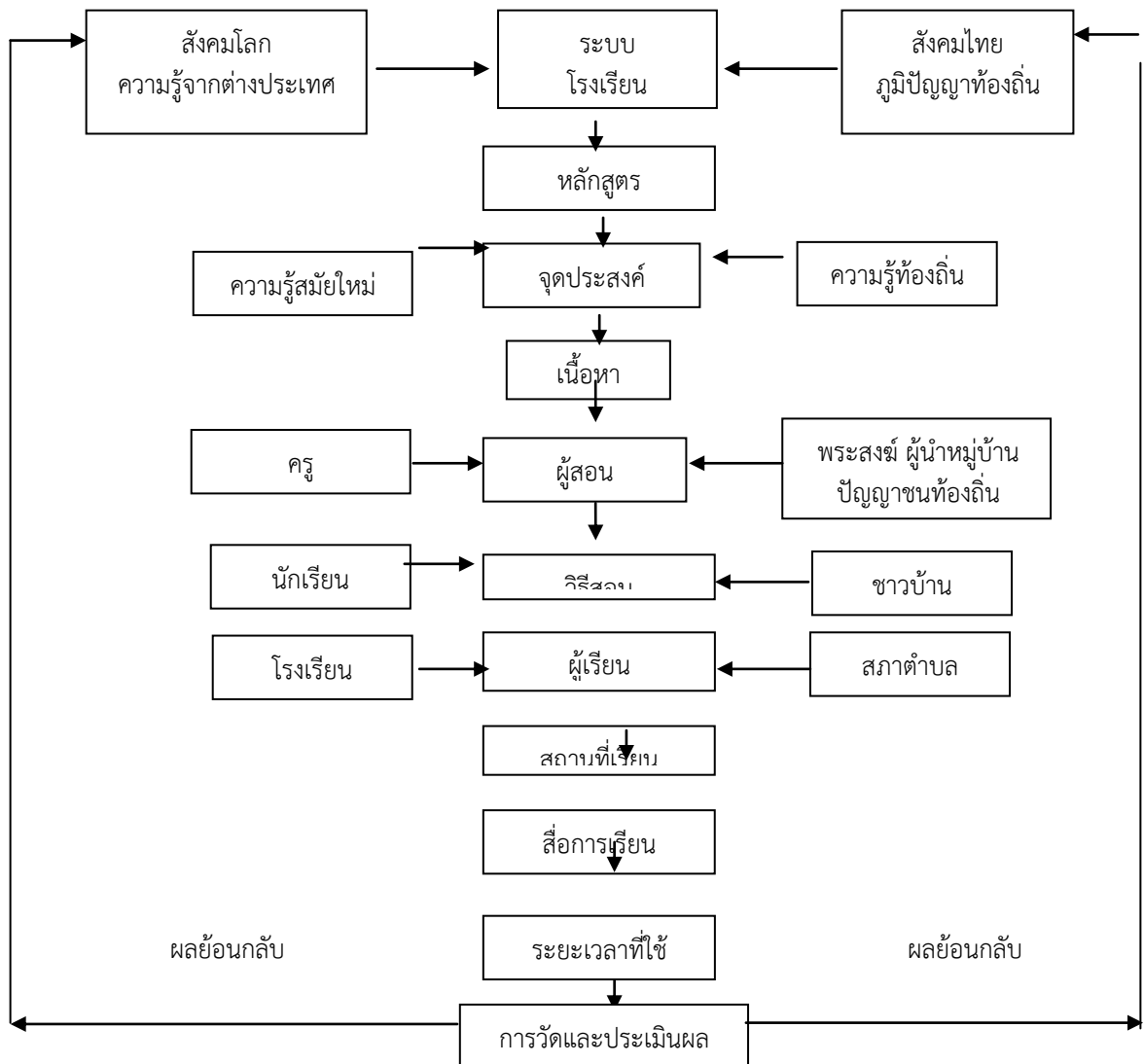
1. ครูเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ในกรณีนี้บทบาทการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนอยู่ภายใต้การกระทำของครู ซึ่งเป็นไปตามลักษณะกิจกรรมที่ได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยครูเป็นตัวแทนของปราชญ์ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวได้รับการกำหนดเป็นหลักสูตรแล้ว

2. ปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน โดยทำหน้าที่ เป็นผู้สอนหรือเป็นครู รวมทั้งให้ปราชญ์ท้องถิ่นทำหน้าที่ประเมินผลการเรียนของนักเรียนด้วย

วิโรจน์ สารรัตน์ (2541 : 86-94) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทาง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการศึกษาในสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น รัฐต้องกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและจัดสรรงบประมาณให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องในแต่ละแห่งได้ เน้นการเป็นท้องถิ่น (Localize) และมีการเชื่อมโยง (Linkage) ในระดับภูมิภาคหรือท้องถิ่นต้องหากลไกด้านการสร้างเครือข่าย ด้านทรัพยากรท้องถิ่น ด้านบทบาทของวิทยาลัยครู มหาวิทยาลัย เกษตรตำบล นักพัฒนาโดยรัฐ เป็นผู้สนับสนุน
2. จัดตั้งองค์กรระดับชาติ ควรมีการจัดตั้งองค์กรระดับชาติ ไม่ผูกขาดเฉพาะกลุ่มอาจารย์หรือนักวิชาการ ต้องมีส่วนของประชาชนชาวบ้านร่วมด้วย ในองค์กรดังกล่าวมีอำนาจ ในการกำกับดูแลสถาบันการศึกษาอย่างเป็นทางการ และส่งเสริมองค์กรชุมชนหมู่บ้านให้การศึกษา ที่มุ่งแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และจิตสำนึกทางสังคมของตน
3. การมีส่วนร่วมและประสานภูมิปัญญาเข้าด้วยกัน รัฐควรให้ประชาชนชาวบ้าน ได้มีส่วนร่วมในการวางแผนหลักสูตรบางส่วนในระดับท้องถิ่นที่สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาและคุณค่า ที่ดีงามของชุมชน ควรสร้างเครือข่าย (Network) โยงใยระหว่างชุมชน หมู่บ้าน สถาบันและ ตัวบุคคล โดยใช้รากฐานด้านความรู้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในแต่ละฝ่ายเข้ามาประสาน เช่น จากประชาชนท้องถิ่น พระภิกษุ ครู แพทย์ เป็นต้น ดำเนินการพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้เกิดการพัฒน ภูมิปัญญาระหว่างกัน
4. ส่งเสริมการรวมกลุ่มมากกว่าปัจเจกบุคคล ควรเป็นลักษณะเครือข่าย การเรียนรู้ของชุมชนที่จะช่วยให้ชุมชนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาได้ มีจิตสำนึก เห็นคุณค่าท้องถิ่นและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้เรียนต้องเข้าใจว่าต้องการเรียนอะไร ครูผู้สอนจะจัดกระบวนการเรียนการสอนอย่างไร จะมีสื่ออย่างไร อีกทั้งการจัดการศึกษามุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการกลุ่ม มากกว่าการพัฒนาปัจเจกบุคคลและควรส่งเสริมกลไกการทำงานอย่างไม่เป็นทางการ มีการสนับสนุนขององค์กรเอกชน เพื่อให้การทำงานอย่างมีอิสระ มีความคล่องตัว ต่อเนื่องในการส่งเสริมการศึกษา
5. หลักสูตรท้องถิ่นผสมผสานกับความเป็นสากล ควรให้ชุมชนมีบทบาท ในการมีส่วนร่วมคัดเลือกเนื้อหาประสบการณ์ต่างๆ ท้องถิ่นสามารถปรับการเรียนการสอน ตามความเหมาะสม ได้ลงมือปฏิบัติเอง มีทักษะและกระบวนการไปสู่คุณภาพที่พึงประสงค์
6. คัดสรรภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า เพื่อดำเนินงานการจัดการศึกษาตลอดจนการเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้รับรู้สู่สาธารณชนในวงกว้าง
7. เน้นปลูกฝังอุดมการณ์และจิตสำนึกการพึ่งตนเองเป็นหลัก ภาระหน้าที่หลัก ของสถาบันการศึกษาต้องปลูกฝังอุดมการณ์และจิตสำนึกของการพึ่งตนเองให้แก่ผู้เรียนเป็นหลัก ดังนั้นหลักสูตรและวิธีการการเรียนรู้ จะต้องช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีอุดมการณ์ สร้างความมั่นใจ ในภูมิปัญญาวัฒนธรรมของตนและกลั่นกรองเลือกภูมิปัญญา วัฒนธรรมที่เหมาะสมกับสังคมไทย
8. ให้ครูสร้างตำราท้องถิ่นเอง ควรเปิดโอกาสให้ครูในท้องถิ่นได้สร้างตำราเกี่ยวกับท้องถิ่นด้วยตนเองให้มีจำนวนมากพอและมีคุณภาพ
9. ศึกษาให้รู้แจ้งก่อนนำไปสอน ครูผู้สอนต้องทำความเข้าใจกับความรู้อรวรรณ ความรู้ของชาวบ้านให้ชัดเจนสมบูรณ์ ศึกษาชุมชนให้เข้าใจ
10. ให้เป็นโรงเรียนชุมชน เป็นศูนย์ข่าวสารเพื่อพัฒนาชุมชน และให้การศึกษาทุกรูปแบบเพื่อพัฒนาชุมชน โดยดึงทรัพยากรในชุมชนจากหน่วยราชการอื่นๆ จากภาคธุรกิจและองค์กรเอกชนเข้ามาพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
11. เป็นเครือข่ายและกระบวนการเรียนรู้ ควรให้ระบบการศึกษาของรัฐกับเครือข่ายการเรียนรู้ในแต่ละชุมชนสัมพันธ์กัน และส่งเสริมซึ่งกันและกันได้ กระบวนการจัด

การศึกษาจะมีลักษณะยืดหยุ่นมากขึ้น มีความสมดุลเป็นธรรมชาติและนำไปใช้เป็นประโยชน์ได้จริง
แนวทางในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการศึกษาในสถานศึกษา สามารถสรุป
ดังภาพประกอบ 8

ที่มา : สำเนียง สร้อยนาคพงษ์ (2535 : 24)

ภาพประกอบ 8 แนวทางการนำภูมิปัญญาไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การที่จะนำภูมิปัญญาเข้ามาใช้ในการจัดการศึกษา
สามารถทำได้หลายวิธีตั้งแต่รัฐให้การสนับสนุน เปิดโอกาสและสนับสนุนให้สถาบันการศึกษา มีการ
จัดทำหลักสูตร จัดการเรียนการสอน สร้างตำราท้องถิ่น ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการดำเนินการ
จัดสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชน หมู่บ้าน สถาบันและตัวบุคคลขึ้น ทั้งนี้โดยครูต้องมีความรู้
และความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้สามารถคัดสรรและถ่ายทอด ภูมิปัญญาได้ถูกต้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่ผ่านการสังเคราะห์ ความรู้ ของปราชญ์ท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้เนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศาสนาและ ประเพณี ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านภาษาและวรรณกรรมมาถ่ายทอดแก่นักเรียน ได้เรียนรู้เรื่องราวในท้องถิ่นในลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น อีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 หน่วยการเรียนรู้ คือ ศาสนพิธีในท้องถิ่นอีสาน ตำนานหมอลำ ผญา เทียนพรรษาโบราณอุบลราชธานีและสุนทรีย์เพลงกล่อมลูกอีสาน

ทักษะทางสังคมและวิธีการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

การพัฒนาทักษะทางสังคมเป็นพัฒนาการที่สำคัญอีกด้านหนึ่งเมื่อเด็กเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น จะมีการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเจตคติและพฤติกรรมทางสังคมทุกอย่าง วัยรุ่นต้องการอิสระ ในการคบเพื่อน และใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัว วางใจกลุ่มเพื่อนมากกว่า บิดามารดาหรือ บุคคลในครอบครัว การเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนจะทำให้วัยรุ่นเกิดความมั่นใจและภาคภูมิใจใน ตนเอง ดังนั้นกลุ่มเพื่อนจึงเป็นสิ่งสำคัญมากและส่งผล ทั้งด้านบวกและ ด้านลบ ต่อวัยรุ่น การคบ เพื่อนให้ประโยชน์แก่วัยรุ่นหลายอย่าง เช่น การปรับตัว การวางตัวให้เป็นที่ยอมรับ ของเพื่อน การ เสียสละ ฯลฯ การปรับตัวให้เข้ากับสังคมเป็นงานพัฒนาการที่ยากที่สุดของวัยรุ่น

(รุจา ภูไพบูลย์. 2547 : 36) ความหมายของทักษะทางสังคม

วิลาสลักษณ์ ชวัลลสี (2542 : 40) ให้ความหมายทักษะทางสังคมว่า หมายถึง ความสามารถจัดการกับอารมณ์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้ดี สามารถอ่านสภาพการณ์ ทาง สังคมและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างแม่นยำ มีปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่น สามารถใช้ทักษะเหล่านั้น ในการชัก จูงและเป็นผู้นำในการประนีประนอมและยุติข้อโต้แย้งเพื่อการร่วมมือทำงานเป็นทีมได้

อุษณีย์ โพธิสุข (2545 : 120) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม เป็นความสามารถ ที่เราสามารถ รู้จัก เข้าใจความรู้สึก ความต้องการทางจิตใจหรือความต้องการต่างๆ ของคนเราเกี่ยวข้องกับโดยรวมทั้ง รู้จักที่จะสร้างสายสายใยสัมพันธ์ให้มั่นคงด้วยความรักความเอาใจใส่เอื้ออาทร

ต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง รู้จักแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อสภาพการณ์ต่างๆ

จากความหมายของทักษะทางสังคมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความถนัดหรือความชำนาญในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น สามารถติดต่อสื่อสารและทำงาน กับผู้อื่นได้เป็น อย่างดี

ความสำคัญของทักษะทางสังคม

อุษณีย์ โพธิสุข (2545 : 120) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่สำคัญ ที่ทำให้คน ประสบความสำเร็จในชีวิตอนาคตได้ ทักษะทางสังคมจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญอย่างหนึ่ง ของ ความสามารถทางความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของมนุษย์

Argyle (1995 : 89) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่มีความสำคัญ เนื่องจากส่งผล กระทบต่อสัมพันธภาพ สุขภาพ ความสุข ความเบิกบานใจและประสิทธิภาพ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่มีส่วนช่วยพัฒนาทางสังคมและบุคคล กล่าวคือ ถ้า บุคคลมีทักษะทางสังคมดีจะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การขาดทักษะทางสังคม อาจก่อให้เกิด ปัญหาความขัดแย้ง ไม่สามารถปรับตัวได้ทำให้มีปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคม (Social Skills) ตามแนวคิดของ Mangrulkar, Whitman และ Posner (2001 : 22) ซึ่งมีองค์ประกอบของทักษะทางสังคม 5 ประการ คือ 1) ทักษะการสื่อสาร 2) ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง 3) ทักษะการแสดงออกอย่างเหมาะสม 4) ทักษะการให้ความร่วมมือและ 5) ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น ดังนี้

1. ทักษะการติดต่อสื่อสาร (Communication Skills)

การสื่อสาร (Communication) หมายถึง การแลกเปลี่ยนข่าวสาร (Messages) คำว่าข่าวสารอาจกล่าวหมายถึง ภาษาพูด ภาษาท่าทาง ภาษาเขียน สัญลักษณ์และกริยาต่างๆ เป็นต้น การสื่อสารจะเกิดขึ้นจะต้องประกอบด้วยผู้ส่งและผู้รับและสิ่งสำคัญทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารจะต้องมีความเข้าใจเหมือนกันเกี่ยวกับสารหรือข้อมูลนั้นๆ

ทักษะของการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

การที่บุคคลมีความปรารถนาที่จะมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยการสร้างสัมพันธภาพให้ประสบความสำเร็จ หลักสำคัญก็คือการที่บุคคลนั้นจะต้องเรียนรู้การเป็นผู้สื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพ การเป็นผู้สื่อสารที่ดีจะต้องมีการแสดงออกของพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติ มีความสามารถในการรับฟัง การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจนและถูกต้อง ตลอดจนการนำเสนอและตอบสนองต่อความคิดด้วยความกระตือรือร้น ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การมีความสามารถในการรับฟัง (Having the ability to listen) การมีความสามารถในการรับฟัง หมายถึง ความตั้งใจในการเป็นผู้ฟังที่ดี โดยการสนใจในสิ่งที่ผู้พูดกำลังพูด และในขณะที่กำลังฟังห้ามคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เราจะพูด

2 . การไม่ตัดสินผู้พูด (Being non-judgmental) บุคคลส่วนใหญ่ จะเกิดความคับข้องใจ เมื่อคู่สนทนาไม่ต้องการที่จะพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องของเขา การใช้คำถามที่ถูกต้องจะเป็นการช่วยให้การสนทนามีความราบรื่นมากขึ้นและการไม่ตัดสินเกี่ยวกับตัวคู่สนทนาจะช่วยให้ คู่สนทนาตอบสนองการสนทนาได้ดี

3 . การมีความสามารถที่จะเผชิญกับการวิพากษ์วิจารณ์ (Having the ability to deal with criticism) ไม่มีบุคคลใดชอบการวิพากษ์วิจารณ์อย่างแน่นอน ซึ่งในการถูกวิพากษ์วิจารณ์ระหว่างการสนทนานั้น มีวิธีการต่างๆ ที่จะช่วยในการจัดการ ได้แก่ การเงียบ (Silence) การป้องกัน (Defence) และการรุกรานสนทนา (Attack) เป็นต้น

นอกจากนี้ กรรณิการ์ นลราชสุวัจน์ (2545 : 371-379) ได้กล่าวถึง การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพว่าจำเป็นต้องมีทักษะของการฟังที่ดีเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นการฝึกทักษะการฟังที่มีประสิทธิภาพจะช่วยในการพัฒนาทักษะการสื่อสารได้ พฤติกรรมของการฟังที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1 . การประสานสายตา (Eye Contact) เป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญในการรับฟังเพื่อการสนทนาที่มีประสิทธิภาพ การประสานสายตานั้นเป็นการแสดงความต้องการเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมและช่วยสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจ ทำให้ผู้พูดรู้สึกว่าคุณฟังนั้นใส่ใจ และสนใจเรื่องราวที่เขาพูดอย่างแท้จริง

2 . การแสดงออกทางสีหน้า (Facial Expression) เป็นพฤติกรรม ที่สื่อความรู้สึกทางอารมณ์ของผู้รับฟัง ซึ่งมีการแสดงออกได้หลายลักษณะ ได้แก่ การทำหน้านิ่ง คิ้วขมวด ยิ้มแย้ม หัวเราะ แม้มปาก จมูกยก ปากเบี้ย เป็นต้น การแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม คือการสื่อความตั้งใจ ความสนใจ ความจริงใจ และการยอมรับของผู้ฟัง ซึ่งจะช่วยให้บรรยากาศของการสื่อสารราบรื่นขึ้น

3 . กิริยาและท่าทาง (Posture and Gesture) การวางตำแหน่งร่างกาย และการเคลื่อนไหวร่างกาย สามารถสื่อความหมายให้ทราบถึงอารมณ์ความรู้สึกได้หลายประการ เช่น การนั่งตัวตรงแสดงความตื่นตัว หรือความกระตือรือร้น การนั่งเอนตัวมาข้างหน้าผู้พูด แสดงให้เห็นถึงความสนใจและตั้งใจที่จะรับฟัง การนั่งหลังพิงเก้าอี้ แสดงถึงความเฉื่อยชา การนั่งตัวองแสดงออกถึงความเบื่อหน่าย การนั่งห่างแสดงความไว้ตัว การนั่งใกล้แสดงถึงความใกล้ชิด

4. การใช้น้ำเสียง (Tone of Voice) ลักษณะต่างๆ ของการใช้น้ำเสียง ได้แก่ ระดับเสียง จังหวะ ความเข้ม ความถี่ของการใช้เสียงมีผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์ในการสนทนา ระดับเสียงมีลักษณะต่างๆ ได้แก่ น้ำเสียงราบเรียบ หมายถึง ไม่แสดงความรู้สึกใดๆ เสียงแข็งกร้าว หมายถึง ก้าวร้าว ขุ่นข้องใจ หรือโกรธ เสียงอ่อน หมายถึง ความลังเล เสียงเบา หมายถึง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เสียงสั้น หมายถึง ประหม่าหรือกลัว เป็นต้น

5. การสัมผัส (Touching) หมายถึง การแตะต้องร่างกาย การสัมผัสเป็นการสื่อความหมายโดยไม่ได้ใช้วาจา ซึ่งในบางสถานการณ์การใช้การสัมผัสอาจช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพของการสนทนาได้มากยิ่งขึ้น

6. การใช้ความเงียบ (Silence) ความเงียบมีความสำคัญเช่นเดียวกับการฟังและการพูดในกระบวนการสนทนา

2. ทักษะการปฏิเสธและการเจรจาต่อรอง (Refuse and Negotiation Skills)

ทักษะการเจรจาต่อรองเป็นทักษะย่อยของทักษะการแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม ทักษะการเจรจาต่อรองเป็นพื้นฐานของการสื่อสารเบื้องต้น ทักษะการเจรจาต่อรองเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักเรียนที่อยู่ในสถาบันการศึกษา เนื่องจากถ้านักเรียนเหล่านั้นขาดทักษะการเจรจาต่อรอง จะก่อให้เกิดความโกรธ ความคับข้องใจและความล้มเหลวต่างๆ ได้แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีทักษะการเจรจาต่อรองที่ดีจะมีความสัมพันธ์กับความเป็นผู้นำ ผู้สั่งการ หรือแบบอย่างที่ดีของนักเรียนคนอื่นๆ ในกลุ่มเพื่อน การเจรจาต่อรองจะช่วยส่งเสริมทักษะในการแก้ปัญหาของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน

ทักษะการเจรจาต่อรองประกอบด้วยทักษะต่าง ๆ ดังนี้

1. การเข้าใจความต้องการ ความปรารถนาหรือความคิดเห็นอื่น ๆ ที่แตกต่างกัน (การเข้าใจความต้องการของตนเองที่แตกต่างจากบุคคลอื่นๆ)
2. การแสดงคำพูดที่แตกต่าง (การอธิบายสิ่งที่แตกต่าง)
3. การแสดงคำพูดที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ส่วนตน
4. การจูงใจข้อมูลจากบุคคลอื่น
5. การรับฟังผู้อื่น
6. การทำให้เกิดทางเลือกที่รวมมุมมองเข้าด้วยกันของทั้งสองฝ่าย

7. การเสนอแนะทางเลือกในทางบวกเป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย (Win-Win)

การเป็นผู้เจรจาต่อรองที่ดีจะรวมถึงการเกี่ยวข้องกับการเปิดใจ (Open mind) ในการรับฟังความคิดเห็น มุมมองของบุคคลอื่น ๆ ด้วย

ขั้นตอนของการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. การใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผล กล่าวคือ เป็นการใช้อ้างอิงที่อ่อนโยนกว่าการใช้เหตุผลเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจถูกโต้แย้งด้วยเหตุผลอื่นๆ ได้อีก แต่ถ้ามีการอ้างถึงความรู้สึกที่เป็นเรื่องส่วนตัวประกอบกับเหตุผล จะเป็นการหาข้อโต้แย้งได้ยาก
2. การขอปฏิเสธ กล่าวคือ เป็นการใช้อ้างอิงที่อ่อนโยนและมีความชัดเจน
3. การขอความเห็นชอบ กล่าวคือ เป็นการรักษาน้ำใจผู้ขอร้องหรือชักชวน โดยเป็นการพูดปฏิเสธเพื่อสรุปโดยการตัดบทและกล่าวคำขอบคุณ เพื่อแสดงถึงการรักษาน้ำใจ โดยมีให้เกิดผลกระทบกับสัมพันธภาพ

วิธีการปฏิเสธเมื่อถูกรบเร้าหรือขอร้องซ้ำๆ

ในกรณีที่ผู้ขอร้องหรือผู้ชักชวนเข้าซึ่บ่อยๆ ผู้ถูกชักชวนต้องหนักแน่น ไม่หวั่นไหว เพราะจะทำให้เกิดความลังเลและเสียสมาธิ ควรยืนยันการปฏิเสธด้วยท่าทีที่แน่วแน่ และมั่นคง ดังนี้

1. การปฏิเสธซ้ำ เป็นการกล่าวปฏิเสธโดยไม่ต้องใช้อ้างอิง พร้อมทั้งกล่าวคำขอบคุณ และเดินหนีจากสถานการณ์นั้นๆ
2. การต่อรอง เป็นการที่ผู้ถูกขอร้องพยายามบ่ายเบี่ยงหันเห ให้ไปทำกิจกรรมอื่นๆ แทนเป็นทางเลือก
3. การผัดผ่อน เป็นการขอยืดเวลาหรือชะลอการตัดสินใจ เพื่อให้ผู้ชักชวน รอคอยหรือเปลี่ยนใจ

3. ทักษะการกล้าแสดงออก (Assertive Skill)

พฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม (Assertive Behavior) หมายถึง การมีพฤติกรรมที่กระตือรือร้น ตรงไปตรงมาและซื่อสัตย์ ตลอดจนการรู้จักเคารพในสิทธิตนเองและบุคคลอื่น รวมทั้งการมองถึงความต้องการ ความจำเป็นและสิทธิเท่าเทียมของตนเองเท่าเทียมหรือเสมอภาคกับบุคคลอื่นด้วย

ประเภทของพฤติกรรม 3 ลักษณะ

พฤติกรรมประเภทที่ 1 พฤติกรรมไม่ตอบโต้ (Passive Behavior) เป็นลักษณะของพฤติกรรมไม่เหมาะสมหรือไม่แสดงออก

พฤติกรรมประเภทที่ 2 พฤติกรรมก้าวร้าว (Aggressive Behavior)

พฤติกรรมประเภทที่ 3 พฤติกรรมการแสดงออกอย่างเหมาะสม (Assertive Behavior)

หลักการและแนวคิดของพฤติกรรมกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม

1. การบอกเกี่ยวกับความรู้สึก (Talking about feeling) การบอกเกี่ยวกับความรู้สึกเป็นสิ่งสำคัญของการพัฒนาทักษะการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม โดยเป็นการแสดงถึงอารมณ์ความรู้สึกของตนเองอย่างซื่อสัตย์

2. ลักษณะของพฤติกรรมการแสดงออกอย่างเหมาะสมลักษณะ ของพฤติกรรม ต่างๆ มีดังนี้

2.1 การพูดแสดงถึงความรู้สึกที่แท้จริง เป็นการแสดงถึงความรู้สึกขอและ ความรู้สึกสนใจได้อย่างไม่ขัดเขินแทนการพูดโดยใช้คำพูดอย่างเป็นกลางๆ สามารถที่จะใช้วาจา “ฉัน รู้สึกว่า...” หรือ “ฉันคิดว่า...” ในเวลาที่เหมาะสม

2.2 การพูดเกี่ยวกับตนเอง เมื่อบุคคลทำสิ่งใดที่มีคุณค่าและน่าสนใจ บุคคลนั้นสามารถที่จะพูด หรือเล่าให้คนอื่นทราบได้ โดยไม่พูดโอ้อวดหรือผูกขาดการสนทนา เพียงผู้ เดียว แต่สามารถเล่าถึงความสำเร็จของตนเองได้ในสถานการณ์และเวลาที่เหมาะสม

2.3 การทักทาย บุคคลสามารถที่จะแสดงความสัมพันธ์กับบุคคล ที่ต้องการ รู้จักให้มากขึ้นได้ ด้วยการแสดงความยินดีที่ได้พบ การรู้จักยิ้มแย้มและทักทายได้

2.4 การยอมรับคำยกย่องชมเชย บุคคลสามารถยอมรับคำชมเชย ได้อย่าง จริงใจ แทนการแสดงความไม่เห็นด้วย

2.5 การแสดงออกทางสีหน้าในขณะที่สนทนาได้อย่างเหมาะสม หมายถึง เป็นการที่บุคคลรู้จักการแสดงออกทางใบหน้าและน้ำเสียงที่ตรงกับความรู้สึกที่แท้จริงและสามารถ ประสานสายตากับบุคคลอื่นในขณะที่สนทนาได้อย่างตรงไปตรงมา

2.6 การแสดงความไม่เห็นด้วยอย่างสุภาพ เมื่อมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน หรือเกิดความรู้สึกไม่เห็นด้วยกับบุคคลอื่น สามารถที่จะแสดงความไม่เห็นด้วยได้อย่างนุ่มนวล

2.7 การขอให้แสดงถึงความกระจ่าง เมื่อมีบุคคลให้คำแนะนำ คำสั่งสอนหรือ อธิบายไม่ชัดเจน ก็สามารถที่จะขอร้องให้บุคคลอื่น ๆ อธิบายให้เกิดความเข้าใจหรือกระจ่างชัดมากขึ้น

2.8 การกล่าวถามถึงเหตุผล เมื่อมีผู้ใดมาขอร้องให้ทำบางสิ่งที่ไม่ดีมีเหตุผล ก็สามารถถามได้ว่า เพราะอะไรหรือทำไมจึงต้องให้ทำแบบนั้น

2.9 การแสดงความไม่เห็นด้วยในขณะนั้น เมื่อมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน หรือไม่เห็นด้วยกับบุคคลอื่นโดยที่ตนเองมีความแน่ใจในสิ่งที่ไม่เห็นด้วยก็สามารถแสดงความไม่เห็นด้วย ณ ขณะนั้นได้อย่างเหมาะสม

2.10 การพูดเพื่อรักษาสีทีของตัวเอง การไม่ยอมให้ใครมา เารัดเอาเปรียบโดยไม่ยุติธรรม สามารถที่จะปฏิเสธได้โดยไม่รู้สึกรังเกียจ สามารถที่จะแสดงสิทธิและขอร้อง ให้ผู้อื่นแสดงความยุติธรรมต่อตนเองได้ โดยไม่ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่รุนแรงได้

2.11 การแสดงการยินยอม เมื่อมีเรื่องคับข้องใจในเรื่องที่มีเหตุผล พอสมควร สามารถที่จะดำเนินการร้องทุกข์ จนกว่าจะได้รับความพอใจแม้จะมีผู้ใดกีดขวาง ก็ไม่เกิด ความรู้สึกลึ้มเล็ก

2.12 การหลีกเลี่ยงการแสดงเหตุผลในทุกๆ ความเห็น กล่าวคือ เมื่อมีการ อภิปรายถ้ามีใครโต้แย้งตลอดเวลา และคอยซักถามว่า “ทำไม” บุคคลนั้นๆ สามารถที่จะปฏิเสธการ ตอบคำถามเพื่อที่จะยุติปัญหาเหล่านั้น เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะแยกความแตกต่าง ระหว่าง พฤติกรรมการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมกับพฤติกรรมก้าวร้าวว่า ความแตกต่างนั้น ขึ้นอยู่กับระดับ ของความปลอดภัยของบุคคลเป็นสำคัญ เช่น พฤติกรรมการแสดงออกอย่างเหมาะสม จะทำได้โดย

ปราศจากอคติของบุคคลอื่นแต่ในทางตรงกันข้ามพฤติกรรมก้าวร้าว จะได้มาซึ่งเป้าหมายเดียวกัน แต่จะเป็นการคุกคามในสิทธิของบุคคลอื่น เป็นต้น

4 ทักษะการให้ความร่วมมือ (Cooperative Skill)

ลักษณะเบื้องต้นที่สำคัญของกลุ่มมีดังต่อไปนี้

1 . สำนึกในความเป็นเอกภาพของสมาชิกและช่วยให้บุคคลรวมกัน โดยมีสัมพันธภาพระดับรู้สำนึก

2 . ภายในกลุ่มสมาชิกจะมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

3 . มีปฏิสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงเสมอ

การทำงานร่วมกันในกลุ่ม (Group work)

การทำงานร่วมกันในกลุ่ม หมายถึง การนำเอาประสบการณ์มาวางแผนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการในสมาชิกแต่ละคนและการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม ผู้นำจะสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อเมื่อเขาได้เรียนรู้วิธีการที่จะช่วยอำนวยความสะดวก (Facilitate) ให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิกแต่ละคนโดยวิธีการดังกล่าว แล้วประสบการณ์กลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคล ทุกคนและกลุ่มจะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ (คมเพชร ฉัตรสุกกุล. 2546 : 6)

ปรัชญาที่เกี่ยวข้องกับการทำงานกลุ่ม

ในกรณีที่บุคคลแต่ละคนมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มนั้น ย่อมทำให้มีการทำกิจกรรมบางประการร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อการดำเนินชีวิต เพื่อการแก้ปัญหา เพื่อการดำเนินกิจกรรมการงานในหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมาย สิ่งที่ควรสนใจในการทำงานกลุ่มที่ควรพิจารณาในแง่แนวคิดกับการทำงานกลุ่มมีดังต่อไปนี้

1. บุคคลแต่ละคนมีความสามารถพิเศษในตนเอง ความสามารถดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อยกับการทำงานกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

2. ประสบการณ์ที่ได้รับจากกลุ่มจะช่วยให้สมาชิกกลุ่มได้พัฒนาความสามารถพิเศษขึ้นมา แล้วนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและกลุ่มได้

3. บุคคลแต่ละคนจะมีอิทธิพลต่อกันและในขณะเดียวกันกลุ่มจะมีอิทธิพล ต่อบุคคลแต่ละคนเช่นเดียวกัน เมื่อบุคคลแต่ละคนมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม สิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนในกลุ่ม คือ การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างบุคคลแต่ละคน ทุกคนมีโอกาสจะได้รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก ตลอดจนแสดงความคิดเห็นของตนเอง เรียนรู้การรู้จักการให้ (Give) และการรู้จักการรับ (Take)

4. กลุ่มจะช่วยในการส่งเสริมให้สมาชิกแต่ละคน มีการพัฒนาทัศนคติทางด้านสังคมในทางที่ดีขึ้น

การมีส่วนร่วมในกลุ่ม

การมีความรู้เกี่ยวกับหลักการและแนวคิดของการทำงานกลุ่มจะช่วยเพิ่มและปรับปรุงวิธีในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ เช่น การรู้จักวิเคราะห์เป้าหมายของกลุ่ม การวิเคราะห์บทบาทและการวิเคราะห์ปทัสฐาน (Norms) ของกลุ่มที่มีส่วนร่วมซึ่งจะช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของกลุ่มเพิ่มขึ้นตลอดจนการเรียนรู้ที่จะมีส่วนร่วมกับกลุ่มอย่างกระตือรือร้นได้ ในการมีส่วนร่วมในกลุ่มอย่างกระตือรือร้นสมาชิกกลุ่มต้องปฏิบัติดังนี้

1. ให้ความสนใจ (Pay Attention) โดยการรู้จักฟังและเคารพในความคิดของบุคคลอื่น ๆ
2. รู้จักสังเกตว่าสมาชิกคนอื่น ๆ คิดอย่างไรและรู้สึกอย่างไร เมื่อคุณไม่เห็นด้วยกับพวกเขาและให้พวกเขาเห็นว่าคุณไม่ได้ทำลายความคิดของสมาชิกคนอื่น ๆ
3. กล้าแสดงออก (Be Assertive) เช่น กล้าที่จะพูดเมื่อคุณมีบางสิ่งบางอย่างที่อยากจะแสดงความคิดเห็นต่อกลุ่ม
4. แสดงความคิดเห็น (Contribute your Ideas) โดยตระหนักว่า สิ่งที่คุณคิดจะมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม
5. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Be courteous) โปรตระลึกว่ากลุ่มเป็นมากกว่าผลผลิตเมื่อสมาชิกมีการให้ความร่วมมือกับสมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่ม

5. ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น (Empathetic Skill)

ปัจจัยประการหนึ่งของการสร้างทักษะทางสังคมและทักษะในการดำเนินชีวิต

คือ ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ความเห็นอกเห็นใจ หมายถึง วิธีการของบุคคลที่ใช้ในการรับรู้และการสัมผัสความเป็นจริงต่อความรู้สึก ประสบการณ์และการรับรู้ของบุคคลอีกคนหนึ่ง Mangrulkar, Whitman และ Posner (2001 : 42) ได้ให้ความหมายของการเห็นอกเห็นใจว่า หมายถึง ความสามารถในการร่วมตอบสนองทางอารมณ์ของบุคคลอื่น ในขณะที่เดียวกันก็สามารถจำแนก การรับรู้ และบทบาทของบุคคลอื่น ๆ ได้ด้วย การฝึกฝนและพัฒนาเพื่อใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยมีเทคนิคต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การใช้เทคนิคการแสดงความเห็นอกเห็นใจ (Empathic Assertion Technique) เป็นเทคนิคที่ใช้เพื่อแสดงการรับรู้ต่อความรู้สึกของบุคคล โดยการนึกถึงสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้
 - 1.1 เหตุการณ์หรือสถานการณ์นั้นเป็นอย่างไร (Situation) (กดดัน ลำบากใจ หรือยุ่งยากใจ)
 - 1.2 บุคคลที่อยู่ในสถานการณ์นั้นรู้สึกอย่างไร (Feeling) (เศร้า เสียใจ โกรธ กังวล เป็นต้น)
 - 1.3 บุคคลนั้นๆ ต้องการอะไร (What) หรือความต้องการของเขา คืออะไร (สอบผ่าน มีเงิน มีงานที่ดี เป็นต้น)
 2. การใช้เทคนิคการอธิบายความรู้สึกและเห็นใจ (Describing Feeling and Empathizing) โดยสามารถทำได้ดังนี้
 - 2.1 การรับฟังอย่างตั้งใจว่าเขาหรือเธอกำลังถึงอะไร (การเข้าใจความรู้สึกภายใต้คำพูดต่างๆ)
 - 2.2 ลองระลึกหรือจินตนาการว่าถ้าคุณอยู่ในเงื่อนไขหรือสถานการณ์เดียวกับบุคคลคนนั้น คุณจะรู้สึกอย่างไร
 - 2.3 ตอบสนองด้วยการใช้คำที่สะท้อนความรู้สึกได้อย่างเหมาะสมและสื่อสารว่าคุณรับรู้ในความรู้สึกต่อเขาในสถานการณ์นั้นๆ อย่างไร
- การพัฒนาทักษะการเห็นอกเห็นใจสามารถทำได้หลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการหยั่งรู้ (Being Intuitive) การฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการนำ (Leading On) โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

1. การหยั่งรู้หรือเข้าใจความรู้สึกที่เกิดขึ้นเองได้ ผู้มีพรสวรรค์ในการสื่อสาร จะมีความสามารถในการที่สัมผัสหรือรู้สึกว่าคุณคนอื่นคิดหรือรู้สึกอย่างไร เมื่อคุณกำลังนั่งสนทนา กับใครสักคนหนึ่งนั้น การใช้การจินตนาการและประสบการณ์ในอดีตที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์ ที่เรากำลังสนทนาอยู่เป็นสิ่งสำคัญในการสนทนา การลองจินตนาการว่าเรากำลังสนทนาอยู่ จะช่วยให้เราได้เกิดความเข้าใจความรู้สึกหรือความต้องการของเขา

2. การฟังอย่างตั้งใจ การฟังอย่างตั้งใจเป็นเทคนิคหนึ่งที่จะช่วยในการแสดงความเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น การสร้างความสัมพันธ์และการเข้าใจบุคคลอื่น การฟังอย่างตั้งใจ จะช่วยให้เข้าใจประเด็นสำคัญ ค่านิยม ความต้องการ ความหวัง เป้าหมาย สิ่งที่เกี่ยวข้อง และความสนใจของคู่สนทนาได้

3. การนำ เมื่อได้ก็ตามที่คุณสามารถพัฒนาทักษะการเห็นอกเห็นใจได้แล้ว เมื่อนั้นคุณก็จะสามารถนำการสนทนาในลักษณะที่ตรงประเด็นที่คุณต้องการได้ การผ่านการเห็นอกเห็นใจนั้นจะทำให้บุคคลสามารถจับประเด็นในบางประเด็นเกี่ยวกับความคิดและความรู้สึกของบุคคลอื่น ทักษะดังกล่าวข้างต้นเหล่านี้ จะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาความเห็นอกเห็นใจเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างประสบความสำเร็จ
วิธีการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

การพัฒนาทักษะทางสังคมจะใช้วิธีการสอนแบบการมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive Teaching Method) อาจกล่าวได้ว่า การสอนทักษะทางสังคมเพียงอย่างเดียวโดยที่ขาดการมีปฏิบัติสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่มจะไม่ช่วยทำให้เกิดทักษะทางสังคมขึ้น โดยการสอนแบบมีปฏิสัมพันธ์นั้น จะประกอบด้วยวิธีการและเทคนิคต่างๆ ได้แก่ การใช้บทบาทสมมติ (Role Playing) การอภิปราย (Discussion) การใช้การทำงานกลุ่ม (Group Work) การวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation Analysis) การฝึกปฏิบัติ (Practice) การใช้การเล่าเรื่อง (Story Telling) การใช้เกม (Game) ทั้งนี้การเข้าร่วมกิจกรรมหรือทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อนจะช่วยเสริมพฤติกรรมทางสังคมที่ดีได้ โครงสร้างของกลุ่มเพื่อนที่เป็นมาตรฐานเป็นการนำไปสู่การสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีด้วย UNICEF (2001 : Online)

ดังนั้นสรุปได้ว่าการพัฒนาทักษะชีวิตจะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ร่วมกัน การสนับสนุน จากกลุ่มเพื่อน โอกาสสำหรับการฝึกฝนทักษะ การให้ข้อมูลย้อนกลับที่ถูกต้องและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการมีตัวแบบที่ดีของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน เป็นต้น (Mangrulkar ; Whitman ; & Posner. 2001 : 27)

นอกจากนี้ธีระ ชัยยุทธธรรม (2545 : 61-67) ได้กล่าวถึงวิธีการต่างๆ ในการฝึกทักษะทางสังคมของเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. การระดมสมอง เป็นเทคนิคที่สร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดความคิดและนำเสนอแนะมาจากบุคคล โดยมีการใช้คำถามเป็นตัวเร้าให้บุคคลในกลุ่มแนะนำคำตอบ ทั้งนี้การระดมสมองเป็นการให้โอกาสสมาชิกทุกคนในกลุ่มคิดโดยปราศจากการวิพากษ์วิจารณ์

2. การแสดงบทบาทสมมติ เป็นการแสดงบทบาทตามสถานการณ์ตัวอย่างที่กำหนดขึ้น บทบาทสมมติจะมีรูปแบบสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทด้วยการใช้ทักษะการดำเนินชีวิตตามที่ผู้ฝึกหรือผู้สอนดำเนินการจัดกิจกรรมโดยไม่มีกรอบหน้า เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจลึกซึ้งในเรื่องที่เรียนเป็นจะต้องให้เห็นเรียนได้แสดงออกตามที่ตนคิดอย่างเป็นธรรมชาติ และถือเอาการแสดงออกทั้งความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้แสดงมาเป็นข้ออภิปราย เพื่อการ

เรียนรู้เป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์จริงในสภาพของการสมมติขึ้นมาเพื่อฝึกให้ผู้เรียน ได้ทดลอง เรียนรู้ปรับพฤติกรรมของอย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะต่างๆ ตลอดจนนำประสบการณ์ ที่มีมาใช้ใน สถานการณ์ที่ต่างกัน

3. การเรียนรู้จากแม่แบบ เป็นวิธีการที่ให้ผู้เรียนรู้จากแม่แบบไปใช้ในการปฏิบัติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการกำหนดพฤติกรรมที่จะต้องสังเกตอย่างชัดเจนไม่ซับซ้อนแม่แบบ ต้องมี ลักษณะน่าสนใจเหมาะสมมีการให้แรงเสริมและสิ่งเร้าที่มีความแตกต่างควบคู่กันไปตลอดจน มีการ ฝึกฝนและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่แม่แบบสำหรับการคัดเลือกแม่แบบต้องคำนึงถึงข้อคิดและข้อจำกัดบาง ประการของวิธีการให้แม่แบบ เพราะมิฉะนั้นจะทำให้เสียเวลาในการทดลอง โดยเปล่าประโยชน์

4. การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เป็นเทคนิคที่บุคคลหาวิธีการจัดการกับปัญหา ใน ชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตให้เข้ากับสังคมได้ด้วยการจัดประสบการณ์ ในแต่ ละขั้นตอนของการแก้ปัญหา ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆ ตามกระบวนการต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การระบุปัญหาและวางเป้าหมายที่จะแก้ไข

ขั้นที่ 2 การหาแนวทางสำรองหลายๆ วิธี เพื่อดำเนินสู่เป้าหมาย

ขั้นที่ 3 การประเมินและตัดสินใจเลือกทางที่ดีและเหมาะสมที่สุด

ขั้นที่ 4 การดำเนินวิธีแก้ปัญหาตามทางเลือกที่เลือกไว้

ขั้นที่ 5 กาดิตตามผลตามวิธีการที่ปฏิบัติ

5. การใช้เหตุผล เป็นการให้บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำ หรือเลือก ที่จะไม่กระทำพฤติกรรม เหตุผลที่กล่าวถึงนี้จะแสดงให้เห็นเหตุจูงใจหรือแรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลัง การ กระทำต่างๆ ของบุคคล โดยเฉพาะถ้าเป็นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยสามารถแบ่งเหตุผล ได้เป็น 2 ประเภท คือ

5.1 เหตุผลแบบอุปนัยหรือปรนัย (Inductive Reasoning) หมายถึง ความสามารถ สรุปลความคิดหรือหลักการจากสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ทั้งที่เกิดขึ้นกับตนเอง และเกิดขึ้นกับบุคคล อื่นๆ แล้วนำมาประพจน์ปฏิบัติได้ เพื่อส่งเสริมให้เกิดรูปความคิดในเชิงนามธรรม

5.2 เหตุผลแบบนิรนัย (Deductive Reasoning) หมายถึง ความสามารถ ที่จะดึง หลักการต่างๆ ไปหรือกฎข้อบังคับที่มีหลักไว้สำหรับเป็นแนวในการประพจน์ปฏิบัติ เช่น หลักปรัชญา คำสั่งสอน สุภาชิต เป็นต้น

6. การให้กำลังใจ เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลมีพลังในการกระทำสิ่งใดๆ ก็ตาม โดยผู้ฝึก หรือผู้สอนจะต้องพยายามให้กำลังใจ กระตุ้นให้บุคคลเกิดความเชื่อมั่น

7. การตั้งเป้าหมาย เป็นวิธีการที่ช่วยให้บุคคลสามารถกำหนดเป้าหมายส่วนตัว ที่ ชัดเจน แน่นนอน รู้วิธีปฏิบัติเพื่อความเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์

8. การพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม เป็นวิธีการช่วยให้บุคคลเรียนรู้ค่านิยมพื้นฐานได้แก่ คุณค่าตนเอง ความรัก ความเข้าใจ เป็นต้น วิธีการนี้เป็นการช่วยให้บุคคลกลั่นกรอง หาทางให้ความ เข้าใจในเรื่องของความเชื่อต่างๆ ในชีวิตของแต่ละบุคคลและได้มีโอกาสในการพิจารณาว่าค่านิยม เหล่านั้นเป็นอย่างไร

9. การสร้างภาพตนเองในทางบวก เป็นวิธีการที่ช่วยให้บุคคลมองตนเองว่าเป็น คนเก่ง และมีความสามารถ โดยการคิดหรือจินตนาการว่าตนเองมีความสามารถในการกระทำหรือปฏิบัติกรรม นั้นๆ ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

คันสนีย์ เต็มเปี่ยม (2545 : 33-50) ได้ศึกษาและพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดประดู่ในทรวงธรรม กรุงเทพมหานคร การวิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อ (1) ศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (2) เพื่อเปรียบเทียบ ทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำแนกตามเพศ ระดับการเกิด และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนก่อนและหลังการเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์ ผลการวิจัยสรุปว่า

1. ทักษะทางสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดประดู่ ในทรวงธรรม กรุงเทพมหานครอยู่ในระดับปานกลาง
2. ทักษะทางสังคมของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดประดู่ในทรวงธรรม กรุงเทพมหานคร แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนทักษะทางสังคมของนักเรียนเมื่อจำแนกตามลำดับการเกิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3. นักเรียนมีทักษะทางสังคมดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ภายหลังจากเข้าร่วมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม

ชมพูนุช วราศิริ (2548 : 74-131) ทำการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งมีการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการสร้างหลักสูตร ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรโดยนำไปศึกษานำร่องกับนักศึกษาสาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ ตอนที่ 2 การศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตร มีการดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การทดลองใช้หลักสูตรโดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ขั้นที่ 2 การประเมินและปรับปรุงหลักสูตรผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาบูรณาการได้มี 7 ด้าน คือ ด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และหัตถกรรม ศิลปกรรม การจัดการ ศาสนาและประเพณี การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและด้านภาษาและวรรณกรรม เมื่อนำมาบูรณาการแล้วได้หลักสูตรที่มีองค์ประกอบดังนี้ สภาพปัญหาและสำคัญ หลักการ เป้าหมาย จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหาระบุประเด็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำมาบูรณาการในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ ระยะเวลาในการใช้หลักสูตร คุณสมบัติผู้เรียน การประเมินผลหลักสูตร การบริหารจัดการหลักสูตรและคู่มือผู้สอน

2. ประสิทธิภาพของหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชา ประวัติศาสตร์ไทย สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ ผลการทดลองพบว่า

- 2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนทุกคนมีคะแนนผลการสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนอยู่ใน

ระดับร้อยละ 60 ขึ้นไปและนักศึกษามีพฤติกรรมการเรียนและมีความสนใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุกด้านที่ประเมินอยู่ในระดับมาก

2.2 เจตคติต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นในรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยของนักเรียน หลังการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนเจตคติทุกด้าน ของนักศึกษาอยู่ในระดับสูง

2.3 นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนตามหลักสูตรบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยในระดับมาก

2.4 อาจารย์ผู้สอนรายวิชาประวัติศาสตร์ไทยในสถาบันราชภัฏ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความเห็นว่าหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับ รายวิชาประวัติศาสตร์ไทยมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์ (2550 : 111-183) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางคาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางคาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 (2) สร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางคาน (3) ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางคาน (4) ประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางคาน ตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบา 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาและประเมินคุณภาพโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่น การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นและการประเมินผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบเหมาะสมสอดคล้องทุกประเด็นที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรมอยู่ในระดับดีและผลการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาและปราชญ์ชาวบ้าน ต่อหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมากและมากที่สุด

สกล วรเจริญศรี (2550 : 133-214) ศึกษาทักษะชีวิตและการสร้างโมเดล กลุ่มฝึกรวมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบของทักษะชีวิตและการสร้างโมเดลกลุ่มอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือนักเรียนวัยรุ่นที่กำลังศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงชั้นปีที่ 1 และ 2 สังกัดสำนักงานการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบของทักษะชีวิตเป็นนักเรียนวัยรุ่นจำนวน 1,196 คน ส่วนกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มทดลองเข้ากลุ่มฝึกรวมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต จำนวน 24 คน ผลการวิจัยสรุปว่า

1. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะชีวิตวัยรุ่น พบว่า โมเดล การวิเคราะห์องค์ประกอบของทักษะชีวิต ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบ ด้านทักษะสังคม องค์ประกอบด้านความคิดและองค์ประกอบด้านการเผชิญกับอารมณ์

2. โมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนขั้นเริ่มต้น ขั้นดำเนินการและขั้นยุติการฝึกอบรม โดยมีการประยุกต์ทฤษฎีและเทคนิคการให้คำปรึกษา ตลอดทั้งเทคนิคทางจิตวิทยาใช้ในการพัฒนาทักษะชีวิต

3. ทักษะชีวิตโดยรวมและรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรม ก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่ากลุ่มฝึกอบรมมีผลให้ทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

4. ทักษะชีวิตโดยรวมและรายองค์ประกอบของกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกลุ่มฝึกอบรมและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง หลังการทดลองและระยะติดตามผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บุญช่วย สุทธิรักษ์ (25 53 : 161-261) ทำการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 (2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2 (3) เพื่อประเมินประสิทธิผลการใช้หลักสูตร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหล่มสักวิทยาคม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 60 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ 30 คนและกลุ่มที่ใช้วิธีการสอนแบบปกติ จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย แบบประเมินจากแฟ้มสะสมผลงาน แบบประเมินตามสภาพจริงและแบบทดสอบวัดความรู้ด้านพุทธิพิสัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดทำหลักสูตรทางโรงเรียนต้องพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน ให้มีความสอดคล้องกับการจัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เป็นหลักสูตรแม่บทในการจัดทำหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.1 ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญได้แก่ เรื่อง การทอผ้าฝ้าย (ผ้ามุก) เนื่องจากเป็นภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพที่ทำรายได้ให้กับชุมชนและเป็นการต้องการของชุมชน

1.2 ทางโรงเรียนไม่มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.3 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน คือ วัสดุและอุปกรณ์ ที่ใช้ในการปฏิบัติและประชาชนชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญมีน้อย

2. โครงร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมและสอดคล้องในระดับมาก

3. หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลเหมาะสมที่นำไปใช้เป็นหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่น สำหรับสถานศึกษาสำหรับโรงเรียนหล่มสักวิทยาคมและโรงเรียนอื่น ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2

4. ผลการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยสำหรับกลุ่มนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอน แบบร่วมมือดีกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการ

เรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยของกลุ่มวิธีการสอนแบบร่วมมือกับกลุ่มวิธีการสอนแบบปกติ หลังการทดลองมีคะแนนเพิ่มขึ้นมากกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์ และอวยพร เรื่องตระกูล (2553 : 104-116) ศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุของการใช้รูปแบบเป้าหมายทักษะชีวิตที่มีผลต่อคุณภาพนักเรียน การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการใช้รูปแบบเป้าหมายทักษะชีวิตในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและระดับคุณภาพนักเรียน (2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้รูปแบบเป้าหมายทักษะชีวิตในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนและคุณภาพนักเรียน (3) พัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องโมเดลเชิงสาเหตุ ของการใช้เป้าหมายทักษะชีวิตที่มีผลต่อคุณภาพนักเรียนที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 715 คน ผลการวิจัยพบว่า (1) ระดับการใช้รูปแบบเป้าหมายทักษะชีวิตในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนทุกด้านและระดับคุณภาพนักเรียนทุกด้าน อยู่ในระดับค่อนข้างสูง (2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมสูงต่อคุณภาพนักเรียน คือ ปัจจัยภายนอกตัวนักเรียนปัจจัยภายในตัวนักเรียนและการใช้รูปแบบเป้าหมายทักษะชีวิตตามลำดับ ส่วนปัจจัย ที่มีอิทธิพลโดยรวมสูงสุดต่อการใช้รูปแบบเป้าหมายทักษะชีวิต คือ ปัจจัยภายนอกตัวนักเรียนและปัจจัยภายในตัวนักเรียนตามลำดับ (3) โมเดลเชิงสาเหตุของการใช้เป้าหมายทักษะชีวิตที่มีผลต่อคุณภาพนักเรียน มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สุรชาติ แสนทวีสุข (2554 : 105-252) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้และพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่การศึกษาเลือกแบบเจาะจง จากสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 5 แห่ง ที่มีผลงานปรากฏเด่นชัดเป็นที่ยอมรับได้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสำรวจใช้การศึกษาแบบพหุพื้นที่การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีครูผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการเชื่อมโยง ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย เป้าหมาย หลักของการจัดการเรียนรู้ คือ มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีรายได้ระหว่างเรียน เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาและภาคภูมิใจในตนเอง ชุมชนและสิ่งแวดล้อม วิธีการจัดการความรู้ เป็น แบบผสมผสานระหว่าง การยึดผู้รับการถ่ายทอดกับการยึดแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ มีการประยุกต์ใช้วิธีการจัดการความรู้ที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ องค์ความรู้ และวุฒิภาวะของผู้เรียน

2. รูปแบบการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสารและการปฏิบัติจริงของพื้นที่ศึกษา มี 4 องค์ประกอบได้แก่ 1) เป้าหมายหลักของการจัดการความรู้ 2) กระบวนการจัดการความรู้ 3) วิธีการจัดการความรู้ คือ ครูสอนเอง เชิญวิทยากรภายนอก ครูและผู้เรียนเรียนรู้แบบแก้ปัญหาาร่วมกัน ผู้เรียนสอนกันเอง เรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองที่ศูนย์การเรียนรู้ เรียนรู้จากวิถีชีวิตของผู้ปกครองในชุมชนศึกษาดูงานจากแหล่งภูมิปัญญาที่ประสบผลสำเร็จ การอบรมเพิ่มเติมตามความสนใจ ใช้พื้นที่โรงเรียนเป็นแหล่งภูมิปัญญา ค้นคว้าด้วย

ตนเองจากสื่อที่หลากหลาย การจัดประกวดแข่งขัน 4) ปัจจัยที่เอื้อให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จ มี 3 ปัจจัย คือ ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมและเทคโนโลยี

งานวิจัยต่างประเทศ

Sharon, Sue และ Juliana (2003 : 160-165) ได้ศึกษาการสร้างทักษะชีวิต โดยผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยความร่วมมือและการทดลองหลังเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 6 โดยเข้าร่วมโปรแกรมการพัฒนาทักษะชีวิตหลังเลิกเรียน โดยการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วมและการทดลอง ผลจากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการทักษะชีวิตทางสังคมเพิ่มขึ้นและประสบความสำเร็จในการเรียนเพิ่มขึ้น

Zollinger, Saywell และ Muegge (2003 : 338-346) ได้ศึกษาผล ของหลักสูตรการฝึกทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่สูบบุหรี่ในรัฐอินเดียน่า วัตถุประสงค์ ของการศึกษาเพื่อประเมินการป้องกันการสูบบุหรี่โดยมีโรงเรียนเป็นพื้นฐานและโปรแกรมควบคุม ทั้งนี้โดยประเมินผลของหลักสูตรการฝึกทักษะชีวิตต่อนักเรียนในชั้นมัธยมศึกษา ในด้านความรู้ เจตคติ และความสามารถในการสร้างการตัดสินใจที่ดีในการดำเนินชีวิต โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจข้อมูล จำนวน 1,598 คน ผลการประเมินหลักสูตรทักษะชีวิต พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษามีความรู้ เจตคติเกี่ยวกับผลของการสูบบุหรี่ที่มีต่อสุขภาพมากขึ้นและมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่ลดลงทั้งในนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

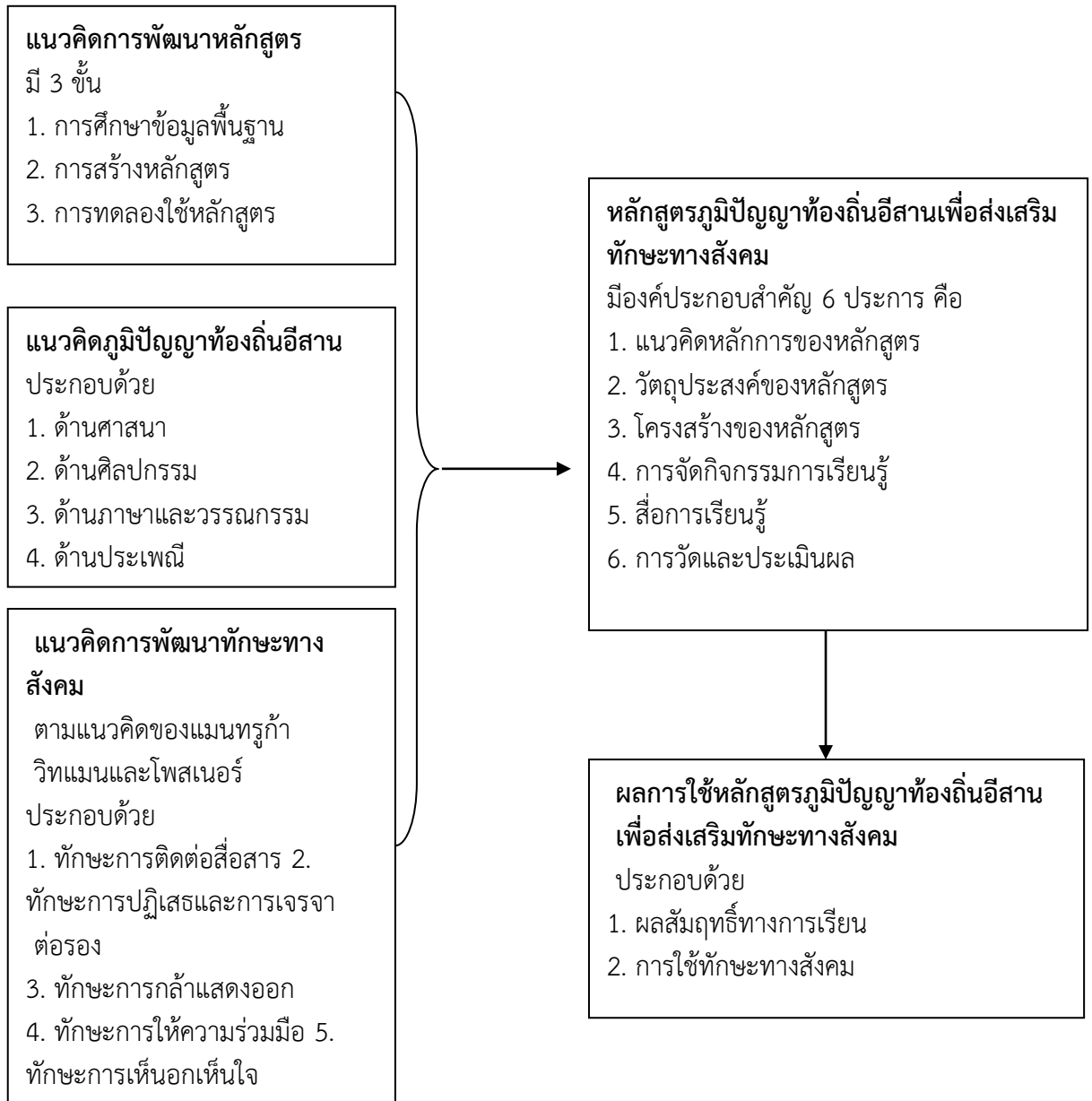
Zipora, Merav และ Judy. (2005 : 140-144) ได้ศึกษาผลของการฝึก ทักษะชีวิตต่อการรับรู้ของครูเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและความเชื่อในความ สามารถแห่งตน ซึ่งมุ่งเน้นทักษะชีวิต 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเป้าหมายแห่งชีวิตและการพัฒนาเอกลักษณ์แห่งตน ด้านการตัดสินใจและการแก้ปัญหา ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและด้านการรักษาสุขภาพร่างกาย โดยกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 214 คน แบ่งเป็นกลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มครูที่ไม่ได้รับการฝึกทักษะชีวิต กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มครูที่ได้รับการฝึก 1 ปี และกลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มครูที่ได้รับการฝึกทักษะชีวิต 2 ปี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มครูที่ได้รับการฝึกทักษะชีวิต 2 ปี มีระดับคะแนน ในการรับรู้สภาพแวดล้อมและคะแนนการเชื่อในความสามารถแห่งตนมากกว่าครูกลุ่มอื่นๆ

John และ Lavalley (2009 : 159-167) ทำการสำรวจทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับนักกีฬาวัยรุ่นอังกฤษ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือเพื่อสำรวจขอบเขตของทักษะชีวิต และทักษะชีวิตที่จำเป็นและสำคัญที่สุดต่อนักกีฬาวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือนักกีฬาวัยรุ่นอายุ 19 ปี จำนวน 10 คน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ทักษะชีวิตมีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน และจำเป็นสำหรับทุกคนและมีส่วนช่วยให้เกิดความก้าวหน้าในชีวิต ทักษะที่มี ความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะชีวิตประกอบด้วย ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทักษะทางสังคม การคาดหวัง ภาวะผู้นำ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและการสื่อสาร การพัฒนาบุคลิกภาพ การฝึกฝนตนเอง การเชื่อมั่นในตนเอง การกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม การสร้างแรงจูงใจซึ่งทักษะที่มีความสำคัญที่สุดในการพัฒนาทักษะชีวิตคือ การพัฒนาทักษะทางสังคม

Yuen Mantak และคณะ (2010 : 295-310) ได้สำรวจความเข้าใจและความต้องการพัฒนาทักษะชีวิตในวัยรุ่นของประเทศฮ่องกง ซึ่งการศึกษานี้สำรวจกลุ่มวัยรุ่นที่อยู่ในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา ผลการสำรวจพบว่า นักเรียนวัยรุ่นมีความต้องการการพัฒนาความสามารถทางวิชาการควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลิกภาพ การร่วมกิจกรรมในสังคม การวางแผนอนาคตและเห็นด้วยกับการที่โรงเรียนมีหลักสูตร มีการกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้ จากการ

ปฏิบัติ นอกจากนั้นควรมีการให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษา เพื่อพัฒนาสติปัญญา รวมทั้งการให้ความสำคัญของครอบครัวและความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะทางสังคม จะเห็นได้ว่าขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่นั้นจะประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการสร้างหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรและ การประเมินหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตในท้องถิ่นของตนและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเองและท้องถิ่น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากคณะครู ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ในการออกแบบหลักสูตรให้สอดคล้องและครอบคลุมกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน สำหรับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้เรียนตามหลักสูตรที่สร้างขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นจึงควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าว ดังภาพประกอบ 9

ภาพประกอบ 9 กรอบแนวคิดการวิจัยในการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้กระบวนการวิจัยรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นแนวทางในการกำหนดขั้นตอนการวิจัยซึ่งมีรายละเอียด ในการดำเนินการวิจัยเป็นระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตร

ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

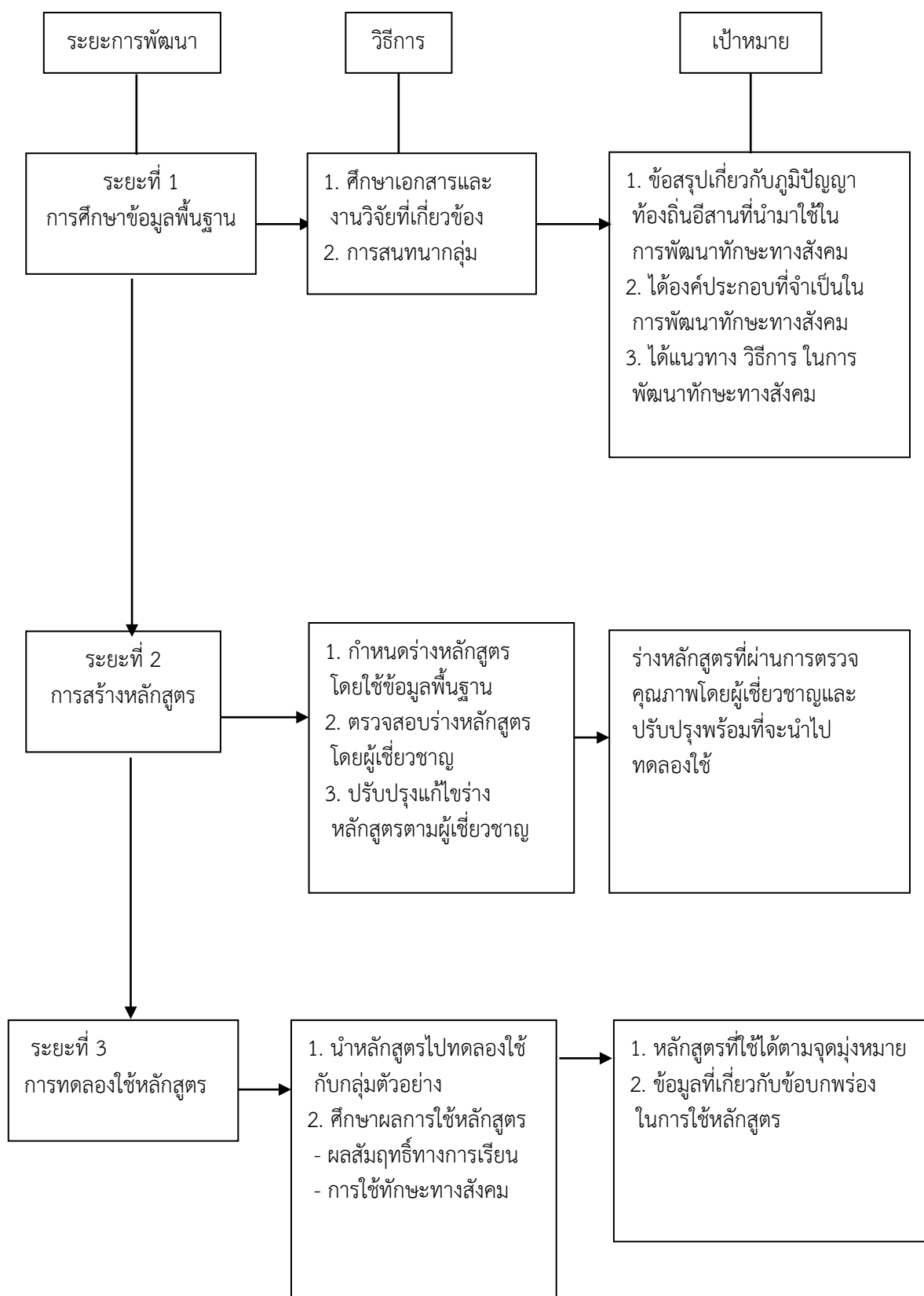
ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ระยะนี้เป็นการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการ ในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งแบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคม จากเอกสาร ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 2 การสนทนากลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นและ ต้องการในการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมตามระยะดังกล่าว สามารถแสดงเป็นแผนภาพการดำเนินการดังภาพประกอบ 10

ภาพประกอบ 10 ระยะการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งแบ่งขั้นตอนการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นการเตรียมข้อมูลเพื่อกำหนดข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและต้องการ ในการพัฒนาหลักสูตร การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงเอกสารที่หลากหลาย ทั้งเอกสารที่เป็นแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาอีสาน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคมและเอกสารรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคมทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการเตรียมข้อมูลและกำหนดข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทักษะทางสังคม โดยศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับความหมาย การพัฒนาทักษะทางสังคม องค์ประกอบของทักษะทางสังคม รูปแบบการสอนที่ส่งเสริม ทักษะทางสังคม แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานมาใช้ในการจัดการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร

ส่วนที่ 2 การสนทนากลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็น เป็นการเก็บข้อมูลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ร่วมสนทนากลุ่ม จำนวน 12 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการจัดการศึกษา และใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ผู้ร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วย นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองนักเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

1.1 นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน

1.2 ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน จำนวน 3 คน

1.3 คณะกรรมการสถานศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์ ในเรื่องการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน

1.4 ผู้ปกครองนักเรียนที่มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษา จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ ประเด็นการสนทนากลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

2.1 บริบททางสังคม เศรษฐกิจ ลักษณะทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน

2.2 สภาพทั่วไปของโรงเรียน การบริหารจัดการภายในโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2.3 สภาพการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป

2.4 สภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.5 ความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

2.6 ความคิดเห็นต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและการส่งเสริม ทักษะทางสังคมมาใช้ในการสร้างหลักสูตร

2.7 เนื้อหาที่ควรนำมาสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

2.8 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม/สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

2.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ดำเนินการติดต่อประสานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องจำนวน 12 คน นัดหมายและแจ้งกำหนดการจัดสนทนากลุ่ม

3.2 ดำเนินการสนทนากลุ่มดำเนินการสนทนากลุ่มในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2555 ณ ห้องประชุมวิชาการ โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ โดยสนทนาตามประเด็นที่กำหนดจนได้ข้อมูลครบถ้วน ตรงประเด็นและสามารถสรุปข้อมูลได้และจัดให้มีการบันทึกเทปสนทนาควบคู่กับการจดบันทึกในแบบบันทึกข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปกำหนดร่างหลักสูตรในการวิจัยระยะที่ 2

ระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตร

การดำเนินการในระยะนี้เป็น การเขียนร่างหลักสูตรให้สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐาน ในระยะที่ 1 โดยแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ส่วน คือ การร่างหลักสูตร การตรวจสอบ ร่างหลักสูตรและการปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ มีรายละเอียดในแต่ละส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 การร่างหลักสูตร ผู้วิจัยดำเนินการ คือ การกำหนดกรอบร่างหลักสูตร และการเขียนร่างหลักสูตรตามกรอบที่กำหนด รายละเอียดแต่ละขั้นตอนนี้

1. การกำหนดกรอบร่างหลักสูตร โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 6 องค์ประกอบ คือ แนวคิดหลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 แนวคิดหลักการของหลักสูตร เป็นการกำหนดแนวทางหรือทิศทาง ในการพัฒนาหลักสูตรให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ด้วยการพิจารณาข้อมูลที่ได้ จากการศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มในการวิจัยระยะที่ 1

1.2 วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นการกำหนดคุณลักษณะที่ต้องการ ให้เกิดขึ้นกับ ผู้เรียน โดยให้สอดคล้องกับความจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตทางสังคม

1.3 โครงสร้างหลักสูตร เป็นการกำหนดเนื้อหาสาระโดยกำหนดให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีการกำหนดหน่วยการเรียนรู้และจำนวนชั่วโมงการเรียนรู้

1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการกำหนดวิธีการเรียนรู้และ กิจกรรมการเรียนรู้

1.5 สื่อการเรียนรู้ เป็นการกำหนดสื่อประกอบการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาและกิจกรรมการเรียนรู้

1.6 การวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดวิธีการวัดและประเมินผล ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงพฤติกรรมที่แสดงออกของทักษะทางสังคม

2. ดำเนินการเขียนร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรตามองค์ประกอบที่กำหนดโดยการนำข้อมูลพื้นฐานจากการวิจัยระยะที่ 1 มาใช้ในการสร้างร่างหลักสูตร โดยนำข้อสรุปจากการศึกษาแนวทางทฤษฎีและหลักการพัฒนาทักษะทางสังคมมากำหนดเป็นหลักการของหลักสูตร ข้อสรุปจากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะทางสังคม คุณลักษณะของทักษะทางสังคมมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การศึกษาแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรนำมาใช้กำหนดโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรข้อสรุปจากการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมทักษะทางสังคมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ในหลักสูตรและข้อสรุปจากการศึกษาแบบประเมินความสามารถในการใช้ทักษะทางสังคมมาใช้ในการกำหนดและสร้างเครื่องมือประเมินการใช้ทักษะทางสังคม ซึ่งร่างหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้

(ร่าง) หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แนวคิดหลักการของหลักสูตร

การพัฒนาทักษะทางสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพของบุคคล ในสังคม ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่สร้างความสัมพันธ์เชิงบวกให้เกิดขึ้นโดยใช้หลักการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ในทุกสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน การที่บุคคล มีทักษะชีวิตทางสังคมที่ดีนั้น ย่อมส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมฉบับนี้เป็นหลักสูตร ที่ใช้สำหรับสอนนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในรายวิชาเพิ่มเติม ส 20222 ภูมิปัญญาไทย เพื่อมุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมทักษะทางสังคม ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมนี้ ได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร งานวิจัย ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ ในการส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน มีแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจ มีแนวคิดที่ดีต่อการอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามารถทำงานร่วมกันผ่านโดยให้ความร่วมมือและการสื่อสารสารอย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้เสมอ

2. การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเน้นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ประกอบด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การอภิปราย ระดมสมอง การใช้กระบวนการกลุ่ม การฝึกปฏิบัติทักษะทางสังคม

3. การประเมิน เป็นการประเมินเพื่อพัฒนานักเรียนด้วยการประเมินใน 2 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้ทักษะทางสังคมโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ร้อยละ 80 ซึ่งจะทำ

ให้นักเรียนได้เกิดทราบพัฒนาการในการเรียนรู้ของตนเองและเกิดการพัฒนาทักษะทางสังคม ไปในทิศทางที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคม

โครงสร้างของหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ในภาคอีสานประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ รวมเป็นเวลา 15 ชั่วโมง ซึ่งมีโครงสร้างหลักสูตรที่จัดให้ผู้เรียนดังนี้

หน่วยที่ 1 ศาสนาพิธีในท้องถิ่นอีสาน (จำนวน 5 ชั่วโมง)

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพิธีกรรม
2. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสวดมนต์ไหว้พระ
3. หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับการสวดมนต์ไหว้พระ
4. การสวดมนต์ไหว้พระ : อานิสงส์ของการสวดมนต์
5. ศาสนพิธี : วิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการบูชาพระหรือเป็นประธานในพิธีและวิถี

ปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนาพิธีตามประเพณีอีสานกรณีทำบุญบ้าน

การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ทักษะการติดต่อสื่อสาร โดยใช้การระดมสมอง ฝึกปฏิบัติกิจกรรมทักษะการพูด การฟัง

หน่วยที่ 2 ตำนานหมอลำ (จำนวน 2 ชั่วโมง)

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหมอลำ วิวัฒนาการของหมอลำ ความสำคัญของหมอลำ ประเภทของหมอลำ

2. ตัวอย่างของหมอลำ : หมอลำกลอน คุณสมบัติของหมอลำกลอน บทบาทของหมอลำที่มีต่อสังคมอีสาน ตัวอย่างกลอนลำ

การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม : ทักษะการปฏิเสธและเจรจา ต่อรองโดยใช้การฝึกปฏิบัติกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม ระดมสมอง

หน่วยที่ 3 ผญา (จำนวน 2 ชั่วโมง)

1. ความหมายและลักษณะของผญา ประเภทของผญา โอกาสในการใช้ผญา วิธีจ่ายผญา

2. คุณค่าของผญา ตัวอย่างของผญาด้านต่างๆ ด้านกตัญญูกตเวที ด้านความเมตตากรุณา ด้านความสามัคคี

การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม : ทักษะการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมโดยใช้การฝึกอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล

หน่วยที่ 4 เทียนพรรษาโบราณอีสาน อุบลราชธานี (จำนวน 3 ชั่วโมง)

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี

2. วัสดุอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษา การประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษา ประเภทแกะสลักและการประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์

3. เทียนโบราณ : ประเภทของเทียนโบราณ ข้อดีหรือคุณค่าของประเพณี แห่งเทียนพรรษาอุบลราชธานีและข้อเสียของประเพณีแห่งเทียนพรรษาอุบลราชธานี

การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม : ทักษะการให้ความร่วมมือ โดยใช้ การฝึกปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการกลุ่ม ร่วมอภิปรายและสรุปผล

หน่วยที่ 5 สุนทรีย์เพลงกล่อมลูกอีสาน (จำนวน 3 ชั่วโมง)

1. ความหมายและที่มาของเพลงกล่อมลูก ประวัติและที่มาของเพลงกล่อมลูก
2. ลักษณะของเพลงกล่อมลูกอีสาน ประโยชน์ของเพลงกล่อมลูกอีสาน
3. ภาพสะท้อนสังคมอีสานจากเพลงกล่อมเด็กอีสาน ตัวอย่างเพลงกล่อมลูก

อีสาน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม : ทักษะการเห็นอกเห็นใจ บุคคลอื่น โดยใช้การฝึกปฏิบัติอภิปรายกลุ่ม ระดมสมอง ร่วมแสดงความคิดเห็น

การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้มีการ ออกแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วย วิธีการและเทคนิคต่างๆ ได้แก่ การอภิปราย การระดมสมอง การทำงานกลุ่ม การวิเคราะห์สถานการณ์ การฝึกปฏิบัติถาม-ตอบ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน การใช้ทักษะทางสังคมทั้ง 5 ด้าน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสร้างความพร้อม เป็นขั้นตอนในการสำรวจพฤติกรรมทางสังคมของตนเองโดยใช้คำถามหรือสถานการณ์เพื่อพิจารณาลักษณะของพฤติกรรมแสดงออกของตน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ในขั้นต่อไป

2. ขั้นเสริมสร้างประสบการณ์ เป็นขั้นที่ให้นักเรียนได้ศึกษาองค์ความรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการ ระดมสมอง ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มเพื่อสะท้อนแนวคิดหรือสาระสำคัญของการเรียนรู้และนำผลการเรียนรู้ที่ได้มาปฏิบัติกิจกรรมที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีทักษะทางสังคม

3. ขั้นสร้างการเชื่อมโยง เป็นขั้นที่นักเรียนต้องใช้ความรู้ ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ในขั้นที่ 2 มาคิดเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติเพื่อพัฒนาการทักษะทางสังคม โดยให้นักเรียน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นสื่อการเรียนรู้ ที่มีความหลากหลาย เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรมที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ รวมทั้งกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สื่อการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย

1. เอกสารประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร เช่น ใบความรู้ ใบงาน
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น You Tube ภูมิปัญญาต่างๆ

3. สื่อบุคคล ประชาชนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ เช่น หมอลำ ครูภูมิปัญญา
เทียนพรรษา

4. เอกสารตำราเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เช่น หนังสือผญา รวมกลอนหมอลำ หนังสือบทเพลงกล่อมลูก

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้หลังการใช้หลักสูตร โดยกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลดังนี้ เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกหน่วยการเรียนรู้ จะดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้ ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และระดับการใช้ทักษะทางสังคมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยนำร่างหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร มีการดำเนินการดังนี้

1. จุดประสงค์ของการประเมินร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบ
หลักสูตร มีดังนี้

1.1 เพื่อประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร โดยพิจารณาแต่ละองค์ประกอบในร่างหลักสูตร ได้แก่ แนวคิดหลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล

1.2 เพื่อประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร

2. เครื่องมือในการประเมินร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร มีดังนี้

2.1 การประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรในแต่ละองค์ประกอบ เครื่องมือประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือเหมาะสมมากที่สุด เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อยและเหมาะสมน้อยที่สุด

2.2 การประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบภายใน ร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร เครื่องมือประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ คือ มีความสอดคล้อง ไม่แน่ใจและไม่สอดคล้อง

3. การสร้างเครื่องมือประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

3.1 กำหนดประเด็นที่จะประเมิน โดยวิเคราะห์จากการศึกษา รายละเอียดของร่างหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตรและสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมองค์ประกอบต่างๆในหลักสูตร

3.2 สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรแล้วนำแบบประเมินที่สร้างขึ้น

เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความเหมาะสมของแบบประเมิน ตรวจสอบ
ความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

3.3 ปรับปรุงแบบประเมินตามข้อเสนอแนะอาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์แล้วพิมพ์แบบประเมินเพื่อนำไปใช้ในการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของ
ร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรต่อไป

ตาราง 1 ตัวอย่างแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรคำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย /
ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	ด้านแนวคิดหลักการของหลักสูตร					
	- มีแนวคิดทฤษฎีรองรับ					
	- มีความเป็นไปได้					
2.	ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
	- มีความครอบคลุมเป้าหมายของหลักสูตร					
	- มีความชัดเจนกับสิ่งที่ต้องการวัด					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....

เกณฑ์ให้ค่าคะแนน มีดังนี้

มีความเหมาะสมมากที่สุด หมายถึง 5 คะแนน

มีความเหมาะสมมาก หมายถึง 4 คะแนน

มีความเหมาะสมปานกลาง หมายถึง 3 คะแนน

มีความเหมาะสมน้อย หมายถึง 2 คะแนน

มีความเหมาะสมน้อยที่สุด หมายถึง 1 คะแนน

ตาราง 2 ตัวอย่างแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรคำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1	แนวคิดหลักการของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นอย่างดี				
2	แนวคิดหลักการของหลักสูตรสอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตร				
3	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตร				

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ความหมายของคะแนนความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2539 :

95) มีดังนี้

เห็นด้วย ได้คะแนน 1 คะแนน
 ไม่แน่ใจ ได้คะแนน 0 คะแนน
 ไม่เห็นด้วย ได้คะแนน -1 คะแนน

ตาราง 3 ตัวอย่างแบบประเมินความเหมาะสมของเอกสารประกอบหลักสูตรคำชี้แจง ให้ผู้ประเมินทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	ด้านสาระสำคัญ					
	- ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ					
	- สอดคล้องกับตัวชี้วัด					
	- ภาษาที่ใช้มีความชัดเจน					
2.	ด้านมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด					
	- สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

เกณฑ์ให้ค่าคะแนน มีดังนี้

มีความเหมาะสมมากที่สุด หมายถึง 5 คะแนน

มีความเหมาะสมมาก หมายถึง 4 คะแนน

มีความเหมาะสมปานกลาง หมายถึง 3 คะแนน

มีความเหมาะสมน้อย หมายถึง 2 คะแนน

มีความเหมาะสมน้อยที่สุด หมายถึง 1 คะแนน

ตาราง 4 ตัวอย่างแบบประเมินความสอดคล้องของเอกสารประกอบหลักสูตรคำชี้แจง ให้ผู้ประเมิน
ทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1	ด้านสาระสำคัญ - ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ - สอดคล้องกับตัวชี้วัด - ภาษาที่ใช้มีความชัดเจน				
2	ด้านมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด - สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้				

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

ความหมายของคะแนนความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2539 : 95)

มีดังนี้

เห็นด้วย ได้คะแนน 1 คะแนน

ไม่แน่ใจ ได้คะแนน 0 คะแนน

ไม่เห็นด้วย ได้คะแนน -1 คะแนน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

4.1 ผู้วิจัยนำร่างหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร แบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรและแบบประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตรส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร และขอคำแนะนำเพิ่มเติมที่ต้องการให้ปรับปรุงแก้ไข ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

- 4.1.1. รองศาสตราจารย์ ดร.เสถียร ยุระชัย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน
- 4.1.2 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระ อุณวงศ์ ข้าราชการบำนาญ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เชี่ยวชาญด้านภูมิปัญญาอีสาน
- 4.1.3 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชาวนประภา เชื้อสาธุน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและวัดผลการศึกษา
- 4.1.4 นางวารภรณ์ นิลดา ครูชำนาญการพิเศษ (สังคมศึกษา) โรงเรียนเทศบาลบูรพาอุบล สำนักงานการศึกษา เทศบาลนครอุบลราชธานี
- 4.1.5 ดร.สุภาภรณ์ ศรีธัญรัตน์ นักวิชาการสุขภาพจิต สำนักงานสุขภาพจิตที่ 7 อุบลราชธานี กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการพัฒนาทักษะทางสังคม

4.2 นำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 117)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 แปลความว่า เหมาะสมมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 แปลความว่า เหมาะสมมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 แปลความว่า เหมาะสมปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 แปลความว่า เหมาะสมน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 แปลความว่า เหมาะสมน้อยที่สุด

การตรวจสอบร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคมโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรและความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ภายในร่างหลักสูตรและประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของเอกสารประกอบหลักสูตร ผลปรากฏดังนี้

1. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของร่างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า โดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = 0.58) ซึ่งร่างหลักสูตรประกอบด้วยด้านแนวคิดหลักการของหลักสูตร ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.45) ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.50) ด้านโครงสร้างหลักสูตร ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.50) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.50) ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.51) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.23) ด้านองค์ประกอบของหลักสูตร ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.55) และด้านเอกสารประกอบหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.55) ซึ่งถือว่ามีค่าเหมาะสมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่าหลักสูตร ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ส่งเสริมทักษะทางสังคมของนักเรียนได้ (ภาคผนวก ค)

2. ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของร่างหลักสูตร และองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรกับเอกสารประกอบหลักสูตร โดยการวิเคราะห์ ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของร่างหลักสูตรมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งแสดงว่า หลักสูตรที่สร้างขึ้น มีความสอดคล้องกันทั้งองค์ประกอบและแผนการจัดการเรียนรู้ (ภาคผนวก ค)

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์ความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย สารระสำคัญ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สารการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล พบว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นโดยภาพรวม มีความเหมาะสมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D. = 0.17) ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสม เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากที่สุดได้แก่ ด้านสารระสำคัญ ด้านมาตรฐานและตัวชี้วัด ด้านสารการเรียนรู้ ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนรู้และด้านการวัดและประเมินผล และผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม และสอดคล้องสามารถนำไปใช้ได้ (ภาคผนวก ค)

ส่วนที่ 3 การปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากส่วนที่ 2 การตรวจสอบร่างหลักสูตรมาเป็นเกณฑ์ ในการปรับปรุงร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ โดยพิจารณาจากผลการวิเคราะห์ความเหมาะสม ของร่างหลักสูตร ถ้ามีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปถือว่าร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก ก็จะคงร่างหลักสูตรไว้ใช้ในการทดลองจริง แต่ถ้าค่าเฉลี่ยน้อยกว่า 3.51 ผู้วิจัยจะพิจารณาปรับปรุง ในส่วนที่ได้รับข้อเสนอแนะแล้วนำร่างหลักสูตรที่ปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณา อีกครั้งหนึ่งและทำการวิเคราะห์จนกว่าจะได้ร่างหลักสูตรที่มีความเหมาะสมมากและการวิเคราะห์ ความสอดคล้องขององค์ประกอบหลักสูตร ถ้าผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จะถือว่าองค์ประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้องกันสามารถนำไปใช้ได้ แต่ถ้ามีค่าดัชนีความสอดคล้องไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยจะดำเนินการปรับปรุงและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาอีกครั้ง

การปรับปรุงหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1. แนวคิดหลักการของหลักสูตรได้อธิบายเหตุผลเพิ่มเติมเกี่ยวกับความจำเป็น ที่ต้องการพัฒนาและปรับปรุงภาษาให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยเพิ่มเติมสาเหตุของการพัฒนาหลักสูตร จากปัญหาความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล จากแนวนโยบายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ความสำคัญของทักษะทางสังคมซึ่งถือว่าเป็นทักษะที่สำคัญและจำป็นต่อมนุษย์ การที่บุคคลมีทักษะชีวิตทางสังคมที่ดีนั้นย่อมส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข และอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการสำคัญของหลักสูตร 3 ประการ คือ

สังคม

- 1.1 การพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะทางสังคม
- 1.2 การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์
- 1.3 การประเมินเป็นการประเมินเพื่อพัฒนานักเรียน
2. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้เขียนให้ชัดเจนขึ้น ปรับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรจากเดิมเปลี่ยนเป็น
 - 2.1 เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
 - 2.2 เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคม
3. โครงสร้างหลักสูตรได้ปรับให้สอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้เรียน

ปรับจากการเขียนความเรียงเป็นรูปแบบตารางเพื่อให้เข้าใจง่าย

 4. กิจกรรมการเรียนรู้ได้ปรับกิจกรรมให้มีความเหมาะสมกับเวลาที่ใช้ ในแต่ละกิจกรรมและสอดคล้องกับวิธีการพัฒนาทักษะทางสังคมในแต่ละด้าน
 5. สื่อการเรียนรู้ได้ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้
 6. การวัดและประเมินผลได้ปรับปรุงภาษาที่ใช้ในแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น ปรับปรุงแบบประเมินทักษะทางสังคมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกและปรับปรุงเกณฑ์การประเมินให้มีความชัดเจนมากขึ้น

สรุป ผลการตรวจสอบร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คือ ให้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะและนำไปใช้ทดลองในระยะต่อไป

ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

ระยะนี้เป็นการนำร่างหลักสูตรที่ได้จากระยะที่ 2 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีการดำเนินการดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของการทดลองใช้หลักสูตร การดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร มีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินในประเด็นดังต่อไปนี้
 - 1.1 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 1.2 เพื่อศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 12 ห้องเรียนและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 42 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย
 - 3.1.1 หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

3.1.2 เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือการใช้หลักสูตรและ แผนการจัดการ
เรียนรู้

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.2.1 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3.2.2 แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ 4
ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

4.1.1 ศึกษาวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่สร้างขึ้น จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา
สาระ กิจกรรมการเรียนรู้ ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบจากเอกสารต่างๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการ
ดำเนินการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบเลือกตอบ จำนวน 55 ข้อ

ตาราง 5 ตัวอย่างแบบประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จุดประสงค์	ข้อสอบ	ระดับความสอดคล้อง			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1. วิเคราะห์ คุณค่าของ ภูมิปัญญา ไทย	1. ข้อใดเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญ ทางปัญญาและจิตใจ ก. ใช้ภาษาไทยได้ถูกต้อง ข. งานศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ค. ความกตัญญูตอบแทนคุณแผ่นดิน ง. คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข				

4.1.2 นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นเสนอ อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบหาค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่างข้อสอบ
กับจุดประสงค์ (IOC) ผลปรากฏว่าแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)
เท่ากับ 1.0

4.1.3 นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2/1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของภาษาและ
คุณภาพของแบบทดสอบ

4.1.4 นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ที่นักเรียนทำแล้วมาตรวจให้คะแนน ข้อที่ตอบถูก
ให้ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิดหรือไม่ได้ตอบให้ 0 คะแนน นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ หาค่าอำนาจจำแนก
ตามวิธีของของเบรนนัน (Brennan) แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ผล
ปรากฏว่าแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.27-0.73 มีค่าความยาก
(p) ตั้งแต่ 0.36-0.81 คัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพตามเกณฑ์ ดังกล่าวไว้ จำนวน 40 ข้อ

4.1.5 หากคุณภาพของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบโดยใช้สูตร Lovett ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.936

4.1.6 นำแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว เป็นแบบทดสอบฉบับจริงชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1.7 จัดพิมพ์แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

4.2 แบบประเมินการใช้ทักษะชีวิตทางสังคม ซึ่งเป็นแบบสถานการณ์ 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ (90 คะแนน) มีขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

4.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือประเมิน ทักษะทางสังคม 5 ด้าน

4.2.2 สร้างข้อคำถามที่สามารถประเมินทักษะทางสังคมทั้ง 5 ด้าน ด้านละ 6 ข้อ รวมจำนวน 30 ข้อ โดยกำหนดสถานการณ์ที่มีความสอดคล้องกับนิยามและครอบคลุม

ตาราง 6 ตัวอย่างแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคม	ข้อความ	ระดับความสอดคล้อง			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1. ทักษะการติดต่อสื่อสาร	1. มลิวลย์ขออนุญาตพ่อกับแม่ไปเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อน แต่พ่อแม่ไม่อนุญาตให้ไปเพราะไปกันตามลำพัง เกรงจะมีอันตรายทำให้มลิวลย์รู้สึกผิดหวังและไม่พอใจ ถ้านักเรียนเป็นมลิวลย์จะทำอย่างไร ? ก. ทำสีหน้าผิดหวัง แต่ยอมรับเหตุผลของพ่อแม่ ข. แสดงอาการหงุดหงิดเดินกระแทกเข้าห้องทันที ค. เก็บอาการไม่พอใจไว้และแสดงท่าทางปกติ				

4.2.3 นำข้อคำถามที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบเกี่ยวกับการใช้ภาษาและพิจารณาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item Objective Congruence : IOC) ของแบบประเมินที่สร้างขึ้น ผลปรากฏว่าแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมมีค่าความสอดคล้อง IOC เท่ากับ 1.0

4.2.4 จากนั้นผู้วิจัยนำแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมไปทดลองใช้ (Try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 42 คน นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้มาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อโดยสถิติทดสอบที่ แบบเทคนิค 25% ผลปรากฏ

ว่า ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามของกลุ่มสูงและ กลุ่มต่ำ มีค่า t อยู่ระหว่าง 0.760-4.473 โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าน้อยกว่าระดับนัยทางสถิติที่ .05 และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นความสอดคล้องภายในโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบประเมินการใช้ ทักษะทางสังคมได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92

4.2.5 นำแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมไปทดลองกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555

5. การดำเนินการทดลอง การดำเนินการทดลอง มีดังนี้

5.1 การเตรียมการก่อนการใช้หลักสูตร ผู้วิจัยได้เตรียมการเพื่อให้การทดลองใช้หลักสูตรบรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้

5.1.1 สร้างเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือการใช้หลักสูตรและแผนการจัดการจัดการเรียนรู้

5.1.2 จัดเตรียมสื่อการสอน ผู้วิจัยได้จัดทำสื่อการเรียนรู้ประกอบ การสอนตามกิจกรรมที่ใช้สอนแต่ละหน่วย

5.2 การดำเนินการทดลอง การดำเนินการทดลองใช้หลักสูตร มีขั้นตอนดังนี้

5.2.1 ดำเนินการสุ่มห้องเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนลือคำหาญ วารินชำราบ จำนวน 1 ห้องเรียน ด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่มโดยการเลือกสุ่มแบบกลุ่มนี้จะทำให้ได้ลักษณะของประชากรภายในกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน

5.2.2 ก่อนดำเนินการทดลองสอนตามหลักสูตรจะทำการทดสอบก่อนเรียนและประเมินการใช้ทักษะทางสังคม

5.3 เมื่อการดำเนินการสอนตามหลักสูตรครบสมบูรณ์แล้วทำการทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบฉบับเดิมกับที่สอบก่อนเรียน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการทดลองนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

6.1 ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน

6.2 ศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 ร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตรดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี. 2553 : 260)

$$p = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ	p	แทน	ร้อยละ
	f	แทน	ความถี่หรือคะแนนที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ
	N	แทน	จำนวนความถี่ทั้งหมดหรือคะแนนเต็ม

1.2 ค่าเฉลี่ย (Mean) มีสูตรดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี. 2553 : 237)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	\bar{X}	แทน	ค่าเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมทั้งหมดของคะแนน
	N	แทน	จำนวนคนทั้งหมด

1.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) (สุนทรพจน์ ดำรงค์พานิช. 2553 : 127)

$$S = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$(\sum X)^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสองทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติในการหาคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่

2.1 การหาค่าความยาก (Difficulty) ของแบบทดสอบรายข้อ โดยใช้สูตร (p) ดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี. 2553 : 212)

$$p = \frac{R}{N}$$

เมื่อ	p	แทน	ดัชนีความยากง่ายของข้อสอบ
	R	แทน	จำนวนคนที่ตอบข้อสอบข้อนั้นถูก
	N	แทน	จำนวนคนที่ตอบข้อสอบทั้งหมด

2. การหาอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ โดยใช้วิธีของเบรนนาน (Brennan) ดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี. 2553 : 214)

$$B = \frac{U}{N_1} - \frac{L}{N_2}$$

เมื่อ	B	แทน	ค่าอำนาจจำแนก
	N_1	แทน	จำนวนคนรอบรู้ (หรือผู้สอบผ่านเกณฑ์)
	N_2	แทน	จำนวนคนไม่รอบรู้ (หรือสอบไม่ผ่านเกณฑ์)
	U	แทน	จำนวนคนรอบรู้ (สอบผ่านเกณฑ์) ตอบถูก
	L	แทน	จำนวนคนไม่รอบรู้ (สอบไม่ผ่านเกณฑ์) ตอบถูก

2.3 การดัชนีค่าความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา (สมนึก ภัททิยธนี. 2553 : 220)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหา หรือระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์
	$\sum R$	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนจะนำมาแปลงเป็นคะแนนดังนี้			
			มีความเห็นว่า สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น +1
			มีความเห็นว่า ไม่แน่ใจ กำหนดคะแนนเป็น 0
			มีความเห็นว่า ไม่สอดคล้อง กำหนดคะแนนเป็น -1

2.4 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรของ Lovett (สมนึก ภัททิยธนี. 2553 : 229)

$$r_{cc} = 1 - \frac{K \sum X_i - \sum X_i^2}{(K-1) \sum (X_i - C)^2}$$

เมื่อ	r_{cc}	แทน	ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบแบบทดสอบอิงเกณฑ์
	K	แทน	จำนวนข้อสอบของแบบทดสอบทั้งฉบับ
	\sum	แทน	คะแนนสอบของนักเรียนแต่ละคน
	C	แทน	คะแนนจุดตัด

2.5 การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ Cronbach เรียกว่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) มีสูตรดังนี้ (ขวลิต ชูกำแพง. 2553 : 128)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left\{ 1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right\}$$

เมื่อ α แทน สัมประสิทธิ์แอลฟา
 n แทน จำนวนข้อ
 $\sum S_i^2$ แทน ผลรวมความแปรปรวนของข้อสอบรายข้อ
 S_t^2 แทน ความแปรปรวนของข้อสอบทุกข้อ

2.6 การหาค่าอำนาจจำแนกใช้สถิติทดสอบที แบบเทคนิค 25% ของกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ (ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. 2543 : 305)

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{S_H^2}{n_H} + \frac{S_L^2}{n_L}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าดัชนีอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ
 \bar{X}_H แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง
 \bar{X}_L แทน คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
 S_H^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มสูง
 S_L^2 แทน คะแนนความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ
 n_H แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มสูง
 n_L แทน จำนวนนักเรียนในกลุ่มต่ำ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัยคือ ระยะเวลาที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ระยะเวลาที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมและระยะเวลาที่ 3 ผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญา ท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ระยะเวลาที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ระยะเวลาที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

ระยะเวลาที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตร

ระยะเวลาที่ 1 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ส่วนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร มีรายละเอียดดังนี้

ผลการศึกษา วิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตร ภูมิ

ปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม พบว่า

ปรัชญาการศึกษาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตร คือ ปรัชญาการศึกษา บูรณาการนิยมโดยเชื่อว่า การศึกษาเป็นตัวนำสังคม สามารถกำหนดวิถีและคุณค่าของสังคม ดังนั้นผู้คนในสังคมจึงต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รู้จักการใช้ปัญญาและความฉลาดในการทำงาน ร่วมกับผู้อื่น รู้จักการตัดสินใจ เชื่อและยอมรับการเปลี่ยนแปลง ปรัชญาบูรณาการนิยมเน้น การสร้างการบูรณาการใหม่ให้แก่สังคม เน้นความรู้ที่มีความสัมพันธ์กับปัญหาสังคม รวมทั้งกระบวนการสังคมและการเปลี่ยนแปลงสังคม เนื้อหาที่ได้เรียนนั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมเสมอ การจัดกระบวนการเรียนการสอนจะใช้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง พิสูจน์ความถูกต้องด้วยตนเองและมีความสอดคล้องกับหลักพฤติกรรมศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดของปรัชญาการศึกษาบูรณาการนิยมไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและได้ฝึกการปฏิบัติการใช้ทักษะทางสังคมคือ มีการพูดคุย ติดต่อสื่อสาร การให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม

ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนา

คุณลักษณะของผู้เรียนผู้วิจัยได้นำหลักจิตวิทยาการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับ (1) แนวคิดพัฒนาการเด็กและวัยรุ่นจากการศึกษาเอกสารของ ศรีเรือน แก้วกังวาน (2542) ; วิทยา นาควัชระ (2544) ; เพ็ญพิไล ฤทธาคนานัน (2550) ; จุฑารัตน์ สตรีปัญญา (2552) ซึ่งมีแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า การเข้าใจความซับซ้อนของการเปลี่ยนแปลงในด้านความคิด สังคมและร่างกายที่เกิดขึ้นจากระยะเด็ก สู่ระยะวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญและเป็นแกนหลักของพัฒนาการของวัยรุ่น โดยแบ่งพัฒนาการการออกเป็นด้านต่างๆ ได้แก่ พัฒนาการทางด้านร่างกายและสรีระ พัฒนาการทางด้านเชาวน์ปัญญา พัฒนาการด้านบุคลิกภาพและ

พัฒนาการทางด้านศีลธรรมและจริยธรรม (2) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา ซึ่งเน้นรูปแบบการเรียนรู้ทางสังคมและความคิด แบนดูราเชื่อว่าเด็กเรียนรู้ในการแสดงพฤติกรรมโดยผ่านการสังเกตที่มีการฝึกซ้อมและให้ข้อมูลย้อนกลับ การสังเกตและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (3) ทฤษฎีการพัฒนาบุคลิกภาพของอีริคสัน ซึ่งเชื่อว่าบุคลิกภาพของบุคคล เป็นผลเนื่องมาจากภาวะและการเรียนรู้ในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและแต่ละช่วงวัย ก็มีการพัฒนาที่แตกต่างกันในแต่ละวัยจะส่งผลต่อการพัฒนาในวัยที่สูงกว่า การที่ผู้วิจัยเลือกใช้ ทฤษฎีทางจิตวิทยาดังกล่าวมาใช้ ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตร คือ ด้านแนวคิดหลักการ ของหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนกล่าวคือ การพัฒนาทักษะทางสังคมจำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การติดต่อสื่อสาร การรู้จักวิถีการอยู่ร่วมกันในสังคมทั้งนี้ก็เพื่อการรักษาสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ซึ่งเด็กในวัยนี้ให้ความสำคัญของกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัว ดังนั้นความเข้าใจในแนวคิด ทฤษฎีทางจิตวิทยาจะช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมเป็นไปใน ทิศทางที่เหมาะสม

ผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานของ สามารถ จันสุรย์ (2534) ; ประเวศ วะสี (2534) ; รัตนะ บัวสนธ์ (2535) ; นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2536) ; เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ; จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์ (2543) ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเป็นความรู้ ประสบการณ์มีรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม วัฒนธรรม ทาง การเกษตรที่เรียกว่า “เอ็ดอยู่เอ็ดกิน” ประกอบด้วยภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรม ด้านการอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการแพทย์แผนไทย ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้าน ศิลปกรรม ด้านการจัดการ ด้านภาษาและวรรณกรรมและด้านศาสนาและประเพณี ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานได้รับการถ่ายทอด สืบสอนและปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ามาใช้ในการจัดการศึกษาสามารถทำได้หลายวิธีการได้แก่ ภาครัฐ ให้การสนับสนุนสถานศึกษาในการ จัดทำหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนโดยมีปราชญ์ท้องถิ่นหรือ ครูเป็นผู้สอน การสร้างตำราท้องถิ่น การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การจัดสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภูมิปัญญาระหว่างชุมชน หมู่บ้าน สถาบันการศึกษาและตัวบุคคล ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์เอกสาร ในส่วนนี้ไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตรคือ ด้านโครงสร้างหลักสูตร ด้านวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรและด้านสื่อการเรียนรู้

ผลการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ ของทักษะทางสังคมของวิลลาสลักษณ์ ชวัลลสี (2542) ; อุษณีย์ โพธิสุข (2545) ; Argyle (1995) ; Mangrulkar, Whitman และ Posner (2001) การศึกษาวิธีการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของ UNICEF (2001) ; อีระ ชัยยุทธธรรม (2545) ; ศันสนีย์ เต็มเปี่ยม (2545) ; สกล วรเจริญศรี (2550) ; ศศินันท์ ศิริธาดา กุลพัฒน์ (2551) ; จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์ และอวยพร เรื่องตระกูล (2553) ; กิตติวัฒน์ อัจฉนาทิตติ (2554) รวมทั้งศึกษาการสร้างแบบวัดทักษะทางสังคมของ ดาราวรรณ กล่อมเกลี้ยง (2546) ; กมลรัตน์ วัชรินทร์ (2547) ; ธนพัชร แก้วปฎิมา (2547) ; ขวลิต ศรีคำ (2554) พบว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่แสดงถึงความสามารถในการเรียนรู้ ที่จะอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ซึ่งทักษะทางสังคมประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง ทักษะ การกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะการให้ความร่วมมือและทักษะการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สำหรับการสร้างแบบวัดทักษะทางสังคม สามารถสร้างแบบวัดได้ใน 2 ลักษณะคือ 1) การสร้างแบบวัดปรนัย เลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยใช้ข้อความเป็นสถานการณ์ 2) แบบมาตราส่วนประมาณค่า เพื่อวัดความรู้สึก

ของตนเองและประมาณค่าความรู้สึกที่มีต่อสถานการณ์ที่กำหนดให้ในระดับต่างๆ ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ เอกสารในส่วนนี้ไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตรคือ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และด้านการวัดและประเมินผล

ส่วนที่ 2 การสนทนากลุ่มเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นและต้องการ ในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

การสนทนากลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความจำเป็นในการสร้างหลักสูตร การกำหนดแนวคิดหลักการของหลักสูตรและโครงสร้างหลักสูตร โดยมีผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มจำนวน 12 คน ซึ่งแบ่งออกเป็นนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 3 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน ผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 3 คน ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระ อุณวงศ์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญาอีสาน
2. ดร.สุชาติ บุชัยยานนท์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนสังคมศึกษา
3. นางศศิกันต์ เทียนแก้ว	ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา
4. นางวาสนา แท่งทอง	ครูภูมิปัญญาอีสาน (หมอลำ)
5. นางสิริภัทร วัตละเอียด	ครูภูมิปัญญาอีสาน (ศาสนาประเพณี)
6. นางกิตติยา วนะสุน	ครูภูมิปัญญาอีสาน (เทียนพรรษาอุบลราชธานี)
7. พระครูธีรปัญญาภรณ์	คณะกรรมการสถานศึกษา
8. นายสำรวย พุฒตาลดง	คณะกรรมการสถานศึกษา
9. นางสาวรัชณี ราตรี	คณะกรรมการสถานศึกษา
10. นางสาวยุภาภรณ์ บุญไพโรจน์	ผู้ปกครองนักเรียน
11. นางจิรายุ บุญสะอาด	ผู้ปกครองนักเรียน
12. นายสนองรัตน์ แสงผา	ผู้ปกครองนักเรียน

ผลการสนทนากลุ่ม มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. บริบททางสังคม เศรษฐกิจ ลักษณะทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน

การสนทนากลุ่มเกี่ยวกับบริบททางสังคมเศรษฐกิจ ลักษณะทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนจากแบบบันทึกการสนทนากลุ่มมีสาระสำคัญดังนี้

1.1 ชุมชนบ้านคำแสนราช อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เดิมเป็นสังคมชนบท มีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ วิธีการดำเนินชีวิตปฏิบัติ ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่

1.2 สภาพสังคมปัจจุบันเป็นสังคมเมือง การเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้านจะมีเฉพาะในงานเทศกาลสำคัญเท่านั้น เช่น การเข้าร่วมงานประเพณีบุญเดือนแปด งานประเพณี แห่เทียนเข้าพรรษา

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนลดน้อยลงเนื่องจากต้องประกอบอาชีพ ตามสภาพสังคมเมือง

1.4 สภาพสังคมสมัยใหม่ส่งผลให้ประเพณีดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน เช่น ประเพณีการสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสาน

2. สภาพทั่วไปของโรงเรียน การบริหารจัดการภายในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สภาพทั่วไปของโรงเรียนคือคำหาญวารินชำราบ ประวัตินี้คือคำหาญ วารินชำราบ ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2517 โดยดำริของดร.ก่อ สวัสดิพานิช ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมสามัญศึกษา (เดิม) เปิดทำการสอนครั้งแรกโดยใช้อาคารเก่าโรงเรียน เบ็ญจะมะมหาราช ซึ่งอยู่หลังศาลากลางจังหวัดอุบลราชธานี ใช้ชื่อว่า “โรงเรียนวารินกิตติกา” ตามนามเจ้าคุณกิตติกา นายอำเภอคนแรกของอำเภอวารินชำราบ ต่อมานายเจริญ ปานทอง ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานีได้เปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนคำหาญวารินชำราบ” โดยใช้นามเจ้าพ่อคำหาญ ซึ่งเชื่อว่าเป็นนักรบในสมัยพระวอ พระตาและเป็นผู้ก่อตั้งอำเภอ คำน้ำแซบ (อำเภอวารินชำราบในปัจจุบัน) ในปีการศึกษา 2519 จัดชั้นเรียนเป็น 25 ห้องเรียน ทำให้ห้องเรียนไม่พอ จึงได้แยกนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มาเรียนที่อาคารเรียนชั่วคราว บริเวณที่ตั้งโรงเรียนปัจจุบัน วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2520 ได้ย้ายนักเรียนทั้งหมดมาเรียนรวมกัน ณ สถานที่ตั้งโรงเรียนในปัจจุบัน เลขที่ 37 หมู่ 11 บ้านคำแสนราช ตำบลแสนสุข อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

คำขวัญโรงเรียน รู้หน้าที่ มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ สู่คุณภาพการศึกษา

ปรัชญาโรงเรียน อุปสรรคย่อมแก้ไขได้ด้วยปัญญา

คติพจน์โรงเรียน นย นยติ เมธาวิ

(คนมีปัญญา ย่อมแนะนำทางที่ควรแนะนำ)

สำหรับการบริหารจัดการภายในโรงเรียนนั้น ได้แบ่งการบริหารจัดการภายในโรงเรียน แบ่งเป็น 4 กลุ่มงาน คือ

1. กลุ่มบริหารทั่วไป รับผิดชอบงานธุรการและงานสหวิทยาเขต งานอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม งานพัฒนาระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ งานประชาสัมพันธ์ งานห้องสมุด งานโสตทัศนศึกษา งานอนามัยโรงเรียน งานโภชนาการ งานชุมชนเครือข่ายและภาคเครือข่าย งานชมรม สมาคม มูลนิธิและงานธนาคารโรงเรียน

2. กลุ่มบริหารวิชาการ รับผิดชอบงานทะเบียนนักเรียน วัดผลและ เทียบโอนผลการเรียน งานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา งานหลักสูตรสถานศึกษาและ งานจัดการเรียนการสอน งานส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ งานพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา งานนิเทศการศึกษา งานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน งานวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาและงานผลิตสื่อเอกสารสิ่งพิมพ์

3. กลุ่มบริหารบุคคลและงบประมาณ รับผิดชอบงานระบบการบริหาร และพัฒนาองค์กร งานบุคคล งานสวัสดิการบุคลากร งานนโยบายและแผน งานบริหารการเงิน การบัญชี งานระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา งานจัดระบบควบคุมภายใน งานบริหารพัสดุและสินทรัพย์และงานพยาบาล

4. กลุ่มบริหารกิจการนักเรียน รับผิดชอบงานส่งเสริมประชาธิปไตยและพิทักษ์สิทธิเด็กและเยาวชน งานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม งานป้องกันและแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน งานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด งานระบบดูแลนักเรียน งาน

ระดับชั้นและการประสานงานระดับชั้น งานเครือข่ายผู้ปกครอง งานรักษาความปลอดภัย งานแนะแนว และสวัสดิการนักเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

1. ด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชน เช่น การให้ความช่วยเหลืองานด้านวิชาการ ด้านอุปกรณ์และสถานที่ การเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ การจัดตั้งชมรมผู้ปกครองและครู

2. ด้านการจัดการศึกษา เช่น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

3. สภาพการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป

3.1 สภาพการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล World Class Standard School มุ่งเน้นการบริหารจัดการ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพและคุณลักษณะเทียบเคียงมาตรฐานสากลและมีศักยภาพเป็นพลโลก

3.2 มีการพัฒนาการเรียนรู้ให้มีทักษะและมีความสามารถในการปรับตัว ให้มีคุณลักษณะสำคัญในการดำรงชีวิตในโลกยุคปัจจุบันอย่างรู้เท่าทันพร้อมก้าวไปสู่ประชาคมอาเซียน ในปี พ.ศ. 2558

3.3 การพัฒนาในหลายมิติไปพร้อมๆ กัน และดำเนินการทั้งระบบ คือ พัฒนาบุคลากรในมิติของความรู้คุณธรรม ด้านหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล ให้ผู้เรียนมีความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น เป็นต้น

4. สภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

4.1 กำหนดให้เรียนเฉพาะผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่เลือกเรียน ในแผนการเรียนที่ 2 ไทย สังคม อังกฤษ การงานอาชีพและเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์

4.2 กำหนดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมและให้นักเรียนเลือกเรียนได้ตามความสนใจและความถนัด ความต้องการ 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์

4.3 จัดการเรียนการสอนไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย รายวิชาเพิ่มเติม วรรณกรรมท้องถิ่น 1 วรรณกรรมท้องถิ่น 2 ภาษาถิ่นอีสาน ตัวอักษรไทยน้อย

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาเพิ่มเติม ท้องถิ่นของเรา ภูมิปัญญาไทย

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี รายวิชาเพิ่มเติม งานประดิษฐ์วัสดุในท้องถิ่น

4.4 ขาดครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะเข้ามาช่วยสอนในเรื่องต่างๆ

5. ความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

5.1 ภูมิหลังของจังหวัดอุบลราชธานี เมืองอุบลราชธานีเป็นเมืองนักปราชญ์ เมืองธรรมะ มีภูมิปัญญาอีสานด้านต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด เช่น ประติมากรรมเทียนพรรษา ผ้าทอพื้นเมืองอุบลราชธานี เป็นต้น

5.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานมีความเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติตามฮีตสิบสองคองสิบสี่เป็นวัฒนธรรมของคนอีสาน

5.3 ปัญหาสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ ขาดเอกสาร ตำรา จำนวน ประชาชนผู้รู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ที่เริ่มเหลือน้อย

5.4 สภาพสังคมในปัจจุบัน รูปแบบการใช้ชีวิตที่เหินห่างจากวัฒนธรรม ทำให้ เด็กก้าวร้าว เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองโดยขาดการไตร่ตรองไม่สามารถตัดสินใจทำในสิ่งที่ควรทำ หรือไม่ควรทำได้

5.5 ปัญหาการอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ที่ ขาดบุคลากรและความต่อเนื่องในการอนุรักษ์ การปรับเปลี่ยนประเพณีไปจากความหมายเดิม ปัญหา การสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์

6. ความคิดเห็นต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและการส่งเสริมทักษะทางสังคม มาใช้ ในการสร้างหลักสูตร

6.1 การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ควรกำหนดวัตถุประสงค์ ที่ ชัดเจนว่ามีเป้าหมายในการพัฒนาอย่างไร

6.2 การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการสร้างหลักสูตร ควรรับฟัง ความ คิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย

6.3 การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล ภูมิ ปัญญาต่างๆ นับว่าเป็นงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน

7. เนื้อหาที่ควรนำมาสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคม ประกอบด้วย

7.1 ภูมิปัญญาด้านศาสนา คือ พิธีกรรมสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสาน การสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสานส่วนที่สำคัญ การมีผู้นำการมีผู้นำเป็นกุศโลบายให้เรามีการระงับ คือ มีความเคารพต่อผู้นำ ผู้นำต้องมีเคร่งครัด ปฏิบัติตนตามฮีตคอง ถูกต้องและดีงาม ผู้นำก็จะให้ความเคารพ

7.2 ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน คือ หมอลำ หมอลำ เป็นเอกลักษณ์ ของชาวอีสานเกิดมาควบคู่กับชาวอีสาน เป็นวิถีแห่งการสนุกสนานเปลือยเปลีน ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของ ชาวอีสานคือ ชอบสนุก

7.3 ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ผญา ผญาอีสาน เป็นปรัชญาชีวิต ของชาวอีสาน เป็นสิ่งที่สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ เรื่องราวต่างๆ เป็นคำสอน ที่ช่วยเตือนสติ ให้ข้อคิดใน การดำเนินชีวิต

7.4 ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม คือ ประติมากรรมเทียนพรรษาอุบลราชธานี ภูมิ ปัญญาการทำเทียนพรรษาอุบลราชธานี เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี ความหมาย ในการทำ เทียนพรรษา คือการหลอมรวมใจ ความสมัครสมานสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อถวายแด่ พระภิกษุสงฆ์ในบุญเดือนแปด บุญเข้าพรรษา

7.5 ภูมิปัญญาด้านประเพณี คือ เพลงกล่อมลูกพื้นเมืองอีสาน เพลงกล่อมลูกมี ความสัมพันธ์กับภาษาถิ่นซึ่งมีหลากหลาย แสดงความรักของพ่อแม่ แสดงถึงชีวิต วิถีชีวิต ฟังสนุก เปลือยเปลีน ให้คิดสอนใจ

8. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคม/สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

8.1 การนำครุภูมิปัญญาด้านต่างๆ มาสอนภายในโรงเรียน

8.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเน้นให้นักเรียนได้มีการร่วมกิจกรรม เช่น การฝึกเข้ากลุ่ม ฝึกการสนทนา อภิปรายแสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อนๆ ในกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ เช่น การฝึกพูดผญาอีสาน การฝึกการสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสาน

8.3 การจัดแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น แหล่งเรียนรู้การทำเทียนพรรษาเมืองอุบลราชธานี แหล่งเรียนรู้หมอลำ

8.4 การรวบรวมแหล่งความรู้อิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์

9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

9.1 ได้เครือข่ายและเกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น

9.2 เป็นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานที่ถูกต้องและดีงามนำไปยึดถือและปฏิบัติตามที่เรียกว่า “สืบฮอยตา วาฮอยปู่”

สังคมอีสานสมัยโบราณเป็นสังคมแห่งความสุข ในน้ำมีปลาในนามีข้าว หน้าฝนทำไร่ทำนา หาปูหาปลามาเลี้ยงชีพ หลังเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วจะพักผ่อนอยู่กับบ้าน ตอนเย็นๆ สาวๆ จะไปเก็บฟืนตามป่าใกล้บ้าน กลางคืนจะมีการลงวงเข็นฝ้าย กลางวันจะตำหูก ผู้ชายจะไปหาอยู่หากิน การเป็นอยู่ของชาวบ้านอีสานจะสลับเปลี่ยนหมุนเวียนเป็นอย่างนี้ เมื่อเวลาผ่านไปการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมก็เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นสัจธรรม

ช้อยกัน อนุรักษ์ไว้ ฮิตเก่าโบราณ

ช้อยกัน สืบสาน ประเพณีเค้า

ช้อยกัน ตุ่มเข่า

ปราชญ์ ยอยก่อง

สามัคคีพร้อมพรัง

คุณค่า เมื่อลุน ...”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระ อุณวงศ์

ระยะที่ 2 ผลการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

ผลการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม จากการนำข้อมูลพื้นฐานในระยะที่ 1 มากำหนดเป็นร่างหลักสูตรทำให้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานที่สร้างขึ้นมี 6 องค์ประกอบ คือ แนวคิดหลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล จากนั้นนำร่างหลักสูตรเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการตรวจสอบร่างหลักสูตรและดำเนินการปรับปรุง ร่างหลักสูตรก่อนนำไปทดลองใช้ทำให้ได้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม มีรายละเอียดดังนี้

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แนวคิดหลักการของหลักสูตร

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยประสบปัญหามากมายจากกระแสการเปลี่ยนแปลง ของโลกทั้งปัญหาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษาและวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงกำหนดนโยบายที่มุ่งพัฒนานคน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ การเสริมสร้าง คุณภาพของ คน มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่างๆ มากมาย สถานศึกษาเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง ที่มีบทบาท ดังกล่าว โดยการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อ ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศในอนาคต

ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่สร้างความสัมพันธ์เชิงบวกให้เกิดขึ้นโดยใช้หลักการ สื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคม เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ได้ตามลำพังต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ในทุกสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันพึ่งพาอาศัยกัน การที่บุคคลมีทักษะชีวิตทางสังคมที่ดีนั้นย่อมส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นสามารถ ปรับตัวและดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข ดังนั้นการพัฒนาทักษะทางสังคมเป็นเรื่องที่ สำคัญและจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพของบุคคลในสังคม

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้น ให้นักเรียนได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมทักษะทางสังคมในกระบวนการ จัดการเรียนรู้อันหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมนี้ได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิด ต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร งานวิจัย ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญ ใน การส่งเสริมทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน มีแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนานักเรียน ให้ความรู้ความเข้าใจ มีแนวคิดที่ดีต่อการอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนและ การพึ่งพาอาศัยซึ่ง กันและกัน สามารถทำงานร่วมกันผ่านโดยให้ความร่วมมือและการสื่อสารสาร อย่างมีประสิทธิภาพจะส่งผลต่อการสร้างคนรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้เสมอ

2. การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเน้นการ เรียนรู้ แบบมีปฏิสัมพันธ์ประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การอภิปราย ระดมสมอง การใช้กระบวนการ กลุ่ม การฝึกปฏิบัติทักษะทางสังคม

3. การประเมิน เป็นการประเมินเพื่อพัฒนานักเรียนด้วยการประเมินใน 2 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้ทักษะทางสังคมโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ร้อยละ 80 ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียนได้เกิดทราบพัฒนาการในการเรียนรู้ของตนเองและเกิดการ พัฒนา ทักษะทางสังคม ไปในทิศทางที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม มีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคม

โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ในภาคอีสาน ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ รวมเป็นเวลา 15 ชั่วโมง ซึ่งมีโครงสร้างหลักสูตรที่จัดให้ผู้เรียนดังนี้

ตาราง 7 โครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

หน่วยที่	เนื้อหา	เวลา
1. ศาสนาพิธี ในท้องถิ่น อีสาน	- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพิธีกรรม	1
	- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสวดมนต์ไหว้พระ	1
	- หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับการสวดมนต์ไหว้พระ	1
	- การสวดมนต์ไหว้พระ : อานิสงส์ของการสวดมนต์	1
	- ศาสนพิธี : วิธีปฏิบัติเกี่ยวกับการบูชาพระหรือเป็นประธานในพิธีและวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนพิธีตามประเพณีอีสานกรณีทำบุญบ้าน	1
2. ตำนาน หมอลำ	- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหมอลำ วิวัฒนาการของหมอลำ ความสำคัญของหมอลำ ประเภทของหมอลำ	1
	- ตัวอย่างของหมอลำ : หมอลำกลอน คุณสมบัติของหมอลำกลอน บทบาทของหมอลำที่มีต่อสังคมอีสาน ตัวอย่างกลอนลำ	1
3. ฃญา	- ความหมายและลักษณะของฃญา ประเภทของฃญา โอกาสในการใช้ฃญา วิธีจ่ายฃญา	1
	- คุณค่าของฃญา ตัวอย่างของฃญาด้านต่างๆ ด้านกตัญญูกตเวที ด้านความเมตตากรุณา ด้านความสามัคคี	1
4. เทียนพรรษา โบราณ อุบลราชธานี	- ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี	1
	- วัสดุอุปกรณ์ในการประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษา การประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษาประเภทแกะสลักและการประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์	1
	- เทียนโบราณ : ประเภทของเทียนโบราณ ข้อดีหรือคุณค่าของประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานีและข้อเสียของประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี	1
5. สุนทรียเพลง กล่อมลูกอีสาน	- ความหมายและที่มาของเพลงกล่อมลูก ประวัตติและที่มาของเพลงกล่อมลูก	1
	- ลักษณะของเพลงกล่อมลูกอีสาน ประโยชน์ของเพลงกล่อมลูกอีสาน	1
	- ภาพสะท้อนสังคมอีสานจากเพลงกล่อมเด็กอีสาน ตัวอย่างเพลงกล่อมลูกอีสาน	1
รวม		15

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้มีการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วยวิธีการและเทคนิคต่างๆ ได้แก่ การอภิปราย การระดมสมอง การทำงานกลุ่ม การวิเคราะห์สถานการณ์ การฝึกปฏิบัติถาม-ตอบ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน การใช้ทักษะทางสังคมทั้ง 5 ด้าน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสร้างความพร้อม เป็นขั้นตอนในการสำรวจพฤติกรรมทางสังคมของตนเอง โดยการใช้คำถามหรือสถานการณ์เพื่อพิจารณาลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกของตน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ในขั้นต่อไป
2. ขั้นเสริมสร้างประสบการณ์ เป็นขั้นที่ให้นักเรียนได้ศึกษาองค์ความรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการ ระดมสมอง ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มเพื่อสะท้อนแนวคิดหรือสาระสำคัญของการเรียนรู้และนำผลการเรียนรู้ที่ได้มาปฏิบัติกิจกรรมที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีทักษะทางสังคม
3. ขั้นสร้างการเชื่อมโยง เป็นขั้นที่นักเรียนต้องใช้ความรู้ ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ในขั้นที่ 2 มาคิดเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติเพื่อพัฒนาการทักษะทางสังคม โดยให้นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

ตาราง 8 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามโครงสร้างหลักสูตร

หน่วยที่	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม	เวลา
1. ศาสนาพิธี ในท้องถิ่นอีสาน	ทักษะการติดต่อสื่อสาร - ใช้การระดมสมอง ฝึกปฏิบัติกิจกรรมทักษะการพูด การฟัง	5
2. ตำนานหมอลำ	ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง - ใช้การฝึกปฏิบัติกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม ระดมสมอง	2
3. ผญา	ทักษะการการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม - ใช้การฝึกอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล	2
4. เทียนพรรษาโบราณ อุบลราชธานี	ทักษะการให้ความร่วมมือ - ใช้การฝึกปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการกลุ่ม ร่วมอภิปรายและสรุปผล	3
5. สุนทรีย์เพลงกล่อม ลูกอีสาน	ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น - ใช้การฝึกปฏิบัติอภิปรายกลุ่ม ระดมสมอง ร่วมแสดงความคิดเห็น	3
รวม		15

สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องกับเนื้อหากิจกรรมที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ รวมทั้งกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สื่อการเรียนรู้ประกอบไปด้วย

1. เอกสารประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร เช่น ใบความรู้ ใบงาน
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น You Tube ภูมิปัญญาต่างๆ
3. สื่อบุคคล ประชาชนภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ เช่น หมอลำ ครูภูมิปัญญา

เทียนพรรษา

4. เอกสารตำราเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เช่น หนังสือผญา รวมกลอน หมอลำ หนังสือบทเพลงกล่อมลูก

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้หลังการใช้หลักสูตร กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลดังนี้ เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกหน่วยการเรียนรู้ จะดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้ ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และระดับการใช้ทักษะทางสังคมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

ระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตร

การศึกษาผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ จำนวน 42 คน ได้ผลดังนี้

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ปรากฏผลดังตาราง 9

ตาราง 9 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตร
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

เลขที่	คะแนนก่อนเรียน (40 คะแนน)	คะแนนหลังเรียน (40 คะแนน)	ร้อยละ	แปลผล
1	20	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
2	13	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
3	19	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
4	18	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
5	19	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
6	22	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
7	19	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
8	16	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
9	23	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
10	24	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
11	20	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
12	19	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
13	24	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
14	18	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
15	25	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
16	22	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
17	20	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
18	22	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
19	19	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
20	23	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
21	16	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
22	19	34	85.00	ผ่านเกณฑ์
23	18	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
24	22	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
25	16	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
26	17	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
27	15	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
28	21	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
29	19	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
30	19	33	83.00	ผ่านเกณฑ์

ตาราง 9 (ต่อ)

31	22	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
32	22	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
33	22	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
34	21	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
35	20	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
36	19	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
37	18	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
38	18	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
39	19	34	85.00	ผ่านเกณฑ์
40	22	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
41	20	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
42	20	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
รวม	830	1,377		
\bar{X}	19.76	32.79		
S.D.	2.55	1.00		
ร้อยละ	44.50	81.98		ผ่านเกณฑ์

จากตาราง 9 เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมแล้วทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 32.79 คิดเป็นร้อยละ 81.98

การศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม

ผลการศึกษาการใช้ทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ปรากฏผลดังตาราง 10

ตาราง 10 ผลการศึกษาการใช้ทักษะทางสังคมด้านหลังการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

เลขที่	คะแนนทักษะชีวิต ทางสังคมก่อนเรียน (90 คะแนน)	คะแนนทักษะชีวิต ทางสังคมหลังเรียน (90 คะแนน)	ร้อยละ	แปลผล
1	45	79	87.70	ผ่านเกณฑ์
2	47	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
3	50	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
4	55	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
5	58	74	82.20	ผ่านเกณฑ์
6	44	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
7	50	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
8	45	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
9	56	74	82.20	ผ่านเกณฑ์
10	54	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
11	48	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
12	56	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
13	51	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
14	58	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
15	61	77	85.50	ผ่านเกณฑ์
16	58	76	84.40	ผ่านเกณฑ์
17	59	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
18	61	73	81.10	ผ่านเกณฑ์
19	56	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
20	55	73	81.10	ผ่านเกณฑ์
21	52	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
22	65	77	85.50	ผ่านเกณฑ์
23	56	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
24	51	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
25	49	74	82.20	ผ่านเกณฑ์
26	49	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
27	51	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
28	59	73	81.10	ผ่านเกณฑ์

ตาราง 10 (ต่อ)

เลขที่	คะแนนทักษะชีวิต ทางสังคมก่อนเรียน (90 คะแนน)	คะแนนทักษะชีวิต ทางสังคมหลังเรียน (90 คะแนน)	ร้อยละ	แปลผล
29	57	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
30	56	77	85.50	ผ่านเกณฑ์
31	58	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
32	55	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
33	56	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
34	56	76	84.40	ผ่านเกณฑ์
35	48	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
36	46	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
37	45	74	82.20	ผ่านเกณฑ์
38	45	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
39	57	76	84.40	ผ่านเกณฑ์
40	58	76	84.40	ผ่านเกณฑ์
41	47	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
42	59	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
รวม	2,239	3,115		
\bar{X}	53.31	74.71		
S.D.	5.37	2.25		
ร้อยละ	58.89	82.22		ผ่านเกณฑ์

จากตาราง 10 เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมแล้วทำให้นักเรียนมีการใช้ทักษะทางสังคมหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 74.71 คิดเป็นร้อยละ 82.22

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีขั้นตอนและผลการวิจัยดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคม
2. เพื่อสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
3. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
 - 3.1 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 3.2 เพื่อศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม

สรุปผล

การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

การวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาปรัชญาการศึกษา ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน และทักษะทางสังคม ผลการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตร พบว่า ปรัชญาการศึกษาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตร คือ ปรัชญาการศึกษาบูรณาการนิยม ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดของปรัชญาการศึกษาบูรณาการนิยมไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและได้ฝึกการปฏิบัติ การใช้ทักษะทางสังคมคือ มีการพูดคุย ติดต่อสื่อสาร การให้ความร่วมมือช่วยเหลือกันภายในกลุ่ม

ทฤษฎีทางจิตวิทยาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนประกอบด้วย 1) แนวคิดพัฒนาการเด็กและวัยรุ่น 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ ทางสังคมของแบนดูรา 3) ทฤษฎีการพัฒนาบุคลิกภาพของอีริคสัน ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีทางจิตวิทยาดังกล่าวมาใช้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตร คือ ด้านแนวคิดหลักการของหลักสูตร ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื่องจากมีความสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้น กับผู้เรียนกล่าว คือ

การพัฒนาทักษะทางสังคมจำเป็นต้องอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การติดต่อสื่อสาร การรู้จักวิธีการอยู่ร่วมกันในสังคมทั้งนี้ก็เพื่อการรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างกลุ่ม

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเป็นความรู้ ประสบการณ์มีรากฐานจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม วัฒนธรรมทางการเกษตรที่เรียกว่า “เฮ็ดอยู่เฮ็ดกิน” การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ ในการจัดการศึกษาสามารถทำได้หลายวิธีการ ได้แก่ การจัดทำหลักสูตร ปรากฏท้องถิ่นหรือ ครูเป็นผู้สอน การสร้างตำราท้องถิ่นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม การจัดสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภูมิปัญญา ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์เอกสารในส่วนนี้ไปใช้ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตร คือ ด้านโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยภูมิปัญญาด้านศาสนา ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรมและภูมิปัญญาด้านประเพณี สำหรับด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและด้านสื่อการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น สื่อบุคคล ปรากฏภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านต่างๆ ประกอบด้วย หมอลำ ครูภูมิปัญญาเทียนพรรษา

องค์ประกอบของทักษะทางสังคม พบว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่แสดงถึงความสามารถในการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น ซึ่งทักษะทางสังคมตามแนวคิดของ แมนทรูท้าว วิทแมนและโพสนอร์ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง ทักษะการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม ทักษะการให้ความร่วมมือและทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์เอกสารในส่วนนี้ไปใช้ ในการสร้างองค์ประกอบของหลักสูตร คือ ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คือ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคมและด้านการวัดและประเมินผลกำหนดให้ผู้เรียนมีระดับการใช้ทักษะทางสังคม ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตร

จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ปรากฏชาวบ้าน จำนวน 3 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 3 คน รวม 12 คน

ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจัดให้มีการเรียนรู้เฉพาะนักเรียนที่เลือกแผนการเรียนที่ 2 ไทย สังคม อังกฤษ การงานอาชีพและเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ ซึ่งมี 4 ห้องเรียนจากจำนวน 12 ห้องเรียนในแต่ละ สายชั้นและไม่ครอบคลุมทุกสาระการเรียนรู้ จะเน้นเฉพาะกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย นอกจากนี้เรายังขาดครูภูมิปัญญาที่จะเข้ามาช่วยสอนในเรื่องต่างๆ

สำหรับความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมประกอบด้วย

1. ภูมิหลังของจังหวัดอุบลราชธานี เมืองอุบลราชธานีเป็นเมืองนักปราชญ์ เมืองธรรมะ มีภูมิปัญญาอีสานด้านต่างๆ ที่ได้รับการถ่ายทอดจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด เช่น ประติมากรรมเทียนพรรษา ผ้าทอพื้นเมืองอุบลราชธานี เป็นต้น

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานมีความเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา การปฏิบัติตามฮีตสิบสองคองสิบสี่เป็นวัฒนธรรมของคนอีสาน

3. ปัญหาสำคัญในการถ่ายทอดภูมิปัญญา คือ ขาดเอกสาร ตำรา จำนวนประชาชนผู้รู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ที่เริ่มเหลือน้อย

4. สภาพสังคมในปัจจุบัน รูปแบบการใช้ชีวิตที่เห็นห่างจากวัฒนธรรม ทำให้เด็กก้าวร้าว เด็กเรียนรู้ด้วยตนเองโดยขาดการไตร่ตรองไม่สามารถตัดสินใจทำในสิ่งที่ควรทำ หรือไม่ควรทำได้

5. ปัญหาการอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ที่ขาดบุคลากรและความต่อเนื่องในการอนุรักษ์ การปรับเปลี่ยนประเพณีไปจากความหมายเดิม ปัญหาการสร้างเครือข่ายในการอนุรักษ์

ความคิดเห็นต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและการส่งเสริมทักษะทางสังคม มาใช้ในการสร้างหลักสูตร

1. การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ควรกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนว่ามีเป้าหมายในการพัฒนาอย่างไร

2. การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการสร้างหลักสูตร ควรรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย

3. การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาต่าง ๆ นับว่าเป็นงานอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน

เนื้อหาที่ควรนำมาสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ประกอบด้วย

1. ภูมิปัญญาด้านศาสนา คือ พิธีกรรมสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสาน การสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสานส่วนที่สำคัญ การมีผู้นำการมีผู้นำเป็นกุศโลบายให้เรามีการระงับ คือ มีความเคารพต่อผู้นำ ผู้นำต้องมีเคร่งครัด ปฏิบัติตนตามฮีตคอง ถูกต้องและดีงาม ผู้นำก็จะเป็นการเคารพ

2. ภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน คือ หมอลำ หมอลำเป็นเอกลักษณ์ของชาวอีสานเกิดมาควบคู่กับชาวอีสาน เป็นวิถีแห่งการสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาวอีสานคือ ชอบสนุก

3. ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรม คือ ผญา ผญาอีสาน เป็นปรัชญาชีวิตของชาวอีสาน เป็นสิ่งที่สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ เรื่องราวต่างๆ เป็นคำสอน ที่ช่วยเตือนสติให้ขบคิดในการดำเนินชีวิต

4. ภูมิปัญญาด้านศิลปกรรม คือ ประติมากรรมเทียนพรรษาอุบลราชธานี ภูมิปัญญาการทำเทียนพรรษาอุบลราชธานี เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี ความหมาย ในการทำเทียนพรรษา คือการหลอมรวมใจ ความสมัครสมานสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ในบุญเดือนแปด บุญเข้าพรรษา

5. ภูมิปัญญาด้านประเพณี คือ เพลงกล่อมลูกพื้นเมืองอีสาน เพลงกล่อมลูกมีความสัมพันธ์กับภาษาถิ่นซึ่งมีหลากหลาย แสดงความรักของพ่อแม่ แสดงถึงชีวิต วิถีชีวิต ฟังสนุก เพลิดเพลิน ให้คิดสอนใจ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคม/สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้

1. การนำครูภูมิปัญญาด้านต่างๆ มาสอนภายในโรงเรียน

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรเน้นให้นักเรียนได้มีการร่วมกิจกรรม เช่น การฝึกเข้ากลุ่ม ฝึกการสนทนา อภิปรายแสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ฝึกให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างเพื่อนๆ ในกลุ่ม การฝึกปฏิบัติ เช่น การฝึกพูดพญาอีสาน การฝึกการสวดมนต์ไหว้พระแบบอีสาน

3. การจัดแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาทั้งในและนอกโรงเรียน เช่น แหล่งเรียนรู้การทำเทียนพรรษาเมืองอุบลราชธานี แหล่งเรียนรู้หมอลำ

4. การรวบรวมแหล่งความรู้อิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

1. ได้เครือข่ายและเกิดความต่อเนื่องในการทำงานอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เป็นแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานที่ถูกต้องและดีงามนำไปยึดถือและปฏิบัติตามที่เรียกว่า “สืบฮอยตา วาฮอยปู่”

การวิจัยระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
การสร้างร่างหลักสูตร

เป็นการนำข้อมูลพื้นฐานจากการวิจัยในระยะที่ 1 มาเขียนเป็นร่างหลักสูตรและร่างเอกสารประกอบหลักสูตร ร่างหลักสูตรประกอบด้วย แนวคิดหลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ ร่างเอกสารประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการตรวจสอบร่างหลักสูตรโดยประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมและสอดคล้องและให้ข้อเสนอแนะแล้วนำผลการประเมินมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า ร่างหลักสูตรมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 จากนั้นทำการปรับปรุงแก้ไขร่างหลักสูตรตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และดำเนินการตรวจสอบร่างเอกสารประกอบหลักสูตรโดยประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าเท่ากับ 1.00

การทดลองใช้ร่างหลักสูตรและร่างเอกสารประกอบหลักสูตร

นำร่างหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 42 คน เพื่อทดสอบหาคุณภาพของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม พบว่า แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.27-0.73 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.88 และแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมมีค่าอำนาจจำแนก (การทดสอบที เทคนิค 25%) อยู่ระหว่าง 0.760-4.473 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92

การวิจัยระยะที่ 3 ศึกษาผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคม

การวิจัยในระยะนี้ผู้วิจัยนำหลักสูตรไปใช้ทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 42 คน พบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 32.79

คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.98 และการใช้ทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 74.16
คะแนน คิดเป็นร้อยละ 82.22

อภิปรายผล

การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

จากการวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร พบว่า การสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรจะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย จากข้อมูลหลายๆ ด้าน นำมาผ่านกระบวนการคือการสร้างหลักสูตรและก่อให้เกิดผลลัพธ์สอดคล้องกับนิยาม เปลื้องนุช (2554 : 11) ที่ได้เสนอแนวคิด เรื่อง ระบบหลักสูตร เป็นกระบวนการในการสร้างหลักสูตรคือ การส่งวัตถุดิบเข้าสู่กระบวนการ ซึ่งวัตถุดิบประกอบด้วย พื้นฐานการศึกษา ลักษณะชุมชน ลักษณะของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาวิชาที่ผ่านมา แนวทางของศาสตร์แต่ละสาขา คุณค่าทางสังคมและคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยที่กระบวนการประกอบด้วย การเลือกชั้นตอนหลักสูตร การเลือกบุคคลดำเนินการ การพิจารณาวัตถุประสงค์ ของหลักสูตร การเลือกรูปแบบของหลักสูตร การวางแผนและเตรียมหลักสูตรและการนำไปทดลองใช้ ซึ่งจะได้ผลผลิตนั้นก็คือ การเพิ่มความรู้หรือการเปลี่ยนทัศนคติ

การดำเนินการสนทนากลุ่มโดยกำหนดตัวแทนผู้เข้าร่วมสนทนาที่มีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองนักเรียนมีความเกี่ยวข้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่กำหนดให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในการนำภูมิปัญญาไทยหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างหรือพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น นั้นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของสำเนียง สร้อยนาคพงษ์ (2535 : 24) ที่ได้เสนอว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาจัดการศึกษาในสถานศึกษาโดยให้หลายภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผนหลักสูตร ในลักษณะของเครือข่ายระหว่างชุมชน หมู่บ้าน สถานศึกษา ประชาชนท้องถิ่น พระภิกษุ ครู โดยใช้รากฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในแต่ละส่วนเข้ามาประสานกัน ดำเนินการพึ่งพาอาศัยกัน ทำให้เกิดการพัฒนาร่วมกันและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

การวิจัยระยะที่ 2 การสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม การร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่ได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและ การสนทนากลุ่มจากการวิจัยในระยะที่ 1 มาวิเคราะห์องค์ประกอบที่จำเป็นในการสร้างหลักสูตร การจัดสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อทราบข้อเท็จจริงหลายๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม ทั้งนี้เพื่อพิจารณาข้อมูลพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรม ชุมชน สิ่งแวดล้อม จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมากำหนดเป็นแนวคิดหลักการของหลักสูตรและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับแนวคิดของนิยาม เปลื้องนุช (2554 : 10) ที่กล่าวว่า ฐานในการกำหนดแนวคิด หลักการ จุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นผลมาจากข้อมูลหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนและข้อมูลนั้นจะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน สำหรับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เป็นผลที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน หลังเรียนจบหลักสูตรแล้ว การกำหนดวัตถุประสงค์ต้องคำนึงถึงความรู้ใน

เนื้อหาสาระ ทักษะ กระบวนการเรียนรู้ การคิดทักษะต่างๆที่ต้องการพัฒนา คุณภาพทางด้านคุณธรรม และจริยธรรม ค่านิยมอันพึงประสงค์ (วิชัย วงษ์ใหญ่. 2554 : 97) การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรหรือเนื้อหาสาระ เมื่อกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแล้ว กิจกรรมขั้นต่อไปคือ การเลือกเนื้อหาประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ที่คาดว่าจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ใน การดำเนินการเลือกเนื้อหาต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เนื้อหาที่คัดเลือกบรรจุลงในหลักสูตร จะต้องมีความสำคัญและถูกต้อง (Taba. 1962 : 422-425) และมีการเรียงลำดับ เนื้อหาสาระพร้อม ทั้งกำหนดเวลาเรียนที่เหมาะสม (บุญเลี้ยง ทุมทอง. 2553 : 14-16) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ผู้วิจัยได้เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่หลากหลาย มีกิจกรรมการระดม สมอง การอภิปราย มีการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์สอดคล้องกับ UNICEF (2001 : Web Site) ซึ่งกล่าว ว่า การสอนทักษะชีวิตเพียงอย่างเดียวโดยที่ขาดการมีปฏิสัมพันธ์ ของสมาชิกกลุ่มจะไม่ช่วยทำให้เกิดทักษะ ชีวิตขึ้น ดังนั้นในการสอนจึงควรใช้เทคนิคต่างๆ และประยุกต์ใช้เทคนิคด้านจิตวิทยาบูรณาการในการ สอนการพัฒนาทักษะชีวิต ทั้งนี้การเข้าร่วมกิจกรรมหรือทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อนจะช่วยเสริมพฤติกรรม ทางสังคมและนำไปสู่การสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีด้วย สื่อการเรียนรู้ เป็นวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ช่วย ส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพ ในการจัดการเรียนการสอนในการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ ควรคำนึงถึง ความสนใจ ความต้องการ เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของผู้เรียน (อภารัง บัวศรี. 2542 : 288) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในหลักสูตรนี้มีการประเมินผลหลังการใช้หลักสูตรโดยประเมิน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประเมินความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของไทเลอร์ (Tyler. 1949 : 75) ที่กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการตรวจสอบว่ากระบวนการ จัดการเรียน ที่จัดขึ้นนั้นเกิดผลในระดับใด สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ การประเมินผล จะต้องสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

ผลการตรวจสอบร่างของหลักสูตร

ผลการตรวจสอบร่างหลักสูตรโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ พบว่า ค่าเฉลี่ย ของความเหมาะสมมีค่าระหว่าง 3.80-4.40 หมายความว่าองค์ประกอบของร่างหลักสูตร มีความ เหมาะสมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือมากกว่าหรือเท่ากับ 3.51 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 117) สำหรับความสอดคล้องขององค์ประกอบร่างหลักสูตร พบว่า มีค่า ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือมากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 (สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. 2539 : 95) หมายความว่า แต่ละองค์ประกอบของร่างหลักสูตร มีความสอดคล้องกันมีคุณภาพตาม เกณฑ์ที่กำหนดไว้ เนื่องจากผู้วิจัยได้ดำเนินกระบวนการวิจัย และพัฒนาอย่างมีระบบตามขั้นตอนการ พัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์และนักพัฒนาหลักสูตรหลายท่าน ได้แก่ อภารัง บัวศรี (2542) วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) นิตยา เปลื้องนุช (2554) บุญเลี้ยง ทุมทอง (2554) ทำให้ผู้วิจัยทราบขั้นตอนในการพัฒนา หลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาหลักสูตร การ ทดลองใช้หลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ผลการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องขององค์ประกอบในแผนการจัดการ เรียนรู้โดยการวิเคราะห์ความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ถือว่ามีความเหมาะสมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดคือมากกว่าหรือ เท่ากับ 3.50 และผลการประเมินความสอดคล้องขององค์ประกอบในแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าดัชนี ความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือมากกว่าหรือเท่ากับ 0.50

การประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ในร่างหลักสูตรเป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริงสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญช่วย สุทธิรักษ์ (2553) ที่ได้พัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 2 โดยมีการตรวจสอบองค์ประกอบภายในโครงสร้างหลักสูตร ให้ความเหมาะสมและสอดคล้องในระดับมาก

การปรับปรุงร่างหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงองค์ประกอบในร่างหลักสูตรตามที่เสนอในบทที่ 4 คือ ปรับปรุงภาษาของแนวคิดหลักการของหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตร การวัดและประเมินผลให้มีความชัดเจน ปรับโครงสร้างของหลักสูตรให้สอดคล้องกับประสบการณ์ผู้เรียน ปรับเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับพหุเกื้อ ณ พัทลุง (2554 : 4) ที่ได้อธิบายองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรทุกระดับมักจะมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการที่เหมือนกัน คือ 1) จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ 2) สารการเรียนรู้ 3) กิจกรรมการเรียนรู้และ 4) การประเมินผลการเรียนรู้ ดังนั้นในการจัดทำหลักสูตรนั้นต้องให้องค์ประกอบทุกข้อมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกัน

การวิจัยระยะที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตร

การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

จากการนำหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/3 โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ จำนวน 42 คน เมื่อสิ้นสุดการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หลังเรียน มีค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเนื้อหาที่นำมาใช้ในการสร้างหลักสูตรเป็นเนื้อหาในท้องถิ่นและได้นำมาพัฒนา เป็นหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานก่อให้เกิดความน่าสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนมีความกระตือรือร้น ในการเรียนรู้ ศึกษาและทำความเข้าใจในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีกิจกรรมให้ แสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย มีการตั้งคำถามเพื่อทำความเข้าใจและนักเรียนสามารถแสดง ความคิดเห็น ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจจึงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของชมพูนุช วราศิริ (2548 : 74-131) ที่ได้ทำการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ, รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์ (2550 : 111-183) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางคาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 ที่พบว่า เมื่อนำหลักสูตรไปใช้กับกลุ่มทดลองแล้วทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การศึกษาการใช้ทักษะทางสังคม

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการใช้หลักสูตรนี้ ได้แก่ แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม ผู้วิจัยได้หาคุณภาพเครื่องมือโดยวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามเป็นรายข้อโดยสถิติทดสอบที แบบเทคนิค 25% พบว่า แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม มีค่าอำนาจจำแนกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกข้อ โดยมีค่าตั้งแต่ 0.760-4.473 และ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.92 ซึ่งนับว่าอยู่ในระดับสูงจึงเชื่อได้ว่า แบบประเมินที่สร้างขึ้นนี้มีคุณภาพสามารถนำไปประเมินการใช้ทักษะทางสังคมได้อย่างเที่ยงตรง และมีความเชื่อมั่นสูงสรุปได้ว่าแบบประเมินนี้มีประสิทธิภาพจริง

จากผลการทดลองใช้การทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริม ทักษะทางสังคม พบว่า ค่าเฉลี่ยของการใช้ทักษะทางสังคมของนักเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม มีค่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นพฤติกรรม มีความชัดเจน และเมื่อเกิดสถานการณ์ดังกล่าวทำให้นักเรียนสามารถตัดสินใจได้ว่าจะแสดงพฤติกรรมอย่างไร สอดคล้องกับงานวิจัยของ คันสนีย์ เต็มเปี่ยม (2545 : 33-50) ได้ศึกษาและพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน วัดประดู่ในทรงธรรม กรุงเทพมหานคร สกล วรเจริญศรี (2550 : 133-214) ได้ศึกษาทักษะชีวิตและการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกรวมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนวัยรุ่น และ Sharon ; Sue ; and Juliana. (2003 : 160–165) ได้ศึกษาการสร้างทักษะชีวิตผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยความร่วมมือและการทดลอง หลังเรียนกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 6 ที่พบว่าเมื่อนำหลักสูตร ไปใช้กับกลุ่มทดลองแล้วทำให้ทักษะชีวิตทางสังคมหลังทดลองเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ควรศึกษาเอกสารประกอบหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้น เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ย่อยๆ ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้อย่างละเอียด เพื่อให้ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้ เกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่นักเรียน
 2. วิธีและเทคนิคในการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ในบางเรื่อง ทางสถานศึกษาควรเชิญ ครูภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เข้ามาช่วยสอนเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยตรง
 3. ครูควรเน้นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่นักเรียนเพราะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นอีสาน เพื่อให้นักเรียนเกิดความรัก ห่วงแหนงในภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานซึ่งเป็นหนทางที่จะทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีในการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานไม่ให้สูญหายไปจากท้องถิ่นตนเอง
- ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป
1. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบอื่นของทักษะทางสังคมที่นอกเหนือไปจากองค์ประกอบที่งานวิจัยนี้ศึกษาไปแล้ว
 2. ควรมีการวิจัยต่อเนื่องเพื่อติดตามผลระยะยาวโดยติดตามผลหลังการใช้หลักสูตร ในระยะเวลาต่างๆ กัน เพื่อศึกษาความคงอยู่ของทักษะทางสังคมของนักเรียนว่า คงทนมากน้อยเพียงใด และมีการเสริมสร้างเพิ่มขึ้นได้หรือไม่ อย่างไร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรณีการ์ นลราชสุวัจน์. ทักษะจำเป็นในการให้คำปรึกษา ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ
ในการให้การปรึกษา. นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, 2545.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
พัฒนาศึกษา, 2546.
- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. “ท้องถิ่นกับทรัพยากรด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรม,”
รายงานการประชุมผู้ปฏิบัติงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น. พิษณุโลก : เอกสาร
เผยแพร่โครงการท้องถิ่นศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก, 2543.
- จุฑารัตน์ สตรีปัญญา. สุขภาพจิต. สงขลา : นำศิลป์โฆษณา, 2552.
- จุฬาลักษณ์ โสระพันธ์ และอวยพร เรื่องตระกูล. “โมเดลเชิงสาเหตุของการใช้รูปแบบเป้าหมาย
ทักษะชีวิตที่มีผลต่อคุณภาพนักเรียน,” วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น. 10(1) : 104-
116 ; มกราคม-มีนาคม, 2553.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ อีสัน เพรส , 2539.
- ชมพูนุช วราศิริะ. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย
สาขาครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏ. ปริญญาโท กศ.ด. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2548.
- ขวลิต ชูกำแพง. การพัฒนาหลักสูตร. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2551.
———. การวิจัยหลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, 2553.
- ทักษ์สุดา ปานอุทัย. การประเมินผลการใช้หลักสูตรโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย ช่วงชั้นที่ 2.
ปริญญาโท ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2553.
- ธีระ ชัยยุทธธรรม. “วิธีการฝึกทักษะการดำเนินชีวิตแก่เด็กและเยาวชน,” วารสารวิชาการ. 5(2) :
61-67 ; กุมภาพันธ์, 2554.
- ธำรง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร : การออกแบบและการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
ธนวีชการพิมพ์ , 2542.
- นพเก้า ณ พัทลุง. การจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ตามแนวของหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. สงขลา : ดาซหอมสงขลา, 2554.
- นารีรัตน์ รักวิจิตรกุล. กระบวนการค้นทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. มหาสารคาม :
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , 2554.
- นิตยา เปลื้องนุช. การบริหารหลักสูตร. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554.
- นินิ เอี้ยวศรีวงศ์. “ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร,” ทิศทางไท. 5 : 1-10 ;
2536.
- บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาหลักสูตรและการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตร. กรุงเทพฯ :
สุวีริยาสาส์น , 2546.

- บุญช่วย สุทธิรักษ์. การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบูรณ์เขต 2. ปริญญาโท กศ .ด. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553.
- บุญเลี้ยง ทุ่มทอง. การพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2554.
- เบญจวรรณ นาราสาจจ์. ประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาอีสาน. ขอนแก่น : ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น , 2552.
- ประเวศ วะสี. “การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น,” ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2534.
- ประสาธ อิศรปริดา. สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. มหาสารคาม : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา , 2547.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2540.
- เพ็ญพิไล ฤทธาคนานนท์. พัฒนาการมนุษย์. กรุงเทพฯ : บริษัทธรรมดาเพลส, 2550.
- รัฐศาสตร์ สุขสวัสดิ์. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่อง ประเพณีลากพระ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านบางคาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2550.
- รัตนะ บัวสนธ์. การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในเขตภาคกลางตอนล่าง. ปริญญาโท กศ.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2535.
- . วิจัยเชิงคุณภาพทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : คำสมัย, 2552.
- รุจา ภูไพบูลย์. การสร้างเสริมสุขภาพวัยรุ่นแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : โนเบิล, 2547.
- รุ่ง แก้วแดง. การศึกษาไทยในเวทีโลก. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาสน์การพิมพ์, 2541.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. การวัดด้านจิตพิสัย. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2543.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. นวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้สู่ความเป็นพลเมือง. กรุงเทพฯ : อาร์ แอนด์ ปริ้นต์ , 2554.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. จากหลักสูตรสถานศึกษา : กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา. กรุงเทพฯ : จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, 2554.
- วิทยา นาควัชระ. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย วัยรุ่น-วัยสูงอายุ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2544.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. ครุกับการพัฒนา : จากวิธีการพึ่งพาสู่การพึ่งตนเองเพื่อความสมดุล ขอนแก่น : ภาควิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น , 2541.
- วิโรจน์ อารีย์กุล. การดูแลสุขภาพและการให้คำแนะนำวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : กองกุมารเวชกรรม โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้าและภาควิชาเวชศาสตร์ทหารและชุมชน วิทยาลัยแพทยศาสตร์พระมงกุฎเกล้า , 2553.

- วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. การพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์เพื่อความสำเร็จในการทำงาน.
วารสารพฤติกรรมศาสตร์. 5(1) : 37-52 ; สิงหาคม, 2542.
- วีระพงษ์ แสง-ชูโต. การวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีพื้นบ้านในทางวิทยาศาสตร์
ในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2544.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (เล่มที่ 2) วัยรุ่น-วัยสูงอายุ.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- คันสนีย์ เต็มเปี่ยม. การศึกษาและพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
โรงเรียนวัดประดู่ในทรงธรรม กรุงเทพฯ. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2548.
- สกล วรเจริญศรี. การศึกษาทักษะชีวิตและการสร้างโมเดลกลุ่มฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต
ของนักเรียนวัยรุ่น. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2550.
- สถาบันรามจิตติ. โครงการสำรวจติดตามสภาวการณ์เด็กและเยาวชน (Child Watch)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2552.
- สมนึก ภัททิยธนี. การวัดผลการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7 กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์,
2553.
- สามารถ จันท์สุรย์. “ภูมิปัญญาชาวบ้านคืออะไร อย่างไร,” ใน เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ
เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. ไม่มีหน้า. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
แห่งชาติ , 2534.
- สำเนียง สร้อยนาคพงษ์. “การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน,” ใน
สารพัฒนาหลักสูตร. ม.ป.ท. : ม.ป.พ., 2535.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. การประเมินผลหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2539.
- สุทธนู ศรีไสย์. การจัดการและวางแผนพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2551.
- สุนทร โคตรบรรเทา. การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้. กรุงเทพฯ : ปัญญาชน,
2553.
- สุนทรพจน์ ดำรงค์พานิช. สถิติเพื่อการวิจัย. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- สุรชาติ แสนทวีสุข. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏอุบลราชธานี , 2554.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ : ด่านสุทธาการพิมพ์, 2545.
- อุษณีย์ โพธิ์สุข. สร้างเด็กให้เป็นอัจฉริยะ เล่มที่ 5 : E.O. ปัญหาหนักของมนุษย์ชาติ.
กรุงเทพฯ : มุลนิธิสตรี้-สฤชดีวงศ์, 2545.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ภูมิภาค : วิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย.
นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช, 2540.

- เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการความรู้. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป. 2546.
- Argyle, Michael. Social Skill”, Learning and Skill. New York : Longman group, 1995.
- Jones, M. I. and D. Lavallee. “Exploring the Life Skills needs of British adolescent athletes,” Psychology of Sport and Exercise. 10 : 159-167.
- Mangrulkar, A., S. Whitman and K. Posner. Life Skills Approach to Child and Adolescent Healthy Development. Washington, D.C. : Pan America, 2001.
- Tyler, R. W. Basic Principle of Curriculum and Instruction. Chicago : University of Chicago, 1949.
- Taba, H. Curriculum Development : Theory and Practice. New York : Harcourt Brace & World, 1962.
- Saylor and Alexander. Planning Curriculum for schools. New York : Holt Rinehart and Winston, 1974.
- Sharon, Junge K., Sue Manglallan and Juliana Raskauskas. “Building Life Skills Through After School Participation in Experimental and Cooperative Learning,” Child Study Journal. 33(3) : 160-164, 2003.
- Steinberg, Laurence. Adolescence. 3rd ed. New York. McGraw-Hill, Inc., 1993.
- UNICEF. “What is the Life Skill Approach?” Explore Ideas Articles, Opinions, and Research about Teaching and Learning. n.d.
<<http://www.unicef.org/teachers/lifeskill/html>> July 18, 2012.
- Yuen, Mantak and others. “Enhancing Life Skills Development : Chinese Adolescents’ Perceptions,” Pastoral Care n Education. 28(4) : 295-310, 2010.
- Zipora, Shechtman, Levy Merav and Leichtentritt Judy. “Impact of Life Skills Training on Teacher’s Perceived Environment and Self-Efficacy,” Journal Education Research. 98(3) : 140-144, 2005.
- Zolinger, Terrell W., Robert M. Saywell and Carolyn M. Muegge. “Impact of the Life Skills Training Curriculum on Middle School Students Tobacco Use in Marion Country Indiana 1997-2000,” The Journal of School Health. 79(9) : 338-346, 2003.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เอกสารประกอบหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แนวคิดหลักการของหลักสูตร

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยประสบปัญหามากมายจากกระแสการเปลี่ยนแปลง ของโลกทั้งปัญหาสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การศึกษาและวัฒนธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าว พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แผนการศึกษาชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงกำหนดนโยบายที่มุ่งพัฒนานคน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศ การเสริมสร้าง คุณภาพของ คน มีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่างๆ มากมาย สถานศึกษาเป็นอีกหน่วยงานหนึ่ง ที่มีบทบาท ดังกล่าว โดยการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อ ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศในอนาคต

ทักษะทางสังคมเป็นทักษะที่สร้างความสัมพันธ์เชิงบวกให้เกิดขึ้นโดยใช้หลักการสื่อสารและ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในสังคม เป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นต่อมนุษย์ เพราะมนุษย์ไม่สามารถอยู่ ได้ตามลำพังต้องมีเพื่อน มีกลุ่มสังคมที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ในทุกสังคมต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยกัน การที่บุคคลมีทักษะชีวิตทางสังคมที่ดีนั้นย่อมส่งผลให้บุคคลเหล่านั้นสามารถปรับตัวและ ดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข ดังนั้นการพัฒนาทักษะทางสังคมเป็นเรื่องที่สำคัญและ จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพของบุคคลในสังคม

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้นักเรียน ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมทักษะทางสังคมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมนี้ได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร งานวิจัย ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญในการส่งเสริม ทักษะทางสังคมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน มีแนวคิดที่สอดคล้องกันว่า การพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ความ เข้าใจ มีแนวคิดที่ดีต่อการอยู่ร่วมกัน ความสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนและการพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน สามารถทำงานร่วมกันผ่านโดยให้ความร่วมมือและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ จะส่งผลต่อการ สร้างคนรุ่นใหม่ที่มีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ได้เสมอ

2. การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยกิจกรรมที่หลากหลายเน้นการเรียนรู้ แบบมี ปฏิสัมพันธ์ประกอบด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การอภิปราย ระดมสมอง การใช้กระบวนการกลุ่ม การฝึก ปฏิบัติทักษะทางสังคม

3. การประเมิน เป็นการประเมินเพื่อพัฒนานักเรียนด้วยการประเมินใน 2 ด้าน คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้ทักษะทางสังคมโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ร้อยละ 80 ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้เกิดทราบพัฒนาการในการเรียนรู้ของตนเองและเกิดการพัฒนาทักษะ ทางสังคม ไปในทิศทางที่เหมาะสม

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทางสังคม

โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้จัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ ในภาคอีสาน ประกอบด้วย 5 หน่วยการเรียนรู้ รวมเป็นเวลา 15 ชั่วโมง ซึ่งมีโครงสร้างหลักสูตรที่จัดให้ผู้เรียนดังตาราง 11

ตาราง 11 โครงสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมและการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม

หน่วยที่	เนื้อหา	เวลา
1. ศาสนาพิธี ในท้องถิ่น อีสาน	- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพิธีกรรม	1
	- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสวดมนต์ไหว้พระ	1
	- หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่มีความสัมพันธ์กับการสวดมนต์ไหว้พระ	1
	- การสวดมนต์ไหว้พระ : อานิสงส์ของการสวดมนต์	1
	- ศาสนพิธี : วิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการบูชาพระหรือเป็นประธานในพิธีและวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนาพิธีตามประเพณีอีสานกรณีทำบุญบ้าน	
	ทักษะการติดต่อสื่อสาร - ใช้การระดมสมอง ฝึกปฏิบัติกิจกรรมทักษะการพูด การฟัง	1
2. ตำนาน หมอลำ	- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหมอลำ วิวัฒนาการของหมอลำ ความสำคัญของหมอลำ ประเภทของหมอลำ	1
	- ตัวอย่างของหมอลำ : หมอลำกลอน คุณสมบัติของหมอลำกลอน บทบาทของหมอลำที่มีต่อสังคมอีสาน ตัวอย่างกลอนลำ	1
	ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง - ใช้การฝึกปฏิบัติกิจกรรมอภิปรายกลุ่ม ระดมสมอง	
3. ฝน	- ความหมายและลักษณะของฝน ประเภทของฝน โอกาสในการใช้ฝน วิธีจ่ายฝน	1
	- คุณค่าของฝน ตัวอย่างของฝนด้านต่างๆ ด้านกตัญญูกตเวที ด้านความเมตตากรุณา ด้านความสามัคคี	1
	ทักษะการการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม - ใช้การฝึกอภิปรายกลุ่ม การวิเคราะห์ การใช้เหตุผล	

ตาราง 11 (ต่อ)

หน่วยที่	เนื้อหา	เวลา
4. เทียนพรรษา โบราณ อุบลราชธานี	- ประวัติความเป็นมาของประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี	1
	- วัตถุประสงค์ในการประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษา การประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษาประเภทแกะสลักและการประดิษฐ์ต้นเทียนพรรษาประเภทติดพิมพ์	1
	- เทียนโบราณ : ประเภทของเทียนโบราณ ข้อดีหรือคุณค่าของประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานีและข้อเสียของประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี	1
	ทักษะการให้ความร่วมมือ - ใช้การฝึกปฏิบัติกิจกรรมตามกระบวนการกลุ่ม ร่วมมืออภิปรายและสรุปผล	
5. สุนทรีย์เพลง กล่อมลูกอีสาน	- ความหมายและที่มาของเพลงกล่อมลูก ประวัติและที่มาของเพลงกล่อมลูก	1
	- ลักษณะของเพลงกล่อมลูกอีสาน ประโยชน์ของเพลงกล่อมลูกอีสาน	1
	- ภาพสะท้อนสังคมอีสานจากเพลงกล่อมเด็กอีสาน ตัวอย่างเพลงกล่อมลูกอีสาน	1
	ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น - ใช้การฝึกปฏิบัติอภิปรายกลุ่ม ระดมสมอง ร่วมแสดงความคิดเห็น	
รวม		15

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้มีการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ เน้นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ประกอบด้วยวิธีการและเทคนิคต่างๆ ได้แก่ การอภิปราย การระดมสมอง การทำงานกลุ่ม การวิเคราะห์สถานการณ์ การฝึกปฏิบัติถาม-ตอบ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝน การใช้ทักษะทางสังคมทั้ง 5 ด้าน โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้ตามหลักสูตร ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นการสร้างความพร้อม เป็นขั้นตอนในการสำรวจพฤติกรรมทางสังคมของตนเอง โดยการใช้คำถามหรือสถานการณ์เพื่อพิจารณาลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกของตน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ในขั้นต่อไป

2. ชั้นเสริมสร้างประสบการณ์ เป็นชั้นที่ให้นักเรียนได้ศึกษาองค์ความรู้ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยวิธีการ ระดมสมอง ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มเพื่อสะท้อนแนวคิดหรือสาระสำคัญของการเรียนรู้ และนำผลการเรียนรู้ที่ได้มาปฏิบัติกิจกรรมที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการมีทักษะทางสังคม

3. ชั้นสร้างการเชื่อมโยง เป็นชั้นที่นักเรียนต้องใช้ความรู้ ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ในชั้นที่ 2 มาคิดเชื่อมโยงประสบการณ์ที่ได้ปฏิบัติเพื่อพัฒนาการทักษะทางสังคม โดยให้นักเรียนแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

สื่อการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและสอดคล้องกับเนื้อหากิจกรรมที่กำหนดในกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจะช่วยทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ รวมทั้งกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สื่อการเรียนรู้ประกอบไปด้วย

1. เอกสารประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตร เช่น ใบความรู้ ใบงาน
2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น You Tube ภูมิปัญญาต่างๆ
3. สื่อบุคคล ปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านต่างๆ เช่น หมอลำ ครูภูมิปัญญา

เขียนพรรณษา

4. เอกสารตำราเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน เช่น หนังสือผญา รวมกลอนหมอลำ หนังสือบทเพลงกล่อมลูก

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้หลังการใช้หลักสูตร กำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล ดังนี้ เมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทุกหน่วยการเรียนรู้ จะดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตรโดยใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ไว้ดังนี้ ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 และระดับการใช้ทักษะทางสังคมผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

ข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตร

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรฉบับนี้ ครูผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีข้อเสนอแนะ ในการใช้หลักสูตรดังนี้

1. ศึกษาเอกสารหลักสูตรทั้งฉบับอย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2. จัดเตรียมห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ เช่น ให้นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมด้วยความสนุกสนาน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนสมาชิก มีวิธีการสื่อสารที่กระชับและชัดเจน
3. จัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ที่เสนอไว้ในหลักสูตรให้พร้อมก่อนดำเนินการสอน ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้
4. ในขณะที่ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรให้คำปรึกษาและแนะนำ การปฏิบัติกิจกรรมให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตร เช่น กระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจในการปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนด ให้แรงเสริมทางบวกสำหรับนักเรียน ที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อน ยกย่องชมเชยอย่างเหมาะสมเมื่อนักเรียนนำเสนอแนวคิดใหม่ๆ ที่ได้จากการเรียนรู้ เป็นต้น
5. มีการสังเกตและบันทึกผลการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

คำอธิบายรายวิชา

รายวิชา สังคมศึกษาเพิ่มเติม (ส
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1-5

2022 ภูมิปัญญาไทย)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน

15 ชั่วโมง

ศึกษาวิเคราะห์ สืบค้น บูรณาการสภาพปัญหาชีวิตของชุมชน ท้องถิ่น บูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ด้านการดำเนินชีวิตศิลปวัฒนธรรม การประกอบอาชีพ อาหาร การรักษาโรค ค่านิยมที่ดีงามและร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ระบบสถาบันสังคม ภูมิปัญญา วัฒนธรรมไทย

โดยกระบวนการสืบค้น กระบวนการกลุ่ม การคิดวิเคราะห์ การสร้างความคิดรวบยอด การฝึกปฏิบัติ การแก้ปัญหา การหาเหตุผล การขัดเกลาทางจริยธรรมและสังคมเพื่อตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความรักประเทศชาติ ท้องถิ่น ภูมิใจในความเป็นไทย มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมจริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด ม. 1/3 อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน

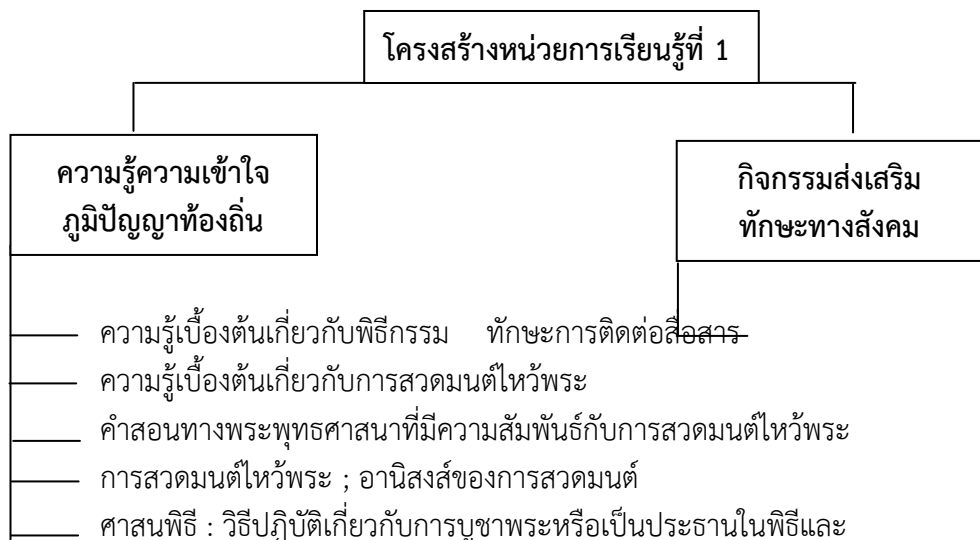
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1
ศาสนพิธีในท้องถิ่นอีสาน
เวลา 5 ชั่วโมง

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ : ศาสนพิธีในท้องถิ่นอีสาน

ความหมายและขอบข่ายของศาสนพิธี ประเภทของศาสนพิธี ศาสนพิธีที่สำคัญ ประวัติความเป็นมาของการสวดมนต์ไหว้พระแบบดั้งเดิมตามประเพณีโบราณอีสาน ขั้นตอนในการสวดมนต์ไหว้พระ การสวดมนต์ไหว้พระในแบบสมัยใหม่ วิเคราะห์คุณค่าของการสวดมนต์ไหว้พระในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอธิบายความหมายและขอบข่ายของศาสนพิธี
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกประเภทของศาสนพิธี
3. เพื่อให้ผู้เรียนทราบถึงศาสนพิธีที่สำคัญของท้องถิ่นอีสาน
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอธิบายประวัติความเป็นมาของการสวดมนต์ไหว้พระแบบดั้งเดิมตามประเพณีโบราณอีสาน
5. เพื่อให้ผู้เรียนบอกขั้นตอนในการสวดมนต์ไหว้พระตามประเพณีโบราณอีสานและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
6. เพื่อให้ผู้เรียนบอกความแตกต่างของการสวดมนต์ไหว้พระแบบดั้งเดิมกับการสวดมนต์ไหว้พระแบบใหม่
7. เพื่อให้ผู้เรียนบอกคุณค่าของการสวดมนต์ไหว้พระในชีวิตประจำวัน

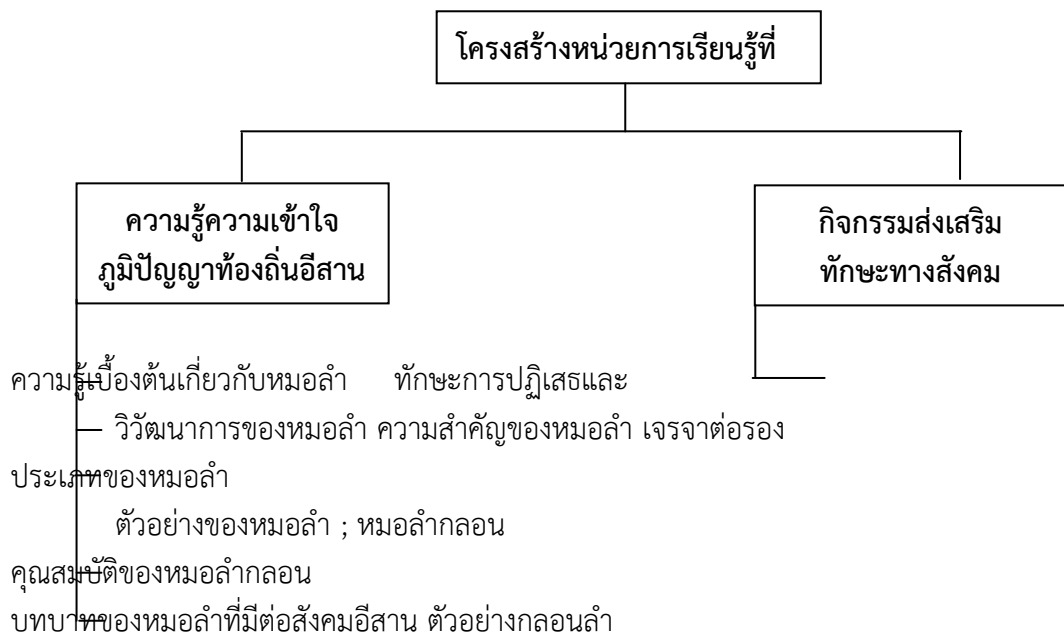
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2
ตำนานหมอลำ
เวลา 2 ชั่วโมง

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ : ตำนานหมอลำ

สภาพสังคมและวัฒนธรรมอีสาน ประวัติความเป็นมาของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ประเภทประเภทของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ตัวอย่างการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน หมอลำ ศิลปะพื้นบ้านอีสาน ประเภทของหมอลำ วิเคราะห์คุณค่าของการแสดงพื้นบ้านอีสาน หมอลำ

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอธิบายสภาพสังคมและวัฒนธรรมอีสาน
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกประวัติความเป็นมาของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน
3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกประเภทของการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถยกตัวอย่างการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน เช่น หมอลำ
5. เพื่อให้ผู้เรียนบอกประเภทของหมอลำ
6. เพื่อให้ผู้เรียนบอกคุณค่าของการแสดงพื้นบ้านอีสาน หมอลำ ได้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3

ผญา

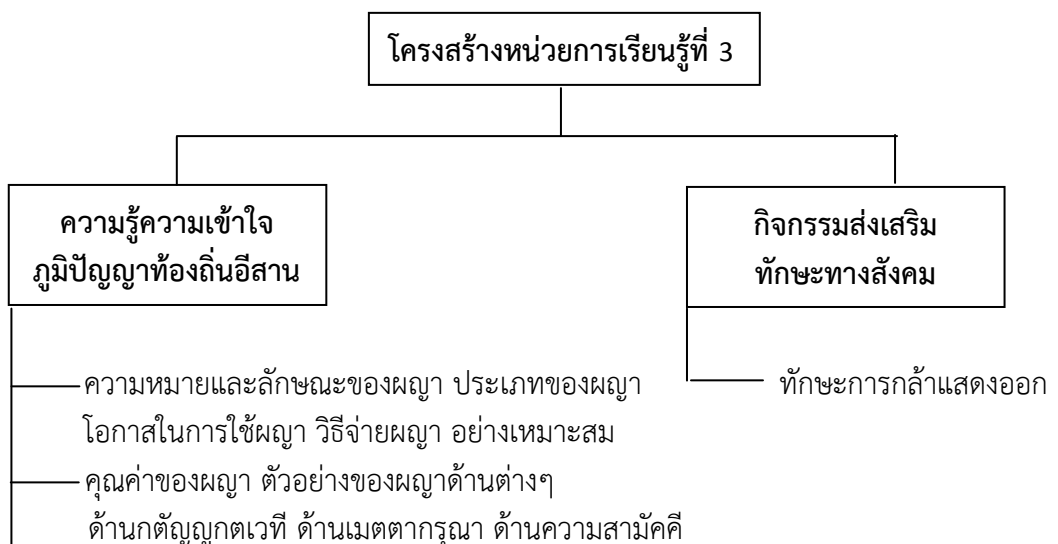
เวลา 2 ชั่วโมง

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ : ผญา

สภาพสังคมและวัฒนธรรมอีสาน ประวัติความเป็นมาของผญา ความหมายของผญา ประเภทของผญา ตัวอย่างของผญา วิเคราะห์คุณค่าของผญาในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอธิบายสภาพสังคมและวัฒนธรรมอีสาน
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกประวัติความเป็นมาของผญา
3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกความหมายของผญา
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกประเภทของผญา
5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถยกตัวอย่างของผญาแต่ละประเภท
6. เพื่อให้ผู้เรียนบอกคุณค่าของการนำผญาไปใช้ในชีวิตประจำวัน

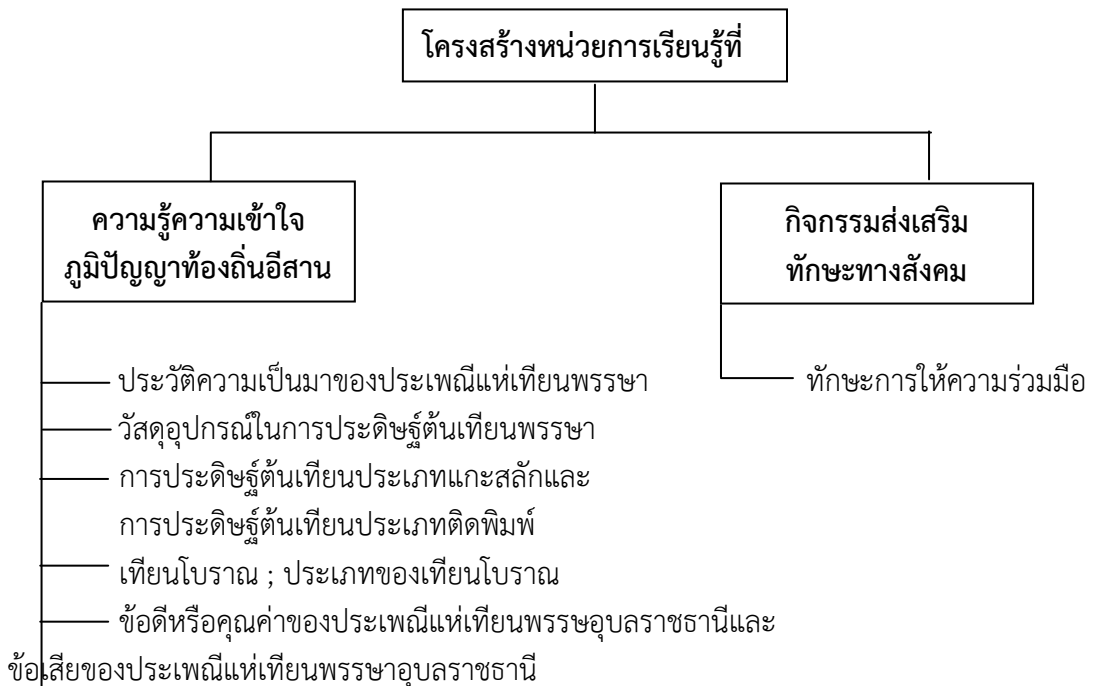
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4
เทียนพรรษาโบราณอีสาน อุบลราชธานี
เวลา 3 ชั่วโมง

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ : เทียนพรรษาโบราณอีสาน อุบลราชธานี

วิวัฒนาการของการทำเทียนพรรษา ประวัติความเป็นมาของการทำเทียนพรรษาโบราณอีสาน ความหมายและอัตลักษณ์ของเทียนพรรษาโบราณอีสาน เทียนพรรษาโบราณอีสานในประเพณีแห่เทียนพรรษาอุบลราชธานี วิเคราะห์คุณค่าของเทียนพรรษาโบราณอีสาน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอธิบายวิวัฒนาการของการทำเทียนพรรษา
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกประวัติความเป็นมาของการทำเทียนพรรษาโบราณอีสาน
3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกความหมายและอัตลักษณ์ของเทียนพรรษาโบราณอีสาน
4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกคุณค่าของเทียนพรรษาโบราณอีสาน

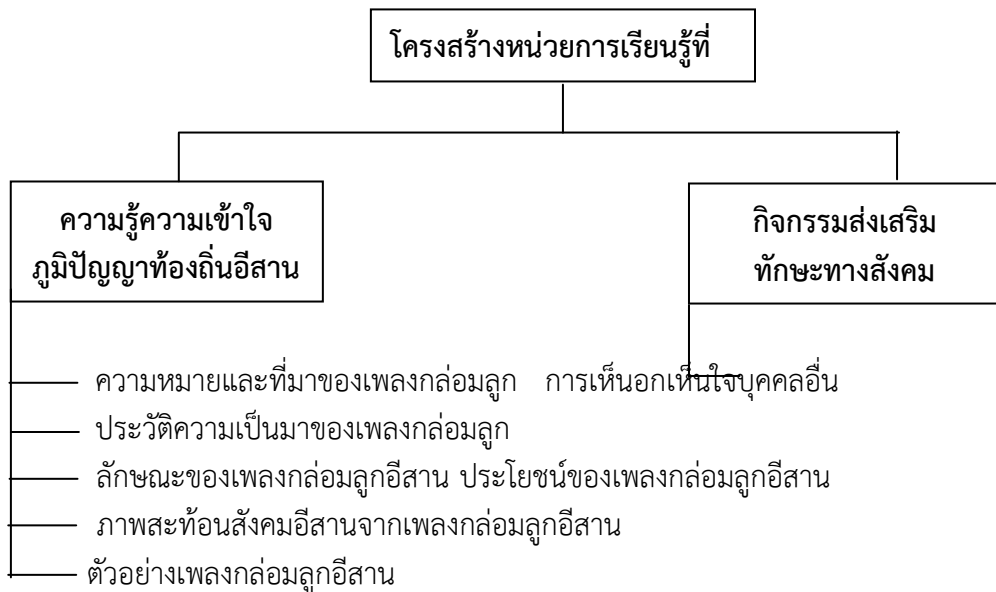
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5
สุนทรีย์เพลงกล่อมลูกอีสาน
เวลา 3 ชั่วโมง

คำอธิบายหน่วยการเรียนรู้ : สุนทรีย์เพลงกล่อมลูกอีสาน

ความเป็นมาของเพลงกล่อมลูกท้องถิ่นอีสาน ประเภทของเพลงกล่อมลูก วิเคราะห์คุณค่าของเพลงกล่อมลูกอีสานอุบลราชธานี การนำเพลงกล่อมลูกอีสานไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกความเป็นมาของเพลงกล่อมลูก
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกความเป็นมาของเพลงกล่อมลูกท้องถิ่นอีสาน
 3. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกประเภทของเพลงกล่อมลูก
 4. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกความหมายและอัตลักษณ์เพลงกล่อมลูกอีสาน
 5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบอกคุณค่าของเพลงกล่อมลูกอีสาน

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่ม
สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ประกอบด้วยแผนการ
จัดการเรียนรู้ จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ คือ

หน่วยการเรียนรู้ที่	1 ศาสนพิธีในท้องถิ่นอีสาน
หน่วยการเรียนรู้ที่	2 ตำนานหมอลำ
หน่วยการเรียนรู้ที่	3 ผญา
หน่วยการเรียนรู้ที่	4 เทียนพรรษาโบราณอีสาน อุบลราชธานี
หน่วยการเรียนรู้ที่	5 สุนทรีย์เพลงกล่อมลูกอีสาน

ซึ่งแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย ชื่อหน่วย ระยะเวลา สาระสำคัญ มาตรฐาน
และตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้
และการวัดและประเมินผล มีรายละเอียดดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้

รายวิชา สังคมศึกษา เพิ่มเติม (ภูมิปัญญาไทย)

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ศาสนพิธีในท้องถิ่นอีสาน

เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี

วันที่เดือน.....พ.ศ.

เวลา 1 ชั่วโมง

.....

1. สาระสำคัญ

การเรียนรู้เกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี นักเรียนจะได้มีความรู้และความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับผู้เรียนที่จะนำไปสู่การปฏิบัติตนอย่างถูกต้องและเหมาะสมตามระดับชั้น

2. มาตรฐานและตัวชี้วัด

มาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

ตัวชี้วัด ม. 1/3 อภิปรายเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรืออาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี
2. เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติกระบวนการทำงานกลุ่ม
3. เพื่อพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสารด้านการรับฟัง

4. สาระการเรียนรู้

1. ทักษะทางสังคม : การพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสาร
2. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี

5. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ขั้นสร้างความพร้อม

- 1) ครูทักทายนักเรียนด้วยคำว่าสวัสดี ผู้เรียนทักทายพร้อมทั้งทำความเคารพด้วยการไหว้
- 2) ครูให้นักเรียนแนะนำตนเองโดยใช้เกมบอกรหัสเป็นวงกลมเพื่อสร้างความคุ้นเคยและแบ่งกลุ่มโดยการนับ 1-7 โดยให้นักเรียนที่นับหมายเลขเดียวกันรวมกลุ่มเดียวกัน
- 3) เมื่อนักเรียนแบ่งกลุ่ม ให้สมาชิกภายในกลุ่มกำหนดบทบาทและหน้าที่ของตนเอง
- 4) ครูให้นักเรียนแต่ละคนสร้างความคุ้นเคยและสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกกลุ่มร่วมกัน
- 5) ครูสนทนาเกี่ยวกับทักษะทางสังคม เพื่อให้นักเรียนในกลุ่มเข้าใจถึงปัญหาต่างๆ หากนักเรียนขาดทักษะทางสังคมและให้นักเรียนอธิบายวิธีการแก้ไขปัญหาหรือลดปัญหาที่จะเกิดขึ้น

2. ขั้นเสริมสร้างประสบการณ์

- 1) ครูทบทวนโดยการถามสมาชิกกลุ่มถึงความสำคัญของทักษะทางสังคมและครูแจกใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ทักษะการติดต่อสื่อสาร
- 2) ครูกล่าวถึงความจำเป็นของการสื่อสารในปัจจุบันอย่างไรในการดำเนินชีวิต ซึ่งเน้นถึงการสื่อสารด้วยคำพูดและสื่อสารด้วยท่าทาง จากนั้นครูยกตัวอย่างสุภาษิตที่เกี่ยวข้องกับการพูด เช่น ปากเป็นเอก เลขเป็นโทและให้นักเรียนแต่ละกลุ่มยกตัวอย่าง
- 3) ครูกล่าวถึงการสื่อสารที่ใช้ท่าทางและให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนแสดงภาษาท่าทางที่สื่อความหมายต่างๆ และให้สมาชิกกลุ่มอื่นๆ ทายว่าท่าทางที่สมาชิกรู้แสดงสื่อความหมายว่าอย่างไร และแจกใบงานที่ 1 เรื่อง แบบประเมินทักษะการฟังให้นักเรียนได้ศึกษา
- 4) นักเรียนร่วมสรุปความสำคัญของการสื่อสารทั้งภาษาพูดและภาษาท่าทาง ว่าจะต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันอย่างไร
- 5) ครูสนทนาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานและซักถามนักเรียนว่านักเรียนรู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเรื่องใดบ้าง
- 6) ครูให้นักเรียนดูภาพเกี่ยวกับพิธีกรรม แล้วให้นักเรียนตอบคำถามว่าในภาพนั้น มีอะไรบ้างพร้อมกันทั้งชั้นและแจกใบความรู้ที่ 2 เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี ให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม
- 7) ครูให้หัวหน้ากลุ่มบอกรหัสสมาชิกในกลุ่มอ่านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธีในใจและจดจำความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธีและร่วมกันระดมสมองเพื่อสรุปสาระสำคัญของเรื่อง
- 8) ครูให้นักเรียนฝึกทักษะการติดต่อสื่อสารโดยการส่งตัวแทนนำเสนอสาระสำคัญของหน้าชั้นเรียน ในขณะที่ตัวแทนนำเสนอ ครูให้นักเรียนสังเกตพฤติกรรมกรรมการพูดตัวแทนและการฟัง ของนักเรียนอื่น
- 9) ครูให้นักเรียนบันทึกความรู้จากสิ่งที่รับฟังลงในสมุดแบบฝึกหัดและประเมิน ทักษะการฟังของตนเองโดยใช้แบบประเมินการฟัง (ใบงานที่ 1)
- 10) นักเรียนทำใบงานที่ 2 เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี แล้วส่งครู ครูตรวจและส่งคืน นักเรียนดูคะแนนถ้าผ่านเกณฑ์ให้เก็บใบงานไว้ในแฟ้มสะสมผลงาน ถ้าคะแนนไม่ผ่านเกณฑ์ให้กลับไปศึกษาใบความรู้ใหม่ และทำให้ผ่าน

11) ครูถามนักเรียนเกี่ยวกับศาสนพิธีที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวันแล้วให้ตอบปากเปล่าเป็นข้อๆ ทีละคนและร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นตามความเข้าใจ

12) นักเรียนทำแบบทดสอบเกี่ยวกับเรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี จำนวน 10 ข้อ ครูและนักเรียนช่วยกันเฉลยแบบทดสอบ นักเรียนเปลี่ยนกันตรวจแบบทดสอบ

3. ขั้นสร้างความเชื่อมโยง

1) หลังจากศึกษาใบความรู้และใบงานเรียบร้อยแล้ว ครูให้นักเรียนร่วมกันซักถามในสิ่งที่สงสัยเพิ่มเติมและให้นักเรียนบันทึกผลการเรียนรู้ลงในสมุดแบบฝึกหัด

2) นักเรียนแต่ละกลุ่มวิเคราะห์ลักษณะของการสื่อสารต่างๆ และพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร พฤติกรรมการใส่ใจของการรับฟังที่จะก่อให้เกิดการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

3) ครูให้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนบอกกลุ่มว่า การเข้ากลุ่มได้รับอะไรบ้าง และไม่ได้รับอะไรจากกลุ่ม ตลอดจนนำประสบการณ์จากการเข้ากลุ่มไปใช้นอกกลุ่มได้อย่างไร

6. สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง การพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสาร
2. ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี
3. ใบงาน

7. การวัดและประเมินผล

1. วิธีการวัดและประเมินผล
 - 1.1 ทดสอบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี
 - 1.2 ประเมินกระบวนการทำงานกลุ่ม
 - 1.3 ประเมินทักษะการติดต่อสื่อสารด้านการรับฟัง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล
 - 2.1 แบบทดสอบย่อย
 - 2.2 แบบประเมินกระบวนการทำงานกลุ่ม
 - 2.3 แบบประเมินทักษะการฟัง
3. เกณฑ์การประเมิน
 - 3.1 ผลการทดสอบย่อย ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
 - 3.2 ผลการประเมินกระบวนการทำงานกลุ่ม ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80
 - 3.3 ผลการประเมินทักษะการฟัง ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80

ใบความรู้ที่ 1

การพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสาร

ทักษะการติดต่อสื่อสาร

การสื่อสาร หมายถึง การแลกเปลี่ยนข่าวสาร คำว่าข่าวสารอาจกล่าวหมายถึง ภาษาพูด ภาษาท่าทาง ภาษาเขียน สัญลักษณ์ และกริยาต่างๆ เป็นต้น การสื่อสารจะเกิดขึ้นจะต้องประกอบด้วยผู้ส่งและผู้รับ และสิ่งสำคัญทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารจะต้องมีความเข้าใจเหมือนกันเกี่ยวกับสารหรือข้อมูลนั้นๆ

ทักษะของการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

การที่บุคคลมีความปรารถนาที่จะมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยการสร้างสัมพันธ์ภาพให้ประสบความสำเร็จ หลักสำคัญก็คือการที่บุคคลนั้นจะต้องเรียนรู้การเป็นผู้สื่อสารที่ดีและมีประสิทธิภาพ การเป็นผู้สื่อสารที่ดีจะต้องมีการแสดงออกของพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติ มีความสามารถในการรับฟัง การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารอย่างชัดเจนและถูกต้อง

การฝึกทักษะการฟังที่มีประสิทธิภาพ

1) การประสานสายตา ในการรับฟังเพื่อการสนทนาที่มีประสิทธิภาพ การประสานสายตานี้เป็นการแสดงความต้องการเกี่ยวข้องมีส่วนร่วม และช่วยสร้างบรรยากาศของความไว้วางใจ ทำให้ผู้พูดรู้สึกว่าคุณฟังนั้นใส่ใจและสนใจเรื่องราวที่เขาพูดอย่างแท้จริง

2) การแสดงออกทางสีหน้า เป็นพฤติกรรมที่สื่อความรู้สึกทางอารมณ์ของผู้รับฟัง ซึ่งมีการแสดงออกได้หลายลักษณะ ได้แก่ การทำหน้านิ่ง คิ้วขมวด ยิ้มแย้ม หัวเราะ เป็นต้น การแสดงออกทางสีหน้าที่เหมาะสม คือการสื่อความตั้งใจ ความสนใจ ความจริงใจ และการยอมรับของผู้ฟัง

3) กิริยาและท่าทาง การวางตำแหน่งร่างกาย และการเคลื่อนไหวร่างกาย สามารถสื่อความหมายให้ทราบถึงอารมณ์ความรู้สึกได้หลายประการ เช่น การนั่งตัวตรง

4) การใช้น้ำเสียง ได้แก่ ระดับเสียง จังหวะ ความเข้ม ความถี่ของการใช้เสียง มีผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์ในการสนทนา ระดับเสียงมีลักษณะต่างๆ ได้แก่ น้ำเสียงราบเรียบ หมายถึงไม่แสดงความรู้สึกใดๆ เสียงแข็งกร้าว หมายถึง ก้าวร้าว ขุ่นข้องใจ หรือโกรธ

5) การสัมผัส หมายถึง การแตะต้องร่างกาย การสัมผัสเป็นการสื่อความหมายโดยไม่ได้ใช้วาจา ซึ่งในบางสถานการณ์การใช้การสัมผัสอาจช่วยให้เพิ่มประสิทธิภาพของการสนทนาได้มากยิ่งขึ้น

6) การใช้ความเงียบ (Silence) ความเงียบมีความสำคัญเช่นเดียวกับการฟังและการพูด ในกระบวนการสนทนา

ใบงานที่ 1

แบบประเมินทักษะการฟัง

รายการประเมิน	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)	รวม คะแนน
1. ประสานสายตาคู่สนทนาระหว่าง การสนทนา					
2. แสดงความสนใจผู้สนทนา					
3. แสดงกิริยาท่าทางในการตั้งใจฟัง					
4. โต้ตอบในระหว่างการสนทนา โดยใช้น้ำเสียงที่เหมาะสม					
5. การแสดงออกทางสีหน้า อย่างเหมาะสม					
รวมคะแนน					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ใบความรู้ที่ 2

เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี

ความหมายของพิธีกรรม

พิธีกรรม คือ การกระทำตามแบบอย่าง หรือขนบธรรมเนียมของศาสนา มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ศาสนพิธี” การประกอบพิธีกรรมต่างๆ เป็นการแสดงถึงความเชื่อถือทางศาสนา ของแต่ละบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความอบอุ่นและความสุขทางใจ โดยเฉพาะพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา เป็นพิธีกรรมเพื่อคุณค่าทางจิตใจโดยแท้ เพราะการประกอบพิธีกรรม แต่ละอย่างก็เพื่อให้บุคคลเว้นชั่วประพฤติดีและทำให้บริสุทธิ์

การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ควรใช้ปัญญาประกอบด้วยจึงจะเป็นทางแห่งกุศลและ เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์หลุดพ้น ถ้าขาดปัญญา ก็จะเป็นไปเพื่อความมกมายไร้สาระ เพราะพิธีกรรมแต่ละอย่างที่เกิดขึ้นเป็นที่ยอมรับในศาสนานั้น ย่อมเกิดขึ้นด้วยเหตุผล และมีจุดมุ่งหมาย ทั้งในตอนเริ่มต้นและตอนสิ้นสุดทุกพิธี เพราะฉะนั้นจึงควรศึกษาให้เข้าใจถ่องแท้และปฏิบัติตาม ให้ถูกต้องจึงจะได้รับประโยชน์จากการประกอบพิธีกรรมนั้นๆ อย่างแท้จริง พิธีกรรมในพระพุทธศาสนามีอยู่เป็นจำนวนมากแต่ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไปคือ

1. พิธีกรรมเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน
2. พิธีกรรมเกี่ยวกับการทำบุญ
3. พิธีอาราชาทานี
4. พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

พิธีกรรมเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน

การบำเพ็ญกิจวัตรของพุทธศาสนิกชน เป็นการประพฤติธรรมซึ่งจะเป็นอุบายฝึกฝนอบรมตนเองให้มั่นอยู่ในความดี กิจวัตรที่พุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติมีหลายอย่าง แต่ในที่นี้จะขอเสนอ ไว้เป็นบางอย่าง เฉพาะที่เห็นว่าจะต้องปฏิบัติให้ได้คือ

1. การไหว้พระสวดมนต์ พุทธศาสนิกชนควรไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน จะเป็นก่อนเข้านอนหรือตอนตื่นนอนเข้าก็ได้ หรือจะปฏิบัติทั้งสองเวลายิ่งดี การไหว้พระสวดมนต์นั้นอย่างเข้าใจว่าเป็นการสวดอ่อนน้อมเหมือนศาสนาอื่นๆ แต่เป็นอุบายทำจิตของตนให้สงบเยือกเย็นมั่นคงเป็นสุข และเป็นศรีเมฆคลแก่ตนเอง เพราะการไหว้พระคือการไหว้พระรัตนตรัยเป็นการเคารพบูชาคนดี ส่วนการสวดมนต์คือการกล่าวข้อธรรม เป็นการควบคุมจิตใจให้ระลึกถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นการฝึกจิตให้มีความรักใคร่เมตตาคนและสัตว์ทุกชนิด

วิธีไหว้พระสวดมนต์โดยทั่วไปจะเริ่มโดยการกราบพระ จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยเสียก่อน (ถ้าไม่สามารถหาได้ก็ไม่ต้องใช้) กล่าวคำนมัสการแล้วจึงเริ่มสวดมนต์ต่อไป จบแล้วแผ่เมตตาไปยังคนทุกคนและสัตว์ทุกประเภท

ที่มา : สุรินทร์ การะนนท์. พุทธศาสตร์. มหาสารคาม : ฝ่ายผลิตเอกสารและตำรา
สำนักส่งเสริมวิชาการ. วิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2533.

ใบงานที่ 2

เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี

คำชี้แจง จงอ่านข้อความแล้วพิจารณาว่าข้อความใดถูกหนึ่งผิดไปจากเนื้อเรื่องโดยทำเครื่องหมายถูก (✓) หน้าข้อความที่เห็นว่าถูกต้องและทำเครื่องหมายผิด (X) หน้าข้อความที่เห็นว่าผิด

- 1. พิธีกรรม คือ การกระทำตามแบบอย่างหรือขนบธรรมเนียมของศาสนา
- 2. พิธีกรรมมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กุศลพิธี
- 3. การประกอบพิธีกรรมต่างๆ เป็นการแสดงถึงความเชื่อทางศาสนาของกลุ่มชน มีจำเพาะแก่บุคคล
- 4. พิธีกรรมมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความอบอุ่นและความสุขทางใจ
- 5. พิธีกรรมในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นเพื่อคุณค่าทางจิตใจ
- 6. การประกอบพิธีกรรมแต่ละอย่างมุ่งให้บุคคลเว้นชั่วและทำความดี
- 7. การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ควรใช้ปัญญาที่เป็นกุศลจึงจะมีความสุขและหลุดพ้นจากทุกข์
- 8. หากขาดปัญญาในการประกอบพิธีกรรม จะแสดงให้เห็นถึงการแสดงออกซึ่งความโง่ของบุคคล
- 9. การประกอบพิธีกรรมต้องศึกษาให้เข้าใจอย่างถ่องแท้และปฏิบัติตามให้ถูกต้อง
- 10. ประโยชน์ที่ได้จากการประกอบพิธีกรรมคือมีผู้คนยกย่องนับถือ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงในสังคม

เฉลยใบงานที่ 2

เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี

..... $\sqrt{\quad}$ 1.

..... \times 2.

..... \times 3.

..... $\sqrt{\quad}$ 4.

..... $\sqrt{\quad}$ 5.

..... $\sqrt{\quad}$ 6.

..... $\sqrt{\quad}$ 7.

..... \times 8.

..... $\sqrt{\quad}$ 9.

..... \times 10.

แบบทดสอบ
เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี

คำสั่ง ให้นักเรียนทำเครื่องหมายกากบาท (X) ทับข้อที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว

1. คำว่า “พิธีกรรม” มีความหมายว่าอย่างไร
 - ก. การกระทำตามแบบอย่างของสังคม
 - ข. การกระทำตามขนบธรรมเนียมของศาสนา
 - ค. การประกอบกิจกรรมตามระเบียบของชุมชน
 - ง. การปฏิบัติหน้าที่ที่สังคมกำหนดให้ปฏิบัติ
2. พิธีกรรม มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าอย่างไร
 - ก. ศาสนพิธี
 - ข. มนต์พิธี
 - ค. กุศลพิธี
 - ง. ระเบียบวิธี
3. การประกอบพิธีกรรมมีจุดมุ่งหมายอย่างไร
 - ก. เพื่อให้เกิดความสงบ
 - ข. เพื่อให้เกิดความสบาย
 - ค. เพื่อให้เกิดความสว่าง
 - ง. เพื่อให้เกิดความอบอุ่นและความสุขทางใจ
4. การประกอบพิธีกรรมเป็นการประกอบกิจกรรมตามความเชื่อของสิ่งใดเป็นสำคัญ
 - ก. ความดีงามของจิตใจ
 - ข. ความเชื่อทางศาสนาของบุคคล
 - ค. ความเชื่อทางศาสนาของกลุ่มคน
 - ง. ความเชื่อถือของผู้นำกลุ่ม
5. ข้อใดไม่ใช่ผลที่เกิดจากการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา
 - ก. ความสุขทางใจ
 - ข. ความมีจิตตั้งมั่น
 - ค. ความเชื่อถือของบุคคล
 - ง. ความร่ำรวยของบุคคล
6. การประกอบพิธีกรรมควรมีสิ่งใดรวมอยู่ด้วย
 - ก. คุณความดีของพระพุทธเจ้า
 - ข. ความสบาย
 - ค. การมีปัญญาเพื่อดำเนินไปสู่ทางแห่งกุศล
 - ง. ความศรัทธา

7. การบำเพ็ญกิจวัตรของพุทธศาสนิกชนควรเริ่มต้นทำอย่างไร
- การตั้งมั่นอยู่ในความดี
 - การเชื่อฟังบิดามารดา
 - การเชื่อผู้นำชุมชน
 - การเชื่อในคำสอนในพระไตรปิฎก
8. การเริ่มต้นไหว้พระสวดมนต์ ควรปฏิบัติอย่างไร
- ไหว้พระสวดมนต์เมื่อมีความทุกข์
 - ไหว้พระสวดมนต์วันเว้นวัน
 - ไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน
 - ไหว้พระสวดมนต์ในวันที่มีความสุข
9. การไหว้พระสวดมนต์ถือว่าเป็นการสวดอ้อนวอนเหมือนศาสนาอื่นๆ หรือไม่เพราะเหตุใด
- ไม่เหมือน เพราะการไหว้พระสวดมนต์เป็นการฝึกจิตใจให้สงบ
 - เหมือนกัน เพราะการไหว้พระสวดมนต์เป็นการสวดอ้อนวอนให้พระพุทธรูปเจ้าช่วยให้พ้นทุกข์
 - ไม่เหมือน เพราะการไหว้พระสวดมนต์เป็นการสร้างความมีสง่าราศีให้เกิดขึ้นแก่ตน และมีผู้เชื่อถือ
 - เหมือนกัน เพราะการไหว้พระสวดมนต์เป็นการทำให้บุคคลมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ
10. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของการสวดมนต์ไหว้พระ
- ทำให้ทราบถึงความดีของพระพุทธรูปเจ้าที่มีต่อชาวโลกในด้านต่างๆ
 - เป็นคติเตือนใจให้พุทธศาสนิกชนได้ประพฤติดแต่ความดีเช่นเดียวกับพระพุทธรูปองค์
 - ถ้าทุกคนในสังคมประพฤติดแต่ความดี สังคมก็จะมีความสุขและเจริญรุ่งเรือง
 - ทำให้เราเป็นคนฉลาดและแก้ไขปัญหาได้ทุกอย่าง

เฉลยแบบทดสอบ
เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศาสนพิธี

1.ข.....
2.ก.....
3.ง.....
4.ข.....
5.ง.....
6.ค.....
7.ก.....
8.ค.....
9.ก.....
10.ง.....

แบบประเมินกระบวนการทำงานกลุ่ม

สาระการเรียนรู้ เรื่อง.....กลุ่มที่.....ชื่อกลุ่ม.....

รายชื่อสมาชิกกลุ่ม 1.....
 2.....
 3.....
 4.....
 5.....
 6.....
 7.....

รายการประเมิน	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)	รวม คะแนน
1. ความรับผิดชอบในการทำงาน					
2. ความร่วมมือในการทำงาน					
3. ความตั้งใจในการทำงาน					
4. กระบวนการทำงาน					
รวมคะแนน					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
/...../.....

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก	= 13-16	ระดับคุณภาพ	4
ดี	= 9-12	ระดับคุณภาพ	3
พอใช้	= 5-8	ระดับคุณภาพ	2
ปรับปรุง	= 0-4	ระดับคุณภาพ	1

เกณฑ์การผ่าน

คะแนนร้อยละ 80 ได้คะแนนระดับ 3 คือ คุณภาพดี ขึ้นไปถือว่า ผ่าน

เกณฑ์การให้คะแนนกระบวนการทำงาน

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. มีความ รับผิดชอบ ในการทำงาน	ทำงานที่ได้รับ มอบหมายอย่าง เต็มความสามารถ และพยายาม แก้ปัญหาด้วย ตนเองทุกครั้ง ผลงานมีคุณภาพดี	ทำงานที่ได้รับ มอบหมายอย่าง เต็มความสามารถ เป็นบางครั้ง ไม่แก้ปัญหาด้วย ตนเองคุณภาพ ผลงานค่อนข้างดี	ทำงานที่ได้รับ มอบหมายเป็น บางครั้ง ไม่สนใจ แก้ปัญหา แต่ คุณภาพผลงาน อยู่ในระดับพอใช้	ไม่รับผิดชอบต่อ การทำงานที่ได้รับ มอบหมาย งานเสร็จล่าช้า และผลงานอยู่ใน ระดับพอใช้
2. ความร่วมมือใน การทำงาน	ร่วมมือทำงานกับ สมาชิกในกลุ่ม ตัวอย่างเต็มที่ ทุก ครั้ง	ให้ความร่วมมือ และแสดงความ คิดเห็นเป็น บางครั้ง	ไม่ให้ความร่วมมือ ในการแสดงความ คิดเห็นในกลุ่ม	หลีกเลี่ยงและ ไม่ให้ความ ร่วมมือ/ไม่แสดง ความคิดเห็น
3. ความตั้งใจใน การทำงาน	ทำงานที่ได้รับ มอบหมายตาม กำหนดเวลา	ทำงานที่ได้รับ มอบหมายตาม กำหนดเวลาเป็น บางครั้ง	ต้องได้รับ คำแนะนำจึงจะ สามารถทำงาน ตามที่ได้รับ มอบหมายได้ เป็น บางครั้ง	ต้องควบคุม กำกับ และดูแลการ ทำงานที่ได้รับ มอบหมายทุกครั้ง
4. กระบวนการ ทำงาน	ดำเนินการ วางแผนและ ปฏิบัติตามขั้นตอน อย่างมีระบบ	ดำเนินการ วางแผนแต่ ปฏิบัติตาม ไม่ เป็นไปตาม ขั้นตอน	ไม่มีการวางแผน และทำตาม ขั้นตอนเป็น บางครั้ง	ไม่มีการวางแผน และไม่ปฏิบัติตาม ขั้นตอน

แบบประเมินความสามารถในการฟัง

รายการประเมิน	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)	รวม คะแนน
1. ประสานสายตาคู่สนทนาระหว่าง การสนทนา					
2. แสดงความสนใจผู้สนทนา					
3. แสดงกิริยาท่าทางในการตั้งใจฟัง					
4. โต้ตอบในระหว่างการสนทนา โดยใช้น้ำเสียงที่เหมาะสม					
5. การแสดงออกทางสีหน้า อย่างเหมาะสม					
รวมคะแนน					

เกณฑ์การประเมิน

ดีมาก	= 17-20	ระดับคุณภาพ	3
ดี	= 13-16	ระดับคุณภาพ	2
พอใช้	= 0-13	ระดับคุณภาพ	1

เกณฑ์การผ่าน

คะแนนร้อยละ 80 ได้คะแนนระดับ 2 คือ คุณภาพดี ขึ้นไปถือว่า ผ่าน

เกณฑ์การให้คะแนนทักษะการฟัง

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ประสานสายตาคู่สนทนาระหว่างการสนทนา	ประสานสายตาคู่สนทนาระหว่างการสนทนาและพูดโต้ตอบเป็นอย่างดี	ประสานสายตาคู่สนทนาระหว่างการสนทนาเป็นอย่างดี	ประสานสายตาคู่สนทนาระหว่างการสนทนาเป็นบางครั้ง	ไม่ประสานสายตาคู่สนทนาระหว่างการสนทนา
2. แสดงความสนใจผู้สนทนา	แสดงความสนใจผู้สนทนาและแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างดี	แสดงความสนใจผู้สนทนาเป็นอย่างดี	แสดงความสนใจผู้สนทนาเป็นบางครั้ง	ไม่มีการแสดงความสนใจผู้สนทนา
3. แสดงกิริยาท่าทางในการตั้งใจฟัง	แสดงกิริยาท่าทางในการตั้งใจฟังและแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างดี	แสดงกิริยาท่าทางในการตั้งใจฟังเป็นอย่างดี	แสดงกิริยาท่าทางในการตั้งใจฟังเป็นบางครั้ง	ไม่มีการแสดงกิริยาท่าทางในการตั้งใจฟัง
4. โต้ตอบในระหว่างการสนทนาโดยใช้น้ำเสียงที่เหมาะสม	โต้ตอบในระหว่างการสนทนาโดยใช้น้ำเสียงที่เหมาะสมและใช้ถ้อยคำที่สุภาพเป็นอย่างดี	โต้ตอบในระหว่างการสนทนาโดยใช้น้ำเสียงที่เหมาะสมเป็นอย่างดี	โต้ตอบในระหว่างการสนทนาโดยใช้น้ำเสียงที่เหมาะสมเป็นบางครั้ง	ไม่มีการโต้ตอบในระหว่างการสนทนาโดยใช้น้ำเสียงที่เหมาะสม
5. การแสดงออกทางสีหน้าอย่างเหมาะสม	การแสดงออกทางสีหน้าอย่างเหมาะสมและแสดงความสนใจเป็นอย่างดี	การแสดงออกทางสีหน้าอย่างเหมาะสมเป็นอย่างดี	การแสดงออกทางสีหน้าอย่างเหมาะสมเป็นบางครั้ง	ไม่มีการการแสดงออกทางสีหน้าอย่างเหมาะสม

ภาคผนวก ข
การสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตร

รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม
เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ณ ห้องประชุมวิชาการ โรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

.....

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์
1	พระครูธีรปัญญาภรณ์	คณะกรรมการ สถานศึกษา	วัดแสนสำราญ อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 089-876-7159
2	ผศ.สุระ อุดวงศ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
3	ดร.สุชาติ บุษย์ชยานนท์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	สาขาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี 089-876-7159
4	นางศศิกานต์ เทียนแก้ว	ครูผู้สอน	360 ถ.สถลมารค อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 086-240-3697 083-303-5046
5	นางกิตติยา วนะลุน	ครูภูมิปัญญา (เทียนพรรษา)	23 ถ.พรหมราช อ.เมือง จ.อุบลราชธานี 081-593-8711
6	นางสิริภัทร วัดละเอียด	ครูภูมิปัญญา (เพลงกล่อมลูก)	37/7 หมู่ 11 ต.แสนสุข อ.วารินชำ ราบ จ.อุบลราชธานี 089-170-2929
7	นางวาสนา แห่งทอง	ครูภูมิปัญญา (หมอลำ)	283 หมู่ 1 ต.แสนสุข อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 083-743-8082
8	นางสาวรัชณี ราตรี	คณะกรรมการ สถานศึกษา	ร.ร.ลือคำหาญวารินชำราบ ต.แสนสุข อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 086-252-0711
9	นายสำรวย พุฒตาลดง	คณะกรรมการ สถานศึกษา	ร.ร.ลือคำหาญวารินชำราบ ต.แสนสุข อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 087-378-4667

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์
10	น.ส.ยุพภรณ์ บุญไพโรจน์	ผู้ปกครองนักเรียน	ร.ร.ลือคำหาญวารินชำราบ ต.แสนสุข อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 081-976-2948
11	นางจิรายุ บุญสะอาด	ผู้ปกครอง นักเรียน	ร.ร.ลือคำหาญวารินชำราบ ต.แสนสุข อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 081-977-8549
12	นายสนองรัตน์ แสงผา	ผู้ปกครองนักเรียน	ร.ร.ลือคำหาญวารินชำราบ ต.แสนสุข อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี 087-249-9787

ประเด็นการสนทนากลุ่ม มีดังนี้

1. บริบททางสังคม เศรษฐกิจ ลักษณะทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน
2. สภาพทั่วไปของโรงเรียน การบริหารจัดการภายในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. สภาพการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป
4. สภาพการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
5. ความจำเป็นและต้องการในการสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
6. ความคิดเห็นต่อการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและการส่งเสริมทักษะทางสังคม มาใช้ในการสร้างหลักสูตร
7. เนื้อหาที่ควรนำมาสร้างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม
8. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม/สื่อการเรียนรู้/แหล่งการเรียนรู้
9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

ภาพประกอบ 11 ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระ อุณวงศ์ ผู้ทรงคุณวุฒิประธานการสนทนากลุ่ม

ภาพประกอบ 12 บรรยากาศการเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ภาพประกอบ 13 สมาชิกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ภาพประกอบ 14 คณะผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ภาคผนวก ค
การประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของร่างหลักสูตร

แบบประเมินร่างหลักสูตร
หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

.....

คำชี้แจง

แบบประเมินร่างหลักสูตรภูมิปัญญาอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญได้กรุณาพิจารณาความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร ขอให้ท่านทำเครื่องหมาย / ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านและกรูณาเขียนข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรต่อไป

แบบประเมินแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตร เป็นการพิจารณาส่วนประกอบต่างๆ ของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

ตอนที่ 2 ประเมินความสอดคล้องของร่างหลักสูตร เป็นการพิจารณาความสอดคล้องของหลักสูตรว่ามีความสอดคล้องมากน้อยเพียงใด

ตอนที่ 1 ความเหมาะสมของร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

ที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
1.	ด้านแนวคิดหลักการของหลักสูตร					
	- มีแนวคิดทฤษฎีรองรับ					
	- มีความเป็นไปได้					
2.	ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
	- มีความครอบคลุมเป้าหมายของหลักสูตร					
	- มีความชัดเจนกับสิ่งที่ต้องการวัด					
3.	ด้านโครงสร้างหลักสูตร					
	- เหมาะสมกับผู้เรียน					
	- ตอบสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร					
4.	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
	- ความความเป็นไปได้อาจทำให้บรรลุวัตถุประสงค์					
	- เหมาะสมกับผู้เรียนและระยะเวลา					
5.	ด้านสื่อการเรียนรู้					
	- มีความเหมาะสมกับกิจกรรม					
	- ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้					
6.	ด้านการวัดและประเมินผล					
	- ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการวัด					
	- สอดคล้องกับคุณลักษณะของทักษะชีวิตทางสังคม					
7.	ด้านองค์ประกอบของหลักสูตร					
	- องค์ประกอบมีความสอดคล้องความสัมพันธ์กัน					
	- องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสม					
8	ด้านเอกสารประกอบหลักสูตร					
	- เอกสารฯ มีรายละเอียดครอบคลุมเนื้อหาที่กำหนด					
	- เอกสารฯ มีความเหมาะสมและชัดเจน					

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....
.....
.....
.....

ลงชื่อ.....

(.....) ผู้ประเมิน

ตอนที่ 2 ความสอดคล้องของร่างหลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

ที่	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง			
		+1	0	-1	ข้อเสนอแนะ
1	แนวคิดหลักการของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นอย่างดี				
2	แนวคิดหลักการของหลักสูตรสอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตร				
3	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตร				
4	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
5	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล				
6	กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตร				
7	สื่อการเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้				
8	องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน				
9	องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน				
10	องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน				
11	องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน				
12	องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน				
13	จุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร				
14	กิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดหลักการของหลักสูตร				

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....) ผู้ประเมิน

ตาราง 12 ผลการประเมินความเหมาะสมของร่างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านแนวคิดหลักการของหลักสูตร	3.80	0.45	เหมาะสมมาก
- มีแนวคิดทฤษฎีรองรับ	3.80	0.45	
- มีความเป็นไปได้	3.80	0.45	
2. ด้านวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.90	0.50	เหมาะสมมาก
- มีความครอบคลุมเป้าหมายของหลักสูตร	4.20	0.45	
- มีความชัดเจนกับสิ่งที่ต้องการวัด	3.60	0.55	
3. ด้านโครงสร้างหลักสูตร	3.80	0.50	เหมาะสมมาก
- เหมาะสมกับผู้เรียน	3.40	0.55	
- ตอบสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	4.20	0.45	
4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.80	0.50	เหมาะสมมาก
- ความความเป็นไปได้อันจะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์	4.20	0.45	
- เหมาะสมกับผู้เรียนและระยะเวลา	3.40	0.55	
5. ด้านสื่อการเรียนรู้	4.00	0.00	เหมาะสมมาก
- มีความเหมาะสมกับกิจกรรม	4.00	0.00	
- ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้	4.00	0.00	
6. ด้านการวัดและประเมินผล	4.20	0.23	เหมาะสมมาก
- ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการวัด	4.40	0.45	
- สอดคล้องกับคุณลักษณะของทักษะชีวิตทางสังคม	4.00	0.00	
7. ด้านองค์ประกอบของหลักสูตร	4.40	0.55	เหมาะสมมาก
- องค์ประกอบมีความสอดคล้องความสัมพันธ์กัน	4.40	0.55	
- องค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.40	0.55	
8. ด้านเอกสารประกอบหลักสูตรและ แผนการจัดการเรียนรู้	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
- เอกสารฯ มีรายละเอียดครอบคลุมเนื้อหาที่กำหนด	4.60	0.55	
- เอกสารฯ มีความเหมาะสมและชัดเจน	4.60	0.55	
เฉลี่ย	4.06	0.58	เหมาะสมมาก

ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ของร่างหลักสูตร

รายการประเมิน	ค่าดัชนี ความสอดคล้อง	แปลผล
1. แนวคิดหลักการของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นอย่างดี	1.00	สอดคล้อง
2. แนวคิดหลักการของหลักสูตรสอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
3. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
4. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความสอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
5. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
6. กิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับโครงสร้างของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
7. สื่อการเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	0.80	สอดคล้อง
8. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน	1.00	สอดคล้อง
9. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน	1.00	สอดคล้อง
10. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน	1.00	สอดคล้อง
11. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน	1.00	สอดคล้อง
12. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน	1.00	สอดคล้อง
13. จุดประสงค์การเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง
14. กิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวคิดหลักการของหลักสูตร	1.00	สอดคล้อง

ตาราง 14 ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านสาระสำคัญ	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
1.1 ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
1.2 สอดคล้องกับตัวชี้วัด	4.60	0.89	เหมาะสมมากที่สุด
1.3 ภาษาที่ใช้มีความชัดเจน	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
2. ด้านมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
3. ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
มีความชัดเจนสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
4. ด้านสาระการเรียนรู้	4.70	0.49	เหมาะสมมากที่สุด
4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
4.2 สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
4.3 การจัดเรียนเนื้อหา มีความเหมาะสม	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
4.4 มีความเหมาะสมกับเวลาและความสนใจของผู้เรียน	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
5. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.67	0.51	เหมาะสมมากที่สุด
5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
5.2 เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
5.3 เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
5.4 กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
5.5 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทักษะชีวิตทางสังคม	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
5.6 ช่วงเวลากับกระบวนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.60	0.55	เหมาะสมมากที่สุด
6. ด้านสื่อการเรียนรู้	4.67	0.55	เหมาะสมมาก
6.1 สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้	4.60	0.55	เหมาะสมมาก
6.2 กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน	4.20	0.45	เหมาะสมมาก
6.3 ส่งเสริมการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้	4.40	0.55	เหมาะสมมาก
7. ด้านการวัดและประเมินผล	4.33	0.51	เหมาะสมมาก
7.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.40	0.55	เหมาะสมมาก
7.2 เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวิธีการวัด	4.20	0.45	เหมาะสมมาก
7.3 สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด	4.40	0.55	เหมาะสมมาก
เฉลี่ย	4.57	0.17	เหมาะสมมากที่สุด

ตาราง 15 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	ค่าดัชนี ความสอดคล้อง	แปลผล
1. ด้านสาระสำคัญ	1.00	สอดคล้อง
1.1 ครอบคลุมสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ	1.00	สอดคล้อง
1.2 สอดคล้องกับตัวชี้วัด	1.00	สอดคล้อง
1.3 ภาษาที่ใช้มีความชัดเจน	1.00	สอดคล้อง
2. ด้านมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	1.00	สอดคล้อง
สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
3. ด้านวัตถุประสงค์การเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
มีความชัดเจนสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
4. ด้านสาระการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
4.2 สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
4.3 การจัดเรียนเนื้อหาที่มีความเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง
4.4 มีความเหมาะสมกับเวลาและความสนใจของผู้เรียน	1.00	สอดคล้อง
5. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
5.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
5.2 เหมาะสมกับสาระการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
5.3 เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน	1.00	สอดคล้อง
5.4 กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
5.5 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทักษะชีวิตทางสังคม	1.00	สอดคล้อง
5.6 ช่วงเวลากับกระบวนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม	1.00	สอดคล้อง
6. ด้านสื่อการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
6.1 สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
6.2 กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน	1.00	สอดคล้อง
6.3 ส่งเสริมการเรียนรู้ให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
7. ด้านการวัดและประเมินผล	1.00	สอดคล้อง
7.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	1.00	สอดคล้อง
7.2 เครื่องมือมีความสอดคล้องกับวิธีการวัด	1.00	สอดคล้อง
7.3 สอดคล้องกับคุณลักษณะที่ต้องการวัด	1.00	สอดคล้อง
เฉลี่ย	1.00	สอดคล้อง

ภาคผนวก ง
เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

**แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**

.....

คำชี้แจง

แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 40 ข้อ คำตอบในแต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบเดียวจากข้อ ก ข ค หรือ ง โดยทำเครื่องหมาย (X) ลงบนกระดาษคำตอบที่แจกให้

ตัวอย่าง

- (0) 1. ข้อใดกล่าวถึงภูมิปัญญาไทยถูกต้องน้อยที่สุด
- ก. ตั๋วบั้งไฟความเป็นไทย
 - ข. การบ่งบอกความเป็นพวกเดียวกัน
 - ค. การเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่สังคม
 - ง. เป็นบ่อเกิดความภูมิใจในชาติตน

ในข้อ (0) ถ้านักเรียนเลือกข้อ ค คือ ให้นักเรียนทำเครื่องหมายลงในกระดาษคำตอบ ดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค	ง
(0)			(X)	

1. ข้อใดเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญทางปัญญาและจิตใจ
 - ก. การใช้ภาษาไทยที่ถูกต้อง
 - ข. งานศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - ค. ความกตัญญูตอบแทนคุณแผ่นดิน
 - ง. คนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

2. ปัจจัยด้านใดที่สำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภูมิปัญญาไทยและเกิดความเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ
 - ก. ด้านภาษา
 - ข. ด้านเศรษฐกิจ
 - ค. ด้านวัฒนธรรม
 - ง. ด้านคุณธรรม จริยธรรม

3. อิทธิพลใดที่ทำให้คนไทยมีจิตใจโอบอ้อมอารี มีความกตัญญูทเวทิตี

เชื้อฟั้งพ่อแม่ ครูอาจารย์

 - ก. อิทธิพลจากภาษา
 - ข. อิทธิพลจากประเพณี
 - ค. อิทธิพลจากพระพุทธศาสนา
 - ง. อิทธิพลจากศิลปกรรมของไทย

4. การปฏิบัติตนในข้อใดแสดงถึงความเป็นวัฒนธรรมของชาติ
 - ก. ดูหนังฟังเพลงตามความนิยม
 - ข. ดูการเล่นเพลงพื้นบ้านพื้นเมือง
 - ค. ปรับพิธีกรรม/ประเพณีให้มีขั้นตอนลดลงตามสถานการณ์
 - ง. ดัดแปลงภาษาและวัฒนธรรมจากชาติอื่นมาเป็นเอกลักษณ์ของตน

5. ข้อใดไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทย
 - ก. เห็นคุณค่าและมีความภาคภูมิใจ
 - ข. พร้อมที่จะปกป้อง อนุรักษ์และสืบทอด
 - ค. สำนึกในความเป็นไทย
 - ง. นำวัฒนธรรมของชาติอื่นมาผสมผสานกับวัฒนธรรมไทย

6. ในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยควรทำอย่างไร
 - ก. ใช้ปุ๋ยเคมีในการทำเกษตรกรรม
 - ข. นำพืชสมุนไพรมาใช้ในการประกอบอาหารและใช้เป็นยารักษาโรค
 - ค. นำภาษาต่างประเทศในทำนอง ฝรั่งเศส ไทยคำ มาใช้ในการพูดสนทนา
 - ง. โรงเรียนชายชนมและน้ำอัดลมตามความชอบของนักเรียน

7. ข้อใดคือความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการสวดมนต์ไหว้พระ
- เป็นสิ่งที่คุณต้องปฏิบัติเพราะเป็นกฎของสังคม
 - เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของศาสนิกในหลายๆ ศาสนา
 - การปฏิบัติตามที่ครอบครัวได้ปฏิบัติสืบกันต่อๆ มา
 - เป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่จะปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติก็ได้ไม่มีการบังคับให้ปฏิบัติ
8. ข้อใดคือจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการระลึกถึงพระรัตนตรัย
- ทำให้จิตใจสงบ
 - ทำให้ผู้คนยกย่องนับถือ
 - เป็นการเตือนตนไม่ให้ทำความชั่ว
 - เป็นการทำให้พ้นทุกข์
9. ข้อใดคือหลักการปฏิบัติในการสวดมนต์ไหว้พระ
- ควรปฏิบัติให้ถึงพร้อมด้วยกายวาจาและใจ
 - ควรปฏิบัติเมื่อเกิดความทุกข์จิต
 - จะปฏิบัติในตอนใดก็ได้แล้วแต่ความต้องการของบุคคล
 - ปฏิบัติในวันที่ต้องการลดความวุ่นวาย
- 10 การสวดมนต์ไหว้พระทำให้บุคคลสามารถตัดความเห็นแก่ตัวเพราะเหตุใด
- เพราะเมื่อได้สวดมนต์จะช่วยทำให้อารมณ์ผ่อนคลาย
 - เพราะเมื่อสวดมนต์แล้วจะทำให้จิตใจตั้งงามไม่คิดริษยาใคร
 - เพราะเมื่อสวดมนต์แล้วจะทำให้ความโกรธ ความโลภและความหลงลดลงไม่ยึดมั่นถือมั่น
 - เพราะสวดมนต์แล้วทำให้บุคคลได้รับการยกย่องนับถือจึงไม่มีเวลาคิดเห็นแก่ตัว
11. ในการสวดมนต์ ปัญญาจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลปฏิบัติตนเช่นไร
- ในบทสวดมนต์จะมีความหมายให้คิดพิจารณา
 - ในบทสวดมนต์จะมีภาษาที่ไม่คุ้นเคยจึงทำให้บุคคลครุ่นคิดหาความหมาย
 - ในบทสวดมนต์จะเน้นการท่องจำเมื่อจำได้ก็จะเกิดปัญญา
 - ในบทสวดมนต์จะช่วยฝึกด้านการออกเสียงศัพท์ภาษาบาลี
12. เมื่อบุคคลสวดมนต์ด้วยความพร้อมทั้งกายวาจาและใจแล้ว อานิสงส์ที่จะได้รับคือข้อใด
- เกิดความกระฉับกระเฉงในการทำงาน
 - เกิดปัญญา
 - ได้เฝ้าพระพุทธเจ้า
 - จิตเป็นสมาธิ

13. การสวดมนต์ช่วยสืบพระพุทธศาสนาอย่างไร
- เพราะบทสวดมีคำแปลที่มีความหมายลึกซึ้ง
 - เพราะบทสวดนั้นล้วนเป็นข้อปฏิบัติเมื่อปฏิบัติตามแล้วเกิดผลดี
เกิดความสะอาดและสว่างในจิตใจ
 - เพราะบทสวดต่างๆ มีการใช้ภาษาที่งดงาม ทำให้เข้าใจง่าย
ดึงดูดให้ผู้สวดมีความต้องการที่จะสวด
 - เพราะบทสวดนั้นมีจุดมุ่งหมายชัดเจน
14. การทำเทียนมีวัตถุประสงค์ประการใดในการทำอะไร
- ถวายเป็นพุทธบูชา
 - ถวายเป็นธรรมบูชา
 - ถวายเป็นสังฆบูชา
 - ถูกทุกข้อ
15. ในอดีตพุทธศาสนิกชนนิยมนำสิ่งใดไปถวายพระภิกษุในช่วงเข้าพรรษา
- ดอกไม้
 - สังฆทาน
 - เทียน
 - ธูป
16. การถวายเทียนแด่พระภิกษุ มีอานิสงส์อย่างไร
- ทำให้เป็นคนรูปงาม
 - มีน้ำเสียงไพเราะ
 - มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด
 - มีความสามารถรอบด้าน
17. ก่อนมีการจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาในปัจจุบันชาวเมืองอุบลราชธานีไม่มีการหล่อเทียนชาวเมืองอุบลราชธานีนิยมทำสิ่งใดถวายพระในช่วงเข้าพรรษา
- ต้มขี้ผึ้งทำเป็นเทียนแล้วนำไปถวายพระ
 - พันเทียนยาวรอบศีรษะแล้วนำไปถวายพระ
 - นำเทียนมามัดรวมกันเท่ากับจำนวนสมาชิกในบ้านแล้วนำไปถวายพระ
 - นำเทียนมาแกะสลักให้เป็นรูปที่สวยงามแล้วนำไปถวายพระ

18. ข้อใดคือสาเหตุที่มีการยกเลิกการแห่งบั้งไฟแล้วจัดให้มีแห่เทียนพรรษาแทน
- เสียงดังของบั้งไฟที่จัดขึ้น
 - สิ้นเปลืองงบประมาณ
 - ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ในการทำบั้งไฟ
 - เกิดเหตุทะเลาะและตีกันจนถึงแก่ความตาย
19. เทียนโบราณแบ่งได้กี่ประเภท
- 2 ประเภท เทียนมณฑป เทียนมัดรวม
 - 3 ประเภท เทียนบุษบก เทียนมัดรวม เทียนพุ่ม
 - 4 ประเภท เทียนมณฑป เทียนมัดรวม เทียนพุ่ม เทียนปราสาทผึ้ง
 - 5 ประเภท เทียนบุษบก เทียนมัดรวม เทียนพุ่ม เทียนปราสาทผึ้ง เทียนติดพิมพ์
20. เครื่องมือที่ใช้ในการแกะสลักต้นเทียนคือข้อใด
- มีด สิว ค้อน แปรงทาสีชนิดดี
 - ตะปู ค้อน ตะขอเหล็ก แปรงทาสีชนิดหยาบ
 - มีด สิว ตะขอเหล็ก แปรงทาสีชนิดดี
 - ค้อน สิว เหล็กขุด และแปรงทาสีชนิดหยาบ
21. คำว่า “ผญา” มีความสอดคล้องกับข้อใด
- ปัญญา
 - ปรัชญา
 - ความฉลาด
 - ทุกข้อรวมกัน
22. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของผญา
- มีความหมายเปรียบเทียบ
 - เป็นถ้อยคำที่นำมากล่าวสุนทรพจน์
 - เป็นคติคำสอน
 - เป็นคำกลอนพื้นบ้าน
23. เพราะเหตุใดหมอลำจึงถูกเรียกว่าคลังสมองของผญา
- เพราะหมอลำสามารถจดจำบทกลอนต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน
 - เพราะหมอลำจะจดบันทึกผญาไว้อย่างมีระบบ
 - เพราะหมอลำมีปฏิภาณไหวพริบในการแสดง
 - เพราะหมอลำมีความสามารถในการแปลความหมายของผญาได้ดี

30. ข้อใดคือข้อดีของการมีความจำดีของหมอลำกลอน
- ช่วยให้กล้าแสดงออก
 - ช่วยให้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ฟังมากยิ่งขึ้น
 - ช่วยให้สามารถท่องจำกลอนต่างๆ จนติดปากและคล่องแคล่ว
 - ช่วยให้รู้จักการวางตนให้เหมาะสม
31. เพราะเหตุใดหมอลำกลอนจึงต้องมีปฏิภาณไหวพริบดี
- ช่วยให้แก้ปัญหาเฉพาะหน้าในขณะแสดงได้เป็นอย่างดี
 - ช่วยให้สามารถตอบคำถามผู้ฟังได้ทุกเรื่อง
 - ช่วยให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป
 - ช่วยให้การแสดงน่าสนใจ
32. เพราะเหตุใดหมอลำกลอนจึงต้องเป็นผู้มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ
- เพื่อให้เป็นบุคคลที่ทันต่อเหตุการณ์อยู่เสมอ
 - เพื่อให้เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงมีภูมิรู้มากกว่าคนอื่น
 - เพื่อให้เป็นที่ชื่นชอบแก่ผู้ฟังมากขึ้น
 - เพื่อให้มีความรู้กว้างขวางทันต่อเหตุการณ์ภายในประเทศและต่างประเทศ
ไม่ล้าหลังมีชื่อเสียง
33. อะไรคือสาเหตุที่หมอลำกลอนต้องมีหลักจิตวิทยาในการสังเกต
- หมอลำผู้ชายที่ลำเกี่ยวกับนิทานต่างๆ
 - หมอลำผู้หญิงและหมอลำผู้ชายลำเกี่ยวกับเรื่องราวของความรักโต้ตอบกัน
 - คณะหมอลำที่ลำเพื่อรักษาคนไข้
 - คณะหมอลำที่ลำเรื่องใช้ทำนองสนุกสนาน
34. บทบาทของหมอลำด้านการอนุรักษ์วรรณกรรมพื้นเมืองคือข้อใด
- ช่วยให้ผู้รู้หนังสืออยากรู้หนังสืออยากรู้จักวรรณกรรมนั้นๆ มากขึ้น
 - หมอลำเป็นผู้รวบรวมวรรณกรรมเอาไว้ให้คนรุ่นหลัง
 - หมอลำเป็นผู้อนุรักษ์และเผยแพร่วรรณกรรมให้เป็นที่แพร่หลาย
 - หมอลำช่วยให้วรรณกรรมพื้นบ้านถูกนำมาสั่งสอนคุณธรรมให้กับเด็กๆ
35. เพลงกล่อมลูกหรือเพลงกล่อมเด็กเป็นกระจกส่องสังคมได้อย่างไร
- เพลงกล่อมลูกช่วยให้มองเห็นชีวิตและสังคม
 - เพลงกล่อมลูกช่วยให้มองเห็นประเพณีและวัฒนธรรมของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น
 - ช่วยให้เกิดการเรียนรู้วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของตนและสังคม
 - ถูกทุกข้อ

36. เพลงกล่อมลูกช่วยในการอ่านของเด็กได้อย่างไร
- ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางร่างกายได้อย่างรวดเร็ว
 - กระตุ้นให้เด็กอยากอ่านหนังสือออกเร็วๆ
 - ช่วยให้สมองของเด็กเกิดการคิดตามเพลงกล่อมลูกที่ได้ยิน
 - ช่วยให้ผู้ปกครองได้สร้างสรรค์บทเพลงกล่อมลูกที่น่าฟังทันสมัยเหมาะสมกับวัยของลูก
37. เพลงกล่อมลูกช่วยส่งเสริมการปฏิบัติตนตามแบบอย่างของคนไทยที่ดีได้อย่างไร
- เนื้อหาของเพลงกล่อมลูกมีสุภาพจิต คติ และค่านิยมที่ถูกต้องในการใช้ชีวิต
 - เนื้อหาของเพลงกล่อมลูกมีคำคล้องจองคำศัพท์ที่ไพเราะน่าฟัง
 - จังหวะและทำนองของเพลงกล่อมลูกดำเนินไปด้วยความนุ่มนวลไพเราะจนเด็กเกิดทัศนคติที่ดีต่อนิโต
 - ได้เรียนรู้วิถีชีวิตจากเนื้อหาของเพลงกล่อมลูก
38. ข้อใดคือคุณสมบัติที่ดีของเด็กต่อนิโตที่เป็นผลมาจากเพลงกล่อมลูกในตอนเป็นทารก
- เป็นคนเก่ง มีความฉลาด
 - แก้ปัญหาได้ทุกเรื่อง
 - เป็นผู้มีชื่อเสียง
 - เป็นคนอารมณ์ดี มีสุขภาพจิตดี มีความเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น
39. เพลงกล่อมลูกอีสานสะท้อนให้เห็นภาพสังคมของสังคมอีสานอย่างไร
- ผูกพัน ใกล้ชิดและพึ่งพิงอยู่กับธรรมชาติ
 - เห็นการแบ่งหน้าที่กันทำงาน
 - มีการซื้อขายพืชพรรณเกษตร
 - มีการแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตร
40. เพลงกล่อมลูกอีสานได้สะท้อนให้เห็นถึงการแสดงศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาอย่างไร
- การเข้าวัดฟังธรรมทุกวันพระ
 - การทำบุญปล่อยนกปล่อยปลา
 - การบริจาคทรัพย์ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา
 - การแสดงความเคารพนับถือและยกย่องพระสงฆ์ให้อยู่ในสถานภาพที่สูงกว่าคนทั่วไป

ตาราง 16 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
1	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
8	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
9	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
10	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
11	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
12	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
13	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
15	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
16	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
17	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
18	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
19	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
20	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
21	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
22	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
23	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
24	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
25	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
26	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
27	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
28	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
29	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
30	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้

ตาราง 16 (ต่อ)

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
31	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
32	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
33	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
34	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
35	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
36	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
37	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
38	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
39	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
40	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้

ตาราง 17 ค่าความยาก (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) ค่าความเชื่อมั่น (r_{cc}) ของแบบทดสอบ
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ข้อที่	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ข้อที่	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจ จำแนก (r)
1	0.81	0.36	21	0.68	0.27
2	0.52	0.64	22	0.68	0.45
3	0.72	0.55	23	0.63	0.36
4	0.63	0.73	24	0.59	0.45
5	0.68	0.45	25	0.50	0.64
6	0.68	0.27	26	0.63	0.55
7	0.59	0.45	27	0.68	0.45
8	0.63	0.36	28	0.59	0.45
9	0.59	0.27	29	0.50	0.64
10	0.68	0.45	30	0.72	0.55
11	0.59	0.45	31	0.36	0.36
12	0.40	0.45	32	0.63	0.36
13	0.72	0.55	33	0.72	0.36
14	0.54	0.55	34	0.59	0.64
15	0.68	0.64	35	0.86	0.27
16	0.54	0.55	36	0.59	0.64
17	0.50	0.64	37	0.63	0.55
18	0.36	0.73	38	0.54	0.73
19	0.68	0.45	39	0.77	0.45
20	0.72	0.36	40	0.68	0.64

ค่าความเชื่อมั่น (r_{cc}) ทั้งฉบับของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่ากับ 0.936

การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรของ Lovett (สมนึก ภัททิยธนี. 2553 : 229)

$$r_{cc} = 1 - \frac{K \sum X_i - \sum X_i^2}{(K-1) \sum (X_i - C)^2}$$

เมื่อ	r_{cc}	แทน ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบแบบทดสอบอิงเกณฑ์
	K	แทน จำนวนข้อสอบ ของแบบทดสอบทั้งฉบับ
	\sum_i	แทน คะแนนสอบของนักเรียนแต่ละคน
	C	แทน คะแนนจุดตัด

แทนค่า

$$r_{cc} = 1 - \frac{(40 \times 1141) - 33633}{(40-1)4793}$$

$$r_{cc} = 1 - \frac{45640 - 33633}{186927}$$

$$r_{cc} = 1 - \frac{12007}{186927}$$

$$r_{cc} = 1 - 0.064$$

$$r_{cc} = 0.936$$

แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

.....

คำชี้แจง

แบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมฉบับนี้เป็นแบบสถานการณ์ 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ให้นักเรียนพิจารณาว่าหากเกิดสถานการณ์นั้นๆ กับนักเรียน นักเรียนจะมีความรู้สึกอย่างไรหรือจะปฏิบัติตามตัวเลือกใด ซึ่งคำตอบของนักเรียนจะไม่มีถูก-ผิด เป็นเพียงความความรู้สึกหรือความคิดเห็นเท่านั้น จึงขอให้นักเรียนตอบตรงกับความรู้สึกให้มากที่สุด

เกณฑ์การเลือกคำตอบ

คำตอบในแต่ละข้อมี 3 ตัวเลือก ให้นักเรียนเลือกคำตอบเดียวจากข้อ ก ข หรือ ค โดยทำเครื่องหมาย (X) ลงบนกระดาษคำตอบที่แจกให้

ตัวอย่าง

(0) วันชัยเข้าร่วมการโต้วาทีในงานวันภาษาไทย ซึ่งมีเพื่อนๆ และอาจารย์เข้ามานั่งในหอประชุมอย่างคับคั่ง ถ้านักเรียนเป็นวันชัยจะรู้สึกอย่างไร เมื่อต้องไปพูดท่ามกลางผู้ฟังจำนวนมาก?

- ก. รู้สึกขาดความมั่นใจ เพราะผู้ฟังมากเกินไป
- ข. มั่นใจมากเพราะเตรียมตัวมาอย่างดี
- ค. ไม่มั่นใจเฉพาะในช่วงแรกที่พูด

ในข้อ (0) ถ้านักเรียนเลือกข้อ ข คือ ให้นักเรียนทำเครื่องหมายลงในกระดาษคำตอบดังนี้

ข้อ	ก	ข	ค
(0)		(X)	

1. มลิวัดลย์ขออนุญาตพอกับแม่ไปเที่ยวต่างจังหวัดกับเพื่อน แต่พ่อแม่ไม่อนุญาตให้ไป เพราะไปกันตามลำพัง เกรงจะมีอันตราย ทำให้มลิวัดลย์รู้สึกผิดหวังและไม่พอใจ ถ้านักเรียนเป็นมลิวัดลย์จะทำอย่างไร? (ทักษะการติดต่อสื่อสาร)

- ก. ทำสีหน้าผิดหวัง แต่ยอมรับเหตุผลของพ่อแม่
 ข . แสดงอาการหงุดหงิด เดินกระแทกเข้าห้องทันที
 ค . เก็บอาการไม่พอใจไว้ และแสดงท่าทางปกติ

2. สมคิดเป็นคนชอบทำกิจกรรม เพราะรู้สึกสนุกที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับคนจำนวนมาก ได้มีเพื่อนใหม่และได้รับประสบการณ์แปลกใหม่อยู่เสมอ นักเรียนเป็นอย่างสมคิดหรือไม่ ? (ทักษะการกล้าแสดงออก)

- ก. เป็น เฉพาะกิจกรรมที่สนใจเท่านั้น
 ข . เป็น เพราะชอบที่จะร่วมสนุกกับกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น
 ค . ไม่เป็น เพราะไม่ชอบทำกิจกรรม

3. ขณะที่นักเรียนเข้าร่วมอภิปรายกลุ่ม ประธานกลุ่มให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร? (ทักษะการให้ความร่วมมือ)

- ก . แสดงความคิดเห็นเฉพาะประเด็นที่ตนสนใจ
 ข . นั่งฟังด้วยความสงบ ไม่แสดงความคิดเห็น
 ค . สนทนาและแสดงความคิดเห็นด้วยความเต็มใจ

4. ศิริสุดาลืมแท็บเล็ตไว้ใต้โต๊ะเรียน เมื่อกลับมาพบว่าแท็บเล็ตได้หายไป จึงแจ้งให้ครูประจำชั้นทราบ ครูจึงได้สอบสวนและพบว่าวิทยาเป็นคนนำแท็บเล็ตไป ศิริสุดาเสียใจมากเพราะวิทยาเป็นเพื่อนที่ไว้ใจ จึงมองวิทยาด้วยสีหน้าที่ผิดหวัง ถ้านักเรียนเป็นศิริสุดาจะแสดงออกอย่างนั้นหรือไม่? (ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น)

- ก . อาจแสดง เพื่อให้วิทยาได้รู้ตัวและสำนึกผิด
 ข . ไม่แสดง เพราะจะไม่เป็นเพื่อนกับวิทยาอีก
 ค . แสดง เพราะอยากให้วิทยารับรู้ความรู้สึกของตน

5. จันทาเป็นคนไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงออกต่อหน้าสาธารณชนหรือในที่ประชุม โดยในที่ประชุมเสนอให้จันทาเป็นตัวแทนแสดงความคิดเห็น ถ้านักเรียนเป็นจันทา นักเรียนจะยอมรับเป็นตัวแทนในครั้งนี้หรือไม่? (ทักษะการกล้าแสดงออก)

- ก . ยอมรับ เพราะมีความคิดเห็นที่ดีๆ จะนำเสนอ
 ข . ไม่ยอมรับ เพราะคิดว่ามีคนอื่นที่มีความสามารถมากกว่า
 ค . นั่งเฉย เพราะคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ตน

6. เศรษฐกิจรู้จักการใช้อินเทอร์เน็ต แต่เขามักให้เพื่อนๆ เล่นเกมออนไลน์และรับ-ส่งภาพไม่เหมาะสมอยู่เสมอ หากนักเรียนถูกชักชวนให้เล่นเกมออนไลน์นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร? (ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง)

- ก . ไม่ปฏิเสธเพราะกลัวเสียเพื่อน
- ข . ปฏิเสธและอธิบายให้รู้ว่าหากเล่นนานเกินไปจะทำให้เสียสุขภาพ
- ค . ไม่ปฏิเสธ เพราะการเล่นเกมนั้นเป็นการพักผ่อนคลายเครียด

7. ชัยวุฒิอยู่บ้านใกล้กับนิภา ชัยวุฒิเห็นเหตุการณ์ที่พ่อแม่ของนิภาทะเลาะกันและเห็นนิภานั่งซึมและร้องไห้ ถ้านักเรียนเป็นชัยวุฒิจะทำอย่างไร ? (ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น)

- ก . รู้สึกเห็นใจนิภา แต่ไม่รู้จักช่วยอย่างไร
- ข . ไม่สนใจ เพราะปัญหาของนิภาเป็นปัญหาของผู้ใหญ่
- ค . รู้สึกเห็นใจนิภา จึงเข้าไปพูดคุยเพื่อให้เพื่อนลืมน้ำใจ

8. ถ้านักเรียนเห็นเพื่อนคนหนึ่งซึ่งนักเรียนสนิทสนมมากหนีเรียนบ่อยครั้งจนไม่มีสิทธิ์สอบนักเรียนรู้สึกห่วงใยเพื่อน นักเรียนจะเตือนเพื่อนด้วยน้ำเสียงที่อ่อนโยนและแสดงท่าทางห่วงใยเพื่อนมากๆ หรือไม่ ? (ทักษะการติดต่อสื่อสาร)

- ก. ทำ เพื่อให้เพื่อนรู้สึกถึงความห่วงใยของเรา
- ข . ไม่ทำ เพราะคิดว่าเพื่อนมีเหตุผลส่วนตัว
- ค . ทำ แต่ไม่แน่ใจว่าเพื่อนจะฟังหรือเปล่า

9. หากคุณแม่ของนักเรียนให้เลือกเรียนพิเศษด้านศิลปะกับการเรียนว่ายน้ำซึ่งนักเรียนไม่ชอบทั้งสองอย่าง นักเรียนจะตอบคุณแม่ว่าอย่างไร ? (ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง)

- ก. ไม่ปฏิเสธ เพราะให้คุณแม่ตัดสินใจให้
- ข . ปฏิเสธเพราะอยากทำกิจกรรมอื่นมากกว่า
- ค . ไม่ปฏิเสธเพราะ

10. ในการจัดนิทรรศการเรื่อง “จิตอาสา สิ่งดีๆ ที่อยู่ใกล้ตัว” ซึ่งครูให้ทำงานเป็นทีม นักเรียนในฐานะเป็นสมาชิกในทีม นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร ? (ทักษะการให้ความร่วมมือ)

- ก . เชื่อกันว่าตนเองสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายมากกว่าเพื่อนร่วมทีม
- ข . ยอมรับฟังความคิดเห็นที่ไม่ขัดแย้งกับตนเอง
- ค . ให้ความร่วมมือทำงานด้วยความเต็มใจ

11. หากเพื่อนในกลุ่มของนักเรียนชักชวนให้นักเรียนไปเที่ยวกลางคืนและถ้าหากนักเรียนไม่ไปก็จะไม่ให้เข้ากลุ่ม นักเรียนจะอย่างไร? (ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง)

- ก . พ่อแม่คงรอฉันและท่านคงไม่อยากให้ฉันกลับบ้านดึกๆ
- ข . ไม่ล่ะ ฉันไม่ค่อยอยากไปเที่ยวกลางคืนเท่าไร
- ค . ไม่ไปดีกว่า ฉันรู้สึกกังวลเมื่อไปเที่ยวกลางคืน

12. เวลาสนทนากับเพื่อนๆ ในกลุ่ม นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไร ? (ทักษะการติดต่อสื่อสาร)

- ก. ตั้งใจฟังคู่สนทนาและไม่แย่งผู้อื่นพูดในขณะที่เขาพูดไม่จบ
- ข . พูดขัดจังหวะขึ้นมาทันที
- ค . ตั้งใจฟังคู่สนทนาแต่บางครั้งก็แย่งผู้อื่นพูด

13. เย็นวันหนึ่งนักเรียนเดินกลับบ้านกับเพื่อนอีก 3 คน ผ่านบ้านของทวีชัยเพื่อนๆ ในกลุ่มชวนให้นักเรียนตะโกนว่า ทวีชัยนิสัยไม่ดี เห็นแก่ตัว แต่นักเรียนรู้สึกสับสนกับสิ่งที่ทำ นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร ? (ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง)

- ก. ปฏิเสธ เพราะกลัวทวีชัยไม่พอใจ
- ข . ไม่ปฏิเสธ เพราะเพื่อนทำอะไรต้องทำด้วยกัน
- ค . ปฏิเสธ เพราะไม่มีอะไรไปตัดสินว่าทวีชัยเป็นคนไม่ดี

14. กิตติศักดิ์เป็นนักเรียนใหม่เพิ่งย้ายมาเรียนในชั้นเรียนและยังไม่รู้จักใคร ถ้านักเรียนเป็นกิตติศักดิ์ นักเรียนจะรู้สึกอย่างไร? (ทักษะการกล้าแสดงออก)

- ก. เงินเล็กน้อย แต่ยังพอพูดคุยกับเพื่อนได้
- ข . มีความมั่นใจและกล้าพูดคุยกับเพื่อน
- ค . เคอะเขินและทำตัวไม่ถูก

15. สิริพรและปราณีวรรณนั่งอ่านหนังสืออยู่ในห้องสมุด บังเอิญสิริพรมีข้อสงสัย จึงหันมาถามปราณีวรรณ ปราณีวรรณจึงอธิบายให้เพื่อนฟังและเริ่มเสียงดังขึ้น โดยไม่รู้ตัว ขณะนั้นมีเพื่อนนั่งใกล้ๆ บอกให้ทั้งสองคนช่วยลดเสียงลงนิดได้ไหม ถ้านักเรียนเป็นปราณีวรรณและสิริพร นักเรียนจะอย่างไร? (ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น)

- ก. พูดคุยตามปกติ เพราะคุยยังไม่จบ
- ข . ขอโทษนักเรียนผู้นั้นและลดเสียงลง
- ค . เดินออกจากห้องสมุดทันที

16. ในฐานะที่นักเรียนเป็นสมาชิกชุมชนเพื่อนใจวัยใส นักเรียนได้รับมอบหมายให้จัดกิจกรรมรณรงค์การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยเรียน จึงมีการประชุมร่วมกันว่าจะดำเนินการอย่างไร นักเรียนจะมีแนวทางในการปฏิบัติตัวอย่างไร (ทักษะการให้ความร่วมมือ)

- ก. ปฏิบัติตามเสียงข้างมาก
- ข . นั่งเฉยๆ งดแสดงความคิดเห็น
- ค . แสดงความคิดเห็นและร่วมปฏิบัติงานทุกกิจกรรม

17. คุณครูพานักเรียนไปชมการทอผ้าพื้นเมืองที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และมอบหมายให้หัวหน้าชั้นเตรียมตัวกล่าวขอบคุณวิทยากร แต่ปรากฏว่าหัวหน้าชั้นไม่สบาย ครูจึงให้นักเรียนกล่าวขอบคุณแทน นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร? (ทักษะการกล้าแสดงออก)

- ก. ตอบตกลง แต่ให้มีเพื่อนออกไปด้วย
- ข . ตอบตกลง เพราะมั่นใจว่าทำได้
- ค . ไม่ตกลง เพราะไม่มั่นใจในตนเอง

18. งานแข่งขันทักษะทางวิชาการในโรงเรียน สุภาวดีได้รับเลือกให้เป็นประชาสัมพันธ์ ซึ่งสุภาวดีสามารถพูดคุยกับผู้เข้าร่วมชมงานได้อย่างคล่องแคล่ว นักเรียนทำได้อย่างสุภาวดีหรือไม่? (ทักษะการติดต่อสื่อสาร)

- ก. ทำได้บ้าง แต่ไม่ดีนัก
- ข . ทำไม่ได้ เพราะเป็นคนพูดไม่ค่อยเก่ง
- ค . ทำได้ เพราะมีความสามารถด้านการสื่อสารได้ดีอยู่แล้ว

19. วีระได้รับมอบหมายจากหัวหน้าชั้นให้เป็นผู้จัดป้ายนิเทศวันพ่อแห่งชาติ ถ้านักเรียนเป็นวีระ นักเรียนจะปฏิบัติตนอย่างไร? (ทักษะการให้ความร่วมมือ)

- ก. ดำเนินการทันที
- ข . มอบหมายให้ผู้อื่นทำแทน
- ค . หาเพื่อนที่มีความคิดสร้างสรรค์มาร่วมทำงาน

20. ในช่วงเวลาพักกลางวัน นักเรียนมักแสดงออกทางสีหน้าท่าทางกับเพื่อนๆ อย่างไร? (ทักษะการติดต่อสื่อสาร)

- ก. เรียบเฉย ไม่แสดงความรู้สึก
- ข . เปิดเผย รู้สึกอย่างไรแสดงออกไปอย่างนั้น
- ค . เปิดเผยบางเรื่อง

21. จากกฎระเบียบของชั้นเรียนเพื่อให้เกิดความเรียบร้อย โดยมีข้อตกลงว่า ถ้านักเรียนคนใดทำผิดกฎระเบียบจะต้องเสียค่าปรับครั้งละ 1 บาทเพื่อเข้ากองกลางในชั้นเรียน ถ้านักเรียนเป็นสมาชิกของห้อง นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่กับข้อตกลงนี้ ?

(ทักษะการให้ความร่วมมือ)

- ก. ไม่เห็นด้วย เพราะสงสารเพื่อนที่ไม่มีเงินทานขนม
- ข . เห็นด้วย เพราะเพื่อนจะได้เป็นผู้มีระเบียบเรียบร้อย
- ค . เห็นด้วย เพราะจะได้นำเงินมาให้ประโยชน์ต่อส่วนรวม

22. ฉวีวรรณเข้าร่วมแข่งขันความสามารถด้านการพูดกับตัวแทนนักเรียนโรงเรียนอื่นๆ ผลการแข่งขันปรากฏว่าฉวีวรรณแพ้ แต่ฉวีวรรณไม่ได้รู้สึกเสียใจ เพราะรู้ว่าเตรียมตัวมาน้อย ถ้านักเรียนเป็นฉวีวรรณนักเรียนจะยินดีกับผู้ชนะอย่างไร ?

(ทักษะการกล้าแสดงออก)

- ก. ยิ้มและเข้าไปจับมือกับผู้ชนะ
- ข . รู้สึกยินดี แต่ไม่แสดงออก
- ค . ยิ้มและชื่นชมอยู่ห่างๆ

23. ในขณะที่เพื่อนของนักเรียนรู้สึกเสียใจ เศร้าใจ นักเรียนจะรู้สึกเศร้าเสียใจไปด้วยหรือไม่ ? (ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น)

- ก. เสียใจ เพราะสงสารเพื่อน
- ข . เสียใจ แต่ไม่แคร์
- ค . ไม่เสียใจ เพราะไม่รู้จะช่วยอย่างไร

24. เมื่อมีการเคลื่อนไหวโต๊ะหรือเก้าอี้เพื่อทำงานกลุ่ม จารูวรรณมักจะช่วยเพื่อนเก็บโต๊ะ เก้าอี้เข้าที่เรียบร้อยเสมอ นักเรียนคิดว่าจารูวรรณทำถูกด้วยเหตุผลใด ?

(ทักษะการให้ความร่วมมือ)

- ก. ทำถูก เพราะถ้าไม่เก็บแล้วใครจะเก็บ
- ข . ทำถูก เพราะเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องช่วยกัน
- ค . ทำถูก เพราะต้องเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อยเพื่อแสดงความรับผิดชอบ

25. ทุกครั้งที่ครูเดินมาสอนเมื่อภิญโญเห็นว่าครูถือหนังสือและอุปกรณ์ต่างๆ จำนวนมาก ภิญโญจึงเข้าไปอาสาช่วยทันที นักเรียนจะปฏิบัติเหมือนภิญโญ ?

(ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น)

- ก . ปฏิบัติ เพราะเพื่อนๆ จะได้ชมและรักใคร่
- ข . ปฏิบัติ เพราะแสดงออกถึงความมีน้ำใจต่อครู
- ค . ปฏิบัติ เพราะจะทำให้ครูรักและเมตตาส่งผลดีต่อตนเอง

26. ขณะที่เอกภพกำลังรายงานอยู่หน้าชั้นเรียน เอกภพรู้สึกว่าคุณไม่ค่อยสนใจฟัง และบางคนแอบคุยกัน เอกภพจึงพยายามสบตาเพื่อสื่อให้เพื่อนเข้าใจความรู้สึกของเขา และยังใช้ท่าทางประกอบเพื่อสร้างความสนใจ ถ้านักเรียนเป็นเอกภพ นักเรียนจะปฏิบัติ เช่นนั้นหรือไม่? (ทักษะการติดต่อสื่อสาร)

- ก . ทำ เพราะอยากให้เพื่อนสนใจเรียน
- ข . อาจจะทำ ถ้าหากเพื่อนเริ่มไม่สนใจมากขึ้น
- ค . ไม่ทำ เพราะเพื่อนไม่ฟังก็ช่างเขา

27. ตอนเช้าวันเสาร์ ปาริฉัตรไปหาอรวรรณซึ่งเป็นเพื่อนกันเพื่อชักชวนให้ไปชมภาพยนตร์ แต่อรวรรณยังมีการบ้านที่ต้องทำให้เสร็จ จึงไม่สามารถไปชมภาพยนตร์ได้ถ้านักเรียนเป็นอรวรรณ นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร? (ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง)

- ก. เอาไว้คร่าวหน้าฉันจะไปด้วยนะ
- ข . ไปไม่ได้จริงๆ เราขอตัวทำการบ้านนะ
- ค . คงไม่ว่าอะไรนะ ถ้าฉันไม่ไป

28. วิวัฒน์และเพื่อนๆ กำลังเล่นวอลเลย์บอลกันอยู่ มีพี่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาขอเล่นด้วย ถ้านักเรียนเป็นวิวัฒน์นักเรียนจะอย่างไร?

(ทักษะการเห็นอกเห็นใจบุคคลอื่น)

- ก . ไม่ให้เล่นด้วย เพราะเป็นคนละรุ่นกับเรา
- ข . ให้เล่นด้วย เพราะทุกคนมีสิทธิเท่ากัน
- ค . ไม่ให้เล่นด้วย เพราะมาทีหลังต้องรอเล่นตามลำดับ

29. นุชชिरาซื้อโทรศัพท์สมาร์ตโฟนรุ่นใหม่และนำมาใช้ที่โรงเรียน เพื่อนๆ จึงอยากขอยืม โทรศัพท์จากนุชชिरาไปใช้บ้าง ถ้านักเรียนเป็นนุชชिरา นักเรียนจะปฏิบัติอย่างไร?

(ทักษะการปฏิเสธและเจรจาต่อรอง)

- ก . ฉันเข้าใจเธอนะ แต่ฉันให้ยืมไม่ได้จริงๆ
- ข . ไม่ดีกว่านะ เพราะโทรศัพท์นี้ราคาแพงมาก
- ค . ยืมไม่ได้หรอก โทรศัพท์ของเธอก็ใช้ได้ดีเหมือนกัน

30. หากเพื่อนในกลุ่มของนักเรียนแต่งกายตามแฟชั่นและแนะนำให้นักเรียนไปเลียนแบบ นักเรียนจะอย่างไร? (ทักษะการกล้าแสดงออก)

- ก . คิดว่าตนอยู่ในวัยที่สดใส จึงเลือกแต่งกายให้เหมาะกับตนเอง
- ข . มั่นใจในตัวเอง แต่งตัวตามแฟชั่นเลย
- ค . นานๆ แต่งสักครั้ง ก็ดีเหมือนกันเพื่อนจะได้ไม่ล้าว่าเขย

ตาราง 18 ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อความและพฤติกรรมทักษะทางสังคม
โดยผู้เชี่ยวชาญ

ข้อที่	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC	แปลผล
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
1	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
2	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
3	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
4	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
5	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
6	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
7	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
8	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
9	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
10	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
11	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
12	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
13	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
14	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
15	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
16	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
17	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
18	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
19	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
20	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
21	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
22	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
23	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
24	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
25	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
26	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
27	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
28	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
29	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้
30	1	1	1	1	1	1	ใช้ได้

ตาราง 19 ค่าอำนาจจำแนก (t) ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคม

ข้อที่	t	ผลการพิจารณา
1	3.078	คัดเลือกไว้
2	2.069	คัดเลือกไว้
3	3.024	คัดเลือกไว้
4	2.981	คัดเลือกไว้
5	2.689	คัดเลือกไว้
6	4.070	คัดเลือกไว้
7	1.747	คัดเลือกไว้
8	3.265	คัดเลือกไว้
9	3.258	คัดเลือกไว้
10	3.043	คัดเลือกไว้
11	1.807	คัดเลือกไว้
12	3.873	คัดเลือกไว้
13	4.472	คัดเลือกไว้
14	1.725	คัดเลือกไว้
15	1.861	คัดเลือกไว้
16	0.760	คัดเลือกไว้
17	1.936	คัดเลือกไว้
18	1.871	คัดเลือกไว้
19	2.739	คัดเลือกไว้
20	3.676	คัดเลือกไว้
21	2.254	คัดเลือกไว้
22	3.479	คัดเลือกไว้
23	1.793	คัดเลือกไว้
24	3.000	คัดเลือกไว้
25	3.258	คัดเลือกไว้
26	3.939	คัดเลือกไว้
27	2.459	คัดเลือกไว้
28	3.914	คัดเลือกไว้
29	4.473	คัดเลือกไว้
30	2.390	คัดเลือกไว้

ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบประเมินการใช้ทักษะทางสังคมเท่ากับ 0.9212

RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

***** Method 1 (space saver) will be used for this analysis *****

Reliability Coefficients

N of Cases = 22.0 N of Items = 30

Alpha = .9212

ภาคผนวก จ
ผลการใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตร
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

ตาราง 20 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตร
ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

เลขที่	คะแนนก่อนเรียน (40 คะแนน)	คะแนนหลังเรียน (40 คะแนน)	ร้อยละ	แปลผล
1	20	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
2	13	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
3	19	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
4	18	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
5	19	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
6	22	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
7	19	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
8	16	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
9	23	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
10	24	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
11	20	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
12	19	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
13	24	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
14	18	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
15	25	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
16	22	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
17	20	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
18	22	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
19	19	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
20	23	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
21	16	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
22	19	34	85.00	ผ่านเกณฑ์
23	18	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
24	22	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
25	16	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
26	17	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
27	15	32	80.00	ผ่านเกณฑ์

ตาราง 20 (ต่อ)

เลขที่	คะแนนก่อนเรียน (40 คะแนน)	คะแนนหลังเรียน (40 คะแนน)	ร้อยละ	แปลผล
28	21	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
29	19	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
30	19	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
31	22	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
32	22	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
33	22	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
34	21	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
35	20	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
36	19	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
37	18	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
38	18	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
39	19	34	85.00	ผ่านเกณฑ์
40	22	33	83.00	ผ่านเกณฑ์
41	20	32	80.00	ผ่านเกณฑ์
42	20	35	87.50	ผ่านเกณฑ์
รวม	830	1,377		
\bar{X}	19.76	32.79		
S.D.	2.55	1.00		
ร้อยละ	44.50	81.98		ผ่านเกณฑ์

ตาราง 21 ผลการศึกษาการใช้ทักษะทางสังคมหลังการทดลองใช้หลักสูตรภูมิปัญญาท้องถิ่น
เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคม

เลขที่	คะแนนทักษะ ทางสังคมก่อนเรียน (90 คะแนน)	คะแนนทักษะ ทางสังคมหลังเรียน (90 คะแนน)	ร้อยละ	แปลผล
1	45	79	87.70	ผ่านเกณฑ์
2	47	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
3	50	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
4	55	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
5	58	74	82.20	ผ่านเกณฑ์
6	44	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
7	50	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
8	45	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
9	56	74	82.20	ผ่านเกณฑ์
10	54	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
11	48	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
12	56	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
13	51	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
14	58	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
15	61	77	85.50	ผ่านเกณฑ์
16	58	76	84.40	ผ่านเกณฑ์
17	59	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
18	61	73	81.10	ผ่านเกณฑ์
19	56	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
20	55	73	81.10	ผ่านเกณฑ์
21	52	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
22	65	77	85.50	ผ่านเกณฑ์
23	56	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
24	51	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
25	49	74	82.20	ผ่านเกณฑ์
26	49	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
27	51	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
28	59	73	81.10	ผ่านเกณฑ์
29	57	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
30	56	77	85.50	ผ่านเกณฑ์

ตาราง 25 (ต่อ)

เลขที่	คะแนนทักษะชีวิต ทางสังคมก่อนเรียน (90 คะแนน)	คะแนนทักษะชีวิต ทางสังคมหลังเรียน (90 คะแนน)	ร้อยละ	แปลผล
31	58	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
32	55	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
33	56	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
34	56	76	84.40	ผ่านเกณฑ์
35	48	75	83.30	ผ่านเกณฑ์
36	46	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
37	45	74	82.20	ผ่านเกณฑ์
38	45	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
39	57	76	84.40	ผ่านเกณฑ์
40	58	76	84.40	ผ่านเกณฑ์
41	47	72	80.00	ผ่านเกณฑ์
42	59	78	86.60	ผ่านเกณฑ์
รวม	2,239	3,115		
\bar{X}	53.31	74.71		
S.D.	5.37	2.25		
ร้อยละ	58.89	82.22		ผ่านเกณฑ์

ภาคผนวก ฉ
หนังสือขอความอนุเคราะห์

ที่ ศธ 0530.5(2)/ว. ๑๕๐๘

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

7 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.เสถียร ยุระชัย

ด้วย ว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี อาจารย์ ดร.นพคุณ ภักดีมรงค์ เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.นฤมล เอนกวิทย์ เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อที่นิติตจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต ชุกาแพง)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและจัดการศึกษานอกที่ตั้ง

ปฏิบัติราชการแทน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ฝ่ายจัดการศึกษานอกที่ตั้งคณะศึกษาศาสตร์

โทร. 0-43754322-40 ต่อ 6076 โทรสาร. 0-4374-3174

ที่ ศธ 0530.5(2)/ ว.1506

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

7 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุระ อุณวงศ์

ด้วย ว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี อาจารย์ ดร.นพคุณ ภักดีณรงค์ เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.นฤมล เอนกวิทย์ เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อที่นิติตจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต ชุกาแพง)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและจัดการศึกษานอกที่ตั้ง
ปฏิบัติราชการแทน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ฝ่ายจัดการศึกษานอกที่ตั้งคณะศึกษาศาสตร์

โทร. 0-43754322-40 ต่อ 6076 โทรสาร. 0-4374-3174

ที่ ศธ 0530.5(2)/ว.1506

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

7 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขวามันประภา เชื้อสาธุชน

ด้วยว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี อาจารย์ ดร.นพคุณ ภักดีณรงค์ เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.นฤมล เอนกวิทย์ เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อที่นิตจะได้ดำเนินการในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต ชุกาแพง)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและจัดการศึกษานอกที่ตั้ง
ปฏิบัติราชการแทน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ฝ่ายจัดการศึกษานอกที่ตั้งคณะศึกษาศาสตร์
โทร. 0-43754322-40 ต่อ 6076 โทรสาร. 0-4374-3174

ที่ ศธ 0530.5(2)/ ๖.๑ ๕๐๖

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

7 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน อาจารย์วราภรณ์ นิลดา

ด้วย ว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี อาจารย์ ดร.นพคุณ ภักดีณรงค์ เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.นฤมล เอนกวิทย์ เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อที่นิติตจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต ชุกาแพง)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและจัดการศึกษานอกที่ตั้ง
ปฏิบัติราชการแทน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ฝ่ายจัดการศึกษานอกที่ตั้งคณะศึกษาศาสตร์

โทร. 0-43754322-40 ต่อ 6076 โทรสาร. 0-4374-3174

ที่ ศธ 0530.5(2)/ ว. 1506

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

7 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ศรีธีรรัตน์

ด้วย ว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี อาจารย์ ดร.นพคุณ ภักดีณรงค์ เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.นฤมล เอนกวิทย์ เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่จะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เพื่อที่นิติตจะได้ดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต ชูกำพั่ง)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและจัดการศึกษานอกที่ตั้ง
ปฏิบัติราชการแทน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ฝ่ายจัดการศึกษานอกที่ตั้งคณะศึกษาศาสตร์
โทร. 0-43754322-40 ต่อ 6076 โทรสาร. 0-4374-3174

ที่ ศธ 0530.5(2)/ 1507

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

7 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ

ด้วย ว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี อาจารย์ ดร.นพคุณ ภักดิ์มิตรงค์ เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.นฤมล เอนกวิทย์ เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ ว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ ทดลองใช้ เครื่องมือเพื่อที่นิสิตจะได้นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการวิจัยในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต ชุกาแพง)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและจัดการศึกษานอกที่ตั้ง
ปฏิบัติราชการแทน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ฝ่ายจัดการศึกษานอกที่ตั้งคณะศึกษาศาสตร์
โทร. 0-43754322-40 ต่อ 6076 โทรสาร. 0-4374-3174

ที่ ศธ 0530.5(2)/ 15๐๕

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

7 ธันวาคม 2555

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนลือคำหาญวารินชำราบ

ด้วย ว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาหลักสูตร ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสานเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตทางสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) โดยมี อาจารย์ ดร.นพคุณ ภักดีณรงค์ เป็นประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.นฤมล เอนกวิทย์ เป็นกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

เพื่อให้การวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดอนุญาตให้ ว่าที่ ร.ต.หญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์ เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อที่นิตจะได้ นำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการวิจัยในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต ชุกาแพง)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและจัดการศึกษานอกที่ตั้ง
ปฏิบัติราชการแทน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ฝ่ายจัดการศึกษานอกที่ตั้งคณะศึกษาศาสตร์
โทร. 0-43754322-40 ต่อ 6076 โทรสาร. 0-4374-3174

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ ว่าที่ร้อยตรีหญิงสุกัญญา ดวงสินธุ์

วันเกิด วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2516

สถานที่เกิด อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 59 ถนนราชธานี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองอุบลราชธานี
จังหวัดอุบลราชธานี

ตำแหน่งหน้าที่การงาน ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการความหลากหลายทางชีวภาพ
(BRT : Biodiversity Research Training Program)

สถานที่ทำงานปัจจุบัน ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 25 30 มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนารีนุกูล

อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. 25 33 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนเบ็ญจะมะมหาราช

อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

พ.ศ. 25 35 สำเร็จการฝึกนักศึกษาวิชาทหารหญิงชั้นปีที่ 5

ตามหลักสูตรของกระทรวงกลาโหม

ตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร

พ.ศ. 253 7 ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) สาขาวิชาเกษตรศาสตร์

สถาบันราชภัฏ อุบลราชธานี

พ.ศ. 253 8 ประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 255 6 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม